

**T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI**

**HAZİNİ HOKANDİ DİVANI'NIN TRANSKRİBE METNİ VE
TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Danışmanı
Doç.Dr. Nodirkhon KHASANOV**

**Tez Eş Danışmanı
Doç.Dr. Yusuf ÇETİNDAG**

**Hazırlayan
Musa YIGIN**

İstanbul – 2011

**T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI
ANABİLİM DALI**

**HAZİNİ HOKANDİ DİVANI'NIN TRANSKRİBE METNİ VE
TÜRKİYE TÜRKÇESİNE AKTARILMASI**

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Danışmanı
Doç.Dr. Nodirkhon KHASANOV**

**Tez Eş Danışmanı
Doç.Dr. Yusuf ÇETİNDAG**

**Hazırlayan
Musa YIGIN**

İstanbul – 2011

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Musa YIGIN
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Tez Konusu : Hazinî Hokandî Divanı'nın Transkribe Metni ve Türkiye Türkçesi'ne Aktarılması
Tez Tarihi : 26 Eylül 2011

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG
Anabilim Dalı Başkanı

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı 51160909 numaralı öğrencisi Musa YIGIN tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG
Tez Eş Danışmanı

Doç. Dr. Nodirxon KHASANOV
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG
Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN
Doç. Dr. Nodirxon KHASANOV
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali EROĞLU
Öğr. Gör. Dr. Kalmamat KULAMSHAEV

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç.Dr. Mehmet KARAKUYU
Müdür

HAZİNİ HOKANDİ DİVANI'NIN TRANSKRİBE METNİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ'NE AKTARILMASI

ÖZET

Bu çalışmamızda Çağatay/Özbek şairi Hazinî Hokandî'nin hayatını ve eserlerini kısaca anlattık. Aynı zamanda Divanı'nı Türkiye Türkçesi'ne aktardık. Şairin hayatıyla alakalı fazla çalışma ve bilgi olmadığı için pek çok bilgiye Doç. Dr. Atabek Corabayev'in "Hazinî Tora" adlı kitabından ve yeni yayınladığı "Hazinî Divanı" adlı eserinden ulaştık. Bu kitaplardaki bilgilerle şairin hayatını, eserlerini ve dönemin siyasi durumunu kısaca değerlendirdik.

Şairin hayatının anlatılmasından sonra "Hazinî Divanı" adlı eserin Transkripsiyonunu ve Türkiye Türkçesine aktarımını yaptık. Eserin okunması yaklaşık 4 ay sürdü daha sonra da yazımına geçtik. Yazım aşamasında öncelikle metin ve beyitleri transkribe ettik. Daha sonra bu metindeki beyitlerin hemen altlarına italik olarak Türkiye Türkçesine aktarılmış açıklamalarını yazdık. Bunların ardından metinle alakalı bir değerlendirmeye yer verip Divanda yer alan konuları ve özel şahsiyetleri değerlendirdik.

Eserde çok sayıda ayet, hadis ve peygamber kıssalarına telmihler olduğu için bazı ayet meallerinin verilmesi zarureti doğdu. Bu bilgileri onların geçtiği sayfaların hemen altlarında dipnotlarla verdik. Arapça farsça ve Özbekçe arkaik kelimelerin açıklamalarını da yine bu dipnotlara koyduk.

Çalışmamızı son bölüme eserin original halinin bir kısmı olan "Bayâz-ı Hazinî"nin Arap alfabesi ile yazılmış varaklarını daha sonar da okuyucuya faydalı olabileceğini düşünerek, derlenmiş hali olan Kiril harfleriyle yazılmış eseri de ekleyerek bitirmiş olduk.

Anahtar Kelimeler: Özbek, şair, Hazinî, Hokand, divan

HAZINÎ HOKANDÎ'S COLLECTED POEMS WRITTEN WITH TRANCRIBE LETTERS AND TRANSFERED TO THE TURKEY TURKISH

ABSTRACT

In this study, we briefly explained the life and works of the Uzbek poet Hazinî Hokandî. At the same time, we translated Hazinî's Collected poems in Turkish of Turkey . because of not being too many works and information about the poet's life, we mostly get the information from Atabek Corabayev's book called "Hazinî Tura" and his new published work "Hazinî Divanı". We briefly reviewed the poet's life, works and the political situation of the period with the information gathered from this book.

After describing the poet's life, we have translated Hazinî's poets to Turkey's Turkish. Reading of the work took about 4 months and then we went into writing. In stage of spelling we firstly transcribed the text and couplets. Then, just beneath the text messages we have written we have written the explanations of the statements in italics and with Turkish lyrics. After that, we gave place to a evaluation of the text and also we evaluate the special persons.

Because there are a large number of referring points to Quran verses, hadith and the stories about the prophets in this work we have had to give translations and explanations about those verses, hadith etc. We give this information at the end of the work, in the foonotes. Descriptions of archaic words in Arabic, Persian and Uzbek also put the footnotes.

We completed our work by writing the "Bayâz-ı Hazinî" s pages which is a part of original version written by Arabic letters and thinking to be useful for the reader, by adding the compiled version of the work in Cyrillic alphabet to the last section.

Key Words: Ubzek, poet, Hazinî, Collected poems

İÇİNDEKİLER

Özet	i
Abstract.....	ii
İçindekiler.....	iii
Kısaltmalar cetveli.....	vi
Önsöz.....	vii

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çağatay Edebiyatı hakkında	2
1.2. Hazinê Hokandî'nin Yaşadığı Dönemde Siyasi, Sosyal ve Edebi Durum	11

2. BÖLÜM

2.1. Hazinê Mahlaslı Şairler Hakkında	16
2.2. Mevlana Hazinê Tora Hokandî'nin Hayatı	19
2.3. Hazinê Hokandî'nin Eserleri ve Edebi Şahsiyeti	27

3. BÖLÜM

3.1. Hazinê Hokandî Divanına Bakış	35
3.1.1. Aşık ve Sevgili isimleri	36
3.1.2. Peygamberler	37

3.1.3. Önemli Şahsiyetler	38
3.1.4. Dört Halife ve Ehl-i Beyt	39
3.1.5. Coğrafi Bölgeler	41
3.1.6. Divanda Yer Alan Diğer Konular.....	42
3.1.7. Divanda Bulunan Arkaik Kelimeler.....	48
Tablo 1	49

4. BÖLÜM

HAZİNİ HOKANDÎ DİVANI'NIN TRANSKRİBE METNİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ'NE AKTARIMI

4.1. Metin Aktarımında Başvurulan Prensipler	51
4.2. Gazeller	55
4.3. Murabbalar	179
4.4. Muhammesler	202
4.5. Müseddesler	248
SONUÇ	273
KAYNAKÇA	275
EKLER	278

KISALTMALAR

a.g.e : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

bkz. : Bakınız

c. : Cilt

s. : Sayfa

d. : Doğum

Enst. : Enstitüsü

h. : Hicri

hzl. : Hazırlayan

m. : Miladi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

ö. : Ölüm

Üni : Üniversitesi

vb. : Ve benzeri

vs. : Vesaire

yay. : Yayınları

ÖNSÖZ

Çağatay/Özbek edebiyatının önemli şairlerinden biri olan Hazinî Hokandî hakkında yapılan araştırmaların azlığı ve Türkiye Türkçesinde ona ait bir çalışmanın olmaması bu konuyla ilgili çalışmaların önemini arttırmaktadır. Hazinî divanının Türkiye Türkçesine aktarılması, çeşitli yönleriyle incelenerek dilimize kazandırılması bu çalışmanın başlıca amacıdır.

Çalışmamız 5 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öncelikle Çağatay Edebiyatı, Hokand Edebi Muhiti ve şairin yaşadığı dönemdeki edebi, sosyal ve siyasi durum ile ilgili kısa bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ilk olarak çalıştığımız şairle benzer mahlaslara ya da isimlere sahip olan “Hazinî”ler hakkında bilgiler verilmiş, daha sonra Hazinî’nin hayatı, eserleri ve edebi şahsiyeti anlatılmıştır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde incelediğimiz metnin konuları, içeriği, özellikleriyle alakalı bir analiz yazısına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde “Hazinî Divanı’nın” Türkiye Türkçesine aktarılması kısmına geçilmiştir. Bu bölümde Hazinî divanının hem transkripsiyon harfleriyle yazılmış hem de Türkiye Türkçesine aktarılmış hali bulunmaktadır. Beyitlerin aktarımından önce metin aktarımında ne gibi kurallara dikkat edildiğinden bahsedilmiştir. Çalışmamızda beyitlerin normal fontta ve transkribe olarak yazılmış olan kısımları divanın Arap ve Kiril alfabelerinin karşılaştırılarak yazılmış hali; hemen altlarına da italik yazı karakteriyle yazılmış olan kısımlar da divandaki beyitlerin mana kökleri aranarak Türkiye Türkçesine aktarılmış halidir.

Eserde çok sayıda ayet, hadis ve peygamber kıssalarına telmihler olduğu için bazı ayet meallerinin verilmesi zarureti doğmuştur. İncelediğimiz eserde bu bilgiler eserin en sonunda bulunan “İzahlar” kısmında; bilinmeyen kelimeler ise “Lügat” kısmında verilmiştir. Ancak bizim çalışmamızda bu ayet, hadis ya da kelime manaları hem genişletilmiş hem de ayrı bir bölüm oluşturulmadan her sayfanın altında dipnotlarla verilmiştir. Bu şekilde merak edilen bilgiye derhal ulaşılması amaçlanmıştır. Hazinî divanı hakkında yaptığımız bu çalışmamızın beşinci bölümünde ise öncelikle 46 varaktan oluşan ve bu eser derlenirken faydalanılan “Bayaz-ı Hazinî”lere yer verilmiş daha sonra da hem daha kolay ulaşılması hem de

dipnotlarda verilen bilgilere ışık tutması açısından eserin Kiril alfabesiyle yazılmış olan ve bizim de çalışmamızda faydalanmış olduğumuz hali verilmiştir. Son kısımlarda ise çalışmamızla alakalı bir sonuç yazılmış ve kaynaklar belirtilerek çalışmamız tamamlanmıştır.

Bu çalışmamda; yaptığı değerlendirmeler, düzeltmeler ve verdiği tavsiyelerle çok fazla emeği geçen, beni bu alana ve edebi çalışmalara yönlendiren, her zaman cesaretlendiren ve destekleyen değerli danışman hocalarım Sayın Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG'a, Sayın Doç. Dr. Nodirkhon KHASANOV'a; çalıştığım eseri derleyen ve bu konuda Özbekistan'daki çalışmalara öncülük eden aynı zamanda orijinal nüshalara ulaşmamızı sağlayan Sayın Doç. Dr. Atabek CORABAYEV'e, eserin transkripsiyonunda yaptığı uyarı ve katkılarıyla yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Sayın Dr. Kalmamat KULAMSHAEV'e ve çalışmalarım esnasında her zaman kahrımı çeken ve yardımlarıyla da yanımda olan değerli eşim Mehtap YIGIN'a şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Musa YIGIN

İstanbul - 2011

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çağatay Edebiyatı Hakkında

Şu ana kadar yapılan çalışma, araştırma ve incelemelere göre benimsenen tanımıyla Çağatayca (Çağatay Dili ve Edebiyatı) İslami Orta Asya Türk Edebiyatının üçüncü evresi olarak kabul edilir¹. Çağatay dili -tarih içindeki yeri bu edebiyat hakkında yapılan çalışmalar henüz tamamlanamadığı için farklı tarihlerle belirtilse de genel manada kabul edilen haliyle- 13 ve 14. yüzyıllarda doğan ancak 15. yüzyıl başlarından 20. yüzyıl başlarına kadar geniş bir coğrafyada kullanılan, Türk dilleri ailesinin Orta Asya grubuna mensup olan edebi bir dildir.² Çağatay dili Timurlular devrinde gelişmiş ve 15. yüzyılda Ali Şir Nevaî'nin tesiriyle klasik ve en güçlü halini almış hatta Nevaî dili olarak da adlandırılmıştır.

Çağatayca çok uzun bir süre ve büyük bir coğrafyada hem diplomasi, hem edebi hem de resmi dil olarak benimsenmiş ve kullanılmıştır. Hatta Osmanlı sultanlarının da Çağatay hanlarına resmi mektuplarını Çağatay diliyle yazdıkları şeklinde bilgiler de mevcuttur.

Cengiz Han'ın ikinci oğlu Çağatay'ın adından alınan Çağatayca'nın başlangıcı ve dönemleri hakkında değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bir dönemin dili ve edebiyatı için kullanılan bu terim ile belirtmek istenen kavramın sınırları kesin olarak çizilememiştir. Fuad Köprülü'ye göre "Çağatayca, kelimenin en geniş manası ile Moğol istilasından sonra Cengiz çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı ve Altınordu İmparatorluklarının medeni merkezlerinde 13-14. asırlarda inkişaf eden ve

¹ Zühal Ölmez, "Çağatay Edebiyatı ve Çağatay Edebiyatı Üzerine Araştırmalar", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 5, Sayı 9, 2007., s. 174

² Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Hazırlayan Günay Karaağaç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1988, s.X

Timurlular devrinde bilhassa 15. asırda klasik bir mahiyet alarak, zengin bir edebiyat yaratan edebi Orta Asya lehçesidir".³

Bu edebi Orta Asya lehçesini ifade etmek için kullanılan *Çağatay tili* ve *Çağatay türkisi* terimleri, Timurlular zamanında Timurlular devletinde ortaya çıkan Türk yazı dili anlamını kazanmıştır. Buna rağmen 15. ve 16. yüzyıla kadar yazar ve şairler, *Çağatay* sözcüğünü bu anlamda hemen hemen hiç kullanmayıp bunun yerine *türki*, *türk(i) tili*, *türki lafzı*, *türk elfazı*, *türkçe*, *türkçe til* gibi genel terimleri tercih etmişlerdir. Daha sonra "Çağatay" sözcüğünü kullanacak olan Ali Şir Nevaî de *Muhakemetü'l-lugateyn'de Türki, Türkçe ve Türk tili* terimlerini tercih etmiştir.⁴

Doğu'da Nevaî ve çağdaşlarının dilini kastetmek için kullanılan Çağatay sözcüğü, Avrupa'da özellikle Vambéry'nin 1867'de yayımladığı *Cagataische Sprachstudien* adlı eserden sonra rağbet kazandı ve birçok bilim adamı tarafından kullanılmaya başlandı. Jozef Thury, Martin Hartmann ve Vambéry'nin yanı sıra birçok Alman ve Macar doğubilimcisi Çağatayca ile yalnız belli bir dönem (14.-19. yüzyıl) içindeki yazı dilini değil, Batı ve Doğu Türkistan'ın yazı dili haline gelmiş lehçelerini özellikle Özbekçeyi de içine alan bir yazı dilini kastetmişlerdir.⁵ Zaten Çağatay dili ve Özbek dili birbirlerine çok yakındırlar. Pek çok eserde Çağatay dili terimi hemen yanında Özbek diline yer açar ve beraber anılırlar. Bu iki dil yaşattıkları benzer öğeler ve yapılar dolayısıyla bazen aynı dil olarak da zikredilmiştir. Rıdvan Öztürk'ün ifadelerine göre de Özbekçe ana hatlarıyla Çağatayca'nın devamı mahiyetindedir.⁶ Günümüzde de Çağatay dili yerini Özbek edebi diline bırakmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Sovyet Türkologları, "Çağatayca" yerine İslami Orta Asya edebi Türk Dilinin Çağatayca öncesi devirlerini de içine alan "Eski Özbekçe" terimini kullanmaya başlamışlardır.⁷

³ Fuad Köprülü, "Çağatay Edebiyatı", İslam Ansiklopedisi, Cilt 3, İstanbul, 1945

⁴ Ölmez, a.g.m, s. 175

⁵ Ölmez, a.g.m. s. 177

⁶ Rıdvan Öztürk, *Özbek Türkçesi El Kitabı*, Çizgi Yay., Konya 2005, s.1

⁷ Janos Eckmann, *Çağatayca El Kitabı*, Hazırlayan Günay Karaağaç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1988, s.XII

Çağatay dili çeşitli özellik ve nitelikleri bakımından, incelemeler sonucunda farklı araştırmacılarca değişik şekillerde sınıflandırılmıştır. Pek çok yazar ve mütefekkir Çağatayca'yı birbirlerinden farklı şekillerde değişik dönemlere ayırmışlardır. Bunlara örnek verecek olursak kısaca şu görüşlerden bahsedebiliriz:

A.N. Samoyloviç şive farklarını da dikkate alarak Çağatay edebi dilini 4 döneme ayırmıştır:

1. İlk Çağatayca ya da Nevaî'den önceki Çağatayca devri (15. yüzyıl başlarından Nevaî'nin ilk eserini verdiği 1465 yılına kadar),
2. Klasik Çağatayca devri (1465-16. yüzyılın ortaları),
3. Klasik devirden sonraki Çağatayca devri (17. yüzyılın sonuna kadar),
4. Son Çağatayca devri (18. ve 19. yüzyıllar)

Fuad Köprülü 13.-19. yüzyıllar arası olarak kabul ettiği bu dönemi 5 devreye ayırır:

1. İlk Çağatay devri (13. ve 14. yüzyıllar), (Eckmann'ın çalışmasında bu devir "Erken Devir Çağataycası" olarak anılmıştır.)⁸
2. Klasik Çağatay devrinin başlangıcı (15. yüzyılın ilk yarısı Nevaî'ye kadar), (Eckmann'ın çalışmasında bu devir "Klasik öncesi Çağatayca" şeklinde zikredilmiştir.)
3. Klasik Çağatay devri (15. yüzyılın son yarısı-Nevaî devri),
4. Klasik devrin devamı (16. yüzyıl-Bâbü ve Şeybanlılar devri),
5. Gerileme ve çökme devri (17.-19. yüzyıllar)

Janos Eckmann da Çağatayca'yı 3 döneme ayırır:

⁸ Eckmann, a.g.e, s.XII

1. Klasik öncesi dönem (15. yüzyılın başından Nevaî'nin ilk divanını yazdığı 1465'e kadar olan dönem-15. yüzyılın ilk yarısı),

2. Klasik Çağatayca dönemi (1465-1600, 15. yüzyılın ikinci ve 16. yüzyılın ilk yarısı),

3. Klasik sonrası dönem (1600-1921, 16. yüzyılın ilk yarısından 19. yüzyılın sonuna kadar.)⁹

Bu devirler hakkındaki bahsettiğimiz çeşitli sınıflandırmaları belirttikten sonra belli bir düşünceyi ele almadan yüzyıllar bazında Çağatay edebiyatına ve daha sonrasında bu edebi dilin yerini Özbekçeye bırakışına kısaca değineceğiz. Çünkü bu eserde asıl amacımız, Çağatayca ve Özbekçe hakkında yeni fikirler ortaya atmak değil, sadece çalıştığımız eserin yazıldığı dil ve coğrafya hakkında bilinenlere kısaca değinerek asıl metnimize geçmektir.

Klasik (ya da Nevaî) Öncesi Dönem: 15. yüzyılda Türk edebiyatının Horasan ve Maverâünnehir'de büyük gelişme gösterdiği malumdur. Bu dönem, Harezmi-Altınordu Türkçesi ile Klasik Çağatay Türkçesi arasında geçiş dönemidir. Klasik öncesi dönemde kültür ve sanat merkezi Herat ve Semerkand olduğu gibi Horasan ve Maverâünnehir'de de güçlü bir edebi gelişimin olduğu bilinmektedir. Bu devir öyle bir devir olmuştur ki 16. yüzyıl Osmanlı devletindeki gibi pek çok bilim, sanat insanı, müzisyen ve âlim bu merkezlerde toplanmış, himaye edilmiş ve desteklenmiştir. İşte bunlardan dolayı bu döneme altın devir demek de mümkündür. Fakat burada şunu belirtmeliyiz ki 15.yüzyıla asıl değerini katan bu devirin ikinci yarısında bu coğrafyada Nevaî'nin oluşudur. Çünkü Çağatay Türkçesinin şüphesiz yetişmiş en büyük şairi Ali Şîr Nevaî'dir.¹⁰ Nevaî öncesi dönemde edebi gelişmeler ve siyasi ortam şahlanışa geçtiği için bu dönemden sonraki Nevaî dönemi için tam bir zemin hazırlanmıştır diyebiliriz.

Türkçe ve Farsçayı iyi kullanan şairlerin yarattığı bu edebiyat, İran edebiyatının etkisi altında kalmıştır. Bu etkiyle edebi ürünlerde eskiden beri görülen

⁹ Ölmez, a.g.m. s. 179

¹⁰ Yusuf Çetindağ, *Ali Şîr Nevaî*, Kaynak yay., İstanbul 2010, s.79

Arap ve Fars unsurlarının arttığı görülmektedir. Yeni biçimlenmeye başlayan Çağatay edebiyatı için bu dönemin sonunda Maverâünnehir, Harezm ve Horasan gibi merkezlerde klasik bir Çağatay dili ve edebiyatının meydana geldiğini söylemek mümkündür. Bu dönemin şairleri, gazel ve kasidenin yanı sıra mesnevi konularına, münazaralara da yer vermiş oldukları gibi tasavvufun etkisinden de uzak kalmamışlardır. Onların halk edebiyatına karşı ilgisizlikleri Fars şiirine karşı duyulan hayranlıktan kaynaklanmaktadır. Hece vezni ve dörtlüklerle yazılan Yesevi tarzı sufiyâne şiirleri edebi ürünler olarak görmemişlerdir.

Yesevi tarzı demişken hemen bu kısımda Orta Asya edebiyatında Hikmet adlı dini-tasavvufi ekolün kurucusu olan, “Pir-i Türkistan” *Ahmed Yesevî* ve onun kurduğu ilk Türk tarikatı olan *Yesevilik* geleneğine kısaca değinelim.

Ahmed Yesevî Orta Asya Türklerinin dini-tasavvufi hayatında geniş tesirler icra eden, Yeseviyye tarikatının kurucusu olan ve “Pir’i Türkistan” diye anılan mutasavvıf şairdir. Ahmed Yesevî’nin tarihi şahsiyetine dair vesikalar vardır ancak bunlar menkıbelerle karışmış haldedir.

Ahmed Yesevî Orta Asyadaki Çimkent yakınında bulunan Sayram kasabasında doğmuştur. Ahmed Yesevî’nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ahmed Yesevî 63 yaşında tekkesinin avlusundaki çilehaneye girer. Kaç yıl burada kaldığı tam olarak bilinmese de Hakk’a yürüyüşünün bu hücreden gerçekleştiği muhakkaktır.¹¹

Bir mürşid ve ahlâkçı hüviyetiyle halka şeriat hükümlerini, tasavvuf esaslarını, tarikatının âdâb ve erkânını öğretmeye çalışmak, İslâmiyet’i Türklere sevdirmek, ehl-i sünnet akidesini yaymak ve yerleştirmek Ahmed Yesevî’nin *başlıca gayesi* olmuştur. Yani *Yesevi’de asıl gaye sanat yapmak, edebi eserler vermek değil; halkı iman ve islâmın eşsiz güzelliklerine, tasavvufun derinliğine uyandırmaktır.*

İslâmî ilimlere vâkıf olan, Arapça ve Farsça bilen Ahmed Yesevî, bu gayelerle sade bir dille ve halk edebiyatından alınma şekillerle, hece vezninde manzumeler söylüyor, “Hikmet” adı verilen bu manzumeler dervişleri vasıtasıyla en

¹¹ Kemal Eraslan, “Ahmed Yesevî”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt:2, s.159

uzak Türk topluluklarına kadar ulaştırılıyordu.¹² Böylece hem namı hem de müridleri gittikçe çoğalan bir âlim olmuş oluyordu.

İslâm şeriatına ve Hz. Peygamber'in sünnetine sıkı sıkıya bağlı olan Ahmed Yesevînin şeriat ile tarikatı kolayca telif etmesi, Yesevîliğin Sünnî Türkler arasında süratle yayılıp yerleşmesinin ve daha sonra ortaya çıkan birçok tarikatlara tesir etmesinin başlıca sebebi olmuştur.

Ahmed Yesevî *hem edebî şahsiyeti hem fikrî şahsiyeti hem de menkıbevi yönleriyle* Orta Asya Türk dünyasının en büyük ismidir. Onun gibi geniş bir sahada ve asırlarca tesirini devam ettirebilmiş bir başka şahsiyet gösterebilmek mümkün değildir.¹³

Ahmed Yesevî'nin Eserleri Dîvân-ı Hikmet - Türk tasavvuf edebiyatının çok önemli ve bilinen en eski örneklerini içeren kitaptır. Akaid - İslamın esaslarının yer aldığı temel eseridir. Fakr-nâme - öğrencileri tarafından yazılmış ve kendisine mal edilmiştir.

Çalışmamızda asıl konumuzdan sapmamak ve konuları dağıtmamak maksadıyla dönemlerle ilgili bu konuların detaylı anlatımına girmiyor, devirler ve önemli şahsiyetlerden kısaca bahsediyoruz. Bu yüzden Nevaî'nin ilk divanını yazdığı 1465 yılına kadar süren bu dönemin başlıca temsilcilerini de isim ve önemli eserleriyle kısaca zikretmeye çalışalım: Sekkakî (Divan), Lutfî (Divan, Gül ü Nevruz), Atâî (Şiirleri), Haydar Tilbe (Mahzen-i Esrar), Yusuf Emîrî (Divan, Dehname, Beng ü Çağır), Ahmedî (Telli Sazlar Münazarası), Yakînî (Ok Yayıng Münazarası), Seydi Ahmed Mirza (Taaşşukname), Gedaî (Divan).¹⁴

Klasik Çağatayca Dönemi (Nevai Dönemi): Yukarıda bahsettiğimiz klasik devri hazırlayan şairlerden sonra Hüseyin Baykara ile yeni bir dönem başlamış olur. 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk yarısını kapsayan bu dönem, Timurlu İmparatorluğu'nun yavaş yavaş zayıflamaya başladığı dönemdir. 1447 yılında Şahruh Mirza'nın ölümünden sonra iktidar mücadeleleriyle zayıflayan imparatorluk,

¹² a.g.e., s.160

¹³ a.g.e., s.160

¹⁴ Çetindağ, a.g.e., s.80

Horasan'da Ebü'l-Kasım Babür'ün ve Maverâünnehir'de ise Ebu Said'in kurduğu kuvvetli idareyle biraz toparlanır gibi olduysa da Babür'ün ölümünden sonra Hüseyin Baykara Herat'ı siyasi merkez olmasının yanı sıra devrin sanat ve kültür merkezi haline getirmiştir. 1469-1506 yılları arasında (37 yıl) hüküm süren Baykara edebiyatın her dalında ürün vermiş olan Ali Şir Nevaî'yi de himayesi altına alarak arkadaşlık kurmuştur. Bu nedenle bu dönem "Nevaî-Baykara dönemi" olarak da anılmıştır.¹⁵ Bu dönemde saraylarda resmi dil olarak Farsça kullanılıyordu. Bu doğal olarak kültürel faaliyetlere de yansıyor. Ancak buna rağmen Hüseyin Baykara döneminde Türkçe şiir yazma eğilimi artmıştır. Tabi ki bunda Nevaî'nin etkisi son derece büyüktür. Böylece Türkçe ile de önemli ve hacimli sanat eserleri ortaya konabileceği gösterilmiştir. Bu dönemin şairleri ise şunlardır: Hüseyin Baykara (Divan, Risale), Hamidi (Yusuf u Züleyha), Muhammed Salih (Şeybaniname), Şeybani Han (Divan, Bahrü'l Hüda Mesnevisi), Ubeydullah Han (Divan, Gayretname, Sabrname, Şevkname mesnevileri, Salavatname), Bayram Han (Divan), Babür Han (Divan, Risale-i Validiyye, Aruz Risalesi, Mübeyyen, Babürname) vb¹⁶

Klasik Çağatay Edebiyatının en önemli temsilcisi, Çağatay edebiyatına damgasını vuran hatta döneme ismini veren Ali Şir Nevaî'dir. 15. yüzyılın ilk yarısında Semerkand ve Herat'ta gelişen klasik Çağatay şiiri Nevaî ile özellikle Herat'ta doruk noktasına ulaşmıştır.

Orta Asya Türk dili ve edebiyatını gelişmesinde büyük payı olan Nevaî'yi klasik Çağatay şiirini yalnız en yüksek dereceye çıkarmakla kalmamış Çağatay dilinin de bir kültür ve edebiyat dili olabileceğini göstermiştir. Bundan dolayı Çağatayca'ya "Nevaî dili" de denmiştir. Eserleri Horasan ve Türkistan dışında Azeri ve Anadolu sahalarında da okunmuş, Osmanlı şairleri de onu üstat olarak görmüşlerdir. Fars edebiyatını örnek olarak çeşitli türlerdeki Farsça eserleri Türkçe ile yazmaya çalışmış ve böylece Orta Asya Türk edebiyatını klasik bir seviyeye ulaştırmayı başarmıştır¹⁷.

¹⁵ Kemal Eraslan, "Çağatay Edebiyatı", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, cilt:8, s.172

¹⁶ Eckmann, a.g.e, s.XIV , Çetindağ, a.g.e., s.80

¹⁷ Ölmez, a.g.m. s. 189

Hem devrine yön vermiş hem kendinden sonrasını yüzyıllarca etkilemiş olan Nevaî pek çok alanda eserler yazmıştır. Kısaca Nevaî'nin eserlerini şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1. Divanları (Hazâ'inü'l-me'ani): (1) *Gardibtü's-sıgar*, (2) *Nevadirü's-şebâb*, (3) *Bedâyiü'l-vasat*, (4) *Fevâidü'l-kiber*, (5) *Farsça Divanı*.
2. Hamsesi: (1) *Hayretü'l-ebrâr*, (2) *Ferhad u Şirin*, (3) *Leyli vü Mecnün*, (4) *Seb'a-i seyyâre*, (5) *Sedd-i İskenderî*.
3. Tezkireleri: (1) *Mecâlisü'n-nefâis*, (2) *Nesâyimü'l-mahabbe min şemâyimi'lfütüivve*.
4. Dil ve edebiyat eserleri: (1) *Risâle-i mu'ammâ*; (2) *Mizânu'l-evzân*, (3) *Muhâkemetü'l-lugateyn*.
5. Dinî-ahlakî eserleri: (1) *Münâcât*, (2) *Çihil Hadis*, (3) *Nazmu'l-cevâhir*, (4) *Lisânu't-tayr*, (5) *Sirâcü'l-müslimin*, (6) *Mahbûbu'l-kulûb*.
6. Tarihi eserleri: (1) *Târih-i enbiyâ vü hükemâ*; (2) *Tarih-i mülûk-i Acem*, (3) *Zübdetü't-tevârih*.
7. Biyografik eserleri: (1) *Hâlât-ı Seyyid Hasan-ı Erdeşir*, (2) *Hamsetu'l-mütehayyirin*, (3) *Hâlât-ı Pehlevân Muhammed*.
8. Belgeler: (1) *Vakfiyye*, (2) *Münşe'ât*.

Orta Asya'da 15. yüzyılda edebiyat ve kültür hayatı Baykara ve Nevaî ile altın devrini yaşamaktaydı. 16. yüzyılın başında Harezmi ve Maverâünnehir'i ele geçiren Şeybânî prenslerinin idaresindeki Özbekler Baykara'nın ölümünden sonra da Horasan'ı ele geçirerek Timurluların egemenliğine son verdiler. Herat da artık eski önemini kaybetmeye başladı. Babür, Maverâünnehir ve Harezmi Özbeklerden almak istediysede bunda başarılı olamadı. Timurlular Babür'ün Hindistan'a göç ederek Türk-Hint İmparatorluğunu kurmasıyla yeniden varlık gösterdiler.¹⁸ Böylece Çağatay Edebiyatı Şeybânîlerle Orta Asya'da, Babür ile de Hindistan'da olmak üzere iki ayrı

¹⁸ Ahmet Atilla Şentürk-Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yay., 2010, İstanbul, s. 179

bölgede varlığını devam ettirdi. Ayrıca Şeybâni Han ve Übeydullah Han *Yesevi tarzı hikmet geleneğini*; Hindistan'da da Babür Şah *Nevai geleneğini* devam ettirdi. Eski önemini kaybeden Herat'ın yerine Semerkant ve Buhara yeniden önem kazandı. Çağatay dili ve edebiyatı Şeybâniler döneminde de devam etti. Siyasi tarihte görülen bu değişim edebiyata da yansdı ve Şeybâniler dönemindeki şairler eserlerini daha çok Farsça yazmaya başladılar. Farsçadan yapılan çevirilerin yanı sıra Farsça yazılmış kimi eserlerin Çağatayca benzerleri de yazılmaya başlandı. Bir diğer farklılık ise hikmet tarzında görülen yaygınlıktır. Halk arasında Yesevi dervişlerinin etkisiyle görülen bu değişim, Şeybâni Han ve Übeydullah Han tarafından bu tarz şiirlerin yazılmasıyla Özbek hanları arasında da yaygınlaşmaya başladı.

Nevai ile doruk noktasına ulaşmış olan Klasik Çağatay edebiyatı; Çağatay diliyle divanlar tertip eden; dini, ahlaki ve tarihi konularda eserler veren Muhammed Salih, Şeybâni (Divan, Bahrü'l Hüda Mesnevisi), Ubeydi (Divan, Gayrename, Sabrname, Şevkname mesnevileri, Salavatname) ve Babür Han (Divan, Risale-i Validiyye, Aruz Risalesi, Mübeyyen, Babürname) gibi şairlerle altın devrini devam ettirmiştir.

Bu şair ve devlet adamlarının Yesevi ve Nevai geleneklerini gayet başarılı bir şekilde sürdürdüklerini zikretmiştik. Ancak bunlardan sonra özellikle de 17.-19. yüzyıllarda şiir dili olarak Çağatay Türkçesi pek kullanılmamış, kullanılsa da büyük şair ve yazarlar yetişmemiştir. Dolayısıyla bu devirden sonraki dönem Köprülü'nün de ifade ettiği gibi bir gerileme, bir çöküş dönemi olmuştur.

Klasik sonrası dönem (1600-1921), 16. yüzyılın ilk yarısından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar) Klasik Çağatay edebiyatının yerini yavaş yavaş Özbek Edebiyatına bıraktığı dönemdir. Bir taraftan Nevai taklidi eserler diğer taraftan da Özbek unsurlarının tesirleri vardır. Şeybâni hükümdarı Abdullah Han'ın ölümüyle Orta Asya'daki siyasi birlik XVI. yüzyılın bitimine doğru sona ermiştir. Şeybâni Hanlığı Hive, Hokand, Buhara Hanlıkları olmak üzere üç parçaya bölünmüştür. Bu hanlıklar arasındaki savaşlar, kültür ve edebiyat alanındaki gelişmeleri engellemiş, Çağatay edebiyatı gerileyerek yerini Özbek diline bırakmıştır.

Çağatay edebiyatının bu son dönemindeki şairler ve eserleri hakkında tam bir bilgi de bulunmamaktadır. Bütün şairlerin ve eserlerinin tam bir listesi yapılamamıştır. Eserlerin hemen hepsi de Sovyetler Birliği'nde bulunmaktadır. Özbek edebiyatının temellerinin atıldığı bu dönemin incelenmesi Özbek edebiyat tarihçileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bilinmeyen birçok eser ortaya çıkarılmış ve incelenerek yayımlanmıştır¹⁹.

1.2 Hazinî Hokandî'nin Yaşadığı Dönemde Siyasi, Sosyal ve Edebi Durum

Yukarıda da bir kısmıyla değindiğimiz üzere 19. Asrın ikinci yarısı ve 20. Asrın ilk çeyreğinde Orta Asya'daki iç savaşlar tüm üç devletin (Hive, Hokand, Buhara Hanlıkları) bağımsızlıktaki son yıllarıdır. Bu dönemde yaşanan bütün bu olaylar halkı çok fazla yormuştur. Sonunda da Çarlık Rusyası Türkistan'ı işgal etmiş, Buhara ve Hive emirlikleri Rusya'ya bağlı birer devlet haline getirilmiştir. Bunlara paralel olarak 1876 yılında Hokand Hanlığı yıkılmış ve Türkistan'ın bir valiliği olmuştur.

Bu siyasi olaylar neticesinde bütün bölgenin 1917'den itibaren Sovyetler tarafından, kendilerine (Sovyetlere) siyasi yönden daha da bağımlı hale getirilme; irfani geri kalmayı güçlendirme; milli, medeni, manevi güçleri sınırlama ve bütün bu değerlerden, gelecek nesli uzaklaştırma siyaseti benimsendiği şimdi herkesçe daha net olarak bilinmektedir. 20. yüzyılın başlarında, 'cedidcilik' diye adlandırılan irfancılık hareketleri halkta Sovyetlere karşı bir uyanma gerçekleştirmiştir. Sovyet yönetimine bağlı olan halkların egemenlik için çabaları; Sovyet güçleri tarafından Türkistan'ın kana bulanması; ülkede Sovyet ittifakını yerleştirme çabaları milli istiklalcilik hareketlerinin başlangıç devridir²⁰.

Sovyetler kurulma aşamasındayken ona karşı gelen milletler ve devletler arasındaki çatışmalar devrimlerin en zor olduğu, her türlü sansür, baskı ve yıkımların yaşandığı zamanlardır. Tabi şüphesiz ki bu siyasi ortam o devrin edebiyatını da etkilemiştir. Bundan dolayı 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında Özbek yazar ve şairleri geleneksel ve edebi mevzuların yanında toplumsal ve siyasi yazılar ve

¹⁹ Ölmez, a.g.m., s. 205

²⁰ Atabek Corabayev, *Hazinî Tora*, Özbekistan Respublikası Fenler Akademisi "Fen" neşriyatı, Taşkent 2007, s.9

şiiirler de kaleme almışlardır. İşte tam böyle bir dönemde yaşayan ve eserlerini ortaya koyan, devrin en önemli şairlerinden birisi de Hazinî Tura Hokandî'dir ve onun eserlerine olan merak şair hayattayken başlanmıştır.

Hazinî Hokandî'nin -daha sonra da vereceğimiz bilgilerdeki gibi- hem Hz. Muhammed (S.A.V.)'in soyundan gelmesi hem de kendisini yetiştiren hocalarından aldığı dini ve tasavvufi eğitimin etkisinde hep dini, imanı, hakkı ve adaleti yazan, Allah'a sığınmayı ve teslimiyeti tavsiye eden, Hz. Peygamber'i ve ehl-i beyti öven bir şiir anlayışı vardır. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarındaki edebi ve manevi alanda çok önemli bir yeri olan şairin eserleri dönemin bu siyasi baskılarından dolayı küçümsenmiş, önemsenmemiş, hatta "dini irtica" şeklinde günümüz deyimiyile adeta fişlenmiştir.

Hazinî'nin eserlerinden olan "boldı garip" redifli muhammesinde bu baskıların ve sosyal hayatın getirdiği meseleleri anlatmak için şöyle demiştir:

Vây, hor oldı şârîât, dinimiz boldı garîb,
Bu neçük türfâ alâmât, dinimiz boldı garîb,
Yâ yakındurmu kıyâmât, dinimiz boldı garîb,
Köp rivâc âldı şârârât, dinimiz boldı garîb,
Bârçâdin ketti adâlât, dinimiz boldı garîb.

Ĥânâkâhdâ zıkr-i Ĥak mânâ', şârârât âşkâr,
Bârçâ nâkaslâr ĥükümâtdâ säyyiddür, hoca – hor,
Kimdâ dünyâ bolsä, ĥâlâ halk içrä e'tibâr,
Âlim u şâyh-i zâmân hilvâtdâ yıġlâr zâr-zâr,

Cârî bolmâsdan tarîkat, dinimiz boldı garîb.²¹

Bu kısımlar ve devamında şair; zamanında iyiliklerin hep kötü görülmeye başlandığını, hayırların nasıl da şer olarak ifade edildiğini, yeterli olmayan pek çok kişinin –belki de dalkavuklukla- devlette önemli mevkilere gelmelerini, evlerde artık zikrin gizli, kötülüklerin de aşikâr yapıldığını, müminlerin kâfirlere vergi verdiğini, zinanın rağbet gördüğünü, kimsenin işlediği günahlardan pişmanlık duymadığını dile getirmektedir. Şairin bu serzenişlerine bakacak olursak bu tarz şikâyet ve olayların herhalde bütün devirlerde olduğunu söyleyebiliriz.

Bütün bu imkânsızlık, baskı ve zorlamalardan dolayı Hazinî'nin hayatı ve eserlerinin araştırılması yakın dönemlere kadar ele alınmamıştır. Eski Sovyetlerdeki fikrî ve ilmî kısıtlamalar (sansürler) nedeniyle, bu dönemde yayınlanan bazı ilmi ve sanatsal eserlerde, şairin edebi eserlerine olumsuz yaklaşımlar olmuştur. 1980 sonrasında ise Hazinî'nin eserlerine olumlu bakılmaya ve önem verilmeye başlanmıştır.

1910'dan sonra Taşkent'te matbuatçıların ciddi çalışmalar başlattıkları dönemde şairin şiir kitaplarının üç sene içerisinde yedi defa yayınlanmış olması şairin kendi döneminde ne kadar geniş ün kazandığını göstermektedir.²²

Başlangıçta Hazinî mahlaslı şair ve bilim adamlarını tanıttığımız, sonrasında da Çağatay edebiyatı hakkında genel bilgiler verdiğimiz 1. bölümün **sonunda** kısa bir değerlendirme yapacak olursak genel manada şunları söyleyebiliriz:

Farklı görüşler olsa da İslami Orta Asya Türk Edebiyatının üçüncü evresi olarak kabul edilen Çağatay dili, genel manada kabul edilen haliyle 13 ve 14. yüzyıllarda doğan ancak 15. yüzyıl başlarından 20. yüzyıl başlarına kadar geniş bir coğrafyada edebi, siyasi, sosyal pek çok alanda kullanılan, Türk dilleri ailesinin de Orta Asya grubuna mensup olan edebi bir dildir. Çağatay dili Timurular devrinde gelişmiş ve 15. yüzyılda Ali Şir Nevaî'nin tesiriyle klasik ve en güçlü halini almış hatta Nevaî dili olarak da adlandırılmıştır. Sonrasında da 16. yüzyılın ilk yarısından

²¹ Atabek Corabayev-Ahmedcan Madaminov, *Hazinî Divanı*, Taşkent, 1999, 4 nolu muhammes

²² Corabayev - Madaminov, a.g.e. s.2

başlayarak 20. yüzyıla kadar gelen dönemde zayıflayan Çağatay edebiyatı bu devirden sonra yerini Özbek edebiyatına bırakmıştır.

Yukarıda da değindiğimiz şekilleriyle Çağatay edebiyatı farklı bilim adamlarınca çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Bunlar arasında en çok kabul gören şekli Klasik (Nevai) öncesi, Klasik (Nevai) dönem ve Klasik sonrası dönemdir.

Klasik öncesi dönemde kültür ve sanat Herat, Semerkand, Horasan ve Maverâünnehir'de güçlü bir şekilde gelişmiş ve şairler desteklenmiştir. Arapça ve Farsçayı son derece iyi kullanan şairlerin etkisiyle bu dönemde Arap ve Fars unsurları son derece artış göstermiş. Bu dönemde şairler gazel, kaside ve mesnevi türünde ve tasavvufi içeriklerle yazmış, hece vezninden uzak durmuşlar ve halk edebiyatı ürünlerine pek değer vermemişlerdir.

Nevai öncesinde siyasi ortam ve edebi gelişmeler şahlanışa geçtiği için Nevai dönemi şeklinde adlandırılan 15. yüzyıl altın devir olma yolunda daha da rahat bir ortama kavuşmuştur.

15. yüzyıl Çağatay edebiyatının zirve dönemidir. Bu dönemde Hüseyin Baykara 37 yıllık hükümdarlık süresinde edebiyatın her dalında ürün vermiş ve Nevaî'yi himayesi altına alarak son derece iyi dostluk kurmuştur. Bu iki büyük ismin sayesinde bu döneme Nevai-Baykara dönemi de denmiştir. Dönemde sarayda dahi - önceki dönemin de etkisiyle- Farsça kullanılmış olmasına rağmen Baykara Türkçe şiir yazmaya daha fazla ağırlık vermiş ve onun döneminde bu yönde bir temayül gerçekleşmiştir. Yine bu dönemde Şeybahi, Ubeydi ve Babür gibi devlet adamları da önemli şairler arasına girmiş ve Nevai tarzı ile Yesevi geleneklerini son derece iyi şekilde devam ettirmişlerdir. Ancak bunlardan sonra 17 ve 19. yüzyıllarda şiir dili olarak Çağatayca pek kullanılmamış ve büyük şairler yetiştirememiştir. Bu yüzden de bu edebiyata dair çöküş dönemine girilmiştir.

16. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar olan dönemde etkisini hızla kaybeden Çağatay edebiyatı artık yerini Özbek edebiyatına bırakmıştır. Ancak baskıcı Sovyet rejimi yüzünden bu dönem hakkındaki bilgiler çokça tahrip edilmiş ve dönem tam manasıyla açık şekilde incelenememiştir.

Hazinî Hokandî de bu sansür ve baskı rejimin içinde sıkıntılı bir süreçte eser veren şairler arasındadır. Bu yüzden de eserlerinde dönemin siyasi konuları da yer bulmuştur. Hokand edebi ortamında pek çok şair hak ettiği değeri alamamış ve baskıcı Sovyet rejimi tarafından halka kötü şekilde tanıtılmak istenmiştir. Bu dönemde mutasavvıf şair Hokandî de “dini irticai faaliyetleri” sebebiyle tazyiklere maruz kalmış ve pek çok mütefekkir gibi eserleri de tahrip edilmiştir.

Görüldüğü üzere bu dönemler arasında bize hem tarih olarak hem de yaşanan olaylar bakımından en yakın olan bu son dönem hakkında pek bilgi bulunmamakta ve bu alan pek çok yeni araştırmaya kapı açmaktadır.

2. BÖLÜM

2.1. Hazinî Mahlaslı Şairler Hakkında

Bu çalışmamızı yapmak üzere baktığımız eserlerde Hazinî ismini aradığımızda karşımıza Hazinî mahlaslı pek çok şair, düşünür ve bilim adamı çıktı. Bundan dolayı da öncelikle bunlar arasındaki farkları belirtme zarureti doğdu:

Birincisi 10.yüzyıl sonları ile 11.yüzyıl başlarında Horasan'da yaşayan *Abdurrahman el- Mansur el-Hazînî'dir*. Pusula ve hassas terazi çalışmaları yapıp pek çok cismin bugüne yakın ölçü ve yoğunluklarını doğru olarak tespit eden, kendi eserlerinde de ifade ettiği gibi aslen Yunanlı bir köle olduğu halde sonradan İslam dinini seçerek büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın torunlarından Muizüddin ile yakınlık kuran ünlü bir fizik, astronomi ve matematik âlimidir.²³ Bu Hazinî ile karıştırılmaması konusuna değinilen ve yine kendisi de matematikçi ve astrolog olan *Ebu Cafer Hazinî*'yi de zikretmemiz gerekir. Asıl adı Ebû Ca'fer Muhammed b. el-Hüseyn el-Hâzin el-Horasânî es-Sâgânî olan bu Hazinî ilk devir matematikçi ve astronomlarından. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Nisbesinden Horasan menşeli ve muhtemelen Merv yakınlarındaki Sâgan yöresinden olduğu anlaşılmaktadır. Rey'deki Büveyhî Veziri Ebû'l-Fazl İbnü'l-Amîd'in himayesine girmiş ve ondan sonraki hayatını orada astronomi gözlemleri yaparak ve kitap yazarak geçirmiştir. Mîzânü'l-hikme adlı eserin sahibi olan Abdurrahman el-Hâzinî ile (12. yüzyıl) karıştırılmaması gereken Ebû Ca'fer el-Hâzîn'in 350-360 (961-971) yılları arasında öldüğü sanılmaktadır.²⁴

İkincisi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi İsmail Saib I yazmaları arasında 738 no ile kayıtlı olan Manzum Kırk Hadis Tercümesi'nin yazarıdır. Eserinde hayatı hakkında bilgi vermemiş olmakla beraber 16. yüzyıl da yaşadığı hakkında bilgiler mevcuttur.²⁵

²³ Abdulhakim Koçin, Bilim ve Teknik Dergisi, sayı 279, İstanbul, 1991, s.48,

²⁴ Ali İhsan Fazlıoğlu, "Hazin", İslam Ansiklopedisi, Cilt 17, İstanbul, 1998, s. 126.

²⁵ İbrahim Kunt, "*Hazîni ve Dîvânı (İnceleme-Metin)*" Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2002, Basılmamış Doktora Tezi.

Üçüncüsü, Herat şehrinin kadısı olan *Mîr Seyyid Huseyn Hazînî-i Esterâbâdî* (ö. 1533) dir. Hazînî-yi Esterâbâdî'nin basılmış Divanı vardır.²⁶

Dördüncüsü, *Hazînî-i Gunâbâdî* (ö. 16. yüzyıl) Asıl mesleği tüccarlık olmakla beraber şiir de yazmıştır. Kaynaklarda, 940/1534 tarihli bir divanının olduğu kaydedilmektedir.²⁷

Beşinci sırada anacağımız Hazînî ise asıl adı Mevlana Abdulhay olan *Hazînî Katib*'dir. (ö. 16. yüzyıl). Uzun bir müddet Babür Şah'ın oğlu Mîrzâ Kâmrân (ö. 956/1549)'ın hizmetinde bulunmuştur.

Yukarıda ismi anılanlardan başka, *Hazînî-i Geylânî* hakkında bilinen, sadece Hz. Ali ile ilgili birçok kasideyi içeren bir divanının bulunduğu²⁸, *Hazînî-i Meşhedî* hakkında bilinen Hz. Hüseyin'in soyundan geldiği ve isminin Mîr Seyyid Muhammed Tâhir olduğu²⁹, *Hazînî-i Yezdî* hakkında bilinen tüccar ve hünarlı bir şair olduğu, *Hazînî-i Erdestânî* veya salâyî-i Erdestânî hakkında bilinen, isminin Emîr Celâleddîn Hasan olduğu³⁰, *Hazînî-i Çâçî* hakkında bilinen Abdurrahmân-ı Câmî (ö. 898/1492)'nin talebelerinden olan Kasım-ı Kâhî (ö. 988/1580)'nin müritlerinden olduğu³¹ ve bir diğer *Hazînî* hakkında bilinen ise sadece adının Mîrzâ Muhammed Rızâ olduğu ve İmam Rızâ (ö. 203)'nın neslinden geldiğidir³²

Bunlardan sonra bizim bu çalışmamızı yaptığımız Hazînî ile karıştırılmasından dolayı biraz daha önemle değinme gereği duyduğumuz, hakkında pek çok çalışma yapılan³³ 16. yüzyıl Yesevi ekolünün önemli isimlerinden biri olan

²⁶ Târîh-i nağm-u nehr der Êrân, II, 674; Gülzâr-ı câvîdân, I, 378-379; Ruz-i Ruşen, 199; ez-Zerî'a, IX/I, 235; Dihhudâ, Luğat-nâme, VIII, 7831; Kâmûsu'l-a'lâm, III, 1939

²⁷ ez-Zerî'a, IX/I, 236; Luğat-nâme, VIII, 7831; Ferheng-i Suhenverân, I, 253

²⁸ ez-Zerî'a, IX/I, 236

²⁹ Gülzâr-ı câvîdân, I, 379; ez-Zerî'a, IX/I, 236; Ruz-i Ruşen, 199; Luğât-nâme, VIII, 7831; Târîh-i tezkirehâ-yi Farsî, I, 5-6

³⁰ Ferheng-i Suhenverân, II, 563; Heft İklîm, 413-414

³¹ Ferheng-i Suhenverân, I, 252; Heft İklîm, II, 470

³² Gülzâr-ı câvîdân, I, 378; Kâmûsu'l-a'lâm, III, 1939

³³ Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara, 1993

Cihan Okuyucu, *Hazînî, Cevâhiru'l-Ebrâr min emvâc-ı bihar*, Erciyes Üni. Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enst. Kayseri, 1995; İbrahim Kunt, *"Hazînî ve Dîvânı (İnceleme-Metin)"* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2002, Basılmamış Doktora Tezi. (Ayrıca bkz. Nadirhan Hasan, "Hazînî'nin 'Menbâ'ül-ebhâr fi riyaz il-ibrâr' eseri hakkında" Tasavvuf Dergisi, Ankara, 2001, sayı 7, s.243-248, Nadirhan Hasan, "Hazînî'nin 'Câmîü'l-mürşidin' eseri hakkında", Tasavvuf Dergisi, Ankara, 2004, sayı12, s.159-166.)

Özbek şair ve mutasavvıf Sultan Ahmed ibn Mahmud Hazinî el-Hisârî el-Maveraunnehirî³⁴ dir.

Diğer Hazinîlerden farklı olarak bizim hayatı, eserleri ve divanı hakkında çalışma yaptığımız Hazinî Hokandî ile son andığımız Sultan Ahmed Hazinî karışabilmektedir. Çünkü ikisi de hem Özbek hem şair hem de mutasavvıftır. Ancak Hazinî Hokandî ile Sultan Ahmed Hazinî'nin hem yaşadıkları dönem hem de doğum ve ölüm yerleri farklıdır. Sultan Ahmed Hazinî 16. yüzyılda (d.1533 - ö.1596), Hazinî Hokandî ise 19. yüzyılda (d.1867 - ö.1923) yaşamıştır. Sultan Ahmed Hazinî Maveraünnehir'de başlayan hayatını oradaki siyasi kargaşalar ve edebiyata değer verilmemesi gibi nedenlerle, Osmanlı'nın en ihtişamlı dönemlerinde İstanbul'da devam ettirmiştir. Edebi eserlerini burada vermiş ve yine İstanbul'da vefat etmiştir. Sultan Ahmed Hazinî, Sultan II. Selim'in, özellikle de Sultan III. Murad'ın himayesinde yaşamış ve bu sultanların yardımcılarıyla hacca da gitmiştir.

Tam adı Ziyavuddinhan Katta Hocaoglu Hazinî Tora Hokandî'nin ise Özbekistan'da başlayan hayatı yine burada hatta doğduğu köyde son bulmuştur. Belki de yaşadığı tarih Sultan Ahmed Hazinî'den çok daha yakın olmasına rağmen Hazinî Hokandî hakkında Türkiye Türkçesi ile yapılmış bir çalışma olmamasının nedenlerinden birisi de budur.

Sultan Ahmed Hazinî hakkında yapılan çalışmaların bir kısmını yukarıdaki dipnotta zikrettik. Ancak Hazinî Tora Hokandî hakkında pek fazla çalışmaya ve bilgiye ulaşamadık. Çünkü az önce de değindiğimiz gibi Hazinî Hokandî hakkında Türkiye Türkçe ile yapılmış bir çalışma bulamadık. Bu konuda edindiğimiz bilgiler ışığında, çalışma yapan tek akademisyen Özbekistanlı Doç. Dr. Atabek Corabayev'dir. Çok yakın bir dönemde yaşamış olmasına rağmen kendisinin de dile getirdiği gibi dönemin olumsuz şartlarından dolayı eserleri adeta kapalı bir kutuda kalmıştır.³⁵

³⁴ Nadirhan Hasan, "XVI. Yüzyıl Tasavvuf Edebiyatında Hazinî Eserlerinin Yeri", Selçuk Üni. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, sayı 20, s. 501, Konya, 2006

³⁵ Atabek Corabayev, *Hazinî Tora*, Özbekistan Respublikası Fenler Akademisi "Fen" neşriyatı, Taşkent 2007

Hazinî hem Hz. Muhammed (S.A.V.)'in soyundan gelmesi hem de kendisini yetiştiren hocalarından aldığı dini ve tasavvufi eğitimin etkisinde hep dini, imanı, hakkı ve adaleti yazan, Allah'a sığınmayı ve teslimiyeti tavsiye eden, Hz. Peygamber'i ve ehl-i beyti öven bir şiir anlayışına sahiptir. Türkistan'da 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarındaki dini, edebi ve manevi alanda çok önemli bir yeri olan şairin eserleri Sovyet döneminin siyasi baskılarından dolayı küçümsenmiş, önemsenmemiş, hatta "dini irtica" şeklinde, günümüz deyimiyle, adeta fişlenmiştir.

Hazinî Hokandî kendi nazımlarından hususi bir divan tertip etmiş olsa da bu divan okuyucuların eline ulaşmadan, 30'lu yıllarda sürgünler döneminde Sovyet Ceza İdareleri tarafından imha edilmiştir.

Hazinî Hokandî hakkındaki çalışmalar tam olarak ancak Sovyet rejiminin biraz yumuşamaya başladığı 80'li yıllarda ve sonrası dönemlerde ve özellikle Özbekistan bağımsızlığa kavuşunca ele alınmaya başlanmıştır. Bu alanda yapılan ve bizim de çalışmamızda faydalandığımız Doç. Dr. Atabek Corabayev'in Özbekçe çalışmasıyla, Hazinî Hokandî'nin hayatı ve eserleri hakkında daha açık bilgilere ulaşma imkânı doğmuştur.

2.2. Mevlana Hazinî Tora Hokandî'nin Hayatı (1867-1923)

Hazinî Hokandî, Hokand şehrine yakın Katta (büyük) Kenagas köyünde 1867 yılı Haziran ayında dünyaya gelmiştir. Ancak bu bilgi bazı kaynaklarda farklı şekillerde verilmiştir. Bu kaynaklar yazarın asıl doğum yerinin Yenikurgan, doğum tarihinin de 1851 yılı olduğu şeklinde yanlış bilgiler vermiştir. Yazarın akrabalarından alınan bilgilere göre de şair 1923 yılında 56 yaşında vefat etmiştir. Yani yakınlarına göre Hazinî'nin doğum tarihi 1867; ölüm tarihi de 1923 şeklindedir³⁶.

Bunların yanında Hazinî'nin oğulları ve sülale fertlerinden alınan bilgilere göre onun ev müzesinde, Hazinî'nin Hz. Muhammed (S.A.V.)'in sülalesinden

³⁶ Corabayev, a.g.e. s.10

geldiğini (yani seyyid olduğunu) kanıtlayan pek çok delil muhafaza edilmektedir. Şairin nesebiyle alakalı iki şecerevi belgede, özellikle de hicri 1287 (m. 1870) yılında hazırlanmış olan nesebnâmede şairin baba tarafından Nabirahoca isimli ecdadı yoluyla 24 neseple, ikinci şecerede de anne tarafından Hz. Peygamberimize ulaşması 74 ve 22 nolu mühürlerle onâylanmıştır.³⁷ (Bunun bir nüshası da Hazinî Ev müzesinin şecereler metni risalesinin ek kısmındadır.)Yine bu bilgilere göre yazarın sülalesinden ondan fazla kişinin kendi devirlerinin en mübarek, yetenekli ve ünlü insanları olarak yaşadıkları anlaşılmaktadır.³⁸

Şair bazı şiirlerinde kendi soyuna işaret eden beyitler kaleme almıştır:

Âli Abbâs-i Hazinî säyyid u sâdâtdur,

Kim degây hâlim körub, nasl-i ban-î Hâşim mâni?!³⁹.

Abbâs 'ın soyundan olan Hazinî seyyiddir,

Kim benim halimi görüp de bana Haşim 'in neslindedir der.

Bunun yanında:

Oi Mâvlâvî Câmî dedi "Hamdâmim",

Mirzâ Husayn der erdilâr "Maḥramim",

Hazinîmân, İbrâḥimdur suygânım,

Purhatâga dünyâ vâfâ kılmâdı⁴⁰.

O Mevlevi Cami "hemdemim" dedi,

Mirza Hüseyin "mahremim" derlerdi,

Ben Hazinî İbrahim 'i severim.

³⁷ Corabayevev - Madaminov, a.g.e. s. 3

³⁸ Corabayevev, a.g.e, s.11

³⁹ Corabayevev - Madaminov, a.g.e. , 94 nolu gazel

⁴⁰ a.g.e., 10 nolu murabba

(Ben) hatalarla dolu (kula) dünya vefa etmedi.

Hazinî ilk eğitimini babasından almıştır. Bazı kaynaklar Hazinî'nin belli bir eğitim almadığını, okula gitmediğini ifade etmişlerdir. Ancak önemli kaynaklara ve sülalesinden alınan bilgilere dayanarak onun okul ve medrese tahsili aldığını ifade edebiliriz. (Mesela şairin çağdaşı, onu tanıyan ve gören edebiyat ve bilim adamı olan Polatcan Kayyumi de onun "Cami" medresesinde medrese eğitimi aldığını ifade etmektedir. Bu medrese hala Hokand şehrinin merkezinde "Çarşu" meydanındadır⁴¹.)

Hakimhan halife adıyla bilinen Bahauddin han oğlu Muhammed Hakimhan Halife Molla (r.a.) 19.yüzyılın ikinci yarısında tasavvufun Fergana vadisindeki önemli temsilcilerindendir. Hazinî de öğrencilik yıllarında ona biat ederek, mürid olmuştur. Böylece Hakimhan işân Hazinî'nin mürşidi olarak, onun ilm-i ilahiden nasipdâr olmasına ve arifâne eserler yazmasına vesile olmuştur.

Hazinî kısa zamanda tarikat makamlarını geçerek o dönemin Kadirî tarikatının önderlerinden biri olmuş, mürşid-i kâmil aşamasına erişmiştir.

Hazinî'nin bir Kadiri şeyhi olduğunu belirtmişken kısaca Abdulkadir Geylânî Kadirilikle alakalı da bilgi vermeye çalışalım.

Abdulkadir Geylânî Hazar denizinin güneybatısındaki Gilân eyalet merkezine bağlı Neyf köyünde doğdu. Soyu Hz. Ali'ye dayanmaktadır. Dönemin tanınmış zâhid ve sûfilerinden olan Ebû Abdullah es-Savmâî'nin kızı olan annesi Ümmü'l-Hayr Emetü'l-Cebbâr Fâtıma'nın kadın velilerden olduğu kabul edilir. Abdulkadir Geylânî 18 yaşına gelince Bağdat'a gitti. Orada dönemin ileri gelen âlimlerinden hadis, fıkıh ve edebiyat gibi ilimleri okudu. Kısa zamanda usul, fûrû ve mezhepler konusunda geniş bilgi sahibi olan Geylânî, Ebu'l-Hayr Muhammed b. Müslim ed-Debbâs vasıtasıyla tasavvufa intisap etti. Hocası Ebû Saîd'in kendisine tahsis ettiği Bâbü'l erec'teki medresede hadis, tefsir, kıraat, fıkıh ve nahiv gibi ilimleri okuttu ve vaaz vermeye başladı. Fakat bir süre sonra bütün bunları bırakarak inzivaya çekildi. Ebû Saîd el-Muharrimi ile başlayan tarikat silsilesi, Cüneyd-i Bağdâdî'ye ve nihayet Hz. Ali'ye kadar ulaşır. Bağdat'ta vefat eden Abdulkadir Geylânî'nin türbesi buradadır.

⁴¹ Corabayevev, a.g.e., s.11

Kadirilik 12. yüzyılda kurulmuştur ve birçok kola ayrılarak günümüzde de etkinliğini sürdürmektedir. Sufi tarikatlarından biri olan ve Abdulkadir Geylânî'ye (ö.561/ 1165-1166) nispet olunan Kâdiriliğin beş temel kuralı vardır: Himmeti (niyet ve düşünceyi) yüceltmek, haramlardan kaçınmak, hizmeti güzelleştirmek, azmi arttırmak ve nimete saygı göstermek.

Abdulkadir Geylânî tarafından tespit olunan mensuplarının vakit namazlarının ardından okudukları günlük virdleri vardır. Bu tarikatta zikir sesli yapılır. Semâ ve devrâna önem verilir, halvet ve rabita vardır. Dünyanın pek çok ülkesinde ve çok sayıda mensubu bulunan Kadirilik tarikatının farklı kolları vardır. Kâdirilik Anadolu'ya XV. yüzyılda Hacı Bayram-ı Veli'nin bir müridi olan Eşrefoğlu Rûmî aracılığıyla getirilmiştir. Mensupları arasında II. Abdülhamid'in de bulunduğu bilinmektedir.

Abdulkadir Geylânî'ye nispet olunan pek çok eser vardır. Eserlerinden bazıları şunlardır: "el-Gunye li-Talibin Tariki'l-Hak", "el-Fethu'rabbânî", "Futuhu'l-gayb", "es-Sirâcü'l-Vehhâc fi Leyleti'l-Mirâc" "ed-Delâil", "Sırrü'l-Esrâr ve Mazharü'l-Envâr", "Mektûbât"

Hazinî'nin şiirlerinde mevcut olduğu tarikatın ve piri Abdulkadir Geylânî'nin etkileri olması son derece normaldir ki biz de şimdi birkaç beyit örneğiyle bu konuya değineceğiz.

A.K. Geylânî'nin "Kulun Allahü teâlâyı sevmesinde samîmi olup olmadığı, başına belâ ve musîbet geldiği zaman ortaya çıkar. Bela ve musîbet geldiğinde sabır ve sükûn hâlini muhâfaza edebiliyorsa, o gerçekten Allahü teâlâyı seviyor demektir." şeklinde ifade ettiği hikmetli söz Hazinî'de de benzer bir şekilde karşımıza çıkar:

Egam suygân kûligâ mehnatu râhat bârâvârdur,

Halâyık izzâtigâ kârı yok, hâm çun âzâsığâ.

Padişahını sevenler için rahat ve mihnet (zorluklar) hepsi aynıdır,

Yaratılmışların en üstünü kılıp yüceltti, hem de sıkıntı ve zorlukların içine koydu.

Geylânî’de “Nefsinin peşine düşüp de, bir pire yapışmayan onun ilmini dinlemeyen kimse gerçekten nasipsizdir.” Şeklinde karşımıza çıkan bir pîre intisab konusu, Hazinî’de de şu şekildedir:

Hânumânıydın keçib, pirning etâğın tutmâsa,

Misl-i Âdhâm bolmâsâ, lâf urmâsun bîgânâ hayf.

Ev ve barkından vazgeçip pirinin eteğini tutmazsa,

Ethem gibi olmazsa o yabancının laf etmesi boştur.

Yine A. Kadir Geylânî hayatta gülmeyi azaltmayı, dert ve hüznün sahibi olmayı öğütlerken “Hırsı, şımarıklığı, azgınlığı ve dünyaya düşkünlüğü bırak. Sevincini ve neşeni azalt. Biraz hüzünlü ol.” diyor. Aynı şekilde Hazinî de:

Hâr kişidâ dârd yoktur, siz ânı âdâm demâng,

Sohbât etmângiz alar birlâ nefas, hâmhânâ hayf⁴²

Derdi olmayan adama siz adam demeyin,

Onlarla sohbet edip boşa nefes tüketmek haksızlık, olur.

‘Olmaz’ redifli gazelinde ‘Sülüküm Kadiriye, rehberimdir pir-i piranım’ satırında Hazinî yine kendisini Şeyh Seyyid Abdulkadir Geylanî’nin Kadiriye tarikatına işaret etmektedir⁴³. Ayrıca yine bir başka müseddesinde de A.Kadir Geylanî Hazretlerini işaret etmektedir:

Canâb-ı Gâvsul-A‘zâm, Kutbul-aqtâb⁴⁴ sarvarim bârdur.⁴⁵

⁴² Corabayev-Madaminov, a.g.e., 37 nolu gazel

⁴³ a.g.e, s.12

⁴⁴ Kutupların başı. Hilâfet-i maneviye-i Muhammediye (A.S.M.). Velayet-i maneviye makamlarının en yükseği, nübüvvet-i Muhammediyeye (A.S.M.) veraset makamı olup, bu makama ancak Cenâb-ı Hakın bir atıyyesi olarak nail olunur. Bu makamda bulunan zat, Hakikat-ı Muhammediyenin (A.S.M.) mazharı ve Esmâ-i İlâhiyenin

Şüphesiz, Hazinî Hokandî'nin manevi dünyasının gelişmesinde Hakimhan halifenin de büyük hizmeti vardır. Bu ise gelecekte Hazinî'nin şeyh ve şair makamına erişmesine mühim bir sebep olmuştur. Bununla beraber, Hazinî'nin manevi dünyasının gelişmesinde iki cihet de önemli rol oynamaktadır. Biri, Rasulullah (S.A.V.)'ın neslinden olmasının verdiği paklıkla has şekilde iman itikadını daima tertemiz koruması; ikincisi de temiz ailesidir. Yani ecdadı da tarikat ehlinen olduğu için Hazinî manevi anlamda hep temiz kalmış ve kendini sürekli geliştirmiştir.

Şeyh Abdulâziz Meczub Nemenganî (r.a.) 19.yüzyılın birinci yarısında yaşayan Fergana bölgesinin önemli mutasavvıflarındandır. Abdulâziz Meczub, Hakimhan Halife ve Hazinî arasında manevi yönden büyük bir bağlılık oluşmuştur. 'Tezkire'de⁴⁶ Hazinî Hokandî hakkında şöyle deniliyor: "... Cami Medresesinde edebiyat dersleri ile birlikte, lugat tahsili yapsa da tasavvufî terbiyesi daha güçlü olup, Hoca Ahmed Yesevi'nin "Hikmet" adlı eserini devamlı okurdu. Tasavvufta kendini iyice yetiştirmiş ve Meczubilerin önderi olan Hakimhan Halife'den el alarak murid terbiye etmeye ruhsat almıştır⁴⁷".

Demek ki Hazinî medresedeki talebelik yıllarında Abdulâziz Meczub Nemenganî'ye bağlanmış, daha sonra gayretle tasavvuf yolundan giderek birkaç sene içerisinde, 30 yaşında (yani, h.1314-m.1897) büyük Kadirî şeyhi Muhammed Hakimhan'ın irşadına erişmiştir. Bununla alakalı tarih düşülen muhammes-mersiyeyi de vermekte fayda görüyoruz:

Erdi tarih bir ming u üç yüz u on törtä mukîm,

Uşbu dâvlätni mängâ kıldi atâ Hıyy u Kadîm,

Män rızâ-yı pir tâpgänimdä ottuzda idim,

camii'dir. Her asırda bir tane bulunan bu zatların sonuncusu mezkûr sıfatların en ekmine mazhardır. Bu makam hakkında Gavs ve Kutbiyyet-i Kübra tabirleri de kullanılır. (Abdul Kadir Geylani Hazretlerine işarettir.)

⁴⁵ Corabayev - Madaminov, a.g.e., 3 nolu müseddes.

⁴⁶ Polatcan Kayyumî, *Tezkire-i Kayyumî*, Cilt:3, Özbekistan Bilimler Akademisi, Hamid Süleyman El Yazmalar Enstitüsü Yayınevi, Taşkent, 1998

⁴⁷ Corabayev, a.g.e, s.14

Män, Hazinîgä icâzât berdilär şäyh-i Hâkim,⁴⁸

Tarih bin üç yüz otuz dörde geldi,

Hayy ve Kadim olan rabbim bana bu devleti nasip etti,

Ben pirimin rızasına ulaştığımda otuz yaşımda idim,

Şeyhim Hakim (Hakimhan Halife) ben Hazinî'ye icazet verdi,

Hazinî Hokandî mürit yetiştirmenin yanında, çiftçilik yaparak maişetini kazanırdı. Elinden geldiğince halka yardım etmeye çalışır, çevre temizliği işlerini yapardı. Mesela: Fergana ilindeki Bagdad ilçesi Çapdar köyünün yakınlarındaki yaklaşık 40 m² kumluk (çöl şeklinde) bir araziyi alıp, bahçe yapmış, bahçenin merkezine de büyük bir havuz yaptırıp, yanına değirmen ve çeşitli binalar kurdu muştur. Şair burayı 'Registan' diye adlandırmıştır. Bu Registan adı şairin – incelediğimiz- divanında 25 nolu ve “tapar” redifli gazelin son beytinde şu şekilde geçmektedir:

Misli ol Väysül-Çaran çöllärdä tutmişmân vâtân,

Âhtarıb hâr kim Hazinîni Registândın tâpar.⁴⁹

Veysel Karani gibi ben çölleri vatan edinmişim,

Hazinîyi arayanlar da onu Registan'da bulur.

Burası ve çevresi de kum tedavisi almak isteyenler için bir kaplıcaya dönüştürülmüş ve halkın istifadesine sunulmuştur. Hatta Hazinî'nin bu yardımları ve hayır işleri halk arasında hala anılmaktadır.

Hazinî Hokandî, Kenagas köyünden Registan'a (10 km'den fazla bir mesafe) her zaman yayan gidermiş. Bu bahçe Sovyet rejiminin gerektirdiği bazı sebeplerden dolayı 1943'te bozdurulmuştur. Bahçenin tahrip edilmesi hadiselerini gören bazı kişilerin söylediklerine göre, bahçeyi bozma işiyle uğraşan bir kişi çok

⁴⁸ Corabayev - Madaminov, 14 nolu muhammes

⁴⁹ a.g.e., 17 nolu gazel

geçmeden sakatlanmıştır. Bu sebepten dolayı bahçeyi yıkma işi durdurulmuştur. Havuz ve yanındaki ağaçların bir kısmı yıkılmamış, 1992 Hazinî'nin doğumunun 125. yılı münasebetiyle bahçe tekrar düzenlenmiştir⁵⁰.

Hazinî Hokandî'nin en yakın dostu, daima onun yanında olan molla Satiboldı Ahund'dur. Bu dostu özellikle Registan'da hep şairle beraber bulunmuş ve şaire ilham gelip şiir söylemeye başlayınca hemen bu şiirleri kağıda geçirmiştir. Şairin bu dostuyla yakınlığı o denli büyüktür ki küçük evladına Satiboldıhan adını vermiştir.

Satiboldıhan ve köylü tanıdıklarının hatıralarına göre Hazinî Hokandî üç kere evlenmiştir. Birinci eşinden çocuğu olmamış ve eşi vefat etmiştir. Diğer iki hanımından iki erkek beş kızı olmuştur. Polatcan Kayyumi de: "...vefatından sonra iki eşi ve oğulları kaldı..." diyor. (Oğulları: pek çok hatıratda adı zikredilen şairin büyük oğlu Amakihan ve babası vefat ettiğinde bir yaşında olan Satiboldıhan Ziyayevdir, 1922-2005)⁵¹

Hazinî Hokandî ne bulsa halkla paylaşan, açık gönüllü insandı. 'Tezkire-i Kayyumi'de yazıldığına göre: "Uzun boylu, beyaz yüzlü, sakallı, temiz, elbiselerine güzel bakan kişi idi."⁵² Hazinî'nin gönlünün böyle yumuşak olduğunu ve düşkünleri korumayı hep tavsiye ettiğini kanıtlayan bir başka unsur da "yok" redifli gazelindeki bu beyittir:

Yetimlär könglini âvlang, alarga bermängiz âzâr,

Yämân söz birlä âğrıtmäng, Hüdâyımning rızâsı yok⁵³.

Yetimlerin gönüllerini avlayın, hoş edin onları azarlamayın,

Kötü sözlerle onların canlarını acıtmayın (çünkü bunda) Allah'ın rızası yok.

⁵⁰ Corabayev, a.g.e, s.20

⁵¹ a.g.e, s.21

⁵² a.g.e, s.20

⁵³ Corabayev - Madaminov, 38 nolu gazel

Daima halkın iman ve itikadının saflığı, milletinin meseleleri (dertleri) ile meşgul olan Ziyavuddinhan Kattahoca oğlu Hazinî Hokandî 1923 yılında, doğduğu köyde 56 yaşında vefat etmiştir. Şuanda da kabri ziyaretgâha çevrilmiştir.

Katta Kenagas köyündeki Hazinî kabri ve onun etrafında kurulmuş olan binalar şimdilerde tarihi-mimari anıt olarak devletin himayesine alındı. Köydeki Hazinî ev müzesi 1992'den beri ziyaretçilere açıktır.

2.3. Hazinî Hokandî'nin Eseleri ve Edebi Şahsiyeti

Yukarıda gelişimi ve sosyal durumlarına çokça değindiğimiz Özbek edebiyatı asırlar boyunca gelişerek deha olarak anılabilecek sanatkârların eserleriyle zenginleşmiştir. Özellikle de 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın başlarında sanatsal açıdan olgun, şekil ve muhteva açısından çeşitli eserler yaratılarak kendine özgü bir edebi anlayış oluşturulmuştur. Hokand edebi ortamında bu dönemde Muhyî, Mukimî, Zarî, Muhsinî, Nisbetî, Furkat, Muhsinî, Mevlevi Yoldaş, Raci, Nusret, Şeydaî gibi pek çok şair yetişmiştir. Bu şairlerin yanında bizim de çalışmamızın kaynağı olan büyük şair ve mutasavvıf Mevlana Hazinî Hokandî de yine aynı dönemde yaşamış ve halkı aydınlatan eserlerini bu dönemde vermiştir.

Hazinî Klasik Çağatay edebiyatı geleneğini devam ettirip bu geleneğe sadık kalmıştır. Eserlerinde Çağatay Klasik edebiyatı özellikleri görülür. Hazinî eserlerinde aruz vezninin birkaç bahrini özellikle de hezeç, remel, sare, recaz, mütekarip bahirlerini sıkça kullanmıştır.

Hazinî 30 yaşından itibaren "Hazin", "Hazinî" mahlaslarıyla şiirler yazmaya başlar. Bu şiirleri lirik ve arifane şiirler olup dünya ve ahiret hayatı, doğruluk, temizlik, iyilik, haramdan uzak durma, her daim ölüm ve ahiret düşüncesiyle, zikirle meşgul olma, düşkünlere yardım ve bir an bile olsun Allah'ı unutmama konuları etrafında döner. Aynı zamanda da insanlar zulüm, kibir, ahlaksızlık, gıybet, kötü niyet, riya, haset gibi konulardan men edilmektedir.

17. yüzyılın başlarından 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar geçen dönemde hanlıkların (Hokand,Hive,Buhara) her birinde edebi ekoller oluşturulmuş, onlarda da

pek çok şair eserler vermişlerdir. Her bir hanlıkta memleketin sosyal-politik ve kültürel hayatındaki olaylardan dolayı bu edebi okulların geliştiği bazen de gerilediği dönemler olmuştur. Sovyet rejimi döneminde Hokand ve Hive hanlıklarındaki edebi ortam Özbek araştırmacıları tarafından; Buhara edebi-kültürel ortamının ise daha çok Tacik alimleri tarafından incelenmiştir. Ancak bu hanlıklardaki edebi-kültürel ortam Sovyet fikirlerine ve taleplerine göre öğretilmiştir.⁵⁴ Bunun için de dönemlerin edebiyatından sadece komünistik fikirlerine hizmet etmesi mümkün olan sanatçı ve eserler seçilerek, kalan çok büyük kısmı (hatta bu edebi mirasın esas kısmı diyebiliriz) özellikle dışlanmış veya “zararlı” denilerek sansürlenmiştir.

Mesela, “Hokan Edebi Ortamı” nda son derece değerli eserlere ve kabiliyete sahip olan Pisendi, Tamkin, Kari, Nisbeti, Muhayyır, Yari, Zevki, Muhsini, Mevlevi Yoldaş, Nüsret, Nayyiri, Şeydai, Ümidi - Havai, Raik, Sinandi gibi şairler çokça eserler vermelerine rağmen onların arasından sadece Mukimi, Furkat, Zevki (bunlar da kötü niyetli amaçlar gözetilip seçilerek) gibi şairlerin yazdıkları eserlerin çok küçük bir kısmına “göstermelik” bir destek verilerek “Özbeklerin büyük edebiyatının temsilcileri” olarak halka tanıtılmış hatta ders kitaplarına da alınarak gelecek nesillerin de edebi varlık olarak sadece onları tanınması ve başka kişileri aramaması sağlanmaya çalışılmıştır. Hazinî ve Muhyi gibi, kıymeti anılanlardan hiç de az olmayan, şairler de bu sansürün altında kalan nice değerli şahsiyetlerden olmuşlardır. Muhyi halka; “hükümdarlar, para babaları ve zenginlerin “meddahı” olarak; Hazinî ise “halk için zararlı”⁵⁵ gibi yaftalarla sürekli kötülenmiş ve hem halkın hem de yeni neslin kafasından tamamen silinme gayretine gidilmiştir. Ancak bu atılımlar halkı çok da etkilememiş ve Hazinî’nin birçok şiirleri, 1917 Çarlık Rusyası devrimine kadar ve ondan sonra istinsah edilen onlarca elyazması “bayazlar”da (şiir mecmuaları) ve matbu eserlerde yer almıştır. Sadece “Bayâz-ı Hazinî” adlı eser Taşkent’te 1910-1913 yılları arasında yenilenmiş halleriyle tam 7 kez basılmıştır. Bu yedi baskı, halkın ona ne kadar ilgi gösterdiğinin ve onu ne kadar sevdiğinin işaretidir diyebiliriz.

⁵⁴ Atabek Corabayev, *Hazinî Tora*, Özbekistan Respublikası Fenler Akademisi “Fen” neşriyatı, Taşkent 2007, s.151

⁵⁵ a.g.e., s.152

Hazinî'nin şair olarak yetişmesinde kendi döneminin edebi ortamı önemli bir yer tutmaktadır. Hazinî, çağdaşları olan Muhyî, Mukimî, Şeyh Süleyman Mahcur, Naci (Kalender), Nesimî, İbret, Taşkent'li Kamî, Miskin, Hislet gibi şairlerle de edebi ilişkiler kurmuştur.⁵⁶ Şair eserlerinde büyük selefleri Nevaî, Hüveydâ, Emirî, Mukimî ve Furkat gibi şairlerde esintiler taşır. Bununla birlikte de kendinden sonraki pek çok şairi de etkilediği ifade edilmelidir. Hazinî'nin gazellerine Kami, Hıslet, Dilefkar, Hamza, Mirza Hokandî, Çerhî gibi şairler nazireler yazmışlardır.

Hazinî şiirlerini kendine özgü bir tarzda, Yesevi ekolünde de olduğu gibi, sanatsal niteliğini göz önüne alarak değil de halkı, ahlaka ve dini gerçeklere uyandırma yönünü önemseyerek yazdığı için şiirlerindeki dilin halka yakın durmasını daha çok benimsemiş ve şiirlerini halk dili ve halk anlayışına yakın olarak yazmıştır. Aynı zamanda şiirlerinde sıkça kullandığı ayet ve hadisler, meşhur hikâye ve kıssalara telmihler okuyucu üzerinde değişik hisler uyandırması, şiirlerini daha akıcı yapması ve okuyucuyu geniş fikir deryalarında gezdirmesi bakımından da önem arz eder. İşte bu nedenlerden dolayı onun bu dini-tasavvufî içerikli şiirleri dönemin ünlü hafızları tarafından şarkı olarak bestelenmiş ve çokça ün kazanmıştır. Bu şekilde ün kazanması da bir âlim olarak halk arasında sevilen ve saygı duyulan Hazinî'yi şair olarak da halk gözünde bambaşka bir yere koymuştur. Burada ek olarak şuna da değinelim ki: Hazinî'nin kendisi de güzel sesli bir hafızdır ve onun da kendi şarkılarına yapılan bestelerle beraber farklı şairlerin eserlerini de çeşitli merasimlerde söylediği rivayet edilmiştir.

Hazinî bir mutasavvıftır. Bundan dolayı onun şiirinde dini altyapı son derece zengindir. Bu da onu dini tasavvufî şiirin en güçlü temsilcilerinden biri yapmıştır. Bunun yanında şair dünyevi mevzuları da çokça konu eder ve bu mevzuların yanında her an Allah'ın zikrini ve aşk-ı mecaziye ulaşmanın önemini tekrarlar.

Hazinî özellikle aşk-ı mecaziyi anlatmada kendine has bir üslup yakalayabilen nadir şairlerdendir.⁵⁷ Bu konularda eserler veren pekçok şairden farklı

⁵⁶ Corabayev- Madaminov, Hazini Divanı, s.5

⁵⁷ a.g.e., s.154

olarak Hazinî; aşk-ı ilahiye ulaşabilmek için öncelikle aşk-ı mecazi yolundan geçilmesi gerektiğini savunur:

Kim mâcâzî otığa koymagay, ol âşık emäs,⁵⁸

Mecaz ateşinde yanmayana âşık denmez,

derken başka bir gazelinde de:

Tâ mâcâzî otığa koymäy, haqikî tâpmägäy,⁵⁹

Mecazi aşk ateşine girmeyen gerçeğini hiç bulamaz,

şeklinde ifadeler kullanır.

Hazinî'nin şiirlerinde insanlar her zaman imana, ahiret endişesine, zikre, vefaya, sadakate, dürüstlüğe davet edilirken; gıybetten, haramdan, yetim hakkı yemeten de kaçınma tavsiyeleri çok fazladır. Bunlara şu şekilde birkaç örnek verebiliriz.

Hüdâgä bändälik kılğân sähârlär, uhlamäs tünlär,

Dilidä havfi yoqlärning, biling, zikr u sänâsı yoq.⁶⁰

Seher vakti Allah'a kulluk edenler geceleri uyumazlar,

Bilin ki, gönlünde korku olmayanın dilinde zikri ve senası yok.

Gâhî sahv u kâsd ilä hâr kimni ätmä gıybatın,

Ey birädär, pänd şol: andışayı uqbâni kıl⁶¹.

Hata ile ya da bilerek hiç kimsenin gıybetini yapma,

⁵⁸ Corabayev- Madaminov, *Hazini Divanı*, 40 nolu gazel

⁵⁹ a.g.e., 42 nolu gazel

⁶⁰ *a.g.e., 38 nolu gazel

⁶¹ a.g.e., 57 nolu gazel

Ey birader (sana) nasihat şudur ki: Ahiret endişesini unutma.

Yetimlär könglini âvlang, alarga bermängiz âzâr,

Yämân söz birlä âğrıtmäng, Hüdâyımning rızası yok.*

Yetimlerin gönüllerini hoş edin onları azarlamayın,

Kötü sözlerle onların canlarını acıtmayın (çünkü bunda) Allah'ın rızası yok.

Hazinî şiirlerinde sosyal konular da çok ağırlıktadır. Mesela Rusların mezalimleri, Andican depremi, kendi yaşadığı coğrafyadaki daha pek çok konu onun şiirlerinde yer bulmaktadır. Bir muhammesinde de şair artık bu durumların dayanılmaz, ülkenin de yaşanmaz olduğunu ve huzur için hacca gitmenin gereğini ifade eder:

Bu na müşkilki, nasârâ bolsâ bizgâ pādşâh.⁶²

Hıristiyanların bizlere padişah olması ne zor, ne çetin bir şeydir,

Bu na müşkildur: müsülmânlar berur müşrikka bâc,

Turmayın Fârgânâ içrä emdi Bâytullâgâ kaç.⁶³

Bu ne zor (tuhaf) iştir: müslümanlar müşriklere vergi verir,

Fergane içinde durmayın, şimdi Beytullah'a (Kabe) kaç

Özing rahm äylägil, Fârgânâni zer-i turâb etmä,

Bu dârul-mülkni Tâşkänd, Andicân yangliğ harâb etmä.⁶⁴

⁶² a.g.e., 4 nolu müseddes

⁶³ a.g.e., 4 nolu muhammes

⁶⁴ a.g.e., 7 nolu müseddes

Sen merhamet eyle Ferganeni toprak altına gömme,

Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.

Hazinî Hokandî'nin döneminde Hokand edebî muhitinde muvaşşah⁶⁵ yazma geleneği çok yaygındır. Bu dönemde çok gelişmiş muvaşşahlar yazıldığı bilinmektedir. O dönemde bu geleneğe o kadar önem vermiştir ki şairlik ve nazımcılık yeteneği muvaşşahçılıktaki ustalıkla ölçülecek bir duruma gelmiştir şeklinde yorumlar da yapılmıştır. Bu bağlamda Hazinî'nin şiirlerinde de çokça muvaşşaha rastlarız. Bu da bize şairin kimlerle aynı dönemde yaşadığı, kimlere değer verdiği ve kimlerle dostluklar kurduğu hakkında bilgiler verecek önemli bir detay olabilir.

Muvaşşah genelde 'muvaşşah gazel' şeklinde olur yani gazel türü ile yapılır ancak Hazinî gazellerin yanında İbrahimhan ve Tötihan adına murabba muvaşşahlar ve Curahan adına muhammes muvaşşah ithaf etmiştir. Çalıştığımız derleme divanda şairin 25 muvaşşah gazeli, 4 tane muvaşşah murabbası, 1 tane de muvaşşah muhammesi mevcuttur. (Örnekler için bakılabilir: 8,12,13,16,23... nolu gazeller; 2,3,4,6 nolu murabbalar ve 8 nolu muhammes)

Hazinî Hokandî kendi döneminde özellikle mutasavvıf şair olarak ün kazanmıştır. Kadiriye sülûğünün büyük vekili olan Gavs-ul Azam'dan sonraki en büyük veli diye bilinen Muhammet Hekimhan Halife'nin varisi olan Hazinî'nin tasavvufî eserlerinde Kuran-ı Kerim ayetlerini ve hadisleri çokça kullandığını evvelce de zikretmiştik. Yani şairin eserlerinin önemli bir kısmı da bu içerikle zenginleşmektedir: Bu ayetlerle okuyucu Allah'ı çokça anmaya:

“Fazkurûn”⁶⁶ debkim habar berdi Bizâ Hayy u kadîm,

Ölümü her an hatırlama ve bu yolda yaşamaya:

“Küllî nafsın zâikatul mavt”⁶⁷ ning yalgâni yok

⁶⁵ Muvaşşah (Akrostiş / İlkleme): Bir şiirde dizelerin ilk harflerinin yukarıdan aşağıya doğru sıralandığında anlamlı bir sözcük meydana getirmesi.

⁶⁶ ‘Beni (çokça) anın...’ Kur’an-ı Kerim, Bakara-152

Allah'ın rahmetinin çok geniş olduğu ve asla ümid kesmemeye davet edilmektedir:

Umidim şol erur, Qur'ândä kim "Lâ taqnätü"⁶⁸ debsan

Bunların yanında yine ayetlerle insanın en mükemmel yaratılmış olduğu, Allah'ın her kula rızkını bahşettiği gibi konular da anlatılmıştır.

Näyläräm, âh u figân etmâkdin özgä çära yoq,

Tâ Hazinî, bitmasam vasfigä devân, ohşamäs.⁶⁹

Ah edip inlemekten başka çarem yok ne yapayım,

Ey Hazinî onun vasıflarını yazarak bir divan oluşturamazsam divana benzemez.

Tab'î nâkııs, aklı kütahdur Hazinî duntâb',

Böylä idrâk u farâsat birlä devânım qalây?

Bu alçak karakterli Hazinî'nin karakteri zayıf, aklı da kıttır,

Böyle anlayış ve idrak ile dolu divanım nasıl?

Yukarıda edebi içerikten de bahsederken varlığını dile getirdiğimiz divanı 1939 yılına kadar Hazinî'nin büyük oğlu Amakihan'da bulunmuştur. Fakat yine aynı yıl oğlu hapse atılmış ve hapse atılmadan önce evinde yapılan operasyon esnasında bu divan memurlar tarafından alınmış ve ortadan kaybedilmiştir.

Bunun yanında, yapılan incelemelerde 19 matbu eserde Hazinî'nin şiirlerinden örneklere rastlanmıştır. Mesela: "Bayâz-ı mâ Gülşeni Eş'ar", "Armağan-ı Hislet", "Bayâz-ı Hacı Sabirî", "Dîvân-i Mukimî mâ Hecviyat", "Bayâz-ı Yeni",

⁶⁷ 'Muhakkak ki her nefis ölümü tadacaktır.' Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran-185

⁶⁸ 'La taknatu min rahmetillah...' 'Allah'ın rahmetinden ümid kesmeyin...' Kur'an-ı Kerim, Zümer-53

⁶⁹ a.g.e., 27 nolu gazel

“Tühfet-ul Abidin ve Enis-ul Aşıkîn”, “Mahbub-ul Mahbub” gibi bayaz ve eserler bunlara örnek olarak gösterilebilir.⁷⁰

Hazinî Hokandî'nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliğine değindiğimiz 2. bölümün **sonucu** olarak:

1867 yılında Hokand yakınlarındaki Kenagas köyünde dünyaya gelen Hazinî Hokandî Çağatay edebiyatından Özbek edebiyatına geçilen dönemde yani 19. Yüzyıl Özbek edebiyatının oluşum döneminde yaşayan Klasik Çağatay edebiyatı geleneklerini devam ettiren önemli bir Özbek şair ve mutasavvıfıdır.

Son derece sade bir hayat yaşayan, kendi kurduğu ve Registan adını verdiği bahçesinden geçimini sağlayan aynı zamanda da yine burada düşkünlere yardım eden, gösterişten, dünya malından uzak olmayı felsefe edinen Hazinî çok genç yaşta Kadirilik şeyhi postuna oturup ve irşada başlamıştır. Hazinî 3 evlilik yapmıştır. Bu evliliklerinden de iki erkek beş kız olmak üzere yedi evladı vardır.

Hazinî'nin gençlik yılları Sovyet baskılarının, işgallerinin tam ortasında geçmiş ve şair bu dönemlerde ve bu sıkıntıların içinde eserler vermiştir. Mutasavvıf olmasının yanında Hz. Peygambere dayanan şeceresi onu her zaman imani konulara yakın tutmuştur. Daima halkın iman ve itikadını düşünen, halkı her daim ahiret ve iman düşüncesiyle ayakta tutmaya çalışan, milletin meseleleriyle dertlenen, bu Kadiri şeyhi aynı zamanda bahsettiğimiz o sıkıntılı dönemlerin de tesirleriyle sosyal ağırlıklı konuları da işlemiş ve sade diliyle son derece akıcı bir üslup yakalamıştır. Dönemin baskıcı tutumları yüzünden, mutasavvıf şairin eserleri tahrip edilen ve hakkında yapılan çalışma sayısı son derece az olan şair 1923 yılında 56 yaşında doğduğu köy olan Kenagas da vefat etmiştir.

⁷⁰ a.g.e., s.7

3. BÖLÜM

3.1. Hazinî Hokandî Divanına Bakış

Bu kısımda Hazinî Hokandî Divanı hakkında bir incelemeye yer vereceğiz:

Çalışmamızda Doç. Dr. Atabek Corabayev'in "Hazinî Divanı" adlı çalışmasını⁷¹ temel aldık. Bizim çalışmamızda incelediğimiz bu divan da yukarıda belirttiğimiz parçalı eserlerle birlikte nadir el yazma mecmualardan, matbu bayazlardan ("Bayaz-ı Hazinî"-şiir mecmuaları), şairin çocuklarından ve sıkı araştırmalar sonucu ulaşılan belgelerden ve bağımsızlıktan sonra Ahmedcan Madaminov tarafından yayınlanan "Tasadduk Ya Rasulallah" adlı küçük kitapçıktan (Yazuvçı,1992) derlenerek Doç. Dr. Atabek Corabayev tarafından yayına hazırlanmış ve Kiril harfleri ile yazılmış bir eserdir.

Şairin eserlerinin tamamının derlenmiş hali olduğu için bu eser tercih edilmiş ve yine şaire ait Bayazlar'ın Arap harfleriyle yazılmış nüshaları çalışmamızın en arkasında verilmiştir. Bu bayazlar 46 varak şeklinde elimize ulaşmıştır.

Derlenen Divan, şairin gazel, murabba, muhammes ve müseddeslerinden oluşmuştur. Eserde 95 gazel, 11 murabba, 23 muhammes ve 9 tane müseddes bulunmaktadır. Şairin dini tasavvufi alt yapısından dolayı eserde çokça ayet ve hadislere rastlanmaktadır. Bunların yanında hem aşk-ı hakikiyi hem de aşk-ı mecaziyi anlatmak için kullandığı âşık isimleri ve bu âşıkların hikâyelerine, peygamber ve tarihte yaşamış önemli kişilerin kıssalarına telmihler vardır.

Şimdi biz eserdeki bu bahislere biraz daha detaylı bakacağız:

⁷¹ Atabek Corabayev-Ahmedcan Madaminov, *Hazinî Divanı*, Taşkent, 1999

3.1.1. Aşık ve Sevgili İsimleri:

Bu bağlamda divanda; pek çok edebi metinde de olduğu gibi Mecnun, değişik kullanımlarla eserde yaklaşık olarak 62 kezle adı en çok geçen aşk hikâyesi kahramanıdır. Mecnun bazen çöllerde Leyla'sını ararken;

Ah urub Mäcnun käbi çöllärdä färyâd äyläsäm,

Bazen leylanın kapısında feryad figanlarla ağlarken;

Telbä Mäcnun Lâylining kuyida yıǵlar zâr-zâr,

Bazen de kendisini Mecnun'a denk tutarken karşımıza çıkar:

El arâ kılding mäni Mäcnun käbi äfsânälär

Mecnun'u 50 kere olan kullanımla onun sevgilisi Leyla takip eder. Yine aşk hikâyelerinin kahramanları olan kişiler ve kullanım sayılarını Azra 27, Şirin 26, Vâmık 16, Ferhad 15, Tahir 13, Zühre 7, Züleyha ve Şeyh-i Sen'an 6'şar kez şeklinde verebiliriz.

Tabi ki bunlar sadece isim olarak anılmazlar. Paralel beyitlerde her an bu âşıklara ve hikâyelerine temliler buluruz. Mesela Ferhad sembol olduğu haliyle Kühkan yani dağları delen, Züleyha Hz. Yusuf hikayesi ve halk arasında ayıplanmasıyla, Şeyh-i Sen'an da büyük bir şeyh iken bir Hıristiyan kıza âşık olup dünyasının değişmesiyle alakalı hikâyelere telmihlerle beyitlerde kendilerine yer bulurlar. Bunların yanında Belkıs, Kâvus, Behram ve Gülendâ da birer kez zikredilmiştir. Âşık isimleri çok fazla geçtiği için bunlarla ilgili çok örnek vermeyi uygun görmedik onun için burayı kısa tuttuk.

Divanda yer alan Peygamberleri, önemli kişileri, coğrafi bölgeleri de vermeyi düşündük. Bunlara ait bilgilerin liste şeklini de bu bölümün sonuna ekledik⁷².

⁷² bkz. Tablo 1

3.1.2. Peygamberler:

Divanda en çok ismi geçen peygamber her güzellik bahsinin en baştaki sultanı olan **Hz. Yusuf**'tur. Hz. Yusuf bazen Züleyha ile olan hikâyesiyle bazen Hz. Yakup'un ona duyduğu hasretin anlatımı ile bazen Mısır sultanlığı ile bazen de sadece güzellik timsali oluşu ile divanda çokça yer almıştır. Onu âlemlerin sultanı Hz. Muhammed izler. Hz. Muhammed'in anıldığı kısımların hemen hepsinin şefaathı istemeyle bağlantılı olduğunu belirtmeliyiz. Şair Allah'a yalvardığı her münacatından sonra Hz. Peygamberi de anar ve ondan şefaathı diler. Ayrıca şair Medine ve ehl-i beyt konularına değindiği kısımlarda da Hz. Peygamberi zikreder. Bu konulardaki beyitlerin sayısının çok olması nedeniyle buraya örnek beyit almadığımızı da belirtmek isteriz. Hz. Yusuf ve Hz. Muhammed'in ardından 10 kezle Hz. Nuh gelir ki malum olduğu üzere Hz. Nuh da genel olarak tufan hadisesine telmihlerle ele alınmıştır. En çok aşk acısından gözyaşlarının akışının tufana benzetilmesiyle oluşan telmihler gözümüze takılmıştır. Bir de ömür uzunluğu ve kuvvet bahsinde de Hz. Nuh'un adının zikredildiğini söylemeliyiz. Mesela:

Hazinîgâ aqalli ümr-i Nuḥni sâñ atâ kılgil⁷³, (ömür uzunluğu)

Nuḥi nâbî kavmîda yoq böylâ âb⁷⁴. (tufana telmih)

Lutf etib, Nuḥi nâbîni saqladıñg tufâñdın⁷⁵, (tufana telmih)

Yâş tökârmân közlârimdin Nuḥni tufânîdek,⁷⁶ (gözyaşlarının tufan olması)

Hz. Nuh'tan sonra Hz. Musa 9, Hz. Yakup 8, Hz. Yahya ve Hz. İsa 7 kez zikredilmiştir. Hz. Musa'ya Allah'ın cemali ve tecellisini talep eden şairin Tur Dağı'yla ilişkili telmihlerinde rastlarız. Hz. Yakup da yine pek çok eserde olduğu gibi bu divanda da hasretin, gözyaşının, figanın timsali olarak karşımıza çıkar. Hz. İsa bazen Mesih adıyla zikredilir ve en büyük özelliği olarak ruhlara can üflemesi talep edilir. Hz. Eyüp malum olduğu üzere sabrın timsali olarak eserde 6 kez zikredilir. Yaralarına, bağırdan düşen kurtlara ve yarin hasretiyle yanan yüreğin

⁷³ Corabayev - Madaminov, 2 nolu gazel

⁷⁴ a.g.e., 8 nolu gazel

⁷⁵ a.g.e., 52 nolu gazel

⁷⁶ a.g.e., 5 nolu muhammes

sabrının kuvvet derecesine gönderme yapılırken hep Hz. Eyüp'e başvurulmuştur. Buraya aldığımız bu beyit de buna bir örnek teşkil edebilir:

Râzı bolsä oşâl Eyyub-i sâbirdek bälâsıga,

Edâ äyläb vücudın kırmağa, mäcruh badan yığlar⁷⁷.

Bütün belalara karşı o Eyüb'ün sabrı gibi sabretmeye razı olsa,

Vücudunu kurtlarla doldurup hasta etmeye, yaralarla dolu beden ağlar.

Yine 6 kez geçen Hz. Süleyman da hüküm sahibi oluşuyla, mührüyle, bütün canlılara sultanlığıyla anılmıştır. Hoşumuza gitmesi ve az da olsa bir örnek olması bakımından bu konuyla alakalı bu mısrayı örnek vermek istedik:

Dâvud oğlu ol Sulaymânga Hüdâ berdi nigîn,

Pâşşâdin anğâgâçä, hükmidä kıldı ins u cin,⁷⁸

O Davud oğlu Süleyman'a Huda mühür verdi,

Sivrisinekten ankaya kadar, insan ve cinlere hükümdar kıldı (hükmedebilme kudreti verdi)

Bunlardan başka eserde zikredilen diğer peygamberlerle⁷⁹ birlikte divanda, Kur'an'da adı geçen 23 peygambere yer verilmiştir.

3.1.3. Önemli Şahsiyetler:

Yine bunların yanında divanda adı geçen pek çok önemli şahsiyeti de anmalıyız. Eserde 9 kez ile en çok adı geçen kişi İbrahim Edhem'dir. Neredeyse her seferinde taht, baht ve varlığından vazgeçip aşka, ilahi aşka yönelmenin timsali olarak anılan İbrahim Edhem için şu birkaç mısrayı örnek olarak verebiliriz:

Oşâl İbrâhim Adham taht u bahtıdın keçib ketti,⁸⁰

⁷⁷ a.g.e., 20 nolu gazel

⁷⁸ a.g.e., 18 nolu muhammes

⁷⁹ bkz. : Tablo 1

Keçibân taht u bahtımdın oşâl İbrâhîm Adhamdek ⁸¹,

Adham kâbi taht u bahtım taşlâsâm, ⁸²

Bunun yanında 7 kez Mesih (Hz. İsa'yı anlatmak için onun sembolü olarak), 6 kez Hızır, 5'er kez İskender Zülkarneyn ve Hallac-ı Mansur isimleri geçmektedir. Ayrıca 3 ve daha az olmak kaydıyla: Eflatun (Felatun olarak), Hüseyin Mirza, Lokman, Nemrut, Deccal, Şibli, Mevlevi Cami, Hatem-i Tayi ve Gavs'ul-Azam sıfatıyla Abdulkadir Geylanî anılmaktadır. Hz. Meryem de Hazinî'nin divanında yer alır ancak Hz. Meryem 1 kere kullanılmıştır. Bu isimler de tablomuzda ⁸³ verilmiştir.

3.1.4. Dört Halife ve Ehl-i Beyt:

Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali divanda yaklaşık 13 kez ve hep birlikte anılmaktadır. İsimleri genelde yan yana zikredilmektedir. Hz. Peygamberin yanından hiç ayrılmamış olmaları;

Keçâ – kûndüz Râsûlullâhını âldidân cudâ bolmäs ⁸⁴

Âbû Bâkr u Omâr, Osmân, Âliyi Murtâzâ uttı.

Gece gündüz Rasulallahın yanından ayrılmayan,

Ebubekir ve Ömer, Osman, Ali-yi Murtaza gitti.

Ne kadar mübarek olmalarına rağmen onların da bu dünya mekanından ayrılıp gitmeleri ve dünyanın onlara bile vefa göstermemesi;

Âbû Bâkr u Omâr, Osmân, Alini,

Zâhrâ ilan Hasan, Husäyn vâlîni,

Âldı âcâl bârçâ mürsäl nâbîni,

⁸⁰ a.g.e., 4 nolu gazel

⁸¹ a.g.e., 61 nolu gazel

⁸² a.g.e., 11 nolu murabba

⁸³ bkz. : Tablo 1

⁸⁴ a.g.e., 93 nolu gazel

Murtázãgä dünyâ vâfâ kılmadı⁸⁵.

Münacat ve medhiyelerde Hz. Muhammed'in adının hemen yanına konup istenen şeyin onlar yüzü suyu hürmetine istenmesi;

Bir nazar kılgil mângä Âdâm Safîni hürmâti,

Ĥâm Ĥalîl-i bâsafâ, Nûh-ı nâbîni hürmâti,

Ĥâm Âbû Bâkr u Omâr, Osmân, Alîni hürmâti,

Yüz yigirmâ tört ming ütgan nâbîni hürmâti,

Ravza-i pâkinggä keldim, Yâ Rasûl-i Mustafâ!⁸⁶

Âbû Bâkr u Omâr, Osmân, baĥaĥķķı sâķî-yi Kâvsâr,

Bu dârul-mülkni Tâşkând, Andicân yangliĥ harâb etmä⁸⁷.

Ebubekir ve Ömer ve Osman, Kevser sunanın (Hz. Ali) hakkı için,

Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.

gibi konular yanında Hz. Ali Allah'ın aslanı oluşuyla, cesareti ve kahramanlıklarıyla, Hz, Osman hayâsı ve edebiyile, Hz. Ömer celadet ve adaletiyle ve malumdur ki Hz. Ebubekir de lakabı olan sadıklığıyla eserde yer bulur.

Bunların dışında özel sıfatları daha da yine meşhur olan Hz. Ali; Murtaza, Şir-i Huda, Sahipseban lakaplarıyla da sıkça geçmektedir. Dört halifenin yanında ehl-i beytten Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin 4'er kez geçmektedir.

⁸⁵ a.g.e., 10 nolu murabba

⁸⁶ a.g.e., 2 nolu muhammes

⁸⁷ a.g.e., 7 nolu müseddés

3.1.5. Coğrafi Bölgeler:

Coğrafi bölgeler arasında en çok zikredilen 18 kez ile Medine'dir ki Medine adına bir gazel de bulunmaktadır.⁸⁸ Mekke de bir hac hasretiyle zikredilmekte ve Mekke'yle beraber Arafat, Mina ve Müzdelife isimleri de anılmaktadır. Medine'den sonra en fazla zikredilen yer 8 kez ile Kenan İli'dir. Burası da malum olduğu üzere hep Hz. Yakup, Hz. Yusuf etrafında anılmaktadır. Daha sonra yine Hz. Yusuf'un sultanlığına paralel bir şekilde Mısır 7 kez, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin etrafında Kerbela 3 kez, Hz. Musa ile birlikte Tur Dağı da 1 kez anılmaktadır.

Mısır:

“Yusufim!” deb yığlar erdi bāyt'ul-aḥzāndā mudām,

Ya 'kub oğlının sorâğın Misri sultāndın tâpar.⁸⁹

Yakup daima hüznler içinde “Yusuf’um” diye ağlardı,

Sonra oğlunu Mısır’ın sultanı olarak bulur.

Kenan ili:

Lâtâfât ävcidä Yûsuf-ı Misrîdin kam ermâssan,⁹⁰

Tārâḥḥum äylâgil bul kullârä, ey, şûh-i Kân ‘ânım.

Güzelliğin zirvesinde Mısırlı Yusuf’tan az değilsin,

Ey Kenan ilinin güzeli bu kullara merhamet eyle.

Kerbela:

Ölüm çängälidin âhir kırtulmäs cân u cânvârlär,

Neçükki, ol Ḥasan birlä Ḥüsäyn-i Karbälâ uttı.⁹¹

⁸⁸ a.g.e., 81 nolu gazel

⁸⁹ a.g.e., 17 nolu gazel

⁹⁰ a.g.e., 66 nolu gazel

Son geldiğinde ölümün kancasından insanlar da canavarlar da kurtulamaz,

Nitekim o Hasan ile Hüseyin-i Kerbela da gitti.

gibi örnekler vermek mümkündür.

Hazinî'nin kendi yaşadığı yerler olan Hokand şehri, Bedeşan, Fergana vilayeti, Kenagas, Andican ve kendi düzenlediği bahçesinin adı olan Registan farklı sayılarda, gözyaşlarını ifade şeklinde de Fırat 3 ve daha az olacak şekilde zikredilmiştir. Hatta Andican ve Fergana'ya ayrıca değinmek durumundayız ki Hazinî bu yöreleri çokça zikretmiş, 1902 yaşanan Andican depremi ile alakalı bir müseddes yazmış ve burada Fergana, Taşkent ve Andican'ı koruması için Allah' a yalvarmıştır:

Özing rahm äylägil, Färgänäni zer-i turâb etmä,

Bu dârul-mülk⁹²ni Tâşkänd, Andicân yangliğ harâb etmä.⁹³

Sen merhamet eyle Ferganeni toprak altına gömme,

Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.

Yer verilen bu özel kişi ve mekânların yanında şimdi de eserin genel manada işlediği konuları ele almaya çalışacağız.

3.1.6. Divanda Yer Alan Diğer Konular:

Hazinî Hokandî'nin yetiştiği ekole ve tasavvufi düşünceye bağlı olarak divanında çok sayıda ayet ve hadisler, peygamber kıssaları vb. hikâyeler vardır. Bunların kullandığı konular da yine şairin dini alt yapısından gelen bir hissiyatla neredeyse tamamıyla dini bir bağlamda ele alınmıştır.

Şair, hayattayken kim olunursa olunsun, nasıl bir güç ve zenginliğe sahip olunursa olunsun *her an ölümün hatırlanmasını*, günahların ve boş işlerin terk edilip

⁹¹ a.g.e., 93 nolu gazel

⁹² Merkez, başkent, payitaht

⁹³ a.g.e., 7 nolu müseddes

her daim Allah'ı zikirle meşgul olunmasını tavsiye eder. Bu tavsiyelerini eserin geneline yayan şair mahşer gününde hesaba çekileceğimizi, Münker ve Nekir'in suallerine muhatap olacağımızı, kıyametin dehşetinden bizi ancak Allah'ın ve ona olan ibadet ve itaatimizin koruyabileceğini belirtir ve onlarca beyitle bizi bu konuda sürekli uyararak gözü açık olmamızı tavsiye eder.

Şaire göre *dünya vefasızlığın merkezidir.* Eğer dünyada vefa olsaydı başta Hz. Peygamber olmak üzere o kadar nebi, evliya ve mübarek zatın göçüp gitmeyeceğini belirtir. Bu konularda çok fazla beyit olduğu için buraya örnek almamayı daha uygun gördük.

Dert sahibi olmak, derdiyle yanmak ve hicranla yoğrulmak da Hazinî için önemli bir yer tutar. Derdi olmayana adam denmemesini söyler ve yine onlarca beyitte bu tarz bir düşünceyi tekrarlar. Bunun yanında da şu hayatta kendisinin zerre kadar huzur bulmadığını hep dert ve gamlarla yandığını da ifade eder. Birkaç beyitle örnek verecek olursak:

Hâr kişidâ dârd yoktur, siz ânı âdâm demäng,

Soĥbât etmängiz alar birlâ nâfäs, ĥâmĥânâ ĥayf⁹⁴.

Derdi olmayan adama siz adam demeyin,

Onlarla sohbet edip boşa nefes tüketmek haksızlık, olur.

Nâ sâbâbdin dostlâr, bir laĥza ĥurrâm bolmäyin,

Toĥtamäs bir säate, nâylây, bu köz yaşım mäni.⁹⁵

Ey dostlar ne sebepten bir an bile mutlu olamıyorum,

Bu gözyaşım bir an bile durmaz, ne yapayım.

⁹⁴ a.g.e., 37 nolu gazel

⁹⁵ a.g.e., 94 nolu gazel

Hazinî divanında tabii ki her divanın vazgeçilmezi olan *aşk* da onlarca hatta daha fazla sayılarda telmihle ele alınmıştır. Hem yukarıda zikrettiğimiz hem de tablomuzda verdiğimiz sayılarda âşıklar anılmış, *aşk*, *sevgili*, *sevgilinin eşsiz güzelliği*, *ona ulaşmanın imkânsızlığı*, *onun vefasızlığı*, *rakiplerle ilişkileri*, *ona olan hasret ve bu hasretin yakıcılığı ve yol gözlemenin aşığa verdiği derin hüznün* defaatle ve ünlü *aşk* sembolleriyle anılmıştır:

Mâcnun kâbi âh urarmân sahrâdâ,

Bâğrım ürtab, kıyar ışk-ı Lâylâdâ,

Aklım azıb, başım türfâ sävdâdâ,

Bu dârdimgâ kaçân dâvâ kılursân?⁹⁶

Ben çöllerde Mecnun gibi ağlar inlerim,

Bağrımı yırtıp Leyla'nın aşkından yanarım,

Aklım azdı (başımdan gitti) başım çeşitli sevdada,

Bu derdime ne zaman deva olacaksın?

Agâr yâdımgâ tuşsâki, bolurmân misli Mâcnundek

Ki, bir Lâyli gamıdâ män kâbi bir hor bolğaymu?⁹⁷

(O) aklıma geldiğinde ben Mecnun gibi olurum,

Leyla'nın gamından benim gibi hor olan var mıdır?

Hazinî'nin her daim Allah'ı zikri ve aklın boş işlerden uzak tutulmasını tavsiye ettiğini dile getirmiştik. Tabii ki bu şekilde iman ve tasavvuf eksenli bir şairin *münacatları ve Hz. Peygamber'den şefaata talep ettiği beyitleri* de sayıca oldukça

⁹⁶ a.g.e., 7 nolu murabba

⁹⁷ a.g.e., 87 nolu gazel

fazladır. Hatta divanında “şefaât” redifli bir müseddesi de bulunmaktadır. Aşağıda örneklerinden birini verdiğimiz bu yakarışlar ve Hz. Peygamber’den şefaât isteme ve onu övme de eserde önemli bir yere sahiptir. Burada zikredemeyeceğimiz daha pek çok örnek vardır. Ancak biz küçük bir kısmını almak istedik:

Yâ Rab, meni tângla râsvâ kılmâgil,

Şärmânda-i rûz-i câzâ kılmâgil,

Nâma siyah, vâ ħasrâtâ kılmâgil,

Tângla saf-i kavm-i tarsâ kılmâgil.

Ya Rab beni utanılacak şeylerle rezil, rüsva etme,

Beni o ceza gününde mahcup eyleme,

Elime kara kitap verip beni pişmanlıklar içine salma,

Kıymette Hristiyan kavminden eyleme.

Mustafânı bizgâ kılding payambar,

Şävķâtlâri biz âsiygâ bârâvâr,

Ümmâtlârgâ puşt u pânâħ-ı maħşâr,

Rasûlingni bizdin cüdâ kılmâgil⁹⁸.

Mustafa’ni bize peygamber kıldın,

Kuvvetlerini de biz asilerle beraber (kıldın)

Ümmetlere maħşerde sırtlarını dayayacakları geniş bir dayanak (güven kaynağı olarak verdiġin) Resul’ünü bizden uzak eyleme.

⁹⁸ a.g.e., 1 nolu murabba

Derdi, doğru yola ulaşmayı ve bu yolda *bir pirin eteğini tutmayı* salık veren şair pir eteğinden tutmayanın yoldan sapacağını ifade eder:

Yâşlıkda uşlasâ pir dâmânini hâr kişi,

İkki dünyâda anı, bil, nekdur, pâklık işi,⁹⁹

Herkes gençken bir pirin eteğine yapışsa,

İki dünyada da onun işi iyilik ve temizliktir,

Pirimning âmrini tutmâyki mân yoldın âzıb hâlâ,

Ki, Mâczubhânlig u raqs u sâ mâ ‘sıdın adaşganman¹⁰⁰.

Ben yoldan çıkıp hala pirimin emirlerini tutmuyorum,

Ki âşıkların manevi hazlarından sapmışım.

Kişikim pir etâğın tutmâyın, betâvbâ ketsâ gâr,

Kıyâmât kün kayân bârmâğığâ bir râhnâmâsı yok.¹⁰¹

Pirinin eteğine yapışmayanlar, tövbe edemededen dünyadan giderler,

Kıyamet günü nereye gideceği hakkında yol göstereni yok.

Hazinî bu ilmi ve ilahi konuların yanında bir de *sosyal meselelere* değinmiştir. Bunlardan bazılarında *yetimlere ve düşkünlere yardım etmeyi, gybetten uzak durmayı, hiç kimseye kötü söz ve muamelede bulunmamayı* da nasihat etmektedir. Bahsettiğimiz bu konulara da birer örnek verdikten sonra eserimize geçeceğiz.

⁹⁹ a.g.e., 7 nolu muhammes

¹⁰⁰ a.g.e., 69 nolu gazel

¹⁰¹ a.g.e., 38 nolu gazel

Yetimlär könglini âvlang, alarga bermängiz âzâr,

Yamân söz birlä âğrıtmäng, Hüdâyımning rızâsı yok.¹⁰²

Yetimlerin gönüllerini hoş edin onları azarlamayın,

Kötü sözlerle onların canlarını acıtmayın (çünkü bunda) Allah'ın rızası yok.

Gâhî sahv u kâsd ilâ hâr kimni âtmâ gıybatın,*

Hata ile ya da bilerek hiç kimsenin gıybetini yapma,

Oylâmây hâr kimsä sırrın, bilmäyin fâşi hatâ,*

Kimsenin sırrını ifşa etmeyin, hatalarını ortaya çıkarmayın,

Şâd etgil hâr kişini bu tiriklikdâ mudâm*,¹⁰³

Şu hayatta her zaman herkesi mutlu mesut etme gayretinde ol,

Bütün bunların yanında yukarıdaki açıklamalarımızda da çokça değindiğimiz gibi sosyal konulara da değinen Hazinî yaşadığı dönemde meydana gelen ve binlerce kişinin vefatına neden olan büyük *Andican depremini* de eserlerinde anmış halkını ve şehrini koruması için Rabbine yalvarmıştır:

Özing rahm äylägil, Fârgânâni zer-i turâb etmä,

Bu dârul-mülkni Tâşkänd, Andicân yanglıg harâb etmä.

Görüldüğü üzere Hazinî divanında pek çok farklı konuya; iman ve itikad esaslarına, sosyal meselelere, ahlak kavramlarına ve tasavvufi derinliğe yer verilmiştir.

¹⁰² a.g.e., 38 nolu gazel

¹⁰³ * a.g.e., 57 nolu gazel

3.1.7. Divanda Bulunan Arkaik Kelimeler

Divanı okurken dikkatimizi çeken bir husus da şairin yaşadığı dönemde kullanılan bazı kelime ve eklerin şuanaki Türkiye Türkçesi ile aynı anlamda kullanılıyor olmasıdır. Ancak bu ekler ya da kelimeler bugünkü Özbekçede kullanılmamaktadır. (Bahsedeceğimiz bazı ekler bugünkü Türkiye Türkçesinde de kullanılmamaktadır.) Örneklerle konuya değinelim:

‘Çoh’ kelimesi ‘çok’ anlamındadır. Bu kelime Özbekçede şu anda da kullanılmaktadır ancak şimdi yerini daha çok ‘köp’ kelimesi almıştır.

Murşidä - Mürşide: Bu kelimedede yönelme eki şimdiki Türkçe ile aynı olarak kullanılmıştır. Ama şu anda Özbekçede ‘mürşidä’ şeklinde değil de ‘mürşidgä’ şeklinde bir kullanım vardır.

Süngak: Kemik.

Bu kelime şimdiki Özbekçede ‘süyak’ şeklinde kullanılmaktadır ancak Türkiye Türkçesinde bu kullanım kalkmış yerini ‘kemik’ almıştır.

Böylä: Böyle.

Bu kelime Özbekçe için arkaiktir aynı zamanda da Türkiye Türkçesi ile müşterek kullanımı vardır. Türkiye Türkçesinde de ‘böyle’ şeklinde kullandığımız kelime şu anda Özbekçede ‘şundâg’ veya ‘mundâg’ şeklinde kullanılmaktadır.

Sun-: Sunmak fiilinin kökü olan bu kelimenin yerine şu anda Özbek dilinde daha çok “takdim etmek” fiili kullanılmaktadır.

Ata-: Adamak fiilinin kökü olan bu kelime Eski Türkçe bir kelimedir. Batıya doğru gidildikçe ‘t-d’ şeklinde bir değişim ve yumuşamaya uğrayan bu kelime şu anda Özbek dilinde kullanılmamakta, Türkiye Türkçesinde ise bahsettiğimiz ‘t-d’ değişiminin etkisi ile ‘ada-’ şeklinde kullanılmaktadır.

Tohum: Bu kelime 19. yüzyılda Özbek dilinde Türkiye Türkçesindeki ile aynı anlamda kullanılmışken, şu anda ‘yumurta’ anlamında kullanılmaktadır.

Şimdi de yukarıda bölüm sonunda vereceğimizi ifade ettiğimiz tablomuzu verip daha sonra divanın konularındaki derinliğe daha da dalacağımız metnimize geçeceğiz...

Tablo 1:

Kaç kişi / yer	1	2	3	4	5	1	2	3	4
	Peygamberler					Coğrafi bölgeler			
Kaç kez									
1	Yuşa					Fergana	Kenagas	Harem	Mina-Müzdelife
2	İshak	Daniyal	Salih	Şuayb		Fırat	Registan	Tur Dağı	
3	İbrahim	İsmail	Davud	Hut	Lut	Kerbela			
4	Yunus	İdris	Circis						
5	Zekeriya								
6	Eyüp	Süleyman							
7	Yahya	İsa				Mısır			
8	Yakup					Kenan ili			
9	Musa								
10	Nuh								
15	Muhammed					Andican			
25	Yusuf					Medine 18 kez			

	Önemli Şahsiyetler				Aşıklar				
Kaç kez					Kaç kez				
1	Hâtem-i Tâi	Geylanî	Nemrut	Hz. Meryem	62	Mecnun			
2	Lokman	Deccal	Şibli	Mevlevi Cami	50	Leyla			
3	Hüseyin Mirza	Felatun			27	Azra			
4					26	Şirin			
5	İskender	Mansur			16	Vamık			
6	Hızır				15	Ferhad			
7	Mesih				13	Tahir			
8					7	Zühre			
9	İbrahim Ethem				6	Züleyha	Şeyh-i Sen'an		
10					1	Belkis	Kavus		
15					1	Behram	Gülendam	Asaf ibn-i Burki'	
25	4 Halife 13 kez ve hep birlikte anılmış								

Sonuç olarak diyebiliriz ki: Hazinê Hokandî divanına ve içeriğine genel bir bakış yaptığımız bu bölümde divanın nasıl derlendiğine, faydalanılan kaynaklara, divanda geçen konulara değindik.

İncelediğimiz bu divan, şair Hazinê Hokandî'nin şiirlerinin; matbu şiir mecmualarından, el yazma nadir eserlerden, şairin çocuklarından ve parça parça ele geçirilen eserlerden derlenmiş ve bir divan olarak tertip edilmiş şeklidir. Bu divanda şairin pek çok şiiri Doç.Dr. Atabek Corabayev tarafından güzel bir çalışmayla tanzim edilmiştir. Eserde şaire ait 95 gazel, 11 murabba, 23 muhammes ve 9 müsedese yer verilmiştir. Biz bu bölümde tüm bu şiirlerde adı geçen peygamberlere, âşıklara, önemli tarihi şahsiyetlere ve coğrafi bölgelere değindik. Bu bilgileri ayrıca 'tablo:1' başlıklı kısmımızda liste şeklinde de verdik. Sonrasında divanda geçen konulara genel bir bakış yaparak şairin şiir dünyasında hangi konuların ağırlık kazandığını ve divanda hangi konuların işlendiğini anlatmaya çalıştık. En sonunda divanda kullanılan arkaik kelimelere de değinerek bölümü bitirmiş olduk.

4. BÖLÜM

HAZİNÎ HOKANDÎ DİVANI'NIN TRANSKRİBE METNİ

VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ'NE AKTARIMI

4.1. Metin Aktarımında Başvurulan Prensipler

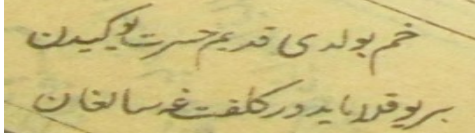
Üzerinde çalışma yaptığımız bu eser Klasik Çağatay Edebiyatı geleneğinin takipçisi olan, 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başı Çağatay/Özbek edebiyatının önemli mutasavvıf şairlerinden Hazinî Tora Hokandî'nin eserlerinin derlenmiş şeklidir. Eser Çağatay dilinden Özbekçeye geçiş dönemine aittir. Bu devrin dil özellikleri günümüz Türkçesine çok yakın olduğu için eserin mana bakımından Türkiye Türkçesine aktarımında çok fazla değişikliğe gidilmemiştir. Çünkü –görüleceği üzere- pek çok kelime her iki dilde de halen aynı veya yakın anlamlarda kullanılmaktadır. Hazinî Hokandî'nin üslubu dolayısıyla da son derece sade ve günümüz Türkçesine çok yakın olan bu eserde var olan bazı Farsça, Arapça ve Çağatayca kelimeler için izahlar yazılmış ve günümüz Türkçesindeki şekilleri belirtmeye çalışılmıştır. Fakat tabi ki iki dil arasında yazım benzerlikleri olan kelimelerde farklı kullanımlar ve arkaik kelimeler de mevcuttur. Bu kelimelere de yukarıda değinmiştik. Yani eserin mana derinliklerinde ya da kelime zenginliği üzerine pek değişiklik olmamış ancak transkripsiyon yapılırken bazı kurallar göz önüne alınmıştır:

Kirilcede 'ayın' (ع) harfinin tam karşılığı olmadığı için hem 'ayın' hem de "mü'min" gibi kelimelerde kullanılan 'hemze'lerin tamamının yerine Kirilcede ayırma 'ь' işareti kullanılmaktadır. Bundan dolayı Kirilceden çevirdiğimiz metnin tamamında ayırma 'ь' işaretini ' ' işareti ile gösterdik. Eserde Kirilcedeki "o"lar yani "uzun a"ları "â" harfiyle; kısa (a-e arası) olan "a"ları da "ä" harfiyle belirttik.

Bunların yanında; Kiril alfabesindeki 'к' (Arap alfabesindeki ق) harfi yerine 'к' ; 'ф' (Arap alfabesindeki غ) harfi yerine 'ğ' ; 'х' (Arap alfabesindeki ح, ه)

harfinin olduğu yerlerde ‘h’; ‘x’ (Arap alfabesindeki خ) olan yerlerde de ‘h’ harflerini kullanarak eseri Transkribe ettik.

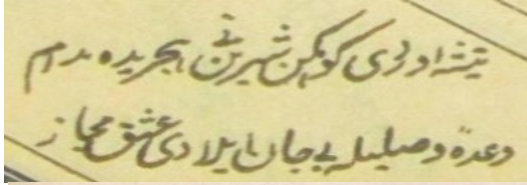
Örnekler:

*Ham boldı **h**addim **h**asrat yükidin,
Bir yo**h**lamaydur külfetge sâlgân.*

Хам бўлди қаддим ҳасрат юкидин,
Бир йўқламайдур кулфатга солгон.

Ham boldı **h**addim **h**asrat yükidin,
Bir yo**h**lamaydur külfatgâ sâlgân.

Teşa urdi Kū**h**kan Şirining **h**äcridä
mudâm,

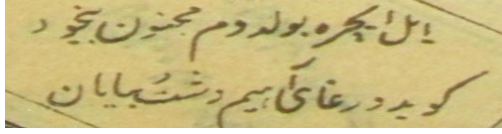
Теша урди Кўҳқан Шириннинг ҳажрида мудом,
Ваъдайи васлида бежон айлади ишқи мажоз.

Burada görüldüğü üzere Kiril alfabeli olan metinde “va‘da” kelimesindeki “ع” harfi dikkate alınmışken “ışk” olması gereken kelimedeki “ع” dikkate alınmamış ve ‘ب’ işareti ile gösterilmemiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi “ع” harfinin tam karşılığı olmadığı için birçok yerde bu harf için ‘ب’ işareti kullanılmadan düz yazılmıştır.

Eser geçiş dönemi eseri olduğu için hem Çağatay hem de Özbek dil özelliklerini barındıran bir eserdir. Biz bu eseri incelerken öncelikle Kiril alfabesinden çeviri yaptık. Daha sonra eserin Arap harfli metninin belirli bir kısmını (tamamı elde edilememiştir) inceledik ve Kiril alfabesindeki okunuşta yanlış olduğunu düşündüğümüz kısımları düzelttik.

Örnek olarak:

Bazı kısımlarda ‘ğayın’ (غ) harfi Kiril eserde “F” yazılması gerekirken, normal “r” yani Türkçedeki “g” olarak alınmış (yukarıdaki örnekte de bu şekilde bir kullanım dikkati çekmektedir.). Aşağıdaki örnekte yine “bihud” kelimesindeki “h” hırıltılı, yani Arap alfabesindeki “ح” (**h**)iken yumuşak (**h**) okunmuştur:

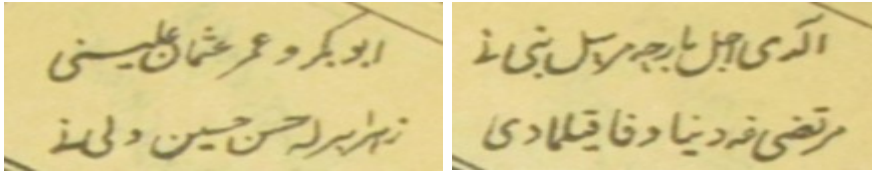
*İl içre boldum Mecnun-ı bîhûd
Қuyдурғай âһim deşt u biyâbân*

Эл ичра бўлдум Мажнуни беҳуд,
Қуйдурғай оҳим дашту биёбон.

El içrâ boldum Mâcnun-ı bîhûd,
Қuydurğay âһim daşt u biyâbân.

Kiril derlemeden okuduğumuz metinde murabba, muhammes ve müseddeslerin normal şekillerinde değil de iki iki ayrı beyitler şeklinde yazıldığını gördük. Aynı zamanda yine yukarıdaki örnekte olduğu gibi “غ” ile yazılan bazı kısımların Kiril harfli metinde dikkate alınmadığını ve düz olarak yazıldığını da tespit ettik. Bunları eserden alarak aşağıdaki kısımda daha düzenli bir şekle getirip vermeye çalıştık:

(İki okunuşta farklı olan kısımlar koyu yazı karakteriyle gösterilmiştir.)

*Ebubekr u ‘Omer, ‘Osman, ‘Alini,
Zuһra **birle** Һasan, Һusäyn velîni,
Aldı ecel bärçä mürsel nebîni,
Murtazâğä dünyâ vefâ kılmädi.*

Абубакру Умар, Усмон, Алини,
Зухро илан Ҳасан, Ҳусайн валийни,
Олди ажал барча мурсал набийни,
Муртазога дунё вафо қилмади.

Abubakr u **Omar**, **Osmân**, **Alini**,
Zuһrâ **ilan** Һasan, Һusayn valîni,
Âldı acal barça mürsäl nabîni,
Murtazâga dünyâ vafâ kılmadı

Yanlış okunduğunu düşündüğümüz bir diğer kısmı da şu şekilde verelim:

Kiril harfli eserde;

Ғавсул-Аъзам авлиёлар сардори,
Алҳамдуллаҳ, умматининг ғамҳори,
Масиҳодек жонбахш эрди гуфтори,
Муттакога дунё вафо қилмади.

Ġavsul-A‘zam avliyâlar **sardârı**,
Alḥamdullaḥ, ümmätining **ġamḥârı**,
Masiḥâdek **cânbaḥş erdi** guftârı,
Muttakâga dünyâ vafâ kılmadı.

şeklinde verilen bu kısım, Arap harfli metinde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

غوث الاعظم اديالار سارى
اول محمد ابي نى سرورى
مسيح اديك جان باغيشلا كفتارى
موتكا كا دنيا وفا قىلما دى

Ġavsul-‘Azam evliyâlar **rehberi**,
Ol Muḥammed, ümmetini **serveri**,
Masiḥâdek **cân baġışlar** güftârı,
Muttakâga dünyâ vefâ kılmadı.

yine Kiril alfabesiyle olan kısımda:

Тийг остида ўлмоқлиқни чоғлади,
Бовафога дунё вафо қилмади.

Tîġ **âstıda** ölmâ**qliḳni** çağladı,
Bâvafâga dünyâ vafâ kılmadı.

şeklinde verilen beyit bizce;

تىغ اوستيدا اولماق ليقيقن چاغلا دى
اول شىلا كا دنيا وفا قىلما دى

Tıġ **üstide** ölmâ**qliġin** çağladı,
Ol şahlarga dünyâ vafâ kılmadı.

şeklinde okunmalıydı.

Metnin okunuş prensipleriyle ve okumadaki bazı yanlışlıklarla alakalı bu bilgi ve örneklerden sonra metnimize geçiyoruz.

4.2. ĞAZÄLLÄR / GAZELLER

1

Gunâhım avf etib, sän mağfirät kılğil, Hüdävändâ,
İbâdät äylämây sängä, bolubmân âsi-yi gumrâh.
*Ey Ulu Rabbim sen benim günahlarımı affedip mağfired eyle,
Ben sana ibadet edip yoldan çıkmış (bir) asi oldum.*

Abäs birlä ötüb ömrüm, yurub dâim günâh birlä,
Özüng yazuqlarımni keçmäsäng, hâlimgä vâvaylâ.
*Ömrümü kötü (beyhude) işlerle öldürdüm ve her günümü günahlarla geçirdim,
Sen benim günahlarımı affetmezsen (benim halim nice olur) bu halimle benim
vaveylalar etmem gerek.*

Câhângä keldimu, tâat kılmây, isyân etib dâim,
Bu âlämdä mäningdek purhatâdın barmukin äslâ?
*Şu dünyaya geldiğimden beri sana itaat edemedim isyan ettim,
Şu âlemde benim gibi hatalarla dolu bir kul daha var mı ki? (asla yoktur.)*

Yugurdım masiyätgä, cân u dil birlän kılurmân deb,
İbâdätin kaçıb dâim, bolubmân el arâ räsivâ.
*Günahlara doğru koştum, hem de bunu cân-ı gönülden yaptım,
İbadetlerden de daima kaçıp insanlar arasında (da) rezil rüsva oldum.*

Säni yâd äylämäsın, Hâlikâ, ömrüm abäs ötti,
Özing fazl u kâräm äyläb, keçurgil, Hâlik-ı yäktâ.
*Ey Halıkım! Seni yâd eylemediğim (her an) ömrüm (bomboş) işlerde geçti,
Ey Halik-i Yekta (tek, eşsiz olan yaratıcı) bana cemalinin fazl-ı keremini
(yüceliğini) ihsan edip beni bağışla.*

Nä yüz birlän barurmân Mustafâgä, män “şafâat” deb,
Kılâlmây sünnätini, ömrüm ötsä be-hayâlıkdä.
Ben ne yüzle Hz. Mustafa 'ya (bana) “şefaath eyle” diye giderim.

Ömrüm boşlukta, utanılacak şeyler içinde geçse (de) onun sünnetini yapamasam da (şefaata istiyorum)

Şafâat tahtıgâ oltursâlär Hâzrät kıyâmâtdä,
Meningdek purhatâni yoqlagäylärmu Rasulullâh?
Hazret kıyamet gününde şefaata tahtına otursa (oturduğunda)
(O) Rasulallah benim gibi (bir) pürhatayı da yâd edebilir (mi acaba)?

“Hazinî, ümmätim kel!” – desälär, mängä saädätdür,
Râsul-i “Raḥmätän lil-âlämin”¹⁰⁴ bir bâqsälär göyâ.
“Hazini ümmetim(densin) gel” deseler bana (bu ne) saadettir,
(O) Rasul-i “Rahmeten lil-âlemin” (bana) bir ufak baksalar.

2

Nä dep dünyâgä keltürding mäni, ey Qâdir u yäktâ?
Binâ kılmäktä bâis nä edi, sän emdi kıl ägâ!
Ey Kadir-i Yekta beni ne için bu dünyada yarattın, (bu dünyaya getirdin)
Beni bu dünyaya getirmekteki sır neydi bana (bu sırrı) açıklayiver, gösteriver
Allah'im.

Adäm sahrâsıdın sän bävâfâ dünyâgä keltürding,
Ölümini nä sâbâbdin bändälärgä äyläding päydâ?
Sen, biz bi-vefaları yokluk çölünden bu dünyaya getirdin,
Ne sebepten ölümü bendelerin için ortaya çıkardın?

Äcälning väḥmi birlä bu dilim tärsân u lärzândur,¹⁰⁵
Lâhad¹⁰⁶ içrä yatarım bu dilimdän çıkmägây äslâ.
Ecel korkusu ile bu gönlüm korkular ve titreyişler içindedir,
Mezar içinde yatarım bu gönlümden asla çıkmaz,

Közümgä ḥâb kelmäydür dilimgä märg¹⁰⁷ kelgändä,

¹⁰⁴ Âlemlere rahmet olarak (gönderilen)

¹⁰⁵ Korku ve titreyiş

¹⁰⁶ Kabir, mezar

¹⁰⁷ Ölüm

Tuşubdur bâşım üzrâ, nâylâyin mân, türfâ bu sävdâ.
Gönlüme bu ölüm (düşüncesi) geldiğinde gözlerime uyku girmez,
Bu çeşitli sevdalar başıma gelmiştir, ben ne yapayım.

Düçâr etsäng, talâb kılsâm Hizrdin âb-ı hâyvânım¹⁰⁸,
Tirik yurmaqligim ilmin mängâ bildir, Hüdâvândâ!
(Beni derde) düçar etsen, (ben de) Hz. Hızır'ın ölümsüzlük suyundan talep etsem,
(Her zaman) canlı kalabilmenin ilmini bana öğretiver Ya Rab!

Aziz cânımnı tândin âlmâgin dünyâ tugâlgunça
Ki, bu cân aççıgın tartmağça tâkat yok, özing dâna.
Dünya döndükçe aziz canımı bu tenimden alma,
Ki bu can acısını çekmeye başka bir gücü, takati de yoktur, sen bunu bilensin.

Hazinîgâ aqalli ömr-i Nuḥni sâñ atâ kılgil,
Yuray Dâccâl¹⁰⁹ çıkkuñçâ, körây Mâhdî bilân İsa.
Hazini (kuluna) az da olsa Nuh'un ömrü gibi bir ömür ihsan eyle,
Yerde Deccal geline kadar yaşayayım, göklerde de Mehdi ile İsa peygamberi göreyim.

3

Muḥämmäd Mustafâ şa'nıga nâzil surâ-i "Tâḥâ",
Arab hayli bân-i Hâşim erurkim, mänzil-i Bathâ¹¹⁰.
Taha suresi Hz. Muhammed Mustafa'nın şanı için indi,
Arap topluluğu Haşimoğullarıdır ki menzilleri (yolları) Bathadır.

Hüdâvândim tüfâylidin özini âşkâr etti,
Aning nuridin icâd äylâmişdur külli pâst-bâlâ.
Hüdavendim (O'nun) hürmetinden kendini (sanatını) ortaya çıkardı,
Bütün aşağıda ve yukarıda olanlar (yer ve göktekiler) iyi ve kötüler hep (O'nun) nurundan yaratıldı.

¹⁰⁸ Ölümsüzlük suyu

¹⁰⁹ Deccal: Ahir zamanda oratya çıkacağı ifade edilen hakkı batıl, batılı hakl gösterme mücadelesiyle savaşaacağına inanılan kâfirin ismi.

¹¹⁰ Mekke-i Mükerrime'nin eski bir ismi.

Zâmin u âsmânnı, Arş u kürsi-küllü aşıyânnı,
Ki, Ahmâd nusidin halk ayladı ol Kâdir u dâna.
Yeri ve gökyüzünü, arş ve kürsiyi ve bütün yaratılmışları
O herşeyi bilen ve herşeye gücü yeten Allah Hz. Ahmed'in nurundan dolayı yarattı.

Râsullâr pâdşâhı başı üzrâ tâcdur "lâvlâk"¹¹¹,
Uşal Ahmâd tufâylidin dedi Âdâmgâ: "Kârrâmnâ"¹¹².
"Levlak" Rasullerin padişahının başının üstündeki tacdır,
O (Hz.) Ahmed'in (yüzü suyu) hürmetine Âdem'e: "Kerramne" dedi.

Hâmâ gisuların şâ'nıgâ nâzil âyât-i "vâl-Lâyl"¹¹³,
Ki, me'râcığâ nâzil erdi "Subhanâllâzi âsrâ"¹¹⁴.
Hem de saçlarının şanına (şanı için) indi "vel-Leyl"
Ki "Subhanellezi esra" miraç gecesi indi.

Çamârni ikki bölde bir işârdâ tâvâkkufsuz,
Bu hislâtıni körüb, Bu Câhl kâfir sâldı köp gâvgâ.
Ayı bir işaretle durmaksızın ikiye bölde,
Onun bu özelliğini görünce kâfir Ebu Cehil çok kavga ve gürültüler çıkarttı.

Rasul-i "Raḥmâtân lil-âlämin" ümmâtgâ gamḥâre,
Bu âsiylârgâ şâfkat aylâgây ruz-i câzâ fârdâ.
O, âlemlere rahmet olan Rasuallah ümmeti için gam çeker,
Bu asilere yarın o ceza gününde sen şefaata eyle.

Hüdâvândim çıkardı dârgaḥıgâ ol Muḥâmmâdni,
Maḳâmı boldı ol tün "Çâbâ kavsâyni" yu "av-adnâ"¹¹⁵.

¹¹¹ 'Levlake levlak...' 'Habibim sen olmasaydın...' bütün yaratılmışların Hz. Muhammedin hürmetine yaratıldığını ifade eden hadis-i kutsiye telmih.

¹¹² 've le kad kerremna beni âdeme...' 'Biz Âdemoğullarını mükerrem kıldık...' manasındaki ayete telmih.
Kur'an-ı Kerim, İsrâ-70

¹¹³ Kur'an-ı Kerim, Nahl-1 (Geceye yemin olsun...)

¹¹⁴ Kur'an-ı Kerim, İsrâ-1 (Miraca çıkışın anlatıldığı ayet)

*Yüce Rabbim O Hz. Muhammedi dergâhına çıkardı.
“Kab-ı kavseyn” ve “ev-edna” onun makamı oldu.*

*Mâdinâ şâhridâ hürşid kâbi âlâmni tâbânı:
“Hazinî!” -deb çağırğäymu mâni ul Säyyid-i bârnâ?!
Medine şehrinde güneş gibi parlayan, âlemi aydınlatan (O Hazret):
O seyyid-i bernâ beni “Hazini!” deyip de çağırılmaz mı?*

4

*Ûdâgâ bândalık şoldur, rızâ bolsâ kâzâsığâ,
Buyursâ hâr neçük külfâtni, sabr etsâ bâlâsığâ.
Allah’a kul olmak onun kazasına (verdiklerine) razı olmaktır,
Her ne kadar külfet ve bela verse de ona sabretmektir.*

*Egam suygân kûligâ mehnätü râhat bärâvârdur,
Halâyık izzätigâ kârı yok, hâm çun âzâsığâ.
Padişahını sevenler için rahat ve mihnet (zorluklar) hepsi aynıdır,
Yaratılmışların en üstünü kılıp yüceltti, hem de sıkıntı ve zorlukların içine koydu.*

*Biling, dost-ı Ûdâlâr cännät u kâvsâr talâb kılmâs,
Körüng, şükr âylägây ânlar Yaratgânnıng rızâsığâ.
Bilin! Allah dostları cennet ve kevseri talep etmezler.
Görün! Onlar her an yaratanın rızasına şükrederler.*

*Tamâmı ânbiyâ yu ävliyâlâr yığlaşib ötti,
Nâzar sâlmây ütub ketti bu dünyâ bevâfâsığâ.
Bütün enbiya ve evliyalar (bu dünyadan) ağlayarak geçtiler,
Dünyadaki vefasızlıklara da bakmadan geçip gittiler.*

*Oşâl İbrâhim Ädhâm taht u bahtıdın keçib ketti,
Gädâlıgını sâtıb oldi hâmä nâş‘u nâmâsığâ.*

¹¹⁵ ‘İki yay mesafesi...’ Allahla arasında kalan mesafeye işaret olarak söylenmiş. Mana olarak da Hz. Muhammed’in (S.A.V) Mirac’a çıkarken çardığı son nokta. Bütün yaratılmışları arkasına alıp Halık ile müşerref ve muhatap olduğu makam. Kur’an-ı Kerim, Necm-9

*(O) İbrahim Ethem de taht ve bahtından geçip (göçüp) gitti,
Bütün büyüme ve gelişmesi için gedalığı satın aldı. (sermayesi gedalık, kulluk
oldu)*

Kişi mü'min diligä zärräçä âzâr etkursä,
Kıyâmät kün qalır beşak cähännämning cäfäsığä.
*Mü'min olan kişi, birinin gönlünü zerre kadar kırsa,
Kıyamet günü o kişi şeksiz, şüphesiz cehennemde cefasında kalır.*

Yamânlık äylämäy, hâr kimni sän könglini şâd etgil,
Hämişä muntazır bul märd-i Hâqlärning duâsığä.
*(Sen) kimseye zorluk mihnet çıkarma herkesin gönlünü hoş eyle,
Hem de hak dostlarının dualarını her zaman bekle.*

Hatälärdin eşitti, Hâq sarigä zärrä tâat yok,
Cähân yâksar tolubdur bul Hazinîning gunâsığä.
*Hatalardan bıktım hakka doğru zerre kadar taatim yok,
Bütün cihan tamamen bu Hazini'nin günahlarıyla doludur.*

5

Taläbgä yetkurub män hastanı dilşâd qıl, Yâ Rab!
Qalıbmän hacr zindânı arâ, âzâd qıl, Yâ Rab!
*Ey Rabbim benim taleplerime cevap verip ben hasta kulunun gönlünü huzurlu
eyle,
Ya Rab beni hicret zindanında kalmışım, beni azad eyle (beni bağışla, koru,
kurtar)*

Äzäldin gussa birlä ötti ümrim, cânda râhat yok,
Mäne, maḥzun kulingning, könglini âbâd qıl, Yâ Rab!
*Şu canımda rahat (huzur) yok, ezelden beri kederlerle geçti ömrüm,
Ey Allah'im (benim) şu mahzun kulunun gönlünü şen, mutlu, huzurlu eyle.*

Livâ-yı hâmd¹¹⁶ âstidä turâr maḥşâr küni Hâzrät,

¹¹⁶ Kıyamet gününde Hz. Peygamberin altında duracağı hamd sancağı.

Şâfâat vaqtidâ biz âsîlârni yâd kıł, Yâ Rab!

*Hz. Muhammed mahşer gününde Liva-yı Hamd (sancağının) altında durur,
Ya Rab! Şefaât vakti geldiğinde biz (bu) asi kullarını da yâd et (an, hatırla).*

Qılur Ahmâd bizingdek âsiygâ fâyz-i inâyâtıni,

Tilâr ümmâtılarını, müstâkımdâ bâd kıł, Yâ Rab!

*Hz. Ahmed bizim gibi asilere feyz ve yardımlarını diler,
Ya Rab! Ümmetinin de hep doğru yolda olmasını sağla.*

Bârurmiz Mustafânıng âldıga bizlâr şâfâat deb,

Degây: “Bu âsilârga yâhşilik icâd kıł, Yâ Rab!”

*Bizler Mustafa'nın olduğu yere bize şefaât kıl deyip gittiğimizde,
(O da) Ya Rab! Bu asi kullarına iyilikler var et (yarat) diye yalvarır.*

“Câmâlıngni körârmiz” deb, oşâl kün yığlaşıb tursak,

Kârâm äylâb, İlâhâ, bizlârâ körsâtgil, Yâ Rab!

*O günde hepimiz (senin) cemalini de görebilir miyiz diye ağlaşıp dursak,
Kerem edip (cemalini) bizlere gösteriver Ya Rab!*

Harâb olgân dilimgâ bir nazar kıł fâyz-i rahmâtdin,

Qatâr-ı yâhşilârdâ sâhib-i irşâd kıł, Yâ Rab!

*Şu harab olan gönlüme rahmetinin feyzinden bir nazar kıl,
Ya Rab iyilerin arasında beni de irşad et,*

Ümidim şol erur, Qur'ânda kim “Lâ taknâtu”¹¹⁷ debsân,

Vâfâ äylâb, özing aytgân sözingni yâd kıł, Yâ Rab!

*Ümidim şudur ki: sen Kur'an'da “la taknetu” diyorsun,
Vefa edip kendi söylediğin bu sözle bizleri de hatırlayıp anıver Ya Rab!*

Namâz u rüzasi, hacc u zakâtı yok Hazinîning,

Günâhın afv etib, sän câyımı cännât kıł, Yâ Rab!

(Bu) Hazini'nin (doğru düzgün bir) namazı ve orucu, haccı ve zekâtı yok,

¹¹⁷ ‘La taknatu min rahmetillah...’ ‘Allah’ın rahmetinden ümid kesmeyin...’ Kur’an-ı Kerim, Zümer-53

Ya Rab! Sen onun günahlarını affedip mekânını Cennet ediver.

6

Qol açıb, äyläng duâlär, bolmäsun heç kim ğarîb.
Ayrılib mülk ü vätändın, bolmäsun heç kim ğarîb.
Sana el açıp dualar eden hiç kimse garip olmasın (kalmasın)
Hiçkimse vatanından, mülkünden ayrılıp garip kalmasın.

Bolsä mü'min hâr kişi, maqsudıgä yotkur, Hüdâ!
Häsratâ, ğurbätdä dâim bolmäsun heç kim ğarîb.
Allah'ım mü'min olan kullarını amaçlarına ulaştır.
Hiçkimse hasretlere, gurbetlere düşüp garip kalmasın.

Rahm kıil üftädälärning haligä, Yâ Rabbänâ!
Hâh musâfir, hâh mucâvir¹¹⁸, bolmäsun heç kim ğarîb.
Bu düşküin biçare (af dileyenlerin) haline acıyıp onlara Rahmet eyle Yarab!
İster misafir ister de yerli olsun hiçkimse garip kalmasın.

Qısmät-i yetsä kâzâsı, qâlmäsun çöllär arâ,
Külfät u hicrân otida bolmäsun heç kim ğarîb.
Takdir gelip de vefat etse (kimse) çöllerde kalmasın,
Hiçkimse külfet ve zorluklarla hicran ateşinde (olup) garip kalmasın.

İbrät äyläb, dostlär, nice yamânlärni körub,
Mâhribânidin adâşıb, bolmäsun heç kim ğarîb.
Dostlar daha kötülerini görüp de ibret alsın da,
Hiçkimse kendine acıyanlardan uzaklaşarak garip kalmasın.

Bu ölümning dästidin kaçğân bilän tâpmäs ämân,
Haq özıgä takya kılgıl, bolmäsun heç kim ğarîb.
Bu ilimin elinden kaçmakla aman (kurtuluş) bulamazlar,
Herkes Hakk'a bağlansın hiçkimse garip kalmasın.

¹¹⁸ Misafir olmayan, yerleşik.

Uylämäs râhı hatarnı aklı yok kütâhlär¹¹⁹,
Qorqaman rüz-i cüzâdın, bolmäsun heç kim ğarîb.
*Aklı kısa yetersiz olanlar yollardaki uçurumları, tehlikeleri düşünemezler,
Ben kıyamet gününden korkarım (ki) hiç kimse garip kalmasın.*

Neçä şum birlä käsâfâtlär bolub âhir zämân,
Uşbu däm bizgä ğanimät, bolmäsun heç kim ğarîb.
*Şu ahir zaman nice dertler ve sıkıntılarla doldu, çoğaldı
Şu yaşadığımız zaman bize bir ganimettir hiçkimse garip kalmasın.*

Ğam bilän âhir ketärsän dünyâdın bir kün, Hâzin,
Şâdlıgdä ömrüng ötsün, bolmäsun heç kim ğarîb.
*Ey Hazini bir gün gam ile dünyadan ahirete geçersin,
(Bu yüzden) ömrün mutlulukla (gönül huzuruyla) geçsin (ki) hiçkimse garip kalmasın.*

7

Âşık âhlining dârdigä hâcät emäs tabib,
Âvârâ bolmägin yana hazikni¹²⁰ âhtarib.
*Aşk ehlinin derdi için tabiplere gerek yoktur,
Yine ihtiyaçlarını gideren zâtı arayıp, avare olmayasın.*

Dil illätining mârĥâmi âşıkning soĥbâti,
Hicrân-ı dilrubâ etar ânläрни bil, ğarîb.
*Gönül derdinin ilacı aşığının sohbetidir,
Ey garip, âşıkların sohbeti gönüle hicret duygularına göre çeken onları bil.*

Änduh u ğam râfikdur, bil, ğussa ülfâti,
Câbr u cäfâga büysunub, külfât bilän qarib.
*Gam ve keder arkadaşdır, bil ki, keder âşıkların arkadaşısıdır,
Zorluk ve cefalara boyun eğip külfetlerle akraba gibidirler. (çok yakındırlar)*

¹¹⁹ Kısa, yetersiz.

¹²⁰ İyi bilen, işini iyi yapan, profesyonel.

Maḥvâşning kaçını desa, ânlärgä huş kelur,
Köngulgä heç sıgmägäy âvâz-ı andälib.
*Ay gibi olanın zülüflerinden laf açarsan, onlara hoş gelir,
Bülbüllerin sesi, ötüşü de gönüle hiç sığmaz.*

Zâhid, nasihatini koy, köngulgä sıgmägäy,
Tärk-i muḥabbät äyläsäm, öldürsä muḥtäsib.
*Ey zahid nasihatleri bırak gönlüne sığmaz,
Muhabbeti terk etsem (terk ettiğim zaman) (beni) öldürse memurlar.*

Zâhid ibâdätigä çun mağrurdur mudâm,
Vaslını izlägänlärä säddânä ḥäm rakib.
*Zahid ibadet ettiği için her daim kendiyle gurur duyar (gururlanır)
Allah'a kavuşmayı isteyenlere, elindeki teşbihler bile rakiptir.*

8 (Muvaşşah Gazel-Koldaşhan ismi çıkıyor)

Qoysa qadäm Kulbäma ol aftâb,
Ravşan olur zulmätidin mähtâb.
*O afitab (güzeller güzeli) benim (harap) kulübeme ayak bassa,
Ay ışığı karanlığını atıp gider.*

Vâla etib bizni oşâl siymten,
Ketti u yan, bizni qoyub dürr-i nâb.
*O gümüş tenli bizi yükseslere çıkartıp, yüceltip,
Başka bir yana gitti o saf, halis inci.*

Lälä kâbi kögsüm arâ kuydı dâğ,
Yoqmu bolak ḥacr otidin çoḥ âzâb?!
*Göğsümün üzerine lale gibi kıpkırmızı bir damga koydu,
Bu hasret ateşinden daha büyük bir azap yok mu? Bulalım.*

Däcla käbi mävc uradi köz yaşım,
Nuhi nâbî kavmîdä yođ böylä âb.
*Gözyaşım Dicle gibi dalgalanır,
Nuh nebi(nin) kavminde (bile) böyle su yoktur.*

Etti Kalim Hâkni cämâlin talâb,
Kıldı Hüdâ “Lân tärânî”¹²¹ ni hitâb.
*Hz. Musa Hakk’ın cemalini görebilmeyi talep etti,
Allah da “len terani” diye hitap etti.*

Şum raķib cäbrigä yođ tâkatim,
Emdi aduv külfätigä yođ tâb.
*(O) hayırsız rakibin (önüme çıkardığı) zorluklara (artık) takatim yok,
Artık düşmanların çıkardığı güçlülere (dayanacak) kuvvetim yok.*

Hasta ķilib furķatidä ol päri,
Ketti u yan, bizni ķoyub dilhârâb.
*O peri beni ayrılığıyla hasta edip,
Bizi gönlü harap (bir şekilde) bırakıp başka yerlere gitti.*

Nâr sâķıb muyi sarı äcdäri,
Kıldı Hazinîning vucudın kâbâb.
*(Onun) sarı ejder gibi olan saçları ateş saçıp,
Hazini’nin vücudunu yaktı, kebab etti.*

9

Keräk hâr kimgä emdi bu vilâyâtdin ķilur hıcrât,
Kilinglär cüst u cû¹²²ya, dâm olurgä ķılmadı fırsat.
*Artık bu ilden herkesin gitmesi gerek,
Dinlenmeye fırsat kalmadı, arayışta bulununuz.*

¹²¹ “Beni göremezsin” Kur’an-ı Kerim, Araf-143

¹²² Arayış

Halâyıqlâr arâ heç qâlmâdı mehr u muhabbâtdin,
Âcâb, yâr u birâdâr bir-birigä äylâmäs şâfkat.
*İnsanlar arasında şefkat, sevgi, muhabbet kalmadı,
Heyhat yar ve kardeşler (bile) birbirlerine şefkat eylemezler!*

Ġanimâtdur hayâtıng, Ka'bâtullânı ziyârât kıł,
Ġâm-ı dünyânı kılmäs, hâr kişidä bolsä bäs gayrât.
*Hayatın ganimettir Kabetullah'ı ziyaret et,
Birazcık gayretli olan kişiler dünya gam çekmezler.*

Arâfât tâğıdâ "Läbbäykä!"¹²³ deb, yığlâb Hüdâyimgä,
Hatâ yu ma' siyâtlârni keçursa rahm etib şâyäd.
*Arafat Dağı'nda Lebbeyk deyip ağlıyorlar,
(Senin onların) hata ve günahlarını affetmesi için.*

Turub Minâda uç kün, äylä kurbân ul ğanamlârdın,
Olurğa dirhâming hâmbolmäsä, kılgay sâni rahmât.
*Mina'da üç gün durup kazançlarından kurbanlar kesiyorlar,
Almaya bir dirhem bile olmasa (O) sana merhamet eder.*

Safâ yu Mârvâ sahnida yugursam ümrâ kılmâqqa,
Hüdävândim berurmu ruz-i maşşârdä mängâ cännät?
*Umre yapmak için Safa ve Merve arasında koşsam,
Hüdavendi (Malikimiz) bana mahşer gününde cenneti verir mi?*

Yurub Mäkkä, Mâdinä yollarıda, horlık târtğil,
Ġünâhıngni keçurmäs Hâk Täälä, çekmäsäng gurbât.
*Mekke ve Medine yollarında yürüyüp ezalar, cefalar çek.
Gurbet yaşamazsan (gariplik çekmezsen) Hak Teâlâ günahlarını bağışlamaz.*

Ġünâhdın pak olub, emdi Mâdinä şehrigä bârsäm,
Rasulullâh degäymukin: "Ġazinî, mängâ sän ümmät!"

¹²³ Allah'a hitaben yakarış.

*Günahlarından arınıp da Medine şehrine varsan,
Rasuallah: "Hazini sen benim ümmetimsin!" der mi ki?*

10

Mäning hor olmâkımgä, dostlär, ol mählikâ bâis,
Giriftâr olmâkımgä hãm ketib şärm u hayâ bâis.
*Ey dostlar benim hor ve hakir olmama sebep (olan) o ay yüzlüdür,
Utanılacak işlere girmeme ve bu utanmalarına sebep (de hep) odur.*

Äväldinkim məcəzî ışıqıda ümrümni ötkärdim,
Qayu yerdä päriväş bolsä, angâ aşnâ bâis.
*Evvelden (ben hep) mecâzi aşkla ömrümü geçirdim,
(Her) nerede peri gibi bir güzel görsem, o sevgiliden dolayı onları severim.*

Yurâkdä ışık otı fävvärä urmâqqa sâbâb şuldur,
Qamärtäl 'at¹²⁴ yüzi-çün hürşid-i âlämnämâ bâis.
*Yüreğimdäki aşk ateşinin fıskıye gibi olmasının sebebi şudur ki:
Yüzünü gösteren ay ve âleme bakan güneşten dolayı.*

Tüşüb başımğa sävdâ, kimsägä izhâr etâlmäsmän,
Bu sırnı mahfi äyläb yurmâka "kâl u bälâ"¹²⁵ bâis.
*Başıma sevda düştüğünden beri ben bunu kimseye açamıyorum,
Bu sırrı gizlememe kalu bela sebeptir.*

Giriftâr äylädi män telbäni şäydâ kılib özgä,
Rağıblär sözi birlän bolmışam andın cudâ bâis.
*Ben deliyi kendine şeyda edip divane eyledi,
Rakiplerin sözleri yüzünden ondan ayrı kalmışım.*

Neçä müddät anıng birlän tutub sohbätni, terk etmäy,
Qilib çun emdilikdä aşnâlıkni ädâ bâis.

¹²⁴ Ay yüzlü

¹²⁵ 'Evet dediler' Kur'an-ı Kerim, A'raf-172

*Ne zamandır onunla sohbet edip (o sohbeti hiç) terk etmiyorum,
Şimdilik ona aşinalık sözünü tutmak için dir.*

Hazinî, ävvälidä âşnâlıkning urub lâfin,
İşânihsân raqıblâr süzigä hâm bevâfâ bâis.
*Hazini önceleri hep dostluktan laflar açardı,
Vefasız olduğun için de rakiplerin sözlerine inanıyorsun.*

11

Ġubâr-ı gârdi nâ'ligä Arş hâm yer u sâ mâ muhtâc,
Bihişt¹²⁶ anbârsirişt¹²⁷ içrâ hâmä hurânliķâ¹²⁸ muhtâc.
*Hz. Peygamberin atının nalının tozuna arş ile yer ve sema muhtaçtır,
Çeşitli güzel kokularla bezenmiş olan cennetteki huriler bile muhtaçtır.*

Mâlâiklâr fâlâkdä äytişur Ahmâdgä sällämnâ,
Angä ümmât bolay deb, ârzuda änbiyâ muhtâc.
*Bütün melekler gökyüzünde Hz.Ahmed'e salâvat getirirler,
Bütün nebiler ona ümmet olmayı arzulayıp muhtaç olurlar.*

Oşâl Ruḡul-Emin¹²⁹ ḡizmâtläridä ḡazır erdiler,
Hâmişâ muntazırlıkdä turub, şâm u sabâ muhtâc.
*O ruh-ul emin (O'nun) hizmetlerinde hazır durdular,
Herzaman bekleyip gece gündüz beklemelere muhtaçtırlar.*

Mâsiḡâ birlâ Musâ, cümlâ Päygâmbâr bârâvârmâs,
Ġulâm-ı Ahmâd olmaqğâ dilidä Zikriyâ muhtâc.
*Masih (Hz. İsa) ile Hz Musa, bütün peygamberler beraber deġildir,
Hz. Zekeriya bile tam gönülden isteyerek Hz. Ahmed'in hizmetçisi olmaya muhtaçtır.*

Şâfâat taḡtıgä olturdılar, "Bâş üzrâ tursâm" deb,

¹²⁶ Cennet

¹²⁷ Anber kokularına bezenmiş

¹²⁸ Huri yüzlüler

¹²⁹ Cebrail'in lakabı

Hüdâgâ ilticâ äylâb turâr hâmd u sänâ muhtâc.
“Başı üstüne dursam” deyip şefaât tahtına oturdular,
Hamd ü senaya muhtaç bir şekilde Huda’ya iltica ederler.

Oşâl sahrâ-yı maşşârdâ hâmä “vâ häsrâtâ” derler,
“Bizâ yol başlagây Ahmâd” deb, ümmât purhatâ muhtâc.
O maşşer günündeki büyük sahrada (meydanda, çölde) hep birden vah yazık bize derler,
Hatalarla dopdolu olan şu ümmet ey Hz. Ahmed “bizi doğru bir yola ilet” derler.

Mälâiklâr surar düzeh säri tângla kıyamâtdâ,
“Halâs äylärmukin?!” deb, cümlä-yi şâh u gädâ muhtâc.
Yarın melaikeler günahkârları cehenneme doğru götürürler,
Şahların ve gedaların cümlesi ona muhtaç bir şekilde “acaba bizi kurtarır mı ki?” derler.

Muhammâd Mustafâsız heç kişi cännâtgâ kirmäydur,
Äbulkâsımning lutfigâ vâlâ hâr ävliyâ muhtâc.
Muhammed Mustafa olmadan hiçkimse cennete girmeyecektir,
Ebul-kasımın lütfüne herbir veli, evliyalar muhtaç.

Hazinî, şükr kıl, şundâg nâbîning ümmâti kıldı,
Şu dâvlât sängâ, Hâzrât desälâr: “Kel, benävâ muhtâc!”
Hazini (O) nebi seni ümmeti kıldı ki buna şükret,
Peygamber dese ki: “Gel, Hazret, muhtaç kişi” bu dâvlât sanadır.

12 (Muvaşşah Gazel-În’amcan ismi çıkıyor)
Äzâldin kâmätingning nahligâ män mübtälâ muhtâc,
Kılurmân cüst u cû birlâ bolay deb âşnâ muhtâc.
Ezelden beridir ben senin o boyunun güzelliğine muhtaç oldum,
Sürekli sana aşına olayım (yakın olayım) diye (seni) arayıp durdum.

Nasib bolğaymukin biz kullara vaslınıni câmidin?
Hâmişâ muntazırdâ män bolub, şâm u sabâ muhtâc.

*Biz kullarına vaslının kadehinden içmek nasip olur mu ki?
Her zaman, gece gündüz (ağlamalara düşüp) muhtaç durup (bekledim)*

*Äcâb sävdâ-yı ışkıng tuştı başımgâ, qarârım yok,
Säning yolıngdâ bolmışmân äcâb hâr u fânâ muhtâc.
Bu acayip aşkının sevdası başıma düştü, kararım kalmadı,
Senin yolunda acayip hallere girip fena olmuşum.*

*Alıb başım ketây debân, kılmân hâr zâmân köngül,
Keçib dünyâning ayşidin, bolubmân mâsivâ, muhtâc.
Her zaman gönlümden, alıp başımı gideyim diye geçirip dururum,
Dünya eğlencelerinden geçip Allahdan başka hiçbirşeyi sevmemeye muhtacım.*

*Münâvvâr äylägây, âlämni zulmât bâssâ, tâbâning,
Cämâlingning başıgâ ây u kün birlâ sâ mâ muhtâc.
Äleme karanlıklar geldiğinde onları aydınlığınla nurlandır,
Senin cemalinin başına gece ve gündüzler ile sema da muhtaç.*

*Cähângâ kelmägây härgiz säningdek sahtdil¹³⁰ aslâ,
Mâni âftâdâni bir etmäding, kel, dâdhâ, muhtâc.
Senin kadar taş kalpli bir daha cihana gelmez,
Ben fakiri insaf edip gel diye bir davet etmedin*

*Älämlâr köp yüräkdâ, heç kimâ izhâr etâlmâsmân,
Tâpılsâ bir özimdek ehl-i dârdgâ mân gädâ muhtâc.
Bütün elemelerim yüreğimdedir onları hiçkimseye açamam,
Dert ehline benim gibi bir geda bulunsa.*

*Nâ bâisdin giriftâr ehligâ sändâ tægâful köp?
Hazinî dârd birlâ yıglatıb, âh u nâvâ muhtâc.
Ne sebeptendir ki senin aşkına düşenler için sende onları anlamama düşüncesi bu kadar çok?*

¹³⁰ Katı kalpli, taş kalpli

Hazini 'yi dertlerle ağlatıp ah ve figana muhtaç (ettin.)

13 *(Muvaşşah Gazel-Koldaşhan ismi çıkıyor)*

Ƙoyub başığä çıkar bolsä şâhım âltun tâc,
Olur râiyätidin ol däm zulm ilä hirâc.
*Şahım başına altın bir taç koyup çıkarsa,
O zaman (O şah) altındakilerden zulm ile haraç alır.*

Vâfâ etib, turärmukin özining ahdidä?
Vä yä garîb Ƙulını Ƙilurmukin ihrâc?
*O vefa edip sözünde durur mu?
Veya bu garip kulunu (rahmetinden ya da kullarından) ihraç mı eder?*

Licâm-ı asbın¹³¹ âlib, boynıma räsân¹³² Ƙilsäm,
Misâl-i şâturi ketsäm, häyl üçün Ƙadäm Ƙoyğaç.
*Bağlanmış gemini alıp, boynuma ip yapsam,
Üzengi misali sen kuvvet almak için ona bassan.*

Azäldä yäzdımukin bahtıma Ƙarâlıknı?
Nâcât derin yüzümgä âçgali bârmu ilâc?
*Ezel (defterinde) bahtıma kara şeyler mi yazıldı ki?
Kurtuluş derim (de) yüzümü açmak için ilaç var mı?*

Dilimning Ƙâl'asini zulm ilä tasarruf etib
Ki, çâşm lâşkâri birlä Ƙilurmukin târâc?
*Gönlümün kalesini zulüm ile kullanıp,
Gözlerinin askerleri ile beni talan eder mi ki?*

Ölümgä emr etib mäni, buyursä sallâtın,
Biling, muhabbât şävƘidä ölmâƘni mângä me' râc.
Sultanlar benim ölümüme ferman çıkarsalar,

¹³¹ Atın gemi

¹³² Urgan, ip

Bilin ki sevgimin çoşkusuyla can vermek bana miraç gibidir.

řakāvāt aħligā bermâķ sālâm vâcib ermäs,
Alardin âlsä bolur mâħ u sâl arâkim bâc.
*şikâyet edenlere (bahtsızlara) selam vermek vacip olmaz,
Her ay ve yıl onlardan bac (vergi) alsa olur.*

Harâb olsä řâħâr, bâisi – řâħ-ı zâlim,
Sallâtin eħl-i raiyâtgâ zulm etar base ol dâc.
*şehrin harab olmasının sebebi bu zalim şahdır,
Sultanlar, çağırmaksızın (habersiz olarak) halkına çok zulmeder.*

Nihâyâtdin ötübdür mângâ bu cävır u sitâm,
Hazinî yığlamâķın bâisi sângâ muħtâc.
*En sonunda bu sıkıntı ve sitekler (hep bana) gelmektedir,
Hazini'nin ağlamasının sebebi sana muhtaç olmasıdır.*

14

Demângiz âşık anı, tâ urmäsä devânâ çârh,
Bizdin ermäsdür oşâl, zâhid özi bigânâ, çârh.
*Eğer pervane gibi dönmezse siz ona âşık demeyin,
Eğer öyle yapmazsa o Zahid bizden değildir, bize yabancıdır.*

Beħbârlâr bilmägây devânälârninğ ķadrini,
Bahrgâ çümgân bilur âlmâķ için durdânâ çârh.
*Bihaberler divanelerin kadrini bilmezler,
Denize dalan insan denizin altındaki incinin kıymetini bilir.*

Rakşdın ģâli nimarsä yoķ bu âlämdä, biling,
Bilmägây, zâhidni dâstidâ urar säddânâ çârh.
*Bu âlemde Allah aşkıyla rakstan başka hiçbirşey yoktur, bunu bilin,
Zahid elinde yüzlük tesbih çeker ama mahiyetini bilmez.*

Hâr kişi kirsu bu yolga, h̄anumânidin keçâr,
Farz-ı Allâha rızâ şävķidâ ol mârđânâ çârh.
*Bu yola giren herkes evinden barkından vazgeçer,
O dünyanın dönüşü de hep Allah'ın rızası şevkiyledir.*

Lâf-ı âşıklıkni ursâ, şartı şol – cândın keçâr,
Işk otığâ kuydurub, özni kıllur suzânâ çârh.
*Âşıklığın lafını ağzına almanın şartı candan geçmektir,
Kendini aşk ateşiyle kavrularak kendini yanıcı kılar.*

Şâm' din ibrât âlİnglâr, öz vücudın kuydurub,
Dil çarâğın ravşan etsäng, sängâ köp pârvânâ çârh.
*Mumdan ibret alanız, o kendi vücudunu yakarak,
Gönül ışığını aydınlatırsan çok pervane olan olur,*

Mustafâ me' râc tuni bârdı Hüdâning nâzdigâ,
Şävķ-i Rabb'ul-Âlâmindâ urdılâr mästânâ çârh.
*Mustafa mirac gecesi Huda'nın huzuruna vardı,
Âlemlerin rabbinin şevki ile mest olarak döndüler.*

Asmân u arş u kürsi- cümlâsi raqs äylägây,
Bârçâ mahlûkât urar şävķi bilân yâzdânâ¹³³ çârh.
*Asuman ve arş ve kürsi (sema katları) hepsi raks edecek,
Bütün yaratılmışlar Yezdan'ın şevki (isteği, sevgisi) ile dönerler.*

Farz ermiş mâzhâb-i âşıklâra, raqs äylägâç,
Mâst-i mustagraķ¹³⁴ alar, yâd äylägây cânânâ, çârh.
*Âşk ehlinin mezhebinde raks ettikten sonra,
Sarhoş olup Allah'ın zikrine dalarak dönmek farz imiş,*

Kübrâviyâ şâyhlari urgân hāmâ raqs u sāmâ,

¹³³ Allah

¹³⁴ Yüzen, gark olan.

Mänsûr-i Hällâcdek çiltân¹³⁵ bilä mäyhânâ çârh.
*Kubreviye şeyhlerinin yaptığı tüm raks ve semalar,
Mansur-i Hallac'ın kırklar ile meyhanede yaptığı zikir gibidir.*

Ey Hazinî, raqsını bilgäy äcâb zâhidginä,
İşkdin behabârlıkdin äytâdur, âfsânâ çârh.
*Ey Hazini, zahid rakstan anlamaz, raksa şaşar,
(Bundan dolayı da) aşktan habersiz olarak boş şeyler konuşur.*

15

Yetursä maqsadımgä, raħm etib, Kâdir Hüdâ şâyäd,
Müyässâr äyläsä bu matlabımnı Rabbânâ şâyäd.
*Eğer Kadir Mevla merhamet edip beni isteklerime ulaştırsa,
Rabbim benim bu taleplerimi hazır etse.*

Gädâdur bärçä şâhlâr dârgah-ı Pârvârdigârımda,
Tilârlâr matlabını, bersä deb âlämpânâ şâyäd.
*Bütün şahlar benim Rabbimin dergâhında dilencidir,
Cihanın sığınağı (olan, Allah) verse diye muratlarını dilerler.*

Ki on säkkiz ming âlämni yarattı “kâf” u “nun” birlän,
Yetärkim kudrâti, fâsıqını kılsä ävliyâ şâyäd.
*Ki on sekiz bin âlemi (bir) “kaf” ve “nun” ile yarattı,
Eğer isterse fasikleri (günahkârları) bile evliya etmeye gücü yeter.*

“Ähäd”dur hâim “Sâmäd”dür, “lämyälid” çun hâim “vä läm yüläd”,¹³⁶
Sıfâtı bul ähaddä hâsıl olsä müddââ şâyäd.
*Hem “Ehad” hem “Samed” hem “lem yelid” hem de “velemyuled”dir,
Allah'in sıfatları bir tek bu ehadda hâsıl olsa, toplansa amacına ulaşmıştır.*

Kârim-i lämyäzâldur, pâşşâdin ankâgâçâ Râzzâk,

¹³⁵ Kırk ten, kırk kişi, “kırklar”

¹³⁶ Kur'an-ı Kerim, İhlas suresi

Umid äyläb turur andın berur deb, bir gızâ şâyäd.

Eğer ümid edip de rızkımızı verir diye beklersen,

O her şeyin en yücesi ve her zaman daim olandır, sivrisinekten anka kuşuna kadar hepsinin rızkını verendir.

“Hazinî âsî, câfi” deb, halâyık ta‘na äyläydi

Ki, “Sättârul-uyub”im bolsä deb, bul kün rızâ şâyäd.

Halk “Hazini asi ve günahkârdır” diye hep ayıpladılar,

Ki rıza gösterip de bu gün o Rabbim “ayıpları örten”im olsa.

16 (Muvaşşah Gazel-Müminhan ismi çıkıyor)

Män käbi üftädälärgä yâr guftâr-ı lüziz,

La‘li nâbıdın çıqargan şâhd u şakkâr-ı lüziz.

Benim gibi fakir, düşmüş olanlara yar sözleri lezizdir,

Berrak lalden çıkardıkları bal ve leziz şekerdir.

Vaslıgä yetsäm ägär, cânımını qurbân äyläyin,

Bä‘zilär äytur mängä: “Nâz ilä hummâr-ı lüziz”.

Eğer ben sana kavuşursam canımı kurban edeyim,

Bazıları da bana: “nazlı ve sarhoş edici bakışları lezizdir” diyorlar.

Mazhar-ı İskändârî¹³⁷ kelmas bärävär ravşanä,

Kim, säfâlık bâbıda yârimning ruhsâr-ı lüziz.

Açık ki İskenderin aynası bile onun güzelliğinin yanında hiçbirşey değildir,

Ki parlaklıkta yârimin yanağı çok tatlıdır.

Nâz u istignâ¹³⁸ bilän quysä qadâm ol maḥvâşim,

Säbzädä tâvuslârdın ânı räftâr-ı lüziz.

O ay yüzlüm naz ve gönül tokluğu ile adım(lar) atsa,

Onun yeşillikler içinde salınarak yürüyüşü tavuslardan bile lezizdir.

Hânâkâsin terk etib, bolmuş mäşâyihlär gulâm¹³⁹,

¹³⁷ İskender aynası

¹³⁸ Muhtaç olmamak

Demiş ânlar: “Subha¹⁴⁰ din muĝbâçâning nâr-ı lâziz”.
*Şeyhler hanegahlarını terk edip esir, hizmetçi olmuşlar,
Onlar da: “sakinin ateşi zikirden de lezizdir” demişler.*

Ah urub Mâcnun kâbi çöllärdä fâryâd äyläsäm,
Özgälärning lutfidin Lâylining âzâr-ı lâziz.
*Mecnun gibi ah edip çöllerde feryad eylesem,
Leyla'nın azarı onların lütfundan daha leziz.*

Nâm-ı Yusufnı Mısır halkı eşitgândä, Hazin,
Kim, Zülâyhâdek anıng boldı haridâr-ı lâziz.
*Ey Hazini Mısır halkı Hz. Yusuf'un namını işitince,
Hepsi Züleyha gibi onun (hayran) birer alıcısı (beğeneni) oldular.*

17

İzläsä här kim Hüdânı, köngli väyrândın tâpar,
Tün-sâhârlärdä vä yâ ol çâşm-i giryândın tâpar.
*Allah'ı ararsa gönlünü viranede bulur,
Sabah-akşam veya ağlayan gözlerden bulur.*

Lâyli Mâcnundin habâr âlmâķnı ķilsä ihtiyâr,
Âşık-ı sârgâştâni âh ilä afgândın tâpar.
*Leyla Mecnundan haber almak istese,
Başı dönmüş, sersem aşığını ah ile efgandan bulur.*

Ketti Bâytullâgä Âdhâm, taht u bahtıdın keçib,
Câmâ-yi pâşminâsin sahrâdä çopândın tâpar.
*Ethem taht ve bahtından geçip Beytullah'a gitti.
Yünlü libasını sahrada çobândan bulur.*

“Yusufim!” deb yıĝlar erdi bâyt'ul-âhızândä mudâm,

¹³⁹ Kul, hizmetçi

¹⁴⁰ Tesbih, zikir

Ya'qub oğlının sorâğın Misri sultândın tâpar.
*Yakup daima hüzünler içinde "Yusuf"um" diye ağıladı,
Sonra oğlunu Mısır'ın sultanı olarak bulur.*

Akıl u dânadâ yoktur zârrâçâ ayş u huzur,
Bu câhân nâş u nâmâsın sorsâ, nâdândın tâpar.
*Akıllı ve bilgili olan insanlarda zerre kadar eğlence ve huzur (düşkünlüğü) yoktur,
Bu cihandaki tüm eğlenceleri cahillerden bulursun (o işi onlar bilir).*

Suĥbât-i Hizrânı kılsâ ĥâr kişikim ârzu,
Yuş'a u Musâ Kalimdek âb-ı ĥâyvân¹⁴¹ dın tâpar.
*Her kim ki Hızır'la sohbet etmeyi arzu etse,
Yuşa ve Musa gibi hayat suyu bulur.*

Yar vasli kuflining gâr istâsâ miftâhını,
Cüst u cû kılsâ kişi, âlbâtdâ, ĥicrândın tâpar.
*Eğer yâre kavuşmanın anahtarını istese,
Eğer arayıp tarasa, elbette bunu hicranda bulur.*

Tâvbâ kılsâ mürşid-i kâmil mükâmmâl dâstidâ,
Mahlas¹⁴²-ı curmini ol âĥir püşâymandın tâpar.
*Mürşid-i kâmil mükemmel elinde tövbeler etse,
O sonunda hata ve günahlarından kurtulmanın yolunu pişmanlıklardan bulur.*

Ĥâr kayândın oĥtarıb tâpmâs kişi ul la'lni,
Bârsâ ol tâlib, mägâr kânı Bâdâĥşândın tâpar.
*Her neredede arasa da bulmaz kişi o lalini,
O talip olan gelse, meğer onu Bedehşan kaynağında bulur.*

İkki dünyânı tâpay deb, ĥâr kişi kâsd âylâsâ,
Âliĥimmât bolsâ ĥâr kim, ĥayr u iĥsandın tâpar.

¹⁴¹ Hayat, ölümsüzlük suyu

¹⁴² Azad olma, kurtuluş

*Her iki dünyayı da elde etmeyi maksad eylese,
Herkes cömert olsa hayır ve ihsanda bulur.*

*Äksäri dost-i Hüdälär mäskän-i sahrädädur,
Çun vâlîlär türbätin küh u bâyâbândin tâpar.
Allah dostlarının çoğunun meskeni çöllerdir,
Çünkü veliler türbelerini dağ ve çöllerde bulur.*

*Kettîlär nävbät bilä heş u tábâr u yâr u dost,
Ävväl u âhirni sorganlär güristândir tâpar.
Soy, nesil, eş, dost ve yarları nöbet ile göçüp gittiler,
Evvel ve ahirini soranların hepsi (onları) kabristanlarda bulur.*

*Misli ol Väysul-Çaran çöllärdä tutmişmân vâtân,
Ohtarib hâr kim Hazinîni Registândın¹⁴³ tâpar.
Veysel Karani gibi ben çölleri vatan edinmişim,
Hazinîyi arayanlar da onu Registan'da bulur.*

18

*Yâr häcridä kişi devânä bolmâk şunçälär,
Aql u huşidin äcâb begânä bolmâk şunçälär.
Yârin hasretinden divane olmak işte böyle olur,
Akıl ve fikrinden kayıtsız olmak işte böyle olur.*

*Telbä Mäcnun Lâylining kuyidä yıǵlar zâr-zâr,
Dîdäsi kângä tolub, giryânä bolmâk şunçälär.
Mecnun Leyla'nın isteǵıyla onun kapısında inleye inleye aǵlar,
Gözleri yaşlarla dolup, sürekli aǵlamak işte böyle olur.*

*Kühkan särgäştäǵä Şirin mudâm-ı rävnâkı,
Yetmäyin Şirin angâ, särsänä bolmâk şunçälär.
Şirin, daǵları delen aşktan başı dönmüş (Ferhad'ın) süsü, güzelliǵidir,*

¹⁴³ Hazini'nin kendi kurduǵu, çiftçilik yaptıǵı ve halka hizmet için kullandıǵı bahçenin adı. Atabek Corabayeov, "Hazini Tura", Özbekistan Respublikası Fenler Akademisi "Fen" neşriyatı, Taşkent 2007, s.20

Şirine ulaşamamaktan başı dönmüş olmak işte böyledir.

Dühtâr-i târsân¹⁴⁴ı körgaç Şâyh-i Sãn 'ândeک velî,
Boynîgâ zunnâr¹⁴⁵ âsıb, âfsânâ bolmâķ şunçâlâr.
*Hiristiyan kızını gör ki, Şeyh-i Senan gibi veli,
Boynuna (Hiristiyanların bel bağı olan) ipi asıp efsane olmak böyle olur.*

Tâhir-i bismilni kör, Zuhrâ için cândın keçib,
Zulm tiğidâ hun bolub, hunâbe bolmâķ şunçâlâr.
*Tahir-i Bismil'i gör (ki O) Zühre için canından geçip,
Zulm oklarıyla kanlara bulanmak işte böyle olur.*

Câmdâ kördi Zülâyhâ Yusuf-ı cânânını,
Tâpdi Mısr içrâ anı, suzânâ bolmâķ şunçâlâr.
*Züleyha biricik sevdiği Yusuf'u camda gördü,
Onu Mısır'da buldu, yanmak dediğın böyle olur.*

Kördi Behrâm suvrâti bir uyde Gülândâmnı,
Yâr deb bir Neçâ yıl pinhânâ bolmâķ şunçâlâr.
*Behram Gülendâmnın yüzünü bir evde gördü,
Yâr deyip nice yıllar bunu saklı tutmak işte böyle olur.*

Dilrubâlâr kuyidâ erdi Hazinî tâ bu dâm,
İştîyâķ-ı sohbât-i cânânâ bolmâķ şunçâlâr.
*Hazini şimdi gönülçelenlerin yanına vardı,
Cananların sohbetini şevkinde olmak böyle olur.*

19

Ey nigârım, boldı häcringdâ dilim sädpârâlâr,
Bir ilâc etgil, şifa tâpsun âlämlik yârâlâr.
Ey güzel yüzlü sevgilim hasretinden gönlüm yüzparça oldu,

¹⁴⁴ Hiristiyan kızı

¹⁴⁵ Hiristiyanların bel bağı olan ip, gayr-i Müslim olmanın işareti.

Bir ilaç ver de bu elem veren yaralarım şifaya kavuşsun.

Nâlâlär kıldım könguldä rûz u şâb, raħm etmäding,
Nâlišimdin suv bolub âqđı älämlik yârälär.
*Ben gönlümde gece gündüz hep inledim (de) sen merhamet etmedin,
İnlemelerimden dolayı bu elem veren yaralar su olup aktı.*

Ey cäfâpeşa, sitemgär, zulm ilä қаһr etmägil,
Külfätindin dâd etedurlar ħämä biçârälär.
*Ey gaddar, zalim (sevgili) beni zulmün ile kahretme,
Bütün biçareler çektirdiğın zorluklardan dolayı feryat ediyorlar.*

Misli Mäcnun furqatingdä âħ urub, Lâyli-nigâr,
Män visâling oħtarıb, boldım äcâb âvârälär.
*O güzel yüzlü Leyla gibi Mecnun'un ayrılığından dolayı ahlar edip,
Ben (hep sana) kavuşma (yollarını) arayıp acayip, avare kimselerden oldum.*

Râsm olğân muhtâlâğä âħ u äfgân äylämâķ,
Mühtâlâğä bir tärähħum äylämäs köz qarälär.
*Mühtelalara ah ve figanlar eylemek adet olmuştur,
Közü karalar mühtelalara bir kere bile merhamet etmezler.*

Ey, zämânä ehli, ta'n etmäng mäni "devânä" deb,
Telbä äyläbdur öziğä maħcäbin ruħsârälär.
*Ey bu zamanın ehli beni "deli, divane" deyip ayıplamayın,
Ay gibi gözüken yanakları beni kendine divane etmişler.*

Uşbu dârdinggä, Ĥazinî, tâpmäding ħärgiz devâ,
Bu kesel kündin füzundur bârä-bârä bârälär.
*Hazini bu derdine hiçbir deva bulamadın,
Bu hastalık gün geçtikçe artıyor.*

Sânâ âytip Hüdâğa, andelib suy-i çemân yığlar,
Kâyârdâ cây-i mahfi bolsä, ol äyläb vätän yığlar.
*Ya Huda bülbül sana hamd u sena ederek bahçeye bakarak,
Nerede mekânı gizli olsa orayı vatan edinerek ağlar.*

Cudâ bolsä kişikim Yusufidin pîr-i Ken'ândeğ,
Fırâğ otığa ürtab, sâkin-i bâyul-ğazan yığlar.
*Pîr-i Kenan (Hz. Yakup) gibi Yusufstan ayrı olan kişi,
Ayrılık ateşine düşüp, hüzünler evinin sakini ağlar.*

Câhândin ketti Yahyâ, giryedin tohtatmäyın közni,
Beyâbândâ misâl-i Hâkni deb, Väysul- Kâran yığlar.
*Yahya gözyaşlarını durduramadan bu dünyadan gitti,
Veysel Karani de çöllerde "Hak" diye diye ağlar.*

Rızâ bolsä oşâl Eyyub-i sâbirdek bälâsıga,
Edâ äyläb vücudın kırmğa¹⁴⁶, mecruğ beden yığlar.
*Bütün belalara karşı o Eyyüb'ün sabrı gibi sabretmeye razı olsa,
Vücudunu kurtlarla doldurup, yaralarla dolu beden ağlar.*

Ki "Vâl-Yâbkû kesirân"¹⁴⁷ ma'nisini oylâğân âdâm,
Hâyâtı içrä külmäy, bärçâdin târk-i vätän yığlar.
*"Vel-Yebku kesiran"ın manasını düşünen insan,
Hayatında hiç gülmez, herşeyden el çekip ağlar.*

Yaratğan Hâlıkidin özgäsini suymäsä hâr kim,
Hüdâdın hâr nâ kelsä, misli ul dâşt-i mihan yığlar.
*Yaratandan başkasını sevmeyenler,
Allah'tan her ne gelse o sıkıntılar çölü gibi ağlarlar.*

Tirilikdâ Hazinî, hâr kişi fikrini kılmâbdur,

¹⁴⁶ Kurt

¹⁴⁷ "Kazandıkları günahların cezası olarak, artık çok ağlasın az gülsünler" Kur'an-ı Kerim, Tevbe-82

Ägär ölsa, anı hâligä gûr içrâ kâfân yığlar.
*Hazini herkes gençlik zamanlarında her istediğini yapamaz,
Eğer ölse (de) onun haline kabir içinde kefen ağlar.*

21

Hâr kişi uqbâtalâb bolsä, duânı ohtarur,
Gûşâ-yi hilvât etib, zikr-i Hüdânı ohtarur.
*Ahireti dileyenler hep Allah'a duayı araralar, dua isterler,
Kimsesiz köşelerde halvet ederek, Allah'ın zikrini ararlar.*

Hâq yolidâ cümläyi râhat, färâgatdin keçib,
Dâimâ ânlar, köring, câbr u cäfânı ohtarur.
*Hak yolunda bütün rahatından ve eğlencelerinden geçip,
Görün ki onlar daima zorluk ve sıkıntıları ararlar.*

Yığläbân, köz yaşların mânändä-yi däryâ kılib,
Hâsrât ilâ âh urub, andın rızânı ohtarur.
*Gözyaşlarını nehirlere benzetip ağlayarak,
Hasret ile ahlar çekip onun rızasını ararlar,*

Nûş etar uşbu câhândä kim muhabbât şärbätin,
Hâlk arâ hâmuş bolub, ähl-i fânânı ohtarur.
*Kim ki bu cihanda muhabbet şerbetini içerse,
İnsanlar arasında suskun, sarhoş olup fena ehlini ararlar.*

Yığlaşbân gâr ütişsä ol kıyâmât dâştidä,
Çün “şafi‘ al-muznibin”¹⁴⁸ ol Mustafânı ohtarur.
*Ağlaşarak eğer o kıyamet sahrasından geçseler,
Onun için, “şefial-muznibin” olan o Mustafa'yi ararlar.*

Tâşnâlab hâr yan yugurur haşr arâ bir neçälär,
Sâki-yi kävsär, yârânlär, Murtâzânı ohtarur.

¹⁴⁸ Günahkarların şefaatçisi, Hz. Peygamber'in sıfatı.

*Herkes haşr meydanında susamış bir şekilde her yana koşuşur,
Kevser sunanlar, dostlar (Aliyy-ul) Murtaza'yı ararlar.*

Keçä yu künduz Hâzinî âh ilâ fâryâd etib,
İkki âlâm ol Ali sâhibsâhânı ohtarur.
*Hazini gece gündüz ah ile feryad edip,
İki âlemde de o Ali sahipsehanı arar.*

22

Neçä dânálârni nâdân äylâdi ışk-ı mâcâz,
Yârning kuyidâ sârsân äylâdi ışk-ı mâcâz.
*Aşk-ı mecaz ne akıllı, bilgilileri bilgisiz, cahil eyledi,
Mecazi aşk beni yârinin yanında başı dönmüş eyledi.*

Hâr kişi Mâcnun bolıb, Lâylini gâr kılsä talâb,
Mâskânin dâşt u biyâbân äylâdi ışk-ı mâcâz.
*Eğer herkes Mecnun olup Leyla'sını talep etse, istese,
Mecazi aşk onun meskenini çöl eyler (onu çöllere koyar).*

Teşa urdi Kûhkan Şirining häcridâ mudâm,
Va' da-yi vaslıdâ becân äylâdi ışk-ı mâcâz.
*Dağdelen (Ferhad) Şirin'in hasretinden daima taşlara vurdu,
Mecazi aşk (onu tam) kavuşma anında cansız eyledi (öldürdü).*

Vâmıq-ı beçârâni Uzrâgä şâydâlâr kılib,
Bil, qarârgâhını âstân äylâdi ışk-ı mâcâz.
*Biçare Vamık'ı Azra'ya tutkun kılıp,
Bil ki mecâzi aşk onun karargâhını kapısının eşiği eyledi.*

Tâhir-i gurbâtkâşidâ oldı Zuhrâ kuyidâ,
Yâr-i ruhsârın kızıl kân äylâdi ışk-ı mâcâz.
*Gurbet mübtelası olan Tahir de Zühre'nin yolunda öldü,
Mecazi aşk yârin güzel yanağını kızıl kan eyledi.*

Şäyh-i Sän ‘ândeک dinining boynıgä zunnâr âsıb,
Hukm-i târsâbâççâ hukbân¹⁴⁹ äylädi ışk-ı mäsâz.
*Mecazi aşk Şeyh-i Senan gibi din adamının boynuna,
Zünnarı (Hıristiyanlık işareti olan bel bağı) asarak, onu domuz çobanı eyledi.*

“Yusufım!” deb yıglatıb Ya‘kubnı kırk yılğaçâ,
Mänzilini bây ul-âhzân äylädi ışk-ı mäsâz.
*Mecazi aşk Yakub’u kırk yıl “Yusuf’um” diye ağlatıp,
Onun menzilinini (yolunu) hüzünler evi eyledi.*

Hâsıl etmäsdin Zülâyhâ matlabın cânânıdın,
Âhiri zındanı bühtân äylädi ışk-ı mäsâz.
*Züleyha, cananından istediğini alamadan,
Mecazi aşk sonunda onu iftira zindanına götürdü.*

Ey Hazinî, Mävlävî Câmî bilâ hâmdâmni kör,
Ol Hüsäyn Mirzânı tuğyân äylädi ışk-ı mäsâz.
*Ey Hazini, Mevlevi Cami ile Hemdemi gör,
Mecazi aşk Hüseyin Mirza’yı da azgınlığa (küfre) koydu.*

23 (Muvaşşah Gazel-Ayşehan ismi çıkıyor)
Ey, pärivâşlärni şâhı, müddââ, bir kelsängiz,
Hâsıl olmas matlabım hâr du sârâ, bir kelsängiz.
*Ey peri kadar güzellerin şahı, isteğim şudur ki bir gelseniz,
Her iki dünyada da taleplerime kavuşamıyorum, bir gelseniz.*

Yâz faslı ötmäyin maHz-ı tāmâşâ etmâkâ,
Sohbât-i muştâklärgä kâmnämâ, bir kelsängiz.
Yaz mevsimi geçmeden halis müştakların muhabbetini görmeye gelseniz,

Şunça müddät âşnâlıknı bäsâ äyläb mängâ,

¹⁴⁹ Domuz çobanı

Hıra bolgân dîdälärgä tütiyä, bir kelsängiz.

*Bu kadar zamandır bana aşinalığı (yakınlığı) uygun (münasip) eyleyip,
Fersiz olan gözlere parlaklık vermek için, bir gelseniz.*

Åşnâlık da‘vini bârdur dilimdä siz bilän,

Bu säbâbdin iltimâs ettim, ukâ, bir kelsängiz.

Gönlümde sizinle yakın olma davası, isteği vardır,

Bu sebepten dolayı davete izin verdim, küçük kardeşim, bir gelseniz.

Hubrular vä‘dasidä yokki, bilmäm, i‘timâd,

Ötsä mändin, afv etib cürm ü hatâ, bir kelsängiz.

Güzel yüzlüler sözünde durmuyor ki, bilmem, güvenmem,

Benim hata ve günahlarımı affedip, bağışlayıp bir gelseniz.

Äylänäy, cânım tasadduq, äylä täşrif-i qadâm,

Siz bâhânä äyläbân kâsb-i hävâ, bir kelsängiz.

*Sen (yeter ki benim yanına) bir teşrif eyle, benim canım (bu uğurda) sadaka
olsun, bir gel,*

Siz hava değişimini de bir bahane edip, bir gelseniz.

Nuktädâniş, ibtidâdin harf âlib, insâf eting,

Kulbâ-yi târik Hazinîgä, ukâ, bir kelsängiz.

Nüktedanlardan evvela bir harf alıp, insaf edin,

Hazini'nin terk edilmiş kulübesine, davet ettim, ey kardeş, bir gelseniz.

24

İltifât äyläb garîblärgä, ukâ, hûş keldingiz,

Gussa-yu gamgä qariblärgä, ukâ, hûş keldingiz.

Gariplere iltifat edip davetlerine hoşgeldiniz,

Yas, elem ve kederlere yakın olanların davetine, ey kardeş, hoşgeldiniz.

Dilrubâlär içrä bir hürşid kâbi mähtâbsız,

Hacr u mehnätdä hâriblärgä, ukâ, hûş keldingiz.

*Gönülçelenler içerisinde bir güneş gibi ay yüzüstünüz,
Gurbet ve zorluklarda yorulanlara, ey kardeş, hoşgeldiniz.*

Közlerin lâşkârlâri saf-saf bolub cân kasdidâ,
Katligâ râzî bâriblârgâ, ukâ, hûş keldingiz.
*Gözlerinin askerleri (kirpikleri) saf saf olup cana kast etmekte,
(Onun) katline razı olup, duranlara, ey kardeş, hoşgeldiniz.*

Qadringizni bilmâyin, hâr köçädâ yâr ohtarıb,
Başkalârdin hâm keçiblârgâ, ukâ, hûş keldingiz.
*Kadrinizi bilmeyerek her yerde yar arayıp,
Başkalarından da geçenlerin davetine, ey kardeş, hoşgeldiniz.*

Gussa yu gamdâ eduk, siz keldingiz, şâd âylâbân,
Şâm-i hicrân-ı yâriblârgâ, ukâ, hûş keldingiz.
*Keder ve gamlarda idik siz bizi mutlu etmeye geldiniz,
Gariplerin hicran gecelerinde, ey kardeş, hoşgeldiniz.*

Ey Hazinî, dârd çekmäy, şâdlık âsân emäs,
Sohbâti bizdek hârif¹⁵⁰lârgâ, ukâ, hûş keldingiz.
*Ey Hazini dert çekmeden mutluluk kolayca verilmez,
Bizim gibi adamlarla sohbet etmeye, ey kardeş, hoşgeldiniz.*

25

Qayu cânlık câhângâ kelsâ, âhir ölmâyin qâlmäs,
Tiriklikdâ halâyık bir-birining qadrini bilmäs.
*Hangi canlı dünyaya gelse sonunda ölmeyen kalmaz,
Hayatta iken insanlar birbirlerinin kıymetini bilmez,*

Äcâb mâtämsärâ dünyâ erur, pâyânı yok, bilsäm,
Ki, sän dünyâgâ mağrur olmağil, hârgiz vâfâ qilmäs.
Dünya yeri ne tuhaf matemlerle doludur (ki) sonu yok, bilsem (anlasam),

¹⁵⁰ Ortak, şerik.

Sen dünyada hiç gururlu, kibirli olma (çünkü o sana) hiç vefa göstermez.

Ayâging âstigâ bâkğil, hãmâ yer içrâ pinhândur,
“Mãnâm şundek bolurmân” deb, sâning pârvâyingâ kelmäs.
Ayağının altına bak, herkes toprağın, yerin altındadır,
“Ben de onun gibi olurum” de ama senin umurunda bile değil.

Lâhad içrâ yâtursân yâz u kış ütğânini bilmây,
Oğil-kız, yâr u dosting bir kelib sândin habâr âlmäs.
Kabrin içinde yazın kışın nasıl geçtiğini bilmeden yatarsın,
Oğlun kızın, yar ve dostun bir gelip de senden haber almaz.

Sân ölgân song hãmâ fârzândlâring mâlingni âlgaylar,
Sâning hâling neçük keçğây qarâ yerdâ, bular bilmäs.
Sen öldükten sonra bütün çocukların malını alacaklar,
Kara toprak altında senin halinin nasıl olduğunu onlar bilmezler.

Ölüm yâş u qarı, şâh u gädâlârgâ bârâvârdur,
Biling, cân âlğuçi elni nâzârgâ zârrâça almäs.
Ölüm yaşlı, genç, şah ve köle (hepsi için) birdir,
Bilin, can alıcı (melek, Azrail) nazarında hiçbirinin zerre kadar farkı yoktur.

Bu beş künlik ümrğâ cây u mânzil hãm kerâkmâsdur,
Ölümni oylâğân âdâm bu dünyâğâ nazar sâlmäs.
Bu beş günlük ömürde yerlere ve makamlara hiç gerek yoktur,
Ölümü düşünen insan bu dünyaya nazar salmaz, dönüp bakmaz.

Câhännâm âtaşini, gör âzâbin oylâğân âdâm
Sırât al-müstâkimdin ötmagunça yığlamây, külmäs.
Cehennem ateşini, kabir azabını düşünen insan,
Sırat köprüsünden geçene kadar ne ağlar, ne de güler.

Hazinî, âhirâtğâ hâr kişi imân bilân bârsä,

Oşäl yerdä anı sän anglagil, ölgän bilä ölmäs.
Hazini herkes ahirete iman ile ulaşsa,
O yerde sen anla (ki), ölü olsa bile ölmüş sayılmaz.

26

Kimdä dârd yoktur, biling, hârgiz dâvânı istâmäs,
Körsä Luqmânni ägâr, andın şifâni istâmäs.
Bilin ki derdi olmayanlar devasını da istemez,
Eğer Lokman'ı görse ondan şifasını istemez.

Hâq, Rasulning päyräv¹⁵¹ idä bolmäsa, ümmät demäng,
Rûz-i maşşärdä şäfâat-i Mustafâni istâmäs.
Hak Rasülünün arkasından gitmeyene, ona tabi olmayana ümmet demeyin,
Mahşer gününde Mustafa'nın şefaatinı istemez.

Hâzrâti Bubäkri Sıddık yâri gârîdur, biling,
Behâbürdurkim, üşândâg bâvâfâni istâmäs.
Hazreti Ebubekir Sıddık mağara dostudur bilin,
Habersizdir ki onun gibi vefalı olanı istemez.

Adligä zabt äylädi vaqt-i hilâfätdä Omär,
Câmi' al-Ḳur'an¹⁵² oşäl kıni hayâni istâmäs.
Hz. Ömer hilafetinde adaletle hükmetti,
Hz. Osman, hayâ kaynağını da istemez,

Ol Alişer-i Hüdâ, düldülsüvâri lâfetâ¹⁵³,
Şahsuvâr-i hal atâ, Haybärkuşâni istâmäs.
Düldülün sahibi, güzellikte eşsiz olan o Allah'ın aslanı,
Binicilerin şahı ve o Hayberin kahramanını (Hz. Ali'yi de) istemez.

Hâq kânizi erdilar Zâhrâ oşäl âlînäsâb,

¹⁵¹ İzdeş, aynı yolu takip eden.

¹⁵² Kur'an'ı toplayan. (3. Halife Hz. Osman'ın sıfatı ya da lakabı)

¹⁵³ Letafet, güzellik.

Mustafâning kızlârı- Hâyrunnisâni istâmäs.
*Hakkın hizmetçileri idiler Zehra, o yüce soylu,
Mustafa'nın kızları, hanımların hayırlısını istemez.*

İkki oğlın katlıgâ Hâk Mustafâ "na'tı" degân
Kim, alardek düşmân-ı yuz-ı qarânı istâmäs.
*İki oğlun katledilmesine Hak Mustafa na'tı söyleyen,
Ki onlar gibi yüzü kara olan düşmanı istemez.*

Bol Hazinî könglidâ ihlâs-ı hubbul hânâdân,¹⁵⁴
Düzâh otıgâ üşandâg mübtâlânı istâmäs.
*Bu Hazininin gönlünde halis bir ehl-i beyt sevgisi vardır,
Bunun gibi (Hazini gibi) ehl-i beyt seveni cehennem ateşine atmak olmaz.*

27 (Muvaşşah Gazel-İbrahimhan ismi çıkıyor)
Üyläsâm, maħbûbıma âlämdä cânân ohşamas,
Hür u Ğilmân, cânânât içrâ bälki rizvân ohşamas.
*Düşünsem ki bu âlemde sevdiğime başka hiçbir sevgili benzemez,
Huri ve Ğilman, cennet içinde belki de rıdvan (bile ona) benzemez.*

Bir acâb ma'şukaye mânândi yoktur, benazir,
İhtimâli bâr, Yusufdin bülak cân ohşamas.
*Bu acayip sevdiğimin eşi benzeri hiç yoktur,
İhtimal var ki belki Yusuf'tan başka bir canlı (da) ona benzemez.*

Ruħperverlikdâ enfâsi Mesihâ-yi zâmân,
La'li nâbigâ Hızır keltursâ hâyvân ohşamas.
*Ruħları terbiye etmede zamanın mesihinin nefesi,
Berrak dudağına Hızır getirse, hiçbir canlı benzemez,*

Özgälär Mâcnunni çâşmi birlâ körmas Lâylini,
Zârrâ tüşsa ışk, köz yaşığa bârân ohşamas.

¹⁵⁴ Ehl-i beyte olan sevgi.

*Başkaları Leyla'yı Mecnun'un gözü ile göremezler,
Zerre miktarı bir aşka düşse, yağmur bile onun gözyaşına benzemez.*

Hâr neçük dârd u alamdin yâr sävdâsı muhâl,
Merhâmi yâri visâli, başka dermân ohşamas.
*Yârin sevdası her çeşit elem ve dertten daha müşkildir,
O derdin merhemi yâre kavuşmaktır, başka derman olmaz.*

Musiği-i minçâr¹⁵⁵-i kumri, andelib savtin¹⁵⁶ netây,
Nâle kılsâ, na'me-yi Dâvud-i huşhân ohşamâs.
*Kumrunun gagasının musikisini, bülbülün sesini ne yapayım,
İnlese, hoş sesli Davud'un namesi (ona) benzemez.*

Huştakallum, pârsâvaş, hıbsuvratdur özi,
Hâm Falâtuntab'lıkdâ âhli insân ohşamâs.
*Hoş konuşan, takva sahibi, temiz gibi, kendisi güzel yüzlüdür,
Hem de Felatun karakterinde olan sevgiliye insan ehli benzemez.*

Ây u kün äylâbân, bolgây hicil ruhsâridin,
Nargisi âhû, tişi, la'ligâ marcân ohşamâs.
*Ay ve güneş güzel yüzünü görünce, onu kıskanıp (ondan) utanır,
Mahmur bakışlı güzel, dişine, dudağına mercan, benzemez.*

Nâylârâm, âh u figân etmâkdin özgâ çârâ yok,
Tâ Hazinî, bitmasam vasfigâ devân, ohşamâs.
*Ah edip inlemekten başka çarem yok ne yapayım,
Ey Hazini onun vasıflarını yazarak bir divan oluşturamazsam divana benzemez.*

28

Neçâ müddât boldı, ol yârim mâni yâd äylâmâs,
Hasta kõnglümni yânâ lutfilâ bir şâd äylâmâs.

¹⁵⁵ Kuş gagası.

¹⁵⁶ Ses, seda, avaz.

*Ne kadar zaman oldu da o yârim beni hiç anmaz,
Şu hasta könlümü lütfü ile bir kere mutlu etmez.*

*Kalbim âynasını gânga zangâr ayladı,
Çâşmi mücgânlâr bilân saykâli zât¹⁵⁷ aylamas.
Kalbimin aynasını gam ve kederle paslattı,
Gözlerini kirpikleri ile cilalandırmaz.*

*Hâcridâ dâim kuyub, âh ilâ efgân äylâdim,
Nâlayu zârimni, bil, Mâcnun u Farhâd äylâmäs.
Ben onun hasretiyle daima yanıp tutuşarak ah ile efgan eyledim,
Benim bu ağlama ve inlemelerimi bil ki Mecnun da Ferhad da yapmaz.*

*Lâşkâr-i gâm yuzlanibdur kâl'ayı köksüm arâ,
Bir mädäd äylâb mângä, düşmândin âzâd äylâmäs.
Gam askerleri göğsümün kalesine doğru hücum etmektedirler,
(O sevgilim) bana bir yardım edip de beni düşmanlarımdan kurtarmaz,*

*Bir şâhanşâhe erur taht ustida masnadnişîn¹⁵⁸,
Misli İbrâhîm-i Âdhâm tahtnı barbâd äylâmäs.
Bir padişahlar padişahı taht üstünde makamına yerleşmiş oturur,
İbrahim Ethem'in tahtı (saltanatı bile olsa) onu berbat eyle(ye)mez.*

*Hâr kişining cânıgâ yetsa sitâm, dâd äylägây,
Bir alam yetmây kişi sultânıgâ dâd äylâmäs.
Sitemler kimin canına tak etse onlar feryad eylerler,
Kişiye derd gelmezse o kişi sultanına dert yanmaz,*

*Şum raqıblâr dâstidin bâşım âlıb ketsämmukin?
Cânıdın tüymay Hazinî âh u feryâd äylâmäs.
Uğursuz, hayırsız rakipler yüzünden başımı alıp gitsem mi ki?*

¹⁵⁷ Cıla, cilalamak.

¹⁵⁸ Tahta oturan, şah.

Canına tak etmeden bu Hazini ah ve feryad eylemez.

Bu keçä maykadadin çıktı köp figân u hurûş,
Ezel piyâlesidin kıldimu Neçäki nûş?
*Bu gece meyhaneden hep figan ve gürültüler çıktı
Ezel kadehinden ne kadar bade içti acaba?*

Hämişä maħmur eli tâşnâlab mey içmâķķä,
ħumâri def iğä kamrâķ beribmu bâdafurûş?
*Sarhoş halkı her daim susayıp mey içmeye hazırdır,
O sarhoşluğu gidermek için saki az mı mey verdi acaba?*

Mudâm beħûd imiş kâsay-i alast içgân,
Figân u nâla etar, kılmâgây sirpûş¹⁵⁹.
*Elest kâsesinden içen daima kendinden geçermiş,
Figan edip inler, sırlarını tutamaz.*

Ăcäbki, ähl-i ħarâbâti dâyri pîr ħukmidädur,
İzining gârdini âlib, alar kıtur âgûş.
*Ne tuhaftır ki harabat ehli kilisenin pîrinin (papazın) emri altındadır,
İzinin tozunu alıp ona kucak açarlar.*

Muyassar bolsä mângâ munda mayın yokidin ħäm,
Körunmas erdi közümgä ölüm bilä kömülüş.
*Bana bunda şarabının tortusu nasip olsa,
Gözlerime ölüm ile gömülmek görünmez idi.*

“Ĥazinî mayparast” deb, muħtäсіб ħabâr bersä,
“Enel-Ĥak” dârigä Mänsûr kâbi bolay âsılûş.
*Memurlar “Hazini şaraba düşkündür” deyip haber verse,
“Enel-Hak” darağacında Mansur gibi asılayım.*

¹⁵⁹ Sır tutan.

29

Bolmädım bir lahza bu kaygu bilä gamdin haläs,
Lek dâim män acib şâd ilä hurramdin haläs.
*Bu kaygı ve gamlardan bir an bile kurtulamadım,
Lakin ne acebtir ki mutluluk ile sevinç de bana nasip olmadı.*

Häsretâ, vâvâylâtâ birlä cähândin utmıšâm,
Bolmädım bir lahzaye bu diydä purnamdin haläs.
*Hasretler ve pişmanlıklar ile cihandan geçip gitmişim,
Yaş dolu gözlerimden bir an bile kurtulamadım.*

Naşs bahtım şumligidin halk arâ âfsânämân,
Kâşki bolgay edim män hãm bu a'zamdin haläs.
*Halk arasında kötü talihimin bana yaptığı kötülüklerle efsane olmuşum,
Keşke ben bu büyük âlemden (dünyadan) kurtulabilseydim.*

Tâli'im bad, har kayân bârsam, biling, külfat etar,
Benasiplik bâisi albatta pürgamdın haläs.
*Talhim kötü, nereye gidersem külfetlere mübtela oluyorum,
Nasipsizlikten dolayı çok kederlerden kurtulamadım.*

Pâşşâdin anğâgâçâ erdi Sulaymân hukmidä,
Ketti dâvlât dâstidin, bolgandä hâtam¹⁶⁰ din haläs.
*Sivrisinekten ankaya kadar (hepsi) Süleyman'ın hükmünde idiler,
Elinden bütün zenginlik ve mutlulukları gitti, yüzüğünden kurtulunca.*

Kâtib-i rûz-i azal yâzgân bu külfâtıni, Hâzin,
Tânmağing mumkin emâsdur dârd-i bul cam'din haläs.
*Ey hazini bu külfetleri ezel gününün kâtibi sana yazdı,
Bu kadar dertten kurtulmadan inkâr etmen mümkün değildir.*

¹⁶⁰ Yüzük.

30

Äyläyin hâlimni män dävlätlu sultânımgä arz,
Hüsn iklimine çun Yusuf-i Kan'ânımgä arz.
*Ben devletli sultanıma halimi arz eyleyeyim,
Güzellik iklimine (girmek) için Yusuf-u Kenanıma arz eyleyeyim.*

Şum raqıblâr dâstidin dâd äyläsäm dergâhıgä,
Heft iklim dâstidä äyläy Sulaymânımgä arz.
*Uğursuz rakiplerin yüzünden onun dergâhına feryad eylesem,
Yedi iklimi elinde tutan Süleyman'a (halimi) arz eyleyeyim.*

Şâhlar lutf äyläsä, qılğay Gädâmı sarfarâz,
Mustahikmân dârgahıda hayr u ehsânımgä arz.
*Şahlar lütfeylese kölelerin başları yükselecek, (onlar hürmet görecek)
Layıkım dergâhında hayır ve ihsanıma arz eyleyeyim.*

Lâşkâr-i gam yuzlanıbdur qâl'a-yı köksüm arâ,
Ber mädäd, äyläb qılay ol mârd-i mäydânımgä arz.
*Gam askerleri göğsümün kalesine doğru hücum etmektedir,
Yardım et, o meydanımın merdine halimi arz eyleyeyim.*

Dârd târtmâqlıqgä emdi qâlmadı sabr u qarâr
Kim, ilâc etgäy edi qılğanı itmâm¹⁶¹ımgä arz.
*Dert çekmelere artık sabrım ve gücüm kalmadı,
Arzımı tamamlamaya imkân olur mu?*

Ütkarib umrumni qayğu birlä, şadân bolmädım,
Ketmäyin bu dârd birlä dildä armânımgä arz.
*Ömrümü hep kaygılarla geçirip (hiç) mesut olamadım,
Bu dert ile gitmeyeyeyim, gönlümdeki sıkıntılarımlı arz eyleyeyim.*

Kâtib-i rûz-i azal yâzgân bu külfätni, Hâzin,

¹⁶¹ Tamamlama, bitirme.

Tâpmâğı mumkin emäs, hürşid-i tâbânımgä arz.
*Ey Hazini sana bu külfetleri ezel gününün kâtibi yazdı,
Bulması mümkün olmaz, parlayan güneşime arz eyleyeyim.*

31

Bu utar dünyâgä, dostlär, bâğ u bostâning gälät¹⁶²,
Bärçanı taşlab ketärsän, köşk u ayvâning gälät.
*Ey dostlar bu geçici dünyada bağ ve bostan aldatıcıdır,
Herkesi bırakıp gitsen bile, köşk ve sarayları seni aldatır.*

Här kişi dünyâgä keldi, âhiri bir kün ketar,
Tâat etmäy, dâimâ behûda yurgâning gälät.
*Dünyaya gelen herkes sonunda bir gün gider,
Allah'a ibadet etmeden daima boş işlerle yanılırlar.*

Ayş-i dünyâ birlä dâim ötkârib ümrüngni sän,
Ğaflät içrâ ümrüng utsa, bändä bolgâning gälät.
*Sen ömrünü daima dünya eğlenceleriyle geçirdin,
Bu şekilde gaflet içinde ömrün geçmişse, kulluğun yanlış geçmiştir.*

Uyлагıkım “kettilär” deb cümläyi haş u tabâr¹⁶³,
Bir küni sän hãm ketärsän, munda turgâning gälät.
*Düşün bütün eş, dost ve neslin dünyadan “göçtüler”
Bir gün sen de gidersin burada yaşayamazsın.*

Anglagil, şâh u Gädälärgä bärâbärdur ölüm,
Kıl safar esbâbını, ğaflätdä yurgâning gälät.
*Anla ki ölüm şahlara ve kölelere eşittir,
Yolculuğunun hazırlığını yap, gafletlerde yürüme.*

Tüşä¹⁶⁴ âlmäsdın bärur bolsäng Hüdâning âldıgä,

¹⁶² Hata, doğru olmayan şey.

¹⁶³ Kardeşler, eş dost, nesil-nesep.

¹⁶⁴ Yol azığı.

“Tuḥfâ kelturdingmu?” deb sorgânda armâning ğâlât.
*Yol azıĝın olmadan Allah’ın huzuruna varacak olursan,
“Yanında azık getirdin mi?” diye sorduĝunda pişmanlık çekersin.*

Ey Hazinî, bu nâsihâtĝa kişi sâlsa kılâk,
Müddâilâr sângâ äytur: “hâr nâ äygâning ğâlât”.
*Ey Hazini insanlar bu nasihate kulak verseler,
Çaĝırıcılar sana “tüm söylediklerin yanlıştır” derler.*

32

Äylägây hâr kimni şäydâ lutf ile cânânâ lafz,
Gävḥâr-i kımmatbeḥâdur aslikim durdânâ lafz.
*Sevgilinin lütf ile söyledikleri herkesi mübtela eder,
Bundan dolayı bu sözler, bu kelimeler aslında çok kıymetli bir cevherdir.*

Şâhlâr askargâ bolsâ huştakallum, cân berir,
Ḥem alârni kılgusıdur, bilsângiz, mârdânâ lafz.
*Sultanlar hoş sözlü olsalar askerler onun için can verirler,
Çünkü sözler (hem) onlara cesaret verir.*

Hâr kiřiĝâ âşnâ bolsâng, angâ talh¹⁶⁵ sözlama,
Hâr neçük ülfâtdur ul, äylâr yamân begânâ lafz.
*Her kimle dost olsan ona acı söz söyleme,
O ne kadar sana yakın dost bile olsa o kötü söz sevgiyi azaltır.*

Hâr neçük âdâmning ḥâm köngligâ bolmä dârdvaş,
Duşmaningni kılgusıdur özingâ ḥâmḥânâ lafz.
*Hiçbir insanın gönlüne dert veren olma,
Düşmanını da kendinle dost eyle onunla aynı mecliste oturup muhabbet et.*

Gungu kar¹⁶⁶ kaydin kıtur zıkr u sâñâ yu ḥâmdini,

¹⁶⁵ Acı.

¹⁶⁶ Sağır ve dilsiz.

“Allâh! Allâh!” demägä darkâr olur saddânä lafz.
Dilsiz ve sağırlar sana nasıl hamd ve sena ederler?
“Allah Allah” demeye yüzlük tesbih lazım olur.

Şäyh ol muhlislärigä bersä ta‘lim, olsa naf‘ ,
Âmr-i ma‘ruflar ilä gar äyläsä âstânä lafz.
Şeyh sevenlerine ders verse fayda alsın,
İyilikleri emredip o sözlerle dergâhına davet eylese.

Hâr neçük mü‘min u tarsâ yu cuhud, kâfir kıılır,
Ey Hazinî, âhiri eltgây anı buthânä lafz.
Ey Hazini dünyadaki her mü‘min, Hıristiyan ve inkârcular söz söyler,
Ama onların söyledikleri bir kötü söz onları puthaneye götürür.

33 (Muvaşşah Gazel-Koldaşhan ismi çıkıyor)
Kolumgä safha tutmâkni kılibdur mâhlikâ mâni‘
Bilâlmäsmän, na bâisdin bu işdin müddää, mâni‘ .
Elime Kur’an’ı almak istiyorum ama o ay yüzlü bana engel oluyor,
Bu işten maksadı nedir ben bilmiyorum.

Anı hor äyläyin deb, düşmânımnı şâd etmâkqâ,
Aning könglidä buğzä bolsä, kılsun âşnâ mâni‘ .
Onu hor göreyim deyip de düşmanımı şad etmeye,
Onun gönlünde kin olsa, bu- aramızdaki dostluğa engeldir.

Dar-ı mehnätdä sâkin äyläbân, kayğuni yâr etti,
Nigârım bu cäfâsın etmädi “kâl-û bälâ” mâni‘
Beni mihnet kapısının sakini eyledi, kaygıları bana yar etti,
Sevgilimin bu cefasını Kalu bela (Allah bile) engellemiyor.

Ütub ömrüm hâmişä gussa birlän, şâd bolmäsdın,
Bu külfätlärgä mändin äylägäymu purcäfâ mâni‘?!
Hiç mutlu olmadan ömrüm hep gamlarla geçip gitti,

Bu sıkıntılarla dolu cefalara engel olabilecek biri var mı?

Şifâ bermâsmukin bu dârdime Luqmân-ı devrânım?!
Yürâkdâ dârd köpdür, na sâbâbdin bir devâ mâni'?!
Devrimin Lokman'ı bu derdime şifa vermez mi ki?
Yüreğimde dert çoktur, bu sebepten bana bir deva vermez mi ki?

humârımmı hâmişâ muğbâcâ câm-ı şarâbıgâ,
Biling, mahmûrîgâ derkâr emâstur Hânâkâh, mâni'
İçki içmek için her zaman meyhanecinin çırağının kadehine başvurabilirsin,
Ama bilin ki gerçek sarhoşluk için belli bir mekân lazım değildir.

Âdâm sahrâsıdâ hâlâ, biling, Mâcnun-ı sânîmân,
Fırâk-ı Laylî deb mân âylâdim zikr u sânâ, mâni'.
Bilin ki yokluk çölünde ben hala ikinci Mecnun'um,
Ben hep Leyla'nın ayrılığı deyip ona zikredip övdüm.

Nazargâ kelmâgây uşbu câhânnîng şâd u hândânı,
Hâzinî müddââsın kılmâsun rûz-i câzâ mâni'
Bu cihanın mutluluk ve sevinçleri onun umrunda bile olmuyor,
Hazini'nin maksadının oluşmasına kıyamet günü engel olmasın.

34

Bülbül-i şürîda-i gül, gülzârning köksidâ dâğ,
Gul hâzân bolgânıdâ âzârning köksidâ dâğ.
Gül meftunu olan bülbül, gülzarın göğsünde yara(dır),
Gül sarardığında incinmenin göğsünde yaradır.

Şâdkâm olgay bahâr bolsâ, çemândâ sayravul,
Subhîdam âylâr figân, afgârning köksidâ dâğ.
Bahar gelince çemende (yeşilliklerde) bülbüller çok sevinçli olacak,
Sabah vaktinde figan eyler, efkârın göğsünde yara.

Bir murabbîsiz kişi gar hasta bolsä nâgâhân,
Yâtgali cây tâpmayın bemârning köksidä dâğ.
*Terbiyecisi olmayan bir kişi eğer ansızın hasta olsa,
Yatacağı yer bulamayan hastanın göğsünde yara.*

Hâlini âyturgä âdâm tâpmayın yâtgân garîb
İntizâradur, ğizâ nâçârning köksidä dâğ.
*Halini söylemeye arkadaş bulamayan o yerde yatan garip,
İnlemeler sonucunda o biçarenin göğsünde yara.*

Dedi: “Man mâta garîban şâhsa tanbîbun” Rasûl,
Tâ musâfirlikda ölsä, bârning köksidä dâğ.
*Resul: “Mimmate gariban şahsa tanbibun” dedi,
O yolculukta ölürse, onun göğsünde yara.*

Öz vücudın kuydurub kaķnus, özidin ot çıkıb,
Nağmäsaliķ¹⁶⁷ birlä musikârning köksidä dâğ.
*Kaknüs kuşu kendi vücudunu yakarak, kendinden ateş çıkarıp,
Beste ile bestekârın göğsünde yara.*

Âşık u ma’şuk bir-biridin cüdâ bolsä âğâr,
Yığlâb ötgây bu câhândä, yârning köksidä dâğ.
*Eğer âşık ile maşuk birbirinden ayrı kalsa,
Bu cihanda yar ağlayıp geçer, yârin göğsünde yara.*

Hâr kimi ayrılrsa yâ fârzândi, dilbândidin,
Yädıgä tüşgândä, şab badârning köksidä dâğ.
*Her kim ki ya evlatlarından ya da sevdiklerinden ayrılrsa,
Aklına her geldiğinde uykusuz gecelerde göğsünde yara (olur)*

Asru mâskânât, yetimlik bu Hâzinî başidä,
Kim, beyân kılğay Bizä izhârning köksidä dâğ.

¹⁶⁷ Bestekâr.

*Büyük miskinlik, yetimlik bu Hazini 'nin başında,
Kim bize bir şey söylese o açığa vurduğu göğsümüzde yara.*

35

*Kulbä-yi târik közümgä yâr hicrânıdâ dâğ,
Äylägäymän hacridâ hâr dâmdâ köz yaşımını yağ.
Yârin hasreti benim gözümde küçük (virane) bir kulübe gibidir,
Senin hicretinden her an gözyaşlarımı yağıdırırım.*

*Lâlâdin sordım: “Na vacħdin sîna yu qalbing siyâħ?”
Aydı: “hâr kim el içida bolsadır, köksidâ dâğ” .
Laleye “neden göğsün ve kalbin karadır?” diye sordum,
“El içinde olanın göğsünde yara olur” dedi.*

*“Bâ‘zi nâkıslârni kördim, suvratârâdur¹⁶⁸”, - dema,
Kim nâsihât äyläsä, hârgiz angâ salmâs kulâğ.
“Bazı noksanlı (günahkâr) kimseleri gördüm, görünüşü iyidir, süslüdür” deme,
Nasihât edenlere hiç kimse kulak vermez.*

*Ähl-i dânişlâr Hâmişâ bğrını kân äylägäy,
Huncigâr külfatla tîr-i cismini kılgan firâğ.
Akil olanların hepsi bğrını kan eylerler,
Kan dolu ciğer zorluklarla cisim oklarını ayrılığa atar.*

*Nâtuvân, uftâdelâr hâr yârge bârsa, şâd emäs,
Külfât u endûhı ârtar, çun alar köngli na çağ.
Çaresizler, düşünler nereye gitse de mutlu olamazlar,
Zorluk, gam ve sıkıntıları artar, bunun için onların gönlü hiç huzurlu olmaz.*

*Sängdillârni köring, rahm etmägäy üftâdägä,
Rancitib âftâdälârni, kılgay ânlar bedimâğ.
Taş kalplileri görün ki çaresizlere merhamet etmezler,*

¹⁶⁸ Dış görünüş olarak gayet süslü, zinetli.

O biçareleri, fakirleri incitip, onları daha da kötü ediyorlar.

Ey Hazinî, şâhlar askarni kılsä sarfârâz
Kim, alar şiddat bilän düşmängä urgäylar yarâğ.
*Ey Hazini şahlar askerlerini üstün kılarlarsa,
Onlar düşmanlara şiddet ile silah vururlar.*

36

Uşbu dünyâdın hãmä Pâygämbärân utti, darîğ!
Bärçäsi yer âstığä, vâhäsratâ, ketti, darîğ!
*Ne yazık ki şu dünyadan cümle peygamberler de göçüp gitti,
Vah yazıklar olsun ki hepsi de yerin altına girdi.*

Kim anâsıdın toğilsä, âhiri bir kün ketar,
İbtidâmızgä kâzânı bul raqam bitti, darîğ!
*Anasından doğan herkes sonunda bir gün gider,
Daha başlangıcımızda bu kazanın rakamı (ölümüm gelme zamanı) yazıldı, yazık.*

Uylägil, âtä-ânä, kavm u qarındâşing qani?!
Endi sängä bul äcäl nävbät bilän yetti, darîğ!
*Düşün baban annen kavmin ve kardeşlerin nerede?
Şimdi de sana geldi ecel nöbeti, yazık.*

Servqad, kâkulpärişân, çäşm-i şâhlâlär qani?!
Kim, quyâşdek toprâqa-yergä bârib bâttı, darîğ!
*Servi boylu, güzel saçlı, ela gözlüler nerede,
Ki onlar güneş gibi yere battılar, yazık.*

Pâdşâh u şâh u haşmätlär ütub ketti, biling,
Bu qarâ yer âstığä âhir bârib yättı, darîğ!
*Makamlı, itibarlı padişah ve şahlar da göçüp gitti bilin,
En sonunda bu kara yerin altına yattılar, yazık.*

Qılmayın tâat, ibâdât, tesbîh u tâhlîl, Hâzîn
hubrûlarning Cämâligä bârin sâttı, darîg!
*Hazini, Allah'a ibadet, tesbih ve tahlil etmeden,
Güzel yüzlülerin cemali (için) varını yoğunu sattı, yazık.*

37

Kayf qadrin bilmagangä, dostlär, mäyhânä hayf,
Işkdın bebaḥralarga, bilsängiz, cânânä hayf.
*Ey dostlar, meyhane (de olmak), keyfin kıymetini bilmeyenin hakkı değildir,
Aşktan habersiz olan kimse, sevgilinin kıymetini nereden bilsin?*

Här kişidä dârd yoktur, siz ânı âdäm demäng,
Soḥbât etmängiz alar birlä nafas, ḥämḥânä hayf.
*Derdi olmayan adama siz adam demeyin,
Onlarla sohbet edip boşa nefes tüketmeyin,*

Hânâkâh¹⁶⁹gä kirsängizlär, Şâyḡä ihlâs eting,
Sizde ihlâs bolmäsa, kirgân bilän âstânä hayf.
*Dergâha girerseniz şeyhinize samimiyetle (bağlanın),
Eğer sizde samimiyet olmazsa dergâhta olmak sizin hakkınız değildir.*

Hânumânıdın keçib, pîrning etâgin tutmasa,
Mis-i Ädhäm bolmäsä, lâf urmasun bîgânä hayf.
*Ev ve barkından vazgeçip pîrinin eteğini tutmazsa,
Ethem gibi olmazsa o yabancının laf etmesi boştur.*

sân vücudıng kuydurub pârvânä dek, ḥâkister et,
Bil, çerâğı beziyâga yanganı pârvânä hayf.
*Sen vücudunu pervane gibi yakıp, kül et,
Bil ki ışık vermeyen mumun yanması pervaneye haksızlık.*

Zâhid-i hodbinlär ḥäm işkdın bîbaḥradur,

¹⁶⁹ Tarikat ehlinin zikr meclisi, dergâh.

Könglidä yoktur muhabbät, tesbîhi saddânâ hayf.
*Bencil ve kibirli zahidler aşktan habersizdirler,
Gönlünde muhabbet yoktur, yüzlük tesbih onların haddi değildir.*

Gabr¹⁷⁰ u tarsâlär kanısâ¹⁷¹ gä taçar zunnârni,
Bä'zi mü'min bändälärgä mascîd u buthânâ hayf.
*Mecusi ve Hıristiyanlar kilisede zünnarını takar.
Bazı mü'min kulların mescid ve puthaneye bile girmeye hakkı yoktur.*

Misl-i Mäcnundek firâk-ı Laylî birlän ölmäsa,
Lâf-ı aşıklıknı koysun, el arâ äfsânâ hayf.
*Mecnun gibi Leyla'nın ayrılığtı yüzünden ölmezse,
Âşıklığın lafını (bir kenara) koysun, (onun) el içinde efsane olması haksızlık.*

Cânıdın keçmäy, Hâzinî, yârga yetmâk muhâl,
Ġamgä çüm, ğavvâslargä bahrdin durdânâ hayf.
*Hazini, canından geçmedikçe yâre yetebilmek imkânsızdır,
Gamlar içinde yüz (yoksa senin yaptığın) denizde inci arayan dalgıçlara haksızlık olur.*

38

Cähânni anglasäm, hâç kimsägä hârgiz vâfâsı yok,
Äcäl kelsä, âlur cânıng anıngkim, âşnâsı yok.
*Cihani anladım ki, hiç kimseye hiçbir faydası yokmuş,
Ecel geldiğinde canını alır ki, bunu durdurmanın da imkânı yok.*

Agar dünyâ vâfâ kılsä, nâbilärgä kılor erdi,
Âlur cânıngnı koymasdın, bulak bir müddâası yok.
*Eğer dünya vefa gösterecek olsa nebilere vefa gösterirdi,
Canını koymaz, alır bundan (başka) bir amacı yok.*

Kişikim pîr etâğın tutmayın, betävbä ketsä gâr,

¹⁷⁰ Mecusi.

¹⁷¹ Kilise, puthane.

Kıyamät kün kayän barmâğıgä bir raĥnamâsı yoĥ.
Pîrinin eteĝine yapışmayanlar, tövbe edemedən dünyadan gitseler,
Kıyamet günü nereye gideceĝi hakkında bir yol göstereni yok.

Hüdâgä bändälik kılğân sähärlär, uĥlamas tünlär,
Dilidä ĥavfi yoĥlärning, biling, zikr u sänâsı yoĥ.
Seher vakti Allah'a kulluk edenler geceleri uyumazlar,
Bilin ki, gönlünde korku olmayanın dilinde zikri ve senası yok.

Yetimlär könglini ävlang, alarga bermängiz äzâr,
Yamân söz birlä äĝritmäng, Hüdâyımning rızası yoĥ.
Yetimlerin gönüllerini hoş edin onları azarlamayın,
Kötü sözlerle onların canlarını acıtmayın (çünkü bunda) Allah'ın rızası yok.

Kimikim kirsä şeytân yolıĝa, îmanı yoĥ beşak,
Alar iblis kavmidur, bulak bir peşvâ¹⁷²si yoĥ.
Şek yoktur ki şeytanın yoluna girenin imanı yok demektir,
Onlar şeytanın kavmindendir, onların başlarında bir reisleri, bir imamları yok.

Hämîşâ yıĝlagın, ey tâlibâ, közdin töküb kânlär,
Hüdâning şävķidä tökkin közingdin yaş rıyası yoĥ.
Ey af talep edenler, gözlerinizden kanlı yaşlar döküp her zaman ağlayın,
Allah aşkından gözden dökülen yaşın rıyası yok.

Faĥirlärni iki âlämdä Pâyĝämbär suyar ermiş,
Ĝarîblärning dilidä uşbu dünyâning ĥävâsı yoĥ.
Peygamber her iki âlemde de fakirleri kollayıp gözetir,
Gariplerin gönlünde bu dünyanın hevesi yok.

Bu âläm ĥalkıĝa ĥär kim näsihät kılsä, yoĥmaydur,
Neçä bema'nilär äytur: "Ĥazinîning mezâsi yoĥ".
Bu âlemin halkına kim nasihat etse, (kimse onu) saymaz (umursamaz),

¹⁷² Rehber, pir, mürşid, reis.

(Onun için) nice manasız sözler söyleyen insanlar Hazini 'yi beğenmezler.

39

Cähângä kim kelibdur, ölmäyin härgiz ilâcı yođ,
Äcälning şärbätini tâtmayın härgiz ilâcı yođ.
*Cihana gelen herkes ölecektir bunun bir ilacı yok,
Ecel şerbetini tatmamanın hiçbir ilacı yok.*

Rabât¹⁷³-ı köhnadur âläm, hămä konsa, misâfirdur,
Hatarlık uşbu yoldın ütmayın härgiz ilâcı yođ.
*Bu âlem köhne bir misafirhanedir, buraya konan herkes misafirdir,
Tehlikeli olan bu yoldan geçmenin hiçbir ilacı yok.*

Muakkal¹⁷⁴dur savâb u mâ' siyatgä ikki hămrähing,
Kirâmân kâtibayın¹⁷⁵lär bitmäyin härgiz ilâcı yođ.
*(Senin omuzundaki) iki yoldaşın da günah ve sevaplarını yazıyorlar,
Kİrämen kâtibin (meleklerinin) yazmamasının hiçbir imkânı yok.*

Tutarkim nävbät ilä bärçämızgä märg¹⁷⁶ cämını,
Şarâb-ı talha¹⁷⁷sıdın yutmayın härgiz ilâcı yođ.
*Nöbet ile hepimize ölüm kadehini tutar,
Ölümün acı şerbetinden içmemenin hiçbir ilacı yok.*

Kıyâmät kün tâng âtkunçä bolub hâk ile âğuşta,
Karä yâr koyında el yatmayın härgiz ilâcı yođ.
*Kıyamet günü tan atınca toprak ile bir olup (toprağın kucağına oturup)
Kara toprağın konyunda yatmamanın hiç çaresi yok.*

Ölüm bâzârıgä kirgân kişi cânıdın ayrılğäy,

¹⁷³ Misafirhane.

¹⁷⁴ Vekil, yoldaş.

¹⁷⁵ İnsanların sağ ve sol omuzlarında hayat boyu onlarla gezip iyi ve kötü amellerini yazan meleklerin adı.

Kur'an-Kerim, İnfitar-11

¹⁷⁶ Ölüm.

¹⁷⁷ Acı şarap; ölüm şerbeti.

Bahâsığâ hayatın sâtmayın hârgiz ilâcı yok.
*Ölüm pazarına giren kişi canından ayrılacak,
Onun pahasına hayatı satmanın hiçbir çaresi yok.*

Kelibsiz lâmakândın, bâz kaytip, yolga tüşgäymiz,
Oşâl mänzilgä âhir yetmäyin hârgiz ilâcı yok.
*Mekânsız bir yerden (ruhlar âlemi) gelip tekrar oraya döneceğiz,
O büyük yolun sonuna ulaşmamanın hiçbir ilacı yok.*

Hazinî, bärçägâ ibret erur, mâh ilâ hürşidning,
Turub âlâm yüzindä, bätmayın hârgiz ilâcı yok.
*Hazini, herkese ibrettir ki, ay ile güneşin,
Bu âlemin üstünde doğup (da) batmamasının hiçbir ilacı yok.*

40

Işk âhli ta‘na-yı zâhidlärä parvâsı yok,
Mâcnun ermasdur, oşâl âşıkni hâm Lâylâsı yok.
*Aşk ehlinin zahidlerin ayıplamalarından hiç korkuları yok,
Mecnun olamayan o aşığın Leyla’sı da yok.*

Kühkan¹⁷⁸lık da‘vîsini ursängiz, cândın keçing,
Siz hayâl etmäng Şirin dâstidin bir surâh¹⁷⁹ı yok.
*Dağ delen (Ferhat) olmak istiyorsanız candan geçin,
Siz hayal etmeyin (ki) Şirin’in elinden bir kadehi yok.*

Hâr kişi âstânä yästängân ilân Vâmıķ emäs,
Tâ anıng kuyidakim yästänganı Uzrâsı yok.
*Kapı eşigine, dergâha baş koyan herkes Vamık olamaz,
Ta ki onun yanında da (zaten) başvuracak (bir) Azra’sı yok.*

Şâyḥ-i Sän‘ânlıkning da‘vâsını kılmâklık ḥatâ,

¹⁷⁸ Dağ delen (Ferhat)

¹⁷⁹ Kadeh.

Boynığä zünnâr âsargä Dühtâr-i tarsâsı yok.
Şeyh Sen 'anlığın davasını gütmek hata (olur)
Her boynuna zünnar (ip, Zerdüşt ipi) takana Hıristiyan kızı yok.

Hâr neçük âlimni körsängiz, anı Câmî demäng,
Mirzâ Hemdämdek acâb ma 'şuk-ı bärnâsı yok.
Hangi âlimi görmeniz ona (Molla) Cami demeyin,
Mirza Hemdem gibi hayran, güzel sevgilisi yok.

Kim mâcâzî otıga koymagay, ol âşık emäs,
Tâ, Hazinî, hâr kişidä yârning sävdâsı yok.
Mecaz ateşinde yanmayana âşık denmez,
Öyle ki, Hazini, herkeste yârin sevdası yok.

41

Qoydu hâm köksim arâ yuz ming cäfâlärni firâq,
Acratib bizdin yâna köp âşnälärni firâq.
Ayrılık bizi yine bütün tanıdık ve sevdiklerimizden uzaklaştırıp
Göğsümüzün üstüne yüz bin cefasını koydu.

Vâ dariğâ, hâsrâtâ, ketti hâmä aħbâblar,
Hâm cudâ etti yâna heş-aķrabälärni firâq.
Bütün yakınlarımız gittiler vâ hasreta,
Ayrılık yine bütün eş ve akrabalarımızdan bizi mahrum etti.

Lâf urub: "Âlâm mänim mulkum!" degân şâhlar ķani?
Qoymagây âħir, biling, şâh u Gädälärni firâq.
Laf edip de: "Âlem benim mülküm" diyen şahlar hani,
Sonunda (ölüm) şah ve gedaları da bırakmaz bunu bilin.

Dârdiğâ tâpmay dävâ, ketti Falâtundek hâkim,
Âldı yer qoyniğä köp aqlı rasälärni firâq.
Eflatun gibi bir hekim bile derdine deva bulamadan gitti,

Ayrılık çok bilginleri yer altına aldı.

Ahmad-i muhtar kettilar cahandin, dostlar,
Yüz yigirmi dört ming ham anbiyalarni firak.
*Ey dostlar, Ahmed-i muhtar da,
Yüz yürmi dört bin evliyalar da bu dünyadan göçüp gittiler.*

Şah bol, hah-i Gada, dünya vefa kılmäs sängä,
Barchamizni qoymagay ham rahnamalarni firak.
*Şah ya da geda ol dünya sana vefa etmez,
Ayrılık bizi de kılavuzlarımızı da hep alıp götürür.*

Ey yarlär, bilsängiz, dünya erur köhna rabät,
Hatun-erkäk, qoymagay yaş bälälärni firak.
*Ey dostlar bilseniz, bu dünya köhne bir misafirhaneliktir.
Erkek ya da bayan, genç çocuklarını bile götürdü ayrılık (ölüm)*

Hanakada oturub zikr aylagan shaylar qani?!
Canını aldı, biling, köp avliyälärni firak.
*Dergahlarda oturub zikreden şeyhler nerede?!
Ayrılık bütün evliyaların da canını aldı (bunu) bilin.*

Naqd-i ümrüngni dilinggä alguça taatda bol,
Ey Hazinî, äytäsän zikr u sanälärni, firak.
*Ömrünün tüm varlığını hep Allah'a ibadette kıl, ona ver
Ey Hazini ayrılıkta (da sen hep) zikir ve anmalarını devam ettir.*

42

Tün qarangu keçälärdä mah-ı tabaning keräk,
Ruzni ravşan etgäli hurşid-i rahşaning keräk.
*Karanlık gecelerde sana parlayan ay gerek,
Günleri parlak (aydınlık) etmeye sana parlayan güneş gerek,*

Tiřläring vasfını etsämkim, Adän şahridadur,
Kim bahâsıgä yetar, la‘li Bädähřäning keräk?!
*Dişlerinin özelliklerini anlatmaya kalksam onlar Aden şehrindedir,
Ki ona fiyat, değer biçecek olursak, bütün Bedehşah ilinin la‘li yetmez.*

İkki ruşsarıng dilimning řäl‘asın kıldı ĥarâb,
Bâz ta‘mir etmäkä söz-i durafřäning keräk.
*İki yanağın, gönlümün kalesini harap etti,
Onları tamir etmeye inci serpen o ağzından (dökülecek) sözler gerek,*

“Şûĥ, nergîs közläring cân-u dilimni urtadı”,
Ol tağâfûlpeşa aydı: “Rang-i sâmanıng keräk”.
*“O nazlı mahmur bakan gözlerin gönlümü dağladı”
O anlamazlıktan gelmeyi adet edinen (sevgili bana) senin renginin saman olması
gerek” dedi.*

Muębäçä¹⁸⁰ vaslını tâpmâkka ĥayâni taşlangiz,
Riřtäsin zebâ etargä Şäyh-i Sän‘âning keräk.
*Sevgilinin valsını bulmak için hayâyı bırakınız,
Onunla irtibat kurmaya Şeyh-i Sen‘an gerek.*

Işk darsini okurgä bir muallim tâpmadım,
Kimgä aytsam, äytädur: “Kûfada Nû‘mâning keräk”¹⁸¹.
*Aşk dersini okurken bana öğretmen olabilecek birini bulamadım,
Kime söylesem bana “Kufe‘deki Numan gerek” diyorlar.*

Dilrubâlär bazmida ĥär kimdä bârdur müddââ,
Bizgä matlûb şol idi ki, yâr-i ĥübâning keräk.
*Gönülçelen güzellerin meclisindeki herkesin bir davası vardır,
Bizden istenen bu ki; bir güzel sevgilin olması gerek,*

Kim Zülâyĥâdek neçä Yusuf firâkıda kıyub,

¹⁸⁰ Meyhaneci çırağı, mey dağıtın kişi, saki.

¹⁸¹ Hanefi mezhebinin imamı Numan bin Sabit İmam Azam Ebu Hanife.

Sînasini çâk etib, ol hâr gahe kâning keräk.
Züleyha gibi Yusuf'un ayrılığında yanıp tutuşarak,
Göğüslerini yarıp heran kanını akıtması gerek.

Tâ mâcâzî otığa koymay, haqîkî tâpmägây,
Ey Hazinî, köz yaşingnı äylä tufâning, keräk.
Mecazi aşk ateşine girmeyen gerçeğini hiç bulamaz,
Ey Hazini senin gözyaşlarını tufan gibi eylemen gerek.

43 (Muvaşşah Gazel-Koldaşhan ismi çıkıyor)
Kamärtal'at yuzinggä munça zebâ çâşm-i hummâring?
Köngülning âlämini tâbiş-i hurşid-i ruhsâring.
Ay gibi yüzünde süzücü bakan gözlerin ne kadar güzelmiş,
Yanaklarının güneşi gönül âlemini parlatmaktadır.

Vucudım şahrining İskändäri sän, bändädur aqlım,
Ra'iyat¹⁸²-hûş u idrâkim, hayâlim-pâsi bedâring.
Sen vücut şehrimin İskenderisin, aqlım da kölesi,
Fikir ve idrakım halktır; hayalim ise uyanık olarak beklemektir.

Labingning vasfi şuldur, raşk etar la'li Mäsîhâgä,
Ölukka cân atâ kılğaymukin, ey yâr, güftâring?
Dudağımın özellikleri şudur, Mesihin dudağımı kıskanır,
Ey yar senin sözlerin ölüye can bağışlar mı ki?

Dalâlät äylägây, ey muğbäçä, çâşming kanisâgä,
Revâ bolğaymukin taksa musulmân ähli zunnâring?
Ey saki gözlerin kiliseye delalet eder,
Müslüman, Hıristiyanlık alameti olan ipi kendine taksa reva mıdır?

Eyâ hâzik tabîbim, bir ilâc et dil yarâsına,
Umid äyläb kelibdur dârgahınggä hasta bemâring.

¹⁸² Halk, ümmet, fukara.

*Ey şifacı tabibim şu gönül yarasına bir ilaç yapıver,
Hastan ümid edip senin dergâhına gelmiştir.*

*Şikâr etmâk için könglüm kuşigâ dâm¹⁸³ yazmış sän,
Egäm bersun cüzâsını, sängâ Cäbr etsä ägyârıng.
Gönlümün kuşunu avlamak için tuzak kurmuşsun,
Eğer rakipler sana zorluk çıkarırlarsa Allah'ım (onların) cezasını versin.*

*İräm tāvuslarıdek hâr kayandä sayr-i bâğ etsäng,
Hicil olğay, säni körsä ägär tāvus räftârıng.
İrem tavusları gibi her yerde bağları dolaşsan,
Tavuslar bile senin yürüyüşünü görse utanacaklar.*

*Nihâl-i kâamingning vasfını körganda dânişlär,
Hazinîgâ tasannâ deb, kılurlar cân îsârıng.
Akıllular (aşkı bilenler) senin o fidan boyunun vasfını gördüklerinde,
Hazini'ye övgüler olsun diye canlarını feda ederler.*

44

*Kelmayay, ey dilrabâ, âlämdä mânäding säning,
Bulmayay älbätdä bâz âlämdä mânäding säning.
Ey gönülçelen bu âleme senin eşin benzerin gelmez,
Elbette ki bu âlemde senin eşin benzerin olamaz.*

*Sözläri durdânädur, hâam tûtî-yi Şirinmakâl,
Sâdıq-ı ahd u vâfâ âlämdä mânäding säning.
Sözleri hem inci tanesi hem de güzel sözler söyleyen papağandır,
Şu âlemde senin gibi sözlerine sadık olan yoktur.*

*Yusuf-ı bärnä ütub, bir körmadi didârını,
Ol ekan ruy-i cilâ âlämdä mânäding säning.
O güzel Yusuf da geçip gitti, ama senin güzelliğini göremedi,*

¹⁸³ Tuzak.

O Yusuf ki, o bile bu âlemde ancak senin tecellin olabilirmiş.

Mulk u âşyâdın giriftârı keçurgân kim erur?
San kâbi, ey mâhlikâ, âlâmdâ mânâning sâning.
Mülk ve eşya (sevgisine) girmekten kaçabilen kimdir?
Ey ay yüzlü bu âlemde senin eşin benzerin yoktur.

Şâyh-i Sän ‘ânniki, kılgan duhtar-i tarsâ edi,
Etti râsvâ el arâ âlâmdâ mânâning sâning.
Sana benzeyen o Hıristiyan kızı
Şeyh-i Sen ‘anı el arasında rüsva etti.

Kimni kim etti bu dünyâdâ mâningdek şârmsâr?
Oylâgil, ey âşnâ, âlâmdâ mânâning sâning.
Ey âlemde eş benzeri olmayan sevgili düşün.
Benim gibi daha nicelerini bu dünyada mahcup etti?

Kimki yârda sundi ol, sundi “kasamnâ”¹⁸⁴ da mângâ,
Kılmağay mundâğ cäfâ, âlâmdâ mânâning sâning,
Kim ki yar konusunda bana birşey sundu ise kasamna ayetinde de bana sunulmuştur,
Bana bu kadar zorluk ve sıkıntılar vermede bu âlemde senin eşin benzerin yoktur.

Vâmık u Mâcnun firâkıda, Hazinî, bu ikâv,
Kâldı köp külfât arâ, âlâmdâ mânâning sâning.
Vamık ve Mecnun ayrılıklarında nasıl zorluklara düştülerse,
Hazini de senin için bu ikisi gibi külfetler içinde kaldı.

45

Kâimatingni körsätib, yâr etdingu raħm etmäding,
Mân garıbgâ suhbäting bâr etdingu raħm etmäding.
Bana güzelliğini gösterip kendine âşık ettin (ama sonra) merhamet etmedin.

¹⁸⁴ Taksim etmek, bölmek. (Rabbimin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar...) *Kur'an-ı Kerim, Zuhuruf- 32*

Ben gariple sohbet ettin (ama sonra) bana acımadın.

Va‘dalar äyläb deding: “Dâim sängä äyläy vâfâ!”
Ahd u paymân sindurub, hor etdingu raħm etmäding.
Bana “sana daima vefa göstereceğim” diye vaatler ettin,
Ama ahd u peymanının kiräarak, beni hor edip acımadın.

Lâzım ermas, munça mändin erdi sabr etmäķ sängä,
Bağrımı kuydurmaka nâr etdingu raħm etmäding.
Benim için sana bu kadar sabretmek lazım değildir,
Bağrımı yakıp ateş attın, merhamet etmedin.

Dildagi hasratlarımni äytmäķä hâmdärd yok,
Mängä munça Cäbr ile kâr etdingu raħm etmäding.
Gönlümdeki derdimi söyleyebileceğim bir dert ortağım yok,
Bana bunca sitem ederek kar ettin (sevgimi arttırdın) ama merhamet etmedin.

İbtidâi körgänimda iltifât etmäy yänä,
Çulğamâķķa ankabut tar etdingu raħm etmäding.
İlk olarak gördüğümde bana yine iltifat etmedin,
Benim etrafıma örümcek gibi ağını sardın ama bana acımadın.

Neçä müddät âşnâlıkni bacâ äyläb yänä,
İmdilikda na säbâb zâr etdingu raħm etmäding?!
Ne kadar zamandır sana yakın olmayı bana münasip görüp,
Şimdi de ne oldu da beni intizar ettirip (bana) merhamet etmiyorsun.

Dâr äyläb Mänsûr-i Hâllâcdek âsturmaķa,
Bu cudâlık riştäsin dâr etdingu raħm etmäding.
Beni astırmak için Mansur-i Hallac gibi darağacı yaptırarak,
Bu ayrılık ipini darağacının ipi ettin de (bana) merhamet etmedin.

Nuktadânlar¹⁸⁵ tâki bilsun deb, Hâzinî hasratin,
Âhli dâniş mâskânin târ etdingu raħm etmäding.
*Hazini'nin hasretini nüktedanlar da bilsin deyip,
Bilginlerin meskenlerini dağıttın da bana merhamet etmedin.*

46 (Muvaşşah Gazel-Koldaşhan ismi çıkıyor)
Kalandar äyläding Lâyli kâbi, Mâcnunni mäst etding,
Muħabbät şärbätin nûş äylätib, mäst-i alast etding.
*Leyla gibi beni kalender ettin, Mecnunu mest ettin,
Muhabbet şerbetini içirip elest bezminde bizi mest ettin.*

Vucudım şährina könglüm kuşun hâr yâna tayr etti,
Misâl-i andalîbdek râm äyläb, çun kafäs etding.
*Gönlümün kuşu vücudumun şehrinde her yana uçtu,
(Sen onu) bülbül gibi kendine çekip kafesin içine koydun.*

Latâfatlık camalinggä hâmişâ intizâr erdim,
Fiğân u nâla avcida sadâyi çun caras¹⁸⁶ etding.
*Her zaman senin yüzünün güzelliğini bekliyorum,
Feryat ve figanlarımın sesini çan gibi edip zirveye çıkardın.*

Dilimda maqsadım köpdür, Câmâling mângä körsätsäng,
Özing insâf kıil, bu baht u iqbâlim şikast etding.
*Gönlümde maksadım çoktur, yüzünü bana göstersen,
Artık insaf et bu bahtımı ikbalimi kırdın.*

İtingdek âstâningda yatıbmân, zärrä âr etmäy,
ħalâyık ortasında ħâr äyläb, türfâ päst etding.
*İtin gibi kapının eşiğine yattım da zerre kadar utanmadım,
Sen insanların ortasında bana hor davranıp da beni aşığıldın.*

¹⁸⁵ Manevi sözler söyleyenler.

¹⁸⁶ Zil, çan, çingirak. (Bazı mısralarda klise çanı şeklinde de geçmektedir.)

Şikâf¹⁸⁷ olgan yurägim hânälärdä misli ravzan¹⁸⁸dek,
Dilimning qäl'asını bozmâqa hâr dämde qasd etding.
*Çatlayan yüreğim hanelerde delik deşik gibi oldu,
Her zaman benim gönlümün kalesini yıkmaya kast ettin.*

Hayâlimdä labingning şâhd¹⁸⁹idin mângä nasib etding,
Köngül anqâsını qanding üçün sän bir magas¹⁹⁰ etding.
*Hayalimde bana dudağının balından nasip ettin,
Gönül ankasını sen şekerin için bir sinek ettin.*

Nadin harf âlmâsun, hasta Hazinê bağı ürtandi,
Gubâr-ı âtaşığa koydurub, hâr ilä has etding.
*Hasta Hazini'nin bağı yanıp tutuştu, niçin harf almasın,
Toz ateşinde yandırıp küle döndürdün.*

47

halk arâ sâldı acâyib şûriş¹⁹¹ u gävğâ közing,
Köp halâyıqını özigä äylädi şäydä közing.
*Gözlerin halk arasına acayip bir kavga ve kargaşa saldı,
Senin o gözlerin bütün insanları kendine hayran etti.*

Hâr kişi körsä yuzingni, âh urub, dâd äylägäy,
Könglida ışq u muhabbätni qilur päydä közing.
*Senin yüzünü görenler ahlar vahlar ederler,
Gözlerin (onu görenlerin) gönüllerine aşk ve muhabbetini peyda eder.*

Bir nafas tâqat qılalmas, Suhbätindin bolsä dūr,
Köksi içrä câ bulur neçä tümän sävdä közing.
*Sohbetinden uzak, ayrı kalsa bir nefes bile takat edemez,
Gözlerinden dolayı göğsümün içinde binlerde sevda yer bulur.*

¹⁸⁷ Yarık, çatlak.

¹⁸⁸ Delik deşik.

¹⁸⁹ Bal.

¹⁹⁰ Sinek, böcek, haşere.

¹⁹¹ Heyecan, isyan, kargaşa.

Näyläsun beçâralâr, vaslînggâ yetmäy yıglaşib,
Keçâ-kündüz yâd etib dâim säning şâhlâ közing.
*Gece gündüz daima senin ela gözlerini yâd edip,
Sana ulaşmaya gücü yetmeyip ağlayan biçareler ne yapsın.*

Lablâring yâkut-ı aħmardur, tişing durr-i Adan,
Suvratinggâ hûb munâsibdur yänâ zebâ közing.
*Dudakların kırmızı yakut, dişlerin Aden incisidir,
Bu güzel gözlerin suretine de münasıptir.*

Kaş kamânı birlâ âtsäng mübtälâlâr köksigâ,
Misli hancardek cigâr kesgay âcâb burrâ közing.
*Keman kaşlarınla (oklarını sana) mübtela olanların göğüslerine atsan,
O keskin gözlerin hançer gibi ciğerleri keser.*

Bilmadim, kılğan günâħim na turur, ey hurvaş!
Bu Hazinîgâ cäfâlârni inâr bärnâ közing.
*Ey huri yüzlü (olan sevdiğim) ettiğim günah nedir bilemedim,
Senin o güzel gözlerin Hazini 'ye cefalar indirir.*

48 (Muvaşşah Gazel-Curabek ismi çıkıyor)
Cânıma cävr u cäfâ körsätti fattân közlâring,
Âldı cânım fitna äylâb, âfaticân közlâring.
*O fattan gözlerin canıma (hep) zorluk ve güçlükler gösterdi,
O cana afet olan gözlerin fitneler yapıp canımı aldı.*

Vâykim, yuz ming bälâgâ kıldı âħir mübtälâ,
Ol qarâ kaşing bilâ, ol ikki mastân közlâring.
*O karakaşların ile o iki mest eden gözlerin,
Vay ki beni sonunda yüzbin belaya mübtela kıldı.*

Rang-i ruhsâring latâfat şû'lasî, ey nâzanîn,

Koy baħa oldur, tabibim, mäh-ı tãbãn közlãring.
*Ey nazenin yanaklarının rengi letafet ışığıdır,
Değerini biç budur, tabibim, o ay gibi parlayan gözlerin.*

Hãr zaman kãn yıęlasãm, ayb etmãkim, ey nãzanîn,
Aklım alıb, kildi ol Mãcnunu hayrãn közlãring.
*Ey nazenin her zaman ağlasam (da) beni kınama,
Aklımı alıp beni Mecnun'a hayran etti gözlerin.*

Bolmãsun heç kimsã tır-i çãşmingãkim rûbarû,
Äylãdi neçã kişini hãnãväyrãn közlãring.
*Hiç kimse senin gözünün kirpikleriyle yüzyüze gelmesin,
Nice kimsenin hanesini viran etti gözlerin.*

Yãr, äylãb hãr zãmãn şäydã iki cãdûlãring,
Äldi cãnım gamza äylãb, kildi becãn közlãring.
*(O) iki cadın (gözlerin) her zaman beni meftun (kendine tutkun) edip,
O gamzelerin canımı aldı, gözlerin (de) beni cansız eyledi.*

Kelmãsä hãr lahzã âh urub Hãzinî nãtûvãn,
Äylãdi hicrãn arã bağrım tola kãn közlãring.
*Bu çaresiz Hazini heran ahlar edip gelmese,
Gözlerin ayrılıkta bağrımı kanla doldurdu.*

49 (Muvaşşah Gazel-Muhammedhan ismi çıkıyor)
Muntazırmãn yolıngızgã, kãmat-i zebã, keling,
Älfaz-ı şams u kãmardek, közlãri şãhlã, keling.
*Ey güzel boylu, yüzü ay ve güneş gibi, gözleri ela sevgilim,
Yolunuzu beklerim, gelin,*

Hãsrãt ilã kãn yutarmãn, tınmayın şãm u sãhãr,
Işķ otun baęrımğã sãlıb atgan, ey, şäydã, keling.
Sabah akşam durmadan sizin hasretinizle kan yutarım,

Ey ela gözlü, ey aşk ateşini bağrıma salan sevgili, gelin.

Mängä körsätting Cämâling, ol küni lâl äyläding,
Tâki raḥm etmäy el içrâ äylägän räsvâ, keling.
*Bana cemalini gösterdin (ya işte) o gün beni lal eyledin,
Bana el içinde merhamet etmeyip rezil rüsva eden sevgili, gelin.*

Dâd etib bârsam, visâling ahtarıb mән Çârsu¹⁹²gä,
ḥalk-ı âlâm etgusidir şûriş u gavğa, keling.
*Çarşıya feryatlar ederek sana kavuşmayı isteyerek gelirsem,
Bütün âlem karışıklık içinde ve kavgalar etmektedir.*

Cân u dil birlân bolubdurmән yolınggä intizâr,
İntizârını sürab, çun tilläri burrâ, keling.
*Ey dili keskin sevgili,
Ben senin yolunu can-ı gönlümden bekler dururum,*

El arâ kılding mäni Mäcnun käbi äfsânälär,
Mән garıbgä raḥm etib, ḥâlim sorab, Lâyılâ, keling.
*Beni el içinde Mecnun gibi efsane ettin,
Ey Leyla ben garibe bir merhamet edip halimi sor.*

Nâmingizni ḥâr gâzâlni başıgä tâc äylädım,
Bol Ḥazini köngligä sâlgan äcâb sävdâ, keling.
*Ey Hazini 'nin gönlüne bu acayip sevdayı salan sevgili,
Ben her gazelimin başına sizin adınızı taç eyledim.*

50

Şabistânimni ravşan äylägän ol mâḥ-ı tâbâning,
Zimistân-i dilim garm¹⁹³ etguçi ḥurşid-i raḥşâning.
Karanlık gecemi aydınlatan ay yüzlü sevgili,

¹⁹² Hokand şehrinde Hazini'nin medresesinin de bulunduğu yere işaret.

¹⁹³ Sıcak, ılık.

Senin parlak güneşin gönlümün karanlığını ısıtır.

Äcâb Yusuf-ı vaqt oldung, Misrning şâhı sändürsän,
hayâlingdin çıkar emdi, güzâlmäs şahr-i Kan'âning.
*Acaba Yusuf'un zamanında yaşasan Mısır'ın şahı sen mi olurdu,
Hayalinden çıkar şimdi sensiz Kenan şehri güzel olmaz.*

Cämâlingni körüb, ey muğbäcä, bizlärdä tâkat yok,
Häzârân şavk ilä boldum säning män Şäyh-i Sän'âning.
*Ey saki senin cemalini görünce bizde takat kalmaz,
Binlerce şevk bile senin Şeyh-i Sen'an'ın oldum.*

Skandar birlä Hüsrav bändä bolğay erdi, bir körsä,
Keçib çun taht u bahtıdın, yorar hizmätdä Hâkâning.
*(Seni) bir görseler İskender ile Hüsrev senin kölen olurdu,
Hakanın taht ve bahtından (vaz)geçip senin hizmetine girerlerdi.*

Hämîşä âşnâlık va'dasını bizgä köp äyläb,
Umîdim şolmudi sändin, uşâtting ahd u paymâning.
*Her zaman dost, yakın olma sözünü bize çok gördün,
Senden ümidim bu muydu sözünden döndün.*

Hazinî, gam bilä âlûda¹⁹⁴man, şâdım kaçân bolğay?
Maişat bolmägunça kaydä bolğay şâd u handâning?!
*Ben Hazini hep gam ile bozulmuşum ne zaman mesut olacağım,
Maişet (eğlence) olmayınca sevinç ve mutluluk nereden gelecek.*

51

Hüdâning tâatigä, ey birädär, bolmägil kâhîl¹⁹⁵,
Özingni Haq sariğa bändä bolsäng äylägil mâyil.
Ey birader Allah'a itaatte tembel olma,

¹⁹⁴ Bozulan, bozulmuş.

¹⁹⁵ Tenbel.

Kendini Allah yoluna kul olmaya meyilli eyle.

Ki “Kulli m n alayh  f n ”¹⁹⁶ – deb, s ng  h b r berdi,
Bu  y t ma’ nisini oyl m sl r  ks ri c h l.
*Ki o “k ll  men aleyha fan” diye sana haber verdi,
Çoğu cahil bu ayetin manasını d ş nmezler.*

L had i r  y tursan t  kıy m t t ng   tgun a,
Eg m f rm n  birl n surini t rtgun a  sr fil.
*Kıyamet g n  oluncaya ve  srafil,
Rabbimin fermanıyla “surr”u  fleyinceye kadar kabir i inde yatarsın.*

Tiriklik, tand r stlikda  l mni y d k lm sl r,
 lur c ningni koymasd n, bolur   h u G d  k yil.
*( nsanlar) dirilik, sağlık vakitlerinde tam manasıyla  l m  d ş nmezler,
( l m) bu  ah bu k le diye ayırmadan canını alır.*

Zabi ull h¹⁹⁷ atandılar k z g  r z  bolm kni,
Biling, k rb n etarda k ldi ta’lim davra  sm il.
*Zebilullah (Hz.  smail) kazaya razı olmak i in kendisini adadı,
Bilin, kurban edilirken  smail b y k bir eğitim ve sınavdan ge ti.*

Nafasni zikr-i H k birl n  ık r, be  da sarf etm ,
H mi   “fazkur n”¹⁹⁸ ning ma’ nisidin bolm g l g fil.
*Nefesini bo una harcama (her zaman) Hakkı zikret,
Hi bir zaman “fezkurun”un manasından gafil olma.*

 ah n  h-ı c h ndursan M sih  yu Skandardek,
Kel r bir k n bu c ning  lm k n k sdıda Uzr il.
*Cihanda Mesih ve  skender gibi  ahların  ahı da olsun,
Azrail bir g n bu canını alma niyetiyle (sana) gelir.*

¹⁹⁶ ‘Yery z ndeki her  ey, b t n yaratılanlar fanidir.’ Kur’an-ı Kerim, Rahman-26.

¹⁹⁷ Hz.  smail’in lakabı.

¹⁹⁸ ‘ yleyse beni anm ki...’ Kur’an-ı Kerim, Bakara-152

Muakkildur tamâmı kulli cângä rızk bermâkgä,
Hazinî, Hâlıkıng lâhik, kıur taksimni Mikâil!
Tüm canlılara rızk dağıtmaya Mikail vekildir.
Hazini, Rabbin böylece herkese rızkını ulaştırır.

52

Âsîmân, kattıg gunâhım, sän keçurgil, yä Celîl!
Mängä rahmâtdin nazar kıil, muntazırmân ây u yıl.
Ey Celil ben asiyim günahım çok sen affeyle (beni),
Bana rahmetle nazar eyle, aylar ve yıllardır sana yalvarıyorum.

Afv etgüvçi özing biz bândälär isyânını,
Bu ibârâtımğä “Sättârul-uyûb”¹⁹⁹ isming dalil.
Sen biz kullarının isyanını affedicisin,
Bu söylediklerim de senin “settar-ul uyub” ismine delildir.

Lutf etib, Nuhi nâbîni saqladıng tufândın,
Otnı gulzâr äyläb erding, qoymadı härgiz Halîl.
Lutf edip Nuh nebini tufandan kurtardın,
Ateşini de Halil’e gül bahçesi eyledin, o yanmadı.

Pâdşâh-ı lâmyâzâlsan²⁰⁰, sänki sâhib ihtiyâr,
Bä’zini sultân etibsän, Bä’zini hâr u zalîl.
Sen ki her şeye gücü yetensin, Padişah-ı lemyezelsin, (ezeli ve ebedi)
Bazılarını sultan bazılarını da hor ve zelil eden sensin.

Ol Äzâzil müddâi küll bändäning îmânıga,
Kâzi-yi hâr dû sârâsan²⁰¹, hâm yâna bizgä kafil.

¹⁹⁹ Ayıpları örten.

²⁰⁰ Ezeli ve ebedi.

²⁰¹ Her iki dünyanın da hükmünü veren.

*O Azazil (şeytan) bütüin kulların imanına engel olmak ister,
Her iki dünyanın da hükmünü verensin, hem de bize kefilsin.*

Kimki emringni tutubdur, bändä-yi hâsing oşâl,
İkki dünyädä anı şâd etmâka sänsän vakîl.
*Senin emirlerini yerine getirenler senin has kulun olur,
Onu iki dünyada da mutlu mesut etmeye sen vekilsin.*

Rahmätindingdin bu Hazinî dâimâ ümmidvâr,
Bu gulâming curmi köp, ämmâ ibädätgä kalîl.
*Bu Hazini daima senin rahmetinden ümitvardır,
Bu kölenin günahları çok ama ibadeti de pek azdır.*

53

Mân kâbi âlâm arâ kâri gunâgâ rahm kîl,
Tâat u taqvâ unutgân purhatâgâ rahm kîl.
*Âlem içinde benim gibi günaha batmışlara merhamet eyle,
Takva ve itaati unutan hatalı (kullarına) merhamet eyle.*

Emr-i nehyi birlä dâim ümrini kılğan tamâm,
Sıdık ilâ şugl etmâgân hâmd u sänâgâ rahm kîl.
*Ömrünü daima kötülükleri emretmekle geçiren,
İşlerini (de) doğrulukla yapmayanlara sen merhamet eyle.*

Rûz-i maşşârdä özing rahm etmäsäng, hâlim Hârâb,
halk arâ şarmânde yu hâli tebâgâ rahm kîl.
*Mahşer günü sen bana merhamet etmezsen halim harap,
Halk arasında utanılacak işler yapan kullarına merhamet eyle.*

Ma'siyet tohmını sâçgan, hirmanim – fisk u fücûr,
Emr-i pîrni tutmagân kalb-i siyâga rahm kîl.

*İsyân tohumlarını saçtım harmanım (tarlam) hep isyan ve günahlarla dolu,
Pîrinin emrini tutmayan, kara kalplilere merhamet eyle.*

İsmi zât ilâ tilâvet kılmadım, tünlâr turub,
Hâb-ı gâflât birlâ mân ümri edâgâ rahm kıil.
*Gecelerde durup zatının ismini söylemedim,
Hep gaflet uykusuyla ömrünü geçiren bu kuluna merhamet eyle.*

Bu yigitlik devrini ayş u ferâgatda mudâm
Sarf etgân bârini bezmi ginâgâ rahm kıil.
*Bu gençlik zamanlarını hep eğlencelerde geçiren,
Varlığını (da) şarki, eğlence meclislerinde harcayan bu kuluna merhamet eyle.*

Bu câhân içrâ yamânlârning yamânıdur Hâzîn,
Dâsti hâlî baredur rûz-i câzâgâ, rahm kıil.
*Hazini bu cihan içinde kötülerin de kötüsüdür,
Ceza gününe eli boş bir şekilde gelen bu kuluna merhamet eyle.*

54

Yâ Şafi' al-muznibîn, mân âsîgâ, körsât Câmâl,
Keçâ-kündüz iştiyâkıngda erur fikr u hayâl.
*Ya Şefi' al-muznibin, ben asi kuluna cemalini göster,
Gece gündüzüm hep senin isteğinle, seni hayal etmekle geçer.*

Ravza-i pâkinggâ yetkursa mâni kadîr Egâm,
Tâ hayâtım bariça hizmât kılay misli Bilâl.
*Kadir Rabbim beni senin pak, temiz Ravzana ulaştırsa,
Bilal gibi hayatım boyunca sana hizmet edeyim.*

“Hücre-yi âli Saâdât”²⁰²gâ bârib kılsâm tavâf,
Kalb-i dargâhing bolub yatsam, tâparmânmu visâl?
Hücre-yi âli Saadet'e varıp tavaf etsem,

²⁰² Hz. Peygamber'in hane-i saadetleri.

Dergâhının köpeği olup yatsam seni görür müyüm?

Yâ rasûl-i Raḥmâtân lil-âlâmin, kılğil nâzâr
Mân garîb u âsî ümmâtgâ, ḥabîb-i Zulcalâl!
Ya rasul-i rahmaten lil-âlemin, ey Allah'ın sevgilisi
Ben gibi garip ve asi ümmetine nazar et.

Gâh takva yu ibâdâtgâ kuvangânlar mudâm,
Âsîlâr sândin umid äylâr ḥâmişâ mâḥ u sâl.
Takva ve ibadetten memnun olanlar,
Her zaman senin şefaatin ümid ederler.

Ḳay küni bolding payâambar, keldi “İkra’!”²⁰³ âyâti,
Bâşka mursallâr dinikim ol zâmân tâpdı zavâl.
Peygamber olduğun gün, “ikra” ayeti indi,
Diğer nebilerin dinleri de o zaman son buldu.

İkki dünyâda Ḥazinîgâ özing puşt u pânâḥ,
Ḳollägäysân tânglä maḥşârdä, Ḥüdâ sorsa savâl.
Sen iki dünyada da Hazini'nin gözetip kollayanısın,
Mahşerde Allah hesaba geçtiğinde sen bizi kolla.

55

Fısk u isyân etgâli, ey bândä, Allâḥdın uyâl!
Ḥârna kâringdin säning âgâḥ u bînâ²⁰⁴ din uyâl!
Ey kul günah ve isyan ettiğin için Allah'tan utan,
Senin ne yaptığını gören zattan utan.

Ol kirâmân kâtibînni sängä ḥâmrâḥ äylädi,
Nek u badni²⁰⁵ bitgâli ol ikki ḥâmpâ²⁰⁶ din uyâl!

²⁰³ ‘Oku’ Kur’an-ı Kerim, Alak-1 (Hz. Peygambere inen ilk ayet.)

²⁰⁴ Yapılan her şeyi görüp bilen.

²⁰⁵ İyi ve kötü (işler)

²⁰⁶ Yoldaş. Burada hayat boyu yanımızdan ayrılmayıp bizimle olan ve iyi kötü amellerimizi yazan Kiramen kâtibin meleklerine işaret.

*O Kİrâmen Katibin 'i sana yoldaş eyledi,
İyi, hoş olanla kötü olanı yazmak için (gelen) o iki yoldaştan utan!*

Rûz-i maḥşârdâ yıgîlgây ävvâlin u âḥîrîn,
Bolğalı muztar²⁰⁷ ḥalâyîk içrâ Fârdâdn²⁰⁸ uyâl!
*Mahşer gününde evvelki sonraki tüm insanlık bir araya toplanacak,
İnsanların içinde çaresiz kaldığında Allah'tan utan.*

Hâr kişidin Ḥaḳḳ sorar maḥşâr küni a' mâlidin,
Tâpsâng şâyâd günâḥınggâ bu aḡfadin uyâl!
*Mahşer günü Allah herkesin amelinden sorar,
Gaflette işlediğin bütün günahlarından utan.*

Payrav-i Aḥmâdda bilmây, lâf-ı ümmâtlik urub,
"Ḳil şâfaât!" degâli Seyyid-i bârnâdn uyâl!
*Ahmed'in izinden gitmeden ümmetim lafı ederek,
"Şefaât eyle" demek için seyyid-i bernadan utan.*

Âḥl-i maḥşâr âldidâ sırrıng säning fâş olğusu,
Ḥâzrât-i Âdâm bilâ İsa yu Musâdn uyâl!
*Mahşer ehlinin önünde senin sırrın ifşa olacak,
Hazreti Âdem ile İsa ve Musa'dan utan.*

Kelsâ nâmang sol ḳolıngdn, ḥâlinggâ vâvâylâtâ,
Bâşgâ tuşgân yüz tümân ḥasratli sävdâdn uyâl!
*Namen (hesap defterin) sol kolundan gelse senin haline yazık,
Başa düşen yüz binlerce hasretli sevdadan utan.*

Ol Abu Bâkr u Omâr, Osmân, Alining yârisan,
Tuḥfasiz sud degâli ol Pârvârdigârdın uyâl!
O Ebubekir ve Ömer, Osman, Ali'nin yârisin,

²⁰⁷ Mecbur bırakılan, çaresiz, ıstırap çeken.

²⁰⁸ Ferda bu mısradaki dengi olmayan, Allah anlamında kullanılmış.

Hediyesiz, karşılıksız cenneti istemek için Rabbinden utan.

Bärçä Pägämbär cähännäm âtaşidin pãkdur,
Ey Hazinî, yığlamäy ütmãkka Yahyâdın uyâl!
Bütün peygamberler cehennem ateşinden temizdir,
Ey Hazini bu dünyadan ağlamadan geçmeye Hz. Yahya'dan utan.

56

Hasta hâlimni sorab, ol yâr kelsä, ehtimâl
Kim, ibâdât vaqtida dildâr kelsä, ehtimâl.
Hasta halimi görüp o yar gelse, ihtimal,
İbadet vaktinde o sevgili gelse, ihtimal.

Mübtälâning hâlini sormas päriväş rasmida,
Halk arâ nâmusdın nâçâr kelsä, ehtimâl.
Peri gibi (olan sevgili, ona) mübtela olanın halini sormaz,
(Sevgili) halk arasında utanarak gelse, ihtimal.

Rahm etib, “hâling neçük?” deb Kulbäyi väyrânıma
Körgäli nâgâh şakarguftâr kelsä, ehtimâl.
Merhamet edip “halin nicedir?” deyip virane kulübeme,
O şeker sözlü ansızın beni görmeye gelse, ihtimal.

Ol farâsat ma‘dani tab‘i Falâtundın füzûn,
Dilrubâlär haylida huşyâr kelsä, ehtimâl.
O feraset kaynağı Eflatun'un karakterinden de yüksektir,
Dilrubalar zümresinin en uyanığı gelse, ihtimal.

Uzmägäymänkim umidim tâ hayâtım bariça,
Va‘da-yı vaslı arâda bâr kelsä, ehtimâl.
Hayatım boyunca ümidimi hiç kesmeyeceğim,
Kavuşma vaktinde (o) mekânda var olsa (bulunsa) ihtimal.

Keça-kündüz intizârîmân kudumigä aning,
Arz-ı hâlim äyläsäm izhâr, kelsä, ehtimâl.
*Ben gece gündüz onun adımlarını (gelişini) gözlerim,
(Ona şu) halimi arz eylesem, açığa çıkarsam, gelse, ihtimal.*

Ey Hazinî, ol nigârıng va‘da äyläb kelmäsä,
Bevâfâ öz ahdığä inkâr kelsä, ehtimâl.
*Ey Hazini o güzel yüzlü sevgili söz verip de gelmese,
O bi-vefa kendi sözünü inkâr etse (ve gelmese) ihtimal.*

57

Madh kılsäng hâr kaçân, ey dostlâr, mollâmı kıl,
Salb²⁰⁹ etsäng, ey birâdâr, âmiyi räsvãoı kıl.
*Ey dost kimi medh edecekseniz molarınızı et,
Ey kardeş inkâr edecek olursan (da) rüsva olan cahili et.*

Lâzim u lâbid²¹⁰i şol: âlimni gıybat etmägil,
Mun‘imi iflâs, mumsik, fâsık u hunsâmı kıl.
*Sana gerekli olan şudur ki, âlimin gıybetini etme,
Kovuculukla iflas eden, cimri, bahil ve fasıkın gıybetini yap.*

El arâ maşhurdur, bilgil, hadis-i Mustafâ,
Vârisidur, riâya-i ol säyyid-i bärnânı kıl.
*İnsanlar arasında bil ki şu hadis (pek) meşhurdur,
(Âlimler peygamberlerin) varisidir (sen O) seyyid-i bernanın kurallarına uy.*

Gâhî sahv u kâsd ilâ hâr kimni ätmä gıybatın,
Ey birâdâr, pänd şol: andışayi uqbânı kıl.
*Hata ile ya da bilerek hiç kimsenin gıybetini yapma,
Ey birader (sana) nasihat şudur ki: Ahiret endişesini unutma.*

²⁰⁹ İnkâr.

²¹⁰ Kişiye gerekli olan.

Oylämäy hâr kimsä sırrın, bilmäyin fâşi hatâ,
Kâr u bâri ma‘siyät etgân işi becânı kıl.
*Kimsenin sırrını ifşa etme, hatalarını ortaya çıkarma,
Günah olan işlerden uzak dur.*

Şâd etgil hâr kişini bu tiriklikdâ mudâm,
Taşla dilâzârlıkını, tâat u taqvânı kıl.
*Şu hayatta her zaman herkesi mutlu mesut etme gayretinde ol,
Gönül incitmeyi bırak, Allah’a takva ile itaat eyle.*

Yâr bolgıl, âlim olsa, hâh kiçik, bolsä kalân,
Hâr tutma, hâr olursan mavrid-i Fârdânı kıl.
*Büyük olsun küçük olsun âlimlerle dost ol,
Kimseyi hor görme, Allahın virdini yap yoksa sen de horlanırsın.*

Maşvarat etti Hazinî sängä az rûy-i kitâb,
Hacv etmä tâlibi ilm, riâya-i imlânı kıl.
*Hazini sana Kur’an-ı Kerim’den nasihat ediyor,
İlim talep edeni hiciv etme, onu yerme, kurallara uy.*

58 (Muvaşşah Gazel-Tutihan ismi çıkıyor)
Tâvus kâbi, ey maḥvâş, mästânâ hirâmân kıl,
Râftâring arâ cilva et, bärçânı ḥayrân kıl.
*Ey ay yüzlü tavus gibi mest eden o edalı yürüyüşünü göster,
Yürürken de cilveli bakışlar yap (ki) herkesi (kendine) hayran kıl.*

Vaslıngı umididâ yursun ḥamâ kân yıglâb,
Kim âşık erur sängä, furkat bilä giryân kıl.
*(Sana) kavuşmanın ümidiyle herkes kan ağlasın,
Kim sana âşık olsa onu ayrılıklardan gözü yaşlı kıl.*

Tufân kâbi köz yaşım ğarḳ äyläsä âlâmni,
San angä kilib ğamza, bir güşä-yi mücgân kıl.

*Tufan gibi gözyaşın âlemi sulara gömse,
Sen ona bir (ufak) gamze yapıp ve bir kirpiğinin köşesini göster.*

*Yâr, emdi çekay tokay ğam zahırini hacringda,
Ber va‘ da visâlingla bu könglümi handân kıl.
Ey yar ne zamana kadar senin ayrılığının gam zehrini içeceğim,
Kavuşma için söz ver ki şu gönlümü mutlu eyle.*

*Hâb ilâ fârâgat yok, oylâb, üyima etmäy,
Arzımnı bâyân etsâm, bu muşkilim âsân kıl.
Hep seni düşünüyorum uyku ile de rahatı bulamıyorum,
Sana halimi anlatsam bu derdimi (nolur) kolaylaştır, çöz.*

*Ol kıadd-i niĥâl üzrâ zebâ ikki nâringdin,
Mân anıng talâbgârı, cânâ, anı eĥsân kıl.
O fidan boyunun üstünde iki güzel narın,
Ben onu talep ediyorum, ey sevgili, onu bana ihsan et, ver.*

*Nâz ilâ taĝâfulni tark et bu Ĥazinîgâ,
Bir keçâ visâlinggâ, hâ, bir, ukâ, meĥmân kıl.
Bu Hazini ‘ye yaptığın naz ile o anlamazlıktan gelmelerini terk et,
Bir gece beni misafir et.*

59

*Fiĝân-ı andalîbni sân gulistândin tāmâşâ kıl,
Sâhâr “yâ hû” sadâsın kumri nâlândın tāmâşâ kıl.
Bülbülün inleyişlerini sen gülistanda gör,
Seher vakitlerindeki “Ya Hu” sedasını inleyen kumrudan gör.*

*Oşâl Ya‘kub firâķ-ı Yusufida yıĝladı kırk yıl
Ki, sân hun-i cigârni pîr-i Kan‘ândın tāmâşâ kıl.
O Yakup da Yusuf’un ayrılığından kırk yıl aĝladı,
Ki sen kan dolu ciĝeri de Kenan (ilinin) pîrinden gör.*

Yâtıb âstânâ-yi Uzrâda, Vâmık cân fidâ kıldı,
Nisâr-ı cân fidâ küyidâ etgândin tãmâşâ kıł.
*Vamık Azra'nın eşiğinde yatıp canını feda etti,
Uğrunda canını feda ettiğini gör.*

Oşâl Mâcnuni beḥûd “Laylî!” deb âḥ û nâvâ kıldı,
Figân, vâvâylatânı cabḥa sâmandin tãmâşâ kıł.
*O Mecnun bile beyhude Leyla diyerek ağlayıp inleyip durdu,
Onun figanını inlemelerini o taraftan gör, seyret.*

Zülâyḥâ custucû birlân murâdı bolmâdı ḥâsıl,
Şukuh ḡurbâtkaşidâ âhl-i zindândın tãmâşâ kıł.
*Züleyha o kadar arayıp sordu da muradına eremedi,
Onun (Yusuf'un) ululuğunu gurbet çeken zindan ehlerinden sor, gör.*

Çâmân sayrin tãmännâsı sâni köp bekarâr etsâ,
Sabâḥ-ı subḥ-idâmdâ buy-i rayḥândın tãmâşâ kıł.
*Yemyeşil (sevda bahçelerini) seyretme isteği seni hep kararsız etse,
Sabahın seher vaktinde hoş kokan reyhanın kokusunu seyret, gör.*

Ḥazini, ḡussa çekmây beväfâ dünyâ üçün, bir dâm
Âçıb İbrât közin dâim guristândın tãmâşâ kıł.
*Hazini bu vefasız dünya için bir an bile gam çekmeden,
İbret gözünü açıp her zaman kabristanı gör.*

60

Bäytul-aḥzânım sari²¹¹ Yusuf kâbi zebâça kel,
Sâbzälârne yaşnatıb, ḡülzâr arâ ra'nâça kel.
*Yusuf gibi güzel olan hüziin evime doğru gel,
Gülzar içinde çimenlikleri yeşerterek gel.*

²¹¹ -e doğru, a doğru.

Misl-i Mäcnundek báyâbnlarda yürsam âh urub,
Hâl-i zârimni körüb, lutf äyläbn, Lâylâça kel.
*Mecnun gibi ah çekip çöllerde yürüsem,
Leylam, şu inleyen halimi görüp lütf eyleyip gel.*

Hamçunân Farhâd kâbi tâglârni kâzsam neçâ yıl,
Misl-i Şirîn külida bir hançar-i burrâça kel.
*Hem o kadar nice yıllar Ferhat gibi dağları kazsam,
Aynı Şirin'in kolundaki keskin hançar gibi bir hançerle gel.*

Âstâning yâstânıb yâtsam oşâl Vâmîk kâbi,
Çun tağâful äylämây, hâr yerdäsân, Uzrâça kel.
*Benim neredede olduğumu bilmezlikten gelme, ey Azra gel,
Ben de Vamık gibi dergâhına yaslanıp yatsam.*

Katligâ râzı bolub, häcridä ol Tâhir kâbi,
Soysa callâding ägâr, mürdam sarî Zâhrâça kel.
*Tahir gibi hasretinde öldürülmesine razı olup,
Eğer cellâdın kesse, benim cesedime doğru gel ey Zühre.*

İhtiyât äyläb özing, el közidin pinhân kılib,
Bilmäsun ol şum raqıblâr, kılmâyın işşâça kel.
*Sen kendini koruyup, yabancılardan gözünden sakınıp (korun ki),
O uğursuz rakiplere işşa olmadan gel.*

Bol çamändä kumrilâr äylâr figân u nâlälâr,
Andälîbdekkim, saharlarda tili guyâça kel.
*Bu yeşilliklerde kumrular feryad figan ederler,
Seherlerde dilleri bülbül gibi şakıyan olarak gel.*

Bol Hazinî hastaning hâlini hâr dâmdä sorab,
Ölganida marsiyâ aytıp, yänä dâbâça kel.
Bu hasta Hazini'nin halini her an sorup,

(Hazini) öldüğünde de mersiye söyleyip dibaçe (başlangıç) açarak gel.

61

Halildek âtaş-i Namrudğa kirsäm, olsa gulzârım,
Himâyât äylägäy Hâlık, özi bolsä haridârım.
Halil gibi Nemrut ateşine girsem de orası gül bahçem olsa,
Halıkım beni himaye etse ve beni istese.

Çıkıbân küh-i Turğa, “Rabbänâ!” deb män sadâ kılsäm,
Nidâ-yı “lantarânî”²¹² kim mängâ yâtkursä Sättârim.
Tur Dağı’na çıkıp “Rabbena” diye seslensem,
Settarım bana “Len terani” nidasını duyursa.

Bâşımğa ärrä kıoysa, Zikriyâning zikrini aytsam,
Hüdâğa ma’kbul olğaymu mäning bu fe’lu kirdârım?
Başıma testere vursalar (da ben yine) Rabbimin zikrini söylesem,
Benim bu yaptıklarım Allah katında makbul olur mu acaba?

Oşäl Yahyâ kâbi çöllär arâ âhû nävâ kılsäm,
Egämning dargahığa manzur olğaymu mäning zârım?
O Yahya gibi çöller içinde ah ve figanlar etsem,
Sahibimin dergâhında benim bu inleyişlerim beğenilir mi?

Vucudımğa tüşüb kurtlar oşäl Eyyûb-i sâbirdek,
Kâzâsığa rızâ bolsäm, mängâ rahm etsä Ğaffârım.
O sabır timsali Eyüp gibi vücuduma kurtlar düşüp,
Kazasına (verdiklerine) razı olsam da bana merhamet etse Gaffar’ım.

Keçibân taht u bahtımdın oşäl İbrâhim Ädhämdek,
Çaırğaymu Gädâlıkka kıyâmät kün talâbgârım?
İbrahim Ethem gibi taht ve bahtımdan geçeyim,
Kıyamet günü beni kulluğa çağırır mı Allah’ım?

²¹² ‘Seb beni asla göremezsin...’ Allah’ın Hz. Musa’ya hitabı. Kur’an-ı Kerim, A’râf-143

Firâk-ı Lâyli birlän yıǵlâsâm manand-i Mâcnundek,
Kelib hâlimni sorgâymu oşâl kün câduveş yârim?
*Ona tutkun Mecnun gibi Leyla'nın ayrılıǵı ile ağlasam,
O gün gelip halimi sorar mı ki, cadı gibi olan yârim.*

Hâmişâ Kûhkandek dâimâ Şirinni hacridâ,
Nasib olsa âğâr vaslı, nisâri cânı tayârim.
*Şirin'in hasretiyle daima daǵlar yıkan (Ferhad) gibi,
Eğer kavuşmak nasip olsa, canımı vermeye hazırım.*

İlâhâ, Mustafânıng hürmetidin keç günâhımını,
Hazinî, asîmân, afv et, hatâga ketsâ guftârim.
*İlahî, Mustafa'nın hürmetine günahlarımı baǵışla,
Hazini, ben asiyim sözlerim hatalı ise beni affet.*

62 (Muvaşşah Gazel-Aşurayhan ismi çıkıyor)
Äcâb âşuftadurmân, äyläyin izhâr deb keldim,
Yurakda qâlmâdı tâkat, köräy dîdâr deb keldim.
*Ben sevgiden kendimden geçmiş biriyim, derdimi açayım diye geldim,
Yüreğimde takat kalmadı yârimi göreyim diye geldim.*

Şabistân-ı dilimning mân çarâǵın ravşan etmâqka
Umid äylâb, sâni yândurgâlı tayâr deb keldim.
*Gönlümün karanlıǵını aydınlatarak,
Senin de gönlünü aydınlatmayı ümit ederek geldim.*

Ravâ, gârdanga taşlab, ma'siyâtga Tävbâlar kılsâm,
Günâhın afv etib, yâzgân kulin yoqlâr deb keldim.
*Yaptığım günahları yükünü boynuma alarak hepsine tövbe etsem,
Bu kulunu günahımı affeder misin diye geldim.*

Uzr aytsam hatâlärgä, keçursäng, afv etib, şâyäd,

Kudurat²¹³ din çıkar emdi, sāni ğamhâr deb keldim.
*Hatalarımdan af dileysem, bağışlasan, af edip şayet,
Elemlerden çıkar artık, sana benim acıyanım, deva verenim diyerek geldim.*

Yâkıb köksümgä ışkıng otını, bağırım kâbâb etsäng,
İlâcın äylä emdi, tâpmayın âzâr deb keldim.
*Göğsümde aşk ateşini yakıp, bağırımı kebab etsen,
İlacını ihsan et artık ki zarar görmeyeyim diye geldim.*

Harâba bir dükân içrâ yâtıbmân, şâd kelğây deb
Ki, bir yol äytmadıng sänkim, mângä huşdâr, deb keldim.
*Harabe bir barınak içinde yatıp beni şad edecek (olan) gelecek diye (bekledim),
Beni beğendin diye geldim ama sen bana bir yol göstermedin.*

Eşitib kelğänimni, neçä kün yâtsam, habâr âlmây,
Raķıblâr ta' nasıdın aytmadıng nâçâr, deb keldim.
*Geldiğimi işitip, günlerce yatsam haber almadın,
Rakiplerin kınamalarından beni kurtarmadın deyip geldim,*

Na deb tâķat kılib tursun Hazinî öz makânıda
Ki, munda kelmişäm, maħzı bir dîdâr deb keldim.
*Hazini kendi mekânında ne diye dayanıp duruyorsun,
Ben sadece senin didarını görmek için geldim.*

63

Siyah çâşmingni män callâd-ı bir hunhâra oħşattım,
Asir ählini kânın tökmâķa hummâra oħşattım.
*Ben siyah gözlerini zalim bir cellâda benzettim,
Esir olanları (senin) kanını dökmeye (kastetmiş) canilere benzettim.*

Cämâling safhasıdın sabz olub bir muşķ-i rayhâning,
Tâmâşâ-yı çämân yâ bâğ arâ gülzâra oħşattım.

²¹³ Elem, keder, hasret.

*Cemalinin yüzünden bir reyhan miski yeşerip,
Seyredilecek bir bağa, bir gül bahçesine benzettim.*

*Hiçil olmuş Hütan âhûları çâşmingni rangidin,
Hämîşâ dâğ u hasrat, könglini âzâra oğşattım.
Senin gözlerinin renginden Hotan ahuları utanıyorlar,
Her zaman gönlü hasretten incinmiş olana benzettim.*

*Labingdin âb-ı hâyvân istämâm, la‘lingni şâhdidin
Hayât-ı câvidân²¹⁴ tâpmâk için tayâra oğşattım.
Lezzetli dudağının balından hayat suyu istemem,
Ağzının balından ebedi hayatı bulmak için hazırım.*

*Labingdin “Kum bi izni”²¹⁵ deb, çıkar vaqt-i Mâsihâsan,
Sâni mân murdalärgä bir Masihgüftâra oğşattım.
Mesihin zamanında dudağından “kum bi-izni” deyip çıkar,
Seni ben ölüleri güzel sözlerle dirilten mesihe benzettim.*

*Oşâl Mäcnun bilä Vâmık käbi Farhâd teng kelmas,
Özimni mân alardın dârdlik yakpâra oğşattım.
O Mecnun ile Vâmık gibi Ferhad eşit olmaz,
Dert çekmede özümü ben onlardan daha da yüksek bir yerde gördüm.*

*Hazinî, gussa birlän bolmädi bir şâd u hurramlık,
Bu külfât birlä dâim yürgäli nâçâra oğşattım.
Hazini (bunca) gam ve kederden bir mutluluk bile bulamadı,
Daima bu zorluklar ile yaşayan çaresize benzettim.*

64

*Mäne Mäcnun hâmişâ yâr için hunâbalar yuttum,
Bolub Âvâralâr, dildâr için hunâbalar yuttum.*

²¹⁴ Ebedi hayat.

²¹⁵ ‘Allah’ın izniyle kalk!’

*Ben de Mecnun gibi her an yârim için kanlı gözyaşları yuttum,
Avare olup, güzel yârim için kanlı gözyaşları yuttum.*

Firâkıda ütub umrum, muyassâr bolmâdı âslâ,
Hâmâ mehnatlarım bekâr için hunâbalar yuttum.
Ömrüm hep ayrılığında geçti, hiç (sana) kavuşup mutlu olamadım,
Bütün o zahmetler için boşuna kanlı gözyaşları yuttum.

Bolub Mâcnunğa mânând, dâştu sahrâda çekub gurbât,
Visâl-i Lâyliğa mân zâr için hunâbalar yuttum.
Mecnun gibi sahralarda gurbet çektim,
Leyla'ya ulaşma yolunda ben kanlı gözyaşları yuttum.

Qalam yâzğan ekan rûz-i azalda mângâ külfâtıni
Ki, taqdîr-i azalda bâr için hunâbalar yuttum.
Ezelde kalem bana bu külfetleri yazmıştı,
Ben ezelde böyle takdir edildiği için kanlı gözyaşları yuttum.

Maşâm²¹⁶ığa yetuşmäs bûyi râhat, türfâ hayrân mân,
İlacın tâpmayın, hayrân için hunâbalar yuttum.
Burnuma ulaşmaz rahatlığın kokusu, çok hayranım ben,
İlacını bulamadan hayran olup kanlı gözyaşları yuttum.

Bu âlâmğâ kelib, bir lahza hurrâm bolmâdı kõnglüm,
Fâläkning külfâti bişyâr için hunâbalar yuttum.
Bu âleme geldiğimden beri bir an bile mutluluk bulmadı gönliüm,
Feleğin zorlukları çok fazla olduğu için kanlı gözyaşları yuttum.

Gam u hasratlarımni fâş etay deb, ey birâdârlar,
Hazinî, bir neçâ eş'âr için hunâbalar yuttum.
Ey kardeşler keder ve hasretlerimi açığa çıkarayım deyip
Hazini ne kadar çok şiirler için kanlı gözyaşı yuttum.

²¹⁶ Burun, dimağ.

65

Qarângu keçäning ravşanlığıdur mâhrûsârım,
Muhabbät riştäsi boldı mäning boynumgä tommârım.
*Karanlık gecelerin aydınlığıdır (benim) ay yüzlü sevdiğim
Onun sevgisinin ipi benim boynuma muska oldu.*

Agar bâd-ı sabâ vaqt-i sähâr zülfüngni tebrätsä,
Dimâgımğa yetar anbar bilä hãm muşk-i tâtârım.
*Eğer sabah rüzgârı seher vakti saç tellerini titretse,
Burnuma hemen amber ile Tatar miskin kokusu gelir.*

Sani yâd äyläsäm dâim, äzâgä zärrä kârım yok,
Gamıngning şärbäti birlä kılurmân dâim iftârim.
*Her zaman seni ansam, sıkıntularla, inlemelerle işim yok.
Hep iftarımı senin gamının şerbeti ile yaparım.*

Eyâ berahm zâlim, çüh cäfâkäre sitemgarsan,
Tagâfulpeşâsan hãm âlâm içrä bask-ı hunharım.
*Ey merhametsiz zalim, çok cefa veren, sitem edensin.
Sen bile bile benden haber almayan ve benim kanımı içensin.*

Sani deb el arâ be-e‘tibâr olsam, na müşkildür,
Püşâymanın sud²¹⁷ kılmäs, közdin âksa aşk-ı îsâr²¹⁸ım.
*Senin yüzünden âlem içinde itibarsız kalsam, ne müşkildir,
Gözyaşları gözümde aksa, pişmanlık fayda etmez.*

Îrâda äyläsäm illâ bayzâ pîrimning kabrigä,
Figân u nâla kılsäm, maqbûl olğaymu mäning zârım?
*Güneş olan pîrinin kabrine gitmeyi istesem,
Ağlayıp inlesem, benim inlemelerim kabul olur mu ki?*

²¹⁷ Fayda, menfaat.

²¹⁸ Göz yaşı saçmak.

Hazini, âsî u şärmända kulnı “Kel!” desa şâyad,
Umidim ikki âlämdä pîrim bolğay taläbgârim.
*Hazini, asi ve günahkâr kuluna “gel” dese şayet,
Ümidim şu ki; iki âlemde de pîrim beni talep etsin.*

66 (Muvaşşah Gazel-Koldaşhan ismi çıkıyor)
Kadam rancida kıl Kulbäm sari, ey, mâh-ı tâbânım,
Bahâr etgin zimistânım, kelib, hürşîd-i rahşânım.
*Ey ay yüzlüm bu virane kulübeme doğru bir ayak bas,
Ey parlak güneşim, gelip benim karanlık yurdumu bahar et.*

Vucudim kişverining kâl’ası, dâvlätli hânımsan,
Ra’iyat şâdkâm olsun säning davringdä, hâkânım!
*Vücut memleketimin kalesi, devletli hanımsın,
Hakanım, senin devrinde halkın mutlu ve mesud olsun.*

Latâfat ävcidä Yûsuf-ı Misrîdin kam ermassan,
Tärahhum äylägil bul kullara, ey, şûh-i Kan’ânım.
*Güzelliğin zirvesinde Mısırlı Yusuf’tan az değilsin,
Ey Kenan ilinin güzeli bu kullara merhamet eyle.*

Dağaningning suykim ab-ı kävşärdin kam ermasdur,
Haşr labtaşnayimän, sän içurgin, hûr u gilmânım.
*Ağzının suyu ki lezzeti, Kevser suyundan az değildir,
Ey huri ve gülmanın, Haşre susamış olan bana sen su ikram eyle.*

Oşäl durr-i Adanning kadri köpdur halk arasında,
mängâ manzûr emästur ul, kerak la’li Bädähşânım.
*O Aden incisinin halk arasında kıymeti çoktur,
Benim için onun kıymeti yoktur bana Bedehşan’ın lali gerek.*

Şahanşâhlar gulâm olmuş edi, dävringdä bir körsä,

Alar bâc u hîrâcını berurdi sângä, sultânım.
*Şahların şahı senin devrini görseler (sana) köle olurlardı,
Sultanım, onlar bac ve haraçlarını sana verirlerdi.*

Habar olmay mäningdek mustamänd²¹⁹ ning hâlidin bir yol,
Yolıngda köz tutub, bolmış mäning zevâr²²⁰ kâbi kânım.
*Bir kere bile benim gibi gamlıdan haber almadan,
Yolunu gözleyip durduğumdan benim kanım süs gibi oldu, zinetli oldu.*

İki âhu közingni na sâbâbdin fitnacu etting?
Hâlâyık köngligä gävğâ sâlîbsân, yâr-i cânânım.
*O iki ceylan gözünü ne sebepten fitneci ettin,
Ey sevdiğim sen bütün insanların, halkın gönlüne kargaşa bırakmışsın.*

Neçä türlük alamlârni qoyub köks-i Hazinîgä,
Tagâfüllük bilân dâim yurarsan şâd u handânım.
*Hazini 'nin göğsüne koyup nice elemelerini yerleştirep,
Anlamazlıktan gelerek daima mutlu bir şekilde yürür, gidersin.*

67

Hüdâvândâ, nasib etgin saqqâ²²¹ himning şarâbıdın,
Alârning hamrını nûş etmägânlârning kâbâbıdın.
*Ey Allah 'ım sakimin şarabından nasip et,
Onların içkilerini içmeyenlerin kebabından da nasip et.*

Ki ming yıldın tacâvuz äylägân Mäcnun vâfâtıga,
Dimâğiga yetar gârdi anıng dârdlik turâbıdın.
*Mecnun 'un vefatından beri bin yıl geçip gitti,
Onun dertli toprağından (gelen) tozlar onun burnuna gelir.*

Ki Şirin ışkıda Farhâd neçä yıl tâğnı kâzdı,

²¹⁹ Gama batmış, elemli, biçare.

²²⁰ Süs, zinet.

²²¹ Saki.

Giyâhlar ungän erdikim aning çäsm-i pur-âbıdın.
*Ferhad Şirin'in aşkı için nice yıllar dağları kazdı,
Bitkiler onun su dolu çeşmesinden hayat buldu.*

Muhabbät otgä kuygân kişi halk içrä turmaydur,
Alärni istagânlär, bil, tâpar künce harâbıdın.
*Muhabbet (sevda) ateşine düşen kişi halk arasında duramaz,
Onları isteyenler, arayanlar, bil ki harabelerin köşelerinde bulurlar.*

Özi suygân kulıga Haq Cämâlidin nasib etgäy
Ki, ışk otıga kuygânlärni sormaydur savâbıdın.
*Allah'im seni seven kuluna cemalini nasip eyle,
Ki, aşk ateşiyle yananların sevabını sormazsın.*

Tagâful äylägäy ähl-i muhabbätgä sitämgarlar,
Häbardâr olmagä älärning bğrınıng şikâfıdın.
*Sitemkârları, zalimleri muhabbet ehlinin durumunu bilmezlikten gelir,
Onların bğrınının yarılmasından haberdar olmazlar.*

Harâbât ählini körsäng, Hazinî, cân fidâ äylä,
Dilinggä zärrä kältirmägin onlar tavâfıdın.
*Ey Hazini sen harabat ehlini görseñ canını onlara feda eyle,
Onların ziyaret etmekten asla sıkılıp usanma.*

68

Qıyâmät kün, Hüdävändä, şäfâatdin nasib etgin,
Bağakki Âdäm u Havvâ şäfâatdin nasib etgin.
*Ey Hudavendi, kıyamet günü (sen bizleri) şefaatten nasip eyle,
Âdem ve Havva'nın hakkı için şefaatten nasip eyle.*

Özinggä bändä äyläb, Mustafâning ümmäti kılding,
Tüfâyli ol Rasulullâh şäfâatdin nasib etgin.
(Bizi) kendine kul edip Mustafa'ya da ümmet eyledin,

Resulullah hakkı için şefaatten nasip eyle.

Hämä “Vâ hâsrâtâ!” deb, taşnalab bolganda raħm äyläb,
Oşäl rûzeki “Âminâ” şäfâatdin nasib etgin.

Herkes “ah bize yazıklar olsun” deyip, susamış (bir şekilde dolanırken sen) merhamet edip, kıyamet günü şefaatten nasip eyle.

Ki “Sättâr‘ul-uyubim”, bändäparvar, takyagâhımsan,
Murâdım, Kâdir-i yakta, şäfâatdin nasib etgin.

Ki “Settar ‘ul-uyubim” , köleleri koruyan, dayanağımız, (güvencemizsin,) Ey Kadir-i Yekta şefaatten nasip eyle.

Oşäl rûz-i cüzâda halk arâ termulturub qoyma,
Ayâ Sättâr-ı behämta²²², şäfâatdin nasib etgin.

*O ceza gününde halk içinde beni şaşıp kalanlardan eyleme,
Ey eşsiz olan, ayıpları örten, sen bize şefaatten nasip eyle.*

Hâzinî tâati yok, ma‘siyâtdur tuhfasi, Yâ Rab,
Ağarçı âsî u räsvâ, şäfâatdin nasib etgin.

*Ya Rab Hazini ‘nin itaati yok, hediyesi de günah ve isyanlardır,
O gerçi asi ve rüsvadır ama sen şefaatten nasip eyle..*

69

Ĥüdâning tâati, zikr u sänâsıdın adaşganman,
Süluk-i rahbari ul rahnumâsıdın adaşganman.

*Allah’a itaat etmekten, sürekli onu anmaktan sapmışım,
O yol gösteren kılavuzun yolundan sapmışım.*

İbâdät urnığa hâlâ bolubdur ma‘siyät kârım,
Sâhârlärdä Ĥüdâgâ ilticâsıdın adaşganman.

*İbadet yerine hala günah ve isyandır işim,
Seherlerde Allah’a sığınmaktan sapmışım.*

²²² Dengi olmayan, eşsiz.

Qani teşbîh u tâhlîl u tahaccud, zikr-i illallâh?!
Âzîb yoldın, bu dâm maḥz-i ziyâsıdın adaşganman.
Allah'ı zikretme, tesbih, tahlil ve teheccüd, nerede?
Yoldan çıkıp, o (çıktığım) an onun ziya hazinesinden sapmışım.

Ḥalâyıkdın uyâlmây, fâsık u fâcirgâ mân ülfât
Ki, âr u nâmus u şârm u ḥayâsıdın adaşganman.
Halktan utanmadan fasık ve facirlerle arkadaş olmuşum,
Ardan, namustan, çekinme ve utanma yolundan da sapmışım.

Latâyiflârni cârî etmâyin mân zikr-i Allâhgâ,
Raviş-i ta'limi ol paşvâsıdın adaşganman.
Allah'ı zikretmede letayifleri uygulamadım,
O reisin, pîrimin talim yolundan sapmışım.

Pîrimning amrini tutmayki mân yoldın âzîb ḥâlâ,
Ki, Mâczubḥânlig u raqs u sâmä'sıdın adaşganman.
Ben yoldan çıkıp hala pîrimin emirlerini tutmuyorum,
Ki meczupluk, raks ve semadan sapmışım.

Qâtib bâşım, arâ yollârdâ qâldım, heç ilâcım yok,
Köngüldâ öyla yurgân müddââsıdın adaşganman.
Aklım durdu, ara yollarda kaldım, hiç ilacım yok.
Gönüldeki bu iddialarından sapmışım.

Ḥidâyât aylâgân ḥâdîlârimdin²²³ ayrılıb ḥâlâ,
Ḥâmişâ tarbiyatgâr muttakâsıdın adaşganman.
Hala beni doğru yola ulaştıran rehberlerimden ayrılıp,
Her zaman beni terbiye eden dayanak (meclisimin) yolunu şaşırılmışım.

Dävâmat kâr u bârim fişq u isyân, “Şâyḥ” ismim bâr,

²²³ Yol gösteren, rehber, mürşid.

Hazinî, üyläsäm, dilning safâsıdın adaşganman.
“Şeyh” diye ismim var ama varım yoğum devamlı günah ve isyandır,
Hazini, görüyorum ki gönül saflığından sapmışım.

70

Ayâ âdâm, kılâ kör Tävba bu ümring tügänmäsdin,
Cân âlguvçı kâşingğa kasd etib cânıngğa kelmäsdin.
Ey Âdemoğlu bu ömrün tükenmeden tövbe kıl,
Can alan (Azrail) canını almak için gelmeden önce (tövbe et)

Umr körsäng bu dünyâ băriça bâr, âhîri ölmak,
İläci yok, kâlurmu hâli bu paymânâ tolmasdın.
Dünya bitene kadar yaşasan da sonunda ölmek var,
Bu hayatın bitmemesinin hiç imkânı yok.

Tiriklik bir bahâredur, açılğay rang-barang güllär,
Yetib kelğay hüzânı, äylänib bir vaqt bolmäsdin.
Dirilik bir bahardır, rengârenk güller açılır,
Vakit hızla geçer gider bir anda hazan mevsimi geliverir.

Sırât âtlig guzargâhda hatar köp, bändä-yi gâfil!
Agar sän âkil ersäng, yığlagil bir zärrä külmäsdin.
Ey gafil kul sırat adlı güzergâhta tehlike çoktur,
Eğer sen akıllı isen zerre kadar gülme, sadece ağla.

Neçä yıllar taraddud birlä köp cam ‘ äyläding dünyâ,
Ġarîb u bekas u beçârägä bir nan bermäsdin.
Nice yıllar tereddüt ile dünyalık şeyler topladın,
Garip, kimsesiz ve çaresizlere bir ekmek bile vermedin.

Hazinî, sän özinggä äylägil avval nasihatni,
Na etibkim yürärsan, bir Hüdâ amrini tutmasdın.
Hazini sen önce kendine nasihat eyle,

Allah 'ın emirlerini yerine getirmeden ne yapıp da yürürsün.

71

Neçük berahm, zâlimsan, giriftâringni sormassan,
Labingning gonçasıga bülbül-i zâringni sormassan.
*Ne kadar merhametsiz, zalimsin, sevdana düşeni sormazsın,
Dudağının goncasından inleyen bülbülünü sormazsın.*

Malâhat avcida Yusuf kâbi şahr-i Mısır içrâ,
Kalâba if bilân bülgân haridâringni sormassan.
*Mısır şehri içinde Yusuf gibi güzelliğin zirvesinde,
Kancalı ip ile olan müşterini sormazsın.*

Hâzârân Şâyh-i sãn'anî yüzing körsä, bolur hayrân,
Hayâling riştäsi boynumga zünnâringni sormassan.
*Şeyh-i Senan binlerce kez yüzünü görse hayran olur,
Hayalinin ipi boynuma zünnar oldu (halini) sormazsın.*

Közüng läşkârläri saf-saf bolub cänimgä qasd etmiş,
Yolingda cãn berargä män taläbgâringni sormassan.
*Gözünün askerleri saf saf olup canıma kast etmiş,
Yolunda can vermeye hazır olan benim gibi seni talep edeni sormazsın,*

Cämâling şu'lasigä urtanib misli sãmändärdek,
Dil u cãnını efgâr äylägân yâringni sormassan.
*Cemalinin şulesinde Semender gibi kıvranıp,
Gönül ve canını sakat eyleyen yârinin halini hiç sormazsın.*

Hayâling riştäsi, ey muğbäçä, la'ling şarâbidur,
Bu maħmûr ählidin sãn daf'i hummâringni sormassan.
*Ey saki senin hayalinin ipi (bu) dudağın şarabıdır,
Bu sarhoşlardan sen sarhoşluğu nasıl atacağını sormazsın.*

Väfâ ürnigä, ey sängdil, mängä yüz ming cäfâ äyläb,
Mäning haqqımda Cäbr äyläb, sitämkäringni sormassan.
*Ey taş kalpli sen bana vefa yerine yüz bin cefalar verip,
Bana zorluklar çıkarıp, sitemkârının halini sormazsın.*

“Anal-Hak” riştäsi boynıgä tüşgända Hazinîning,
Mäni Mänsür käbi oldurgäli dâringni sormassan.
*“Enel hak” ipi Hazininin boynuna düştüğünde (dolandığında),
Beni Mansur gibi öldürmek için darağacını sormazsın.*

72

Yärning küyida män devânä bolsäm, hıubmukin?
Custucüyı vasl etib, cüyânä²²⁴ bolsäm, hıubmukin?
*Ben yârimin yolunda divane olsam,
Ona ulaşmanın yollarını arasam, (bu) hoş olur mu? (güzel mi ki?)*

Tâ malâmät bolmäyın vaslıgä yetmäkdur muhâl,
Âr u nâmus kılmäyın, äfsânä bolsäm, hıubmukin?
*Halak tarafından kınanmadan onun valsına ulaşmak zordur,
Ar ve namustan geçip, efsane olsam, hoş mu ki? (güzel mi ki?)*

Mülk ü äşyâ, ziynat-i dünyâgä parvâ kılmäyın,
Çuğz yanglıg sâkin-i väyrânä bolsäm, hıubmukin?
*Mal ve mülklere, dünya süslerini umursamadan,
Baykuş gibi virane sakini olsam hoş mu ki?*

Fahm u idrâk u farâsat, aql u huşimdın keçib,
Bärçäsiddin bir yol u äfsânä bolsäm, hıubmukin?
*Anlayış ve kavrayıştan, akıl ve fikirden geçip,
Her şeyden sıyrılıp efsane olsam hoş mu ki? (güzel mi ki?)*

Hırқа, saccâda, amâmâni²²⁵ uzun äyläb, kalân,

²²⁴ İsteyen, arayan.

El közigä murşid-i Färgânä bolsäm, ħubmukin?!
Hırka, seccade ve sarığını uzun eyleyip,
Halk gözünde Ferganenin mürşidi olsam hoş mu ki? (güzel mi ki?)

Yâ muĥabbät şam ‘igä kuysammukin pârvânâdek,
Mân, Ĥazinî, laĥzada suzânâ bolsäm, ħubmukin?
Veya muhabbet (sevgi) mumunda pervane gibi yansam mı ki?
Ben Hazini her an yansam hoş mu ki? (güzel mi ki?)

73 (Muvaşşah Gazel-Koldaşhan ismi çıkıyor)

Ķadrimgä yetmäs bir neçä nâdân,
Äylär cäfâlär bizlârgä çândan.
Birkaç cahil benim kıymetimi bilmez,
Ve bizlere zorluklar verir(ler)

Vâla bolubmân güldek yüzünggä
Misâl-i bülbül Ķilurmân afgân.
Ben aynı bülbül gibiyim gül gibi olan yüzüne,
Bülbül gibi figan eylerim.

Lâzım emasmu bizlârgä şâfĶat,
Arzımnı äytay yârimni körgân.
Bize şefkat etmek gerekmez mi?
Görsün diye yârime, halimi arz ediyorum.

Dâdimgä yetsun ol şûĥ-ı zâlim,
Bâşıgä tuşsun, gar bolsä âsân.
O gönülçelen zalim sıkıntılarıma ulaşsın, çare olsun,
Eğer asan olsa, kolaylık gelse başına düşsün. (?)

Âĥım tutunu âlâmni tötgäy,
Gar kelsä raĥming çıkmay turub cân.

*Can çıkmadan bana acırsan,
Ahımın dumanı bütün âlemi kaplar.*

*Şâd äylägäymu suygan kulumı?!
Bolgay raqıblär yer birlä yäksân.
Kendisini seven kulunu şad eyler mi ki?
(O zaman) rakipler yer ile yeksan olur.*

*Ham boldı ƣaddim hasrat yükidin,
Bir yoqlamaydur külfätgä sâlgân.
Hasret yüküyle boynum büküldü,
Beni (zorluklara) salan (o kişi) bir kere bile halimi sormadı.*

*El içrä boldum Mäcnun-ı bîhûd,
Ƙuydurgäy âhim dâşt u biyâbân.
El içinde Mecnun gibi kendimden geçtim,
Ahım çöl ve sahraları yakar.*

*Nâdânlığımdın dâmığa tuştum,
Bâr mu Hazinî yanglıg adaşgân.
Cahilliğimden sevgilinin tuzağına düştüm,
Hazini gibi yoldan sapan var mı?*

74

*Hüdâning yadı birlä yıglagil şâm u sâhârlärdä,
Yağangı çäk etib, sän yıglagil şâm u sâhârlärdä.
Gece gündüz Allah'ı anarak yakarı parçalayıp (hep) ağla.*

*Fiğân äyläb, günâhıng vahmidin ƣorƣub, nadâmat ƣıl,
Alâm otıga bağrıng dâglagıl şâm u sâhârlärdä.
Figan eyleyip günahlarının endişelerinden korkup pişman ol,
Gece ve gündüzlerde elem, keder ateşiyle bağrını dağla.*

Ayâ tâlib, özüngni taşlagil Hakkning rızâsığa,
Riyâzat putasını²²⁶ bağlagil şâm u sâhârlärdä.
*Ey (sevgi) isteyen, kendini Hakk'ın rızasını teslim et,
Gece ve gündüzlerde riyazet kuşağını bağla.*

Eyâ, ey behâbâr âdâm, ölümni yâd kılmâssan,
Ketib heş u tebâring, oylägil şâm u sâhârlärdä.
*Ey hiçbir şeyden haberi olmayan adam, ölümü anmazsan,
Gece ve gündüzlerde neslinin ve soyunun, helak olacağını düşün.*

Sırât ul-müstakîm nâmlig yolungda bir hatar bârdur,
Otarni, ey birâdâr, oylägil şâm u sâhârlärdä.
*Sırat'ul-mustakim yolunda tehlike vardır,
Ey kardeşim gece ve gündüzlerde o yoldan geçmeyi düşün.*

Cağanamning äzâbıdın özüngni kutkârây dasäng,
Tilingni ma'siyâtdin saklagil şâm u sâhârlärdä.
*Kendini cehennem azabından kendimi kurtarayım dersen,
Gece ve gündüzlerde gönlünü günah ve isyanlardan uzak eyle.*

İki âlâm murâdıgâ yetây deb ârzu kılsäng,
Hâzinî, râh-i Bağdâd äylägil şâm u sâhârlärdä.
*İki cihanın da isteklerine yetebilmeyi, ulaşmayı istersen,
Ey Hazini gece ve gündüzlerde Bağdad'ın yolunu tut.*

75

Tilâr öz nafsini kulli nâbî rûz-i kıyâmätä,
Haşrning şiddatidin vaħm etib, âh u nadâmätä.
*Bütün nebiler kıyamet günü kendi nefislerini düşünür,
Haşrin şiddetinden korkular duyup ahlar edip pişmanlıklar çekecekler.*

Hâmâ “Vâ hâsrâtâ!” deb, bir-birigâ yân bermäslär

²²⁶ Kuşak, bel bağı.

Ki, şundâğ türfâ sävdâ bâşgâ tüşgäyumu alâmâtdä?
*Bütün herkes “vah bizlere yazıklar olsun” deyip, birbirlerine yardım etmezler,
Ki böyle şaşılacak sevda başa düşecek mi?*

Muhammäd Mustafâ “Vâ ümmätâ!” deb, bâş kötärgäylär,
Cähännäm âtaşidin âsîlär bolsun salamatda.
*Muhammet Mustafa “vah ümmetim” deyip başını kaldırır,
Cehennem ateşinden asiler (bile) selamette olup korunsun diye.*

Hämä gisûların yâzıb arâsatda turär Hâzrät,
Hüdâğa zâr yıglâb turğuçi maqsad şäfâatdä.
*O Hazret mahşer yerinde bütün saçlarını yere serer,
Hudaya ağlayıp, herkese şefaati etmeyi amaçlar.*

Nidâ kelgäy İlâhedin: “Gunâh-ı âsîni keçtim!”
Kütär bâşingni, dostum, köz yâşing tökmä bu sâatda.
*Allah’tan “Asilerin günahlarını affettim!” diye (bir) nida gelir,
Kaldır başını, dostum, bu saatte gözyaşlarını dökme.*

Kötärmas bâşlarını säcdädin tâ keçmäsä Hâlîk,
Bolubân şâd-ğurram, bâş kütärgäylär icâbâtdä.
*Allah affedene kadar başlarını secdeden kaldırmazlar,
Duaları kabul olduğunda şad olarak başlarını kaldırirlar.*

Hüdâ kâzî bolub, Aħmäd şäfâat tahtıgä mingäy,
Sorar ħär bändäning a‘malini taht-ı adälâtdä.
*Allah kadı olacak, Ahmed (S.A.V) ise şefaati tahtına biner,
Adalet tahtında her kulunun amelini sorar.*

Tarâzugä sâlib ħär bändäning ħayr ilä şarrini,
Gunahning vahmidin yâş u ħarı – bärçä ħicâlâtdä.
*Her kulunun hayır ve şer işlerini teraziye koyup,
Günahlarının korkusundan genç yaşlı hepsi utanç içindeler.*

Sırâtdın ötkârîb, “Ümmâtlârim cännâtgä kirsun” deb,
“Hazinî!” deb çakırğaymu oşâl vaqt-i hidâyâtdä?!
“Ümmetlerim cennete girsin” diye sıratdan geçirip,
O hidayet vaktinde “Hazini” diye (beni de) çağırır mı ki?

76

Gunâhım vahmidin korqub, yâarmän köp hicâlâtdä.
Terak yaprâğidek titrab, yâarmän köp hicâlâtdä.
*Günahımın vahametinden korkup,
Kavak yaprağı gibi titreyip hep utanç içinde yatarım,*

Dâm-i âhirda bu başım neçük keçgäyki, bilmäsmän,
Tanim yergä koyub, bir kün yâarmän köp hicâlâtdä.
*Son nefeste bu başım (ben) nasıl geçerim bilmiyorum,
Bir gün (bu) tenimi kabre konulur, hep pişmanlık çekiyorum.*

Saning amring kilib itmâm, kılâlmäsdın sängä kulluk,
Keçürgäysan günâhımnı, yâarmän köp hicâlâtdä.
*Senin emirlerini yerine getirmeden, sana kulluğumu yapamıyorum.
Günahlarımı affedecek misin, hep utançlar içindeyim.*

Hüdâyâ, mağfirät kılğil hămä kılğan günâhımnı,
Bu arzımnı sängä, Yâ Rab, kılurmän köp hicâlâtdä.
*Ey Huda işlediğim bütün günahlarımı sen bağışla,
Ya Rab ben sana hep utançlarla bu isteklerimi sunuyorum.*

Hämä işlär sängä âsân, vâle bizlârgä müşküldür,
Tuğab umrum, ägär ölsam, ketarmän köp hicâlâtdä.
*Bütün işler sana çok kolay, lakin bize zordur,
Ömrüm tükenip ölürsem, utanç içinde giderim.*

Tilimdä bändämän, ämmâ dilimdä zärrä himmät yok,

Hämişä män bolub ma'yus, qoyarmän köp hicälätdä.
Sözde ben kulum ama gönlümde zerre kadar himmet yok,
Ben her zaman ümitsizim, utanç içinde yanmaktayım.

Garîb bändäng Hazinîgä, Hüdâyâ, ber özing tavfiq!
Yänä maşşärda daftarni açarmän köp hicälätdä.
Ey Huda bu garip kulun Hazini 'ye sen yardım eyle,
Yine maşşerde defterimi ben hep utançlar içinde açarım.

77

Musâfirdur azîz cân neçä yıllar cism-i tән içrâ,
Qarâr äyläb, qazâ yetgunça turgäy bul badan içrâ.
Bu aziz can nice yıllar ten içinde misafirdir.
Vakit dolana kadar bu beden içinde durur.

Körungkim, gunça tâ fasl-ı bahâr olmay açılmaydur,
Misâlekim, bilur gülçeşra pinhândur vätän içrâ.
Görün ki, gonca, bahar zamanı gelmeden açılmaz,
Bu misal gibidir ki gül yüzlü (sevgili) vatan içinde saklıdır.

Cähândä neçä türlüq säbzälär köp, fark etib bolmäs,
Tafävüt etsä bolğay bûy-i güllärni çämän içrâ.
Cihanda nice türlü yeşillikler var, fark edilmez,
Ama gül kokulu olanlar hemen fark edilir.

Egäm meşr-i giyâhnı el közidin äylädi pinhân,
Çunânçi, ma'suq-ı Väysî valiyni ol Qaran içrâ...
Rabbimin merhameti "aşk bitkisini" yabancılarnın gözünden sakladı, sakındı
Nitekim aşık olan Veysi Karan içinde gizlediği gibi.

.....²²⁷ bolsä, hâr qayândım ohtarıb tolmas,
Älub gävvasdım durdânäni şahrı Adan içra.

²²⁷ Noktalarla gösterilen kısımdaki metin el yazma metinden okunamamıştır.

..... her yerden arayıp bulunmaz,
Aden şehrinde inciye dalgıçtan alır.

Nāvâ-yı savt-ı bülbül, musikârı birlâ kumridek
Ki, Ya'kub "Yusufim!" deb yıgladı baytul-ğazan içrâ.
Bülbülün nevası kumrunun gagasının musikisi gibi,
Yakup "Yusuf"um" diye hüznün evinde ağladı.

Hazinî tab'î nâkıs, aklı kütah, ey birâdârlâr,
Tutung ma'zur, gar bolsâ hatâsı bu sühan²²⁸ içrâ.
Ey kardeşler, Hazini'nin tabiatı nakıs, aklı kısa (yetersizdir)
Eğer bu sözler içinde hatası olursa onu mazur görün.

78

Ey bändâ, tâat kılğil Hüdâğa,
Rûz u şabânâ ol Rabbânâğa.
Ey kul, gece gündüz o Rabbimize,
Hudaya itaat ve ibadet eyle,

Şuğlingni²²⁹ kılğil dâim ibâdât,
Koymadı onlar ming ilticâğa.
Bütün meşguliyetin ibadetlerin olsun.
Hep ilticalarla vaktini geçir.

Bergil qolıngnı bir ki,
Tâpşur özingni ol raḥnamâğa.
Elini bir mürşide ver ki,
Kendini o yol gösterene teslim et.

Yoğdın Cāḥāngâ kelturdi Ḥâlîk,
Bâis na emdi mâtamsârâğa?!

²²⁸ Söz.

²²⁹ Meşguliyet, vazife.

*Allah bu cihani yoktan yarattı,
Şimdi matem tutmaya ne gerek var.*

*Sâlmâ özingni behûdâ gamğa,
Şükr äylä Razzâk bergän gizâgä.
Boşuna gamlar için kendini bırakma,
Gıdalarımı veren Rezzak'ına şükret.*

*Tâ zindädursän, yığla dävâmat
Tâşla dilingni havf u racâga.
Sürekli ağlar durursan canlı kalırsın
Gönlünden ümit ve korku endişesini çıkar.*

*Bolmâ takabbur ol bäd şâkiygä,
Ümmät erursän ol änbîyâga.
O kötü şaki hayat ve dünya ile kibirlenme ki
Çünkü sen enbiyaya ümmetsin.*

*Yâtma, sâhârdä zikr äylä dâim,
Şärmändä bolmâ rûz-i câzâga.
Seher vakitlerinde yatma, daima (Allah'ı) zikreyle ki
O ceza gününde utananlardan olma.*

*Kâm tut, Hazinî, eldin özingni,
Hâlıkni lutfi ol zer-i pâga.²³⁰
Hazini, kendini hep başkalarından aşağıda gör,
Çünkü o aşağıdaki yer (tevazu) Allah'ın lütfudur.*

79 (Muvaşşah Gazel-Hemrahhan ismi çıkıyor)
*Hicrân otığa bğrım süzânä tâng âtkunçä,
Ortab yuragim, çâşmim giryânä tâng âtkunçä.
Tan atana dek ayrılığın ateşinde bğrım yanar,*

²³⁰ Ayak altı.

Kalbimi kavurup an gözlerim hep ağlayış içinde.

Men Vâmık u sän Uzrâ vaslînggä yetâlmäsdin,
Här keçä qarargâhım âstânä tâng âtkunçä.
*Ben Vamık sen Azra, valsına kavuşamadan,
Her gece tan atana dek senin eşîğinde bekliyorum.*

Rahm äylä bu hâlimgä, ey közläri hummârım,
Hâcrîngda bu köngüllär väyrânä tâng âtkunçä.
*Ey gözleri mahmur, bu halime acı,
Tan atıncaya kadar bu gönül senin hasretinden viranedir.*

Ey şûh-i cäfâpeşâ, berahm sitämgarsan,
Mändin hâbâr âlmäysan pinhânä tâng âtkunçä.
*Ey eziyet veren güzel sen merhametsiz bir sitemkârsın,
Tan atıncaya kadar benden gizlice haber almıyorsun.*

Heç kimgä deyâlmäsdin, bu sırrı pinhânımnı,
Bağrım hunıgä toldı paymânä tâng âtkunçä.
*Bu gizli sırrımı hiç kimseye anlatamadan,
Tan atıncaya kadar kadehim (bağrım) kanlar ile doldu.*

Hilvatda ägär körsäm, arzımnı bâyân äyläy,
San birlän ägär bolsäm hâmhânä tâng âtkunçä.
*Eğer onu yalnızken görürsem halimi açıkça arz edeceğim,
Tan atana kadar seninle beraber olsam.*

Âkşâmda Cämâlingni şam'ini munavvar kıl,
Cânımnı etay sängâ pârvânä tâng âtkunçä.
*Akşamleyin yüzünün mumunu parlat (onun ışığını ver)
Tan atana kadar canımı sana pervane edeyim.*

Näyläyki, ilâcım yok, här güşada yığlarmän,

Târ oldı Hâzinîgâ Fârgânâ tâng âtkunçâ.
*Neyleyim ki, ilacım yok, her köşede ağlarım,
Tan atana kadar Hazini'ye Fergane dar geldi.*

80 (Muvaşşah Gazel-Nazırhan ismi çıkıyor)
Nâz u istiğnâ mângâ, ey, dilberâ, tokaygâçâ?
Gağ tagâfulpeşâlık birlâ câfâ tokaygâçâ?
*Ey gönülçelen benim için bu nazlar ne zamana kadar,
Hem de bilmezlikten gelmeler ile cefa çektirmeler ne zamana kadar?*

El arâ ma' yusdurmân ta'nâyı ağıyardın,
Etmägäysan bu malâmätni cudâ tokaygâçâ?!
*İnsan içinde yabancıların kınamalarından ümitsizliğe kapıldım,
Bu kınamalar ne zaman bitecektir.*

Zâyi' utkardım yiğitlikni, pärivâşlârni deb,
Uşbu illât bolmägây mândin rağâ tokaygâçâ?!
*Peri gibi güzelliğini anlatıp yiğitliğimi, gençliğimi zayi ettim (harcadım)
Bu illetten ne zamana kurtulurum?*

Rûz-i şab vasling umidi bâr köngüldâ müdâm,
Sâbit olmas, ey päri, bul müddââ tokaygâçâ?
*Gönlümde gece gündüz daima sana kavuşmanın ümidi var,
Ey peri bu iddia edilenler ne zamana kadar sabit olmaz?*

Hubluk Fârgânâ mulkidâ musallamdur sângâ,
Bu malâhat ârazı kılğay vâfâ tokaygâçâ?
*Güzellik Fergane mülkünde sana teslim edilmişti.
Bu güzel yüz ne zaman vefa gösterir.*

İntizâr etting visâlinggâ mâni, ey hûrveş,
Ot sâlursan cânıma kilmây hayâ tokaygâçâ?

*Ey huri gibi güzel beni çok beklettin,
Ne zamana kadar hayâ etmeden canıma ateş salırsın?*

*Nağdi cânımnı sângä sarf äyläsäm, yetgäymukin?
Özni körmassan Hazinîgä ravâ tokaygäçä?
Canımın bedelini sana harcasam yetmez mi ki?
Kendini ne zamana kadar Hazini 'ye reva görmeyeceksin?*

*Könguldadur hâmişä, yâ Mustafâ, Mâdinä,
Yetgây kaçân taläbgä bu ümmâti kamına?
Ya Mustafa, Medine her zaman gönüllerdedir,
Bu ümmetten olan fakirin talebi ne zaman yerine gelecek.*

*Maqsad dilimda hicrät, kıstab kelib, yatarmän,
Budur hayâl u fikrim şâm u sähâr qarına.
Gönlümde hicret maksadı var, ısrarla gitmek isterim,
Gece gündüz işim düşüncem hayalim hep budur.*

*Yâ Rab, kulingni yetkur ol hücre-yi nâbîgä,
Tüfâyli bärçä mürsäl yâttı but-i sakına.
Ya Rab bu kulunu o nebinin hücreğine (hanesine) ulaştır,
Bundan dolayı tüm peygamberler inandılar ve onun etrafında toplandılar.*

*Yâ Ahmädâ, gädâmän, yoktur, netay, ilâcım,
Sarf äyläsäm yolunggä här kaçnä ming hazına.
Ya Ahmed (S.A.V), ben senin kölenim, ilacım yoktur ne yapayım?
Yoluna ne kadar hazine sarf eylesem.*

*Ol "Cännätul-Bakiya" hâkida män, Hazinî,
Yetsä kâzâ Hüdâdın, bolgummukin dafına?!
Ben Hazini o "Cennet 'ül-Bakiyi" toprağındayım,
Allah nasip etse, defîne bulmuş olmaz mıyım?*

81

Ålām arâ şarafliĝ, kılsäm bayân, Mâdinâ,
Kıldı Hüdâ mukarram ânı, ayân Mâdinâ.
*Ålem içinde şerefli Medine 'yi anlatsam,
Huda onu mükerrem kıldı (hürmet etti) ...*

Hıcrat kılib, muhabbât Hâk amri birlâ bârmâk
Dost-ı Hüdâ-Rasûlgâ nâzil bolgan Mâdinâ.
*Hicret edip, Allah 'ın emrinin sevgisiyle varmak,
Hak dostu Rasulün indiĝi Medine.*

Hâr kim Rasulgâ ümmât, bârdur dilida râhat,
Küll bândâ-yi Hüdâgâ ârâm-ı cân Mâdinâ.
*Rasule ümmet olanın gönlünde rahat vardır,
Medine bütün Allah 'ın kullarına can verir.*

Bu Hıcre-yi Saâdât şams u kamardin ârtuĝ,
Tâ inķirâz-ı kıyım bolmäs niĝân Mâdinâ.
*Bu "Hucre-i Saadet" in parlaklıĝı güneş aydan fazladır,
Medine kıyamete kadar yok olmaz, saklı kalmaz.*

Hâk-i pâyin közimgâ sürtmâkliğ tutiyâdur,
Şävki bilân bu yerdin bârgum râvân Mâdinâ.
*Ayaĝının tozu gözlere sürmelik bir sürmedir,
(Onun) isteĝi ile Medine yolunu tuttum.*

Işķ u muhabbâtini sâldı Hüdâ dilimgâ,
Çun iştiyâkı etti bâğrımın kıân Mâdinâ.
*Huda gönlüme (senin) aşķ ve sevgini saldı,
Medine, sana kavuşma iştiyakı (isteĝin) bâğrımı kan etti.*

Kelgil, Hâzinî, emdi kılmâ tävâkķuf aslâ,
Olmay karar emdi, bârgin râvân Mâdinâ.

*Hazini gel, şimdi asla duraklama,
Artık karar bekleme hemen Medineye git.*

82

*Siz anı âdâm demäng, könglidä himmät bolmäsa,
Bälki îmanı hatarlık, andä gayrät bolmäsa.
Gönlünde himmet olmayana adamdır demeyin,
Gayreti olmayanın da imanında tehlike vardır.*

*Kimki kâhil bolsä, ol hâr du sârâda hordur,
Mü‘mini sâdıq emäs, tâ andä cur‘et bolmäsa.
Tembel, miskin olan adam her iki âlemde de hordur,
Onda cüret olmasa doğru iman etmiş olamaz.*

*Qâni‘ bolsä katrä naysângä, sadaf durr bolğusu,
Badnihâda kâlgusu, andä kanaat bolmäsa.
Nisan yağmurunun damlasına kanaatkâr olsa damladan sedef inci olacak,
Kanaati olmayan insan kötü karakterli kalacaktır.*

*Hâtam-i Tay kâfir erdi, kuymadı Düzähda, bil,
Kuydurur erdi Egäm, andä sahvât bolmäsa.
Hatem-i Tay kâfirdi ama cehennemde yanmadı,
Eğer onda o cömertlik olmasa Rabbim onu yakardı.*

*Fânî dünyâdın Lâhadgä dâsthâlî barmagin,
Näyläsun Hâlik säni, tuhfang ibädät bolmäsa.
Fani dünyadan kabre eli boş gitme,
Hediyen ibadet olmasa Halik seni ne yapsın.*

*Cân berar vâktide şayândın özing kıl ehtiyât,
Bändälik nâming gälät, îmân salâmät bolmäsa.
Can verme vaktinde kendini şeytandan koru,
Eğer imanin sağlam olmazsa kulluğunun adında yanılırsın, (yanlış söylersin)*

Nafs ra'yi birlä neçä Şäyhlik lâfin urar,
Olmasun tâlib kûlin, pîrdin icâzât bolmäsa.
*Nefsin emri, isteği ile şeyhlik lafinı söyler,
Pîrden icazet almadan talibin elini almasın.*

Qâl²³¹ıga takya²³² kilib, bir neçälär hâli harâb,
Raĥnamalık äyläy olmasdur, riyâzat bolmäsa.
*Kendindeki Kal ilmine dayananların hali harap oldu,
Riyazet olmazsa kılavuzluk da edemez.*

Şart-ı murşidlik budur, hırs u havâmı taşlabân,
Kâr u bâri rûz u şab, tün-keçä tâat bolmäsa.
*Mürşitliğin şartı şudur: Hırs ve heveslerini bırakıp,
Gece gündüz, varı yoğuyla Allah'a taat etmektir,*

Işk birlä kim tarîk etsä, ĥaĥîqatgä etar,
Ma'rifat ĥâsıl etâlmäsdur, muĥabbât bolmäsa.
*Kim aşk ile tarikat yolunu tutsa hakikate ulaşır,
O sevgi, muhabbet olmasa marifet ortaya çıkamaz.*

“Ĥalk arâ rasvâ bolubmân!” deb, Ĥazinî, ĥam ema,
Kim, bolmägäysän salâmât, ĥâr malâmât bolmäsa.
*Hazini “halk arasında rüsva oldum” deyip de gamlanma,
Melâmet (ehli) olmasa hiç kimse selamete ulaşamaz.*

83 (Muvaşşah Gazel-Koldaşhan ismi çıkıyor)

Qâşing rayĥân-ı cännât rasta-rasta,
Tâmâşâ äylämâĥgä män ĥaväsdä.
*Kaşın dizilmiş cennet reyhanıdır,
Ben onu temaşa etme hevesindeyim.*

²³¹ Şeriat ilmi.

²³² Ehl-i tarikat mekanı, dergah.

Vucudım bülbülü bağ içrâ, zebâ,
Figân aylâr gülistândâ kafâsdâ.
*Vücutumun bülbülü güzel, süslü bir bağ içindedir,
Gülistanda bir kafeste (olduğu için hep) ağlar, inler.*

Lab-i yârim Mâsihâ la‘lidindir,
Ölükka cân atâ kılgay nâfâsdâ.
*Yârimin dudağı Mesih'in ağzının parçasındandır,
Nefesiyle ölüye can bahşeder (diriltir)*

Dâm-â-dâm dâd etarmân hasratidâ,
Figân u nâlişim yoktur carasda.
*Ben an be an senin hasretinden feryat, figan ederim,
Benim bu inilti ve figanlarımdan çıkan sesler çanlarda bile yoktur.*

Azalda mübtâlâlärgâ sitâmni
Qalâm yâzgân mukin rûz-i alastda.
*Kalem elest gününde, ezelde mübtelalara (aşka düşmüş olanlara),
Sitem yazmış mıdır ki?*

Şikâr aylâb vucudimning humâsın,
Anga süngak²³³ berib, qand-i²³⁴ magasda.
*Vücutumun humasını avlayıp,
Ona kemik, sinek şekeri verip*

Humârimân hâmişâ Suhbâtiga,
Yâtıb âstânäsida misli hasta.
*Ben hasta gibi senin kapının eşiğine yatıp,
Her zaman senin sohbetinin sarhoşuyum.*

²³³ Kemik.

²³⁴ Şeker.

Uzulmas riştâsi andın muḥabbât,
Ketib şärmim, bârurmân asta-asta.²³⁵
*Ondan muhabbet riştesi kesilmez,
Utancımı yok ederek yavaş yavaş giderim.*

Nigârıgâ makân Kumbâsdı bolsä,
Na kılsun bul Ḥazinî Kenagasda!
*Onun güzelliğine Kumbasdı mekân ise,
Hazini bu Kenagasda ne yapsın?!*

84

Ey bändä, Ḥüdâ yolıda tâatni unutma,
Rûz u şab u ḥâr laḥza ibâdätni unutma.
*Ey kul Allah yolunda taati unutma,
Gece gündüz her an ibadet etmeyi unutma.*

Cân bâriça izlâb tün ü kün Ḥaknı rızâsın,
Âlbâtdä, birâdâr, bu nâsiḥätni unutma.
*Yaşadığın müddetçe gece gündüz Hakk'ın rızasını arayıp,
Ey kardeşim, tabi ki bu nasihatimi (de) unutma.*

Bu fânî caḥân ayşıga maḡrûr bolıbsän,
Dîdâr-ı Ḥüdâ birlä ol cännätni unutma.
*Bu geçici dünya eğlenceleriyle gurur duymuşsun,
Hüda'nın cemali ile o cenneti unutma.*

Ming yıl yaşäsäng âḥir bir kün ölädursan,
Âḥir bolasan, ḥâk-i mazallat²³⁶ni unutma.
*Bin yıl yaşayan da sonunda bir gün öleceksin,
Son bulacaksın, sonunda hakir toprak olacağını unutma.*

²³⁵ Yavaş yavaş.

²³⁶ Hakirlik, aşağılık.

Heç kimgä vâfâ kılmadı, dünyanı bilursan,
Sängä keladurgân u kün nävbätni unutma.
*Dünya hiç kimseye vefa kılmadı bilirsin,
Bir gün o nöbetin sana da geleceğini unutma.*

Ey âdämîzâd, aslıng u naslıng sâni toprâk;
Yalgız yâtarıng birlä kıyâmätni unutma.
*Ey Âdemoğlu senin aslın da neslin de toprak(tandır)
(O kabirde) yalnız yatacağını ve kıyamet (gününi) unutma.*

Şükr äylä, Hazinî, sâni âlämgä keturdi
İn'âm-ı Hüdâ – rızık ilä ne'mätni unutma.
*Ey Hazini seni bu âleme getirdi(ği için Rabbine) şürk eyle
Allah'ın sana verdiği rızık ve nimetleri (de) unutma.*

85

İbâdât kı İlüdâgä, yormägil bekâr, behûda,
Amalsız bändälikni etmägil bekâr, behûda.
*Allah'a ibadet et ömrünü boş yere geçirme
Kulluğunu amelsiz heba etme.*

Nafasni yâd-ı Hâk birlä çıkar, ummîd-i rahmâtsän
Ki, mâlâya'nî dâim sözlama bekâr, behûda.
*(Allah'ın) merhametinden ümitliysen nefesini Allah'ı anarak çıkar,
Boşyere (boş) işlerle uğraşıp daima mâlâyani sözler sarfetme.*

Egäm fârmânidin, tâ zindädursän, bolmägil gâfil,
Bu pândimgä, birâdâr, bolmäsäng badkâr, behûda.
*Rabbimin fermânıyla hayattasın gafil olma,
Bu öğüdümü (dinle) birader, kötü işler yapma,*

Hâmişä hâb-ı gâflät birlä ümrüngni adâ kılmä,
Sâhârlär uykuğin sän bolmäsäng bedâr, behûda.

*Ömrünün her anını gaflet uykusuyla geçirme,
(Eğer) sen seher vakitlerinde uykudan uzak (uyanık) olmazsan (herşey) beyhude.*

*Rasulullâh nazdidâ Hakk'a hulk-i hûş avlâ,
Halâyıqning diligä bermägil âzâr behûda.
Rasulullahın huzurunda hoş ahlaklı olmak evladır,
Halkın gönlüne boşyere sıkıntı verme.*

*Tilingda tasbîh u tâhlîl ҳам zikr u sänâ bolsun,
Abäs ütkârma ümringni besâr zinhâr behûda.
Dilinde her daim Allah'ı tesbih, tahlil ve ona zikirlerle övgüler olsun,
Bomboş şeylerle ömrünü geçirme akıllı mantıklı işler yap.*

*Mabâdâ, Hazinî, ol kasi müşrika bolub ülfat,
Özingni etmägil sän dâhil-i finnâr²³⁷ behûda.
Ey Hazini eğer o müşrik adama arkadaş olup,
Sen boşyere kendini cehennemim içine atma.*

86

*Ümidim şol -kıyamätdä şafâat âsî ümmätgä,
Oşäl rûz-i alâmätdä şafâat âsî ümmätgä.
Kıyamet gününde ümidim asi ümmete şefaate edilse.
O söylenen, bilinen günde asi ümmete şefaate edilse.*

*Lâhaddin bâş kötärgäy ävvälin u âhirin ol kün,
Turur bärçä nadâmatda, şafâat âsî ümmätgä.
Kıyamet günü evvel ve ahirin (tüm insanlar) kabirlerinden kalkacak,
Herkes pişmanlıkla durur, (sen) asi ümmete şefaate eyle.*

*Hämä gur başıda yıglâb, kafan boynıda olturgäy,
Aşib vahmi nihâyätdä, şafâat âsî ümmätgä.
Herkes mezar başında kefenleriyle ağlayarak otururlar,*

²³⁷ Cehennem ateşine düşmek.

Korkuları artar, (sen) asi ümmete şefaət eyle.

Mâlâik Adam oğlını sorar sahrâ-yı maşşârga,
Turârlâr andâ hasratda, şâfâat âsî ümmâtgâ.
*Melekler âdemoğlunu Mahşer Meydanı 'na toplarlar,
Onlar orada hasretle beklerler, (sen) asi ümmete şefaət eyle.*

Tarâzugâ sâlib a 'mâlimizni andâ körsätgay,
Qâlib vahm u hicâlâtdâ, şâfâat âsî ümmâtgâ.
*(Sen) amellerimizi teraziye koyup bize gösterecek,
Utanç ve korkuda kalırız, (sen) asi ümmete şefaət eyle.*

Hüdâ kâzi bolıb, sorsaki, bizdin nek u badlikni,
Turib taht-ı adâlâtdâ, şâfâat âsî ümmâtgâ.
*Huda kadı olup, adalet tahtında durarak
Bizden iyi ve kötü işlerimizi hesaba çektiğinde, asi ümmete şefaət eyle.*

Hazinî, şükr kılsâ, hâr kişi, Aḥmâdgâ ümmatdur,
Caḥîm âhl-i şakâvatda²³⁸, şâfâat âsî ümmâtgâ.
*Hazini, şükreden herkes Ahmed 'e ümmettir,
Cehennem ehli bahtsızlık, belalar içindedir, (sen) asi ümmete şefaət eyle.*

87

Câḥândâ mân kâbi, dostlâr, zalil u ḥor bolğaymu?
Bu ğam girdâbıda mândek dil-i afgâr²³⁹ bolğaymu?
*Ey dostlar cihanda benim gibi zelil ve ayıplanmış (kimse) var mıdır?
Bu dert girdabında benim gibi gönlü ezik olan var mıdır?*

Dävâm hasrat arâ qâlgân, yänâ hâr keçâ yu kündüz,
Bu âlâm içrâ mândek közlâri ḥunḥâr bolğaymu?
Her gece ve gündüz devamlı hasret içindeyim,

²³⁸ Bela, bahtsızlık.

²³⁹ Ezilen.

Bu âlemde benim gibi gözleri kan döken var mıdır?

Mân emdi kıaysi dârdimni bu elgâ äyläyin izhâr,
Tügänmäs dârdgä qalgân bir mäningdek zâr bolğaymu?
*Ben şimdi hangi derdimi halka açıklayayım,
Benim gibi hiç tükenmeyen bir derde düşüp inleyen var mıdır?*

Çunân gambâdadurman, bir dam ârâm u qarârım yok,
Bu köngül âvlagudek bir dil-i huşyâr bolğaymu?
*Ben o kadar gam çekiyorum ki bir an bile rahatım yok,
Benim gönlümü avlayacak uyanık bir gönül var mıdır?*

Fälâk başımğa saldı yüz tûmân Cäbr u cäfâlärni,
Qani, ol vaqtlärdä sâhib-i asrâr bolğaymu?
*Felek yüzbinlerce dert ve cefalarını başıma saldı,
Hani (nerede) o vakitlerde sırların sahibi olan var mıdır?*

Dilim boldı harâb hâr lahza gam hâm ıztırâblardın,
Yüräğim gil u gâşdın²⁴⁰ yok kılurgä yâr bolğaymu?
*Heran gam ve kederlerden dolayı gönlüm harab oldu,
Yüreğimi ıztıraplardan kurtaracak (bir) yar var mıdır?*

Agâr yâdımgä tuşsaki, bolurmân misli Mäcnundek
Ki, bir Lâyli gamıda mân kâbi bir hor bolğaymu?
*(O) aklıma geldiğinde ben Mecnun gibi olurum,
Leyla'nın gamından benim gibi hor görülen var mıdır?*

Kılurmân tün-sâhârlär tüti yanglıg âh u afgânlär,
Yüzüm çun za'farân yanglıg hâmişâ zâr bolğaymu?
*Gece gündüz papağan gibi ah ve inlemelerimi tekrarlar dururum
Yüzüm her zaman zaferan gibi (sapsarı) solmuş bir vaziyette olur mu?*

²⁴⁰ 1) Gönül darlığı 2) Kararsızlık 3) Kin, hile, adavet.

Hüdävändâ, Hazinîning günâhın mağfirât äylâb,
Ki, dâhil “cännâti min tahtih-al anhâr”²⁴¹ bolgaymu?
*Hüdavendi, Hazini 'nin günahlarını bağışlayıp,
Hazini “Cennati min tahtih-el enhar” dediğin cennetine dâhil olur mu ki?*

88

Ol Kâdirim kudrât bilân bizni aziz cân äylâdi,
Alhämdu'llillah, cân berib, cân birlâ î mân äylâdi.
*O Kadir Rabbimiz kudreti ile bizi aziz yaratılmışlardan eyledi,
Elhamdülillah bize can verip, bizi (aynı zamanda) imanlı eyledi.*

Olki, ävvâl Hâk yarattı, bärçä âlämdin burûn,
Mustafâning nurını hürşid-i tâbân äylâdi.
*Tüm âlemden yarattığı Mustafa 'nın nurunu
Gökyüzüne parlayan bir güneş yaptı.*

Arş u Kursini yârätti, kıldı nurini ayân,
Zâhir äylâb kudrâtini, çarh-i gardân²⁴² äylâdi.
*Arş ve Kürsi 'yi yarattı nurunu açığa çıkardı,
Kudretini gösterip, gezegenleri (feleği, cihanı) döndürdü.*

Hâk Tääâlâ amr kıldı: “Säcdä kıil Adamgä!” – deb,
“Bärçädin Âdâm şarif!” – deb, Tangrı fârmân äylâdi.
*Hak Teâlâ “Âdem 'e secde et” diye emretti,
Allah “Âdem hepinizden şereflidir” diye ferman etti.*

Olki, boyun sunmadı Hâk Tangrının fârmânığa,
Sâldı tavk-i la' natini, ânı şaytân äylâdi.
*O ki Hakk 'in fermanına boyun eğmedi,
Lanet tasmaşını onun boynuna takıp onu şeytan eyledi.*

²⁴¹ ‘...Altından ırmaklar akan cennetler...’ Kur'an-ı Kerim, Bakara-25

²⁴² Felek, cihan.

Qatra-qatra nuridin cümle mälâiklär qilib,
Bir aziz Âdâm yaratıb, bärçäga hân äylädi.
*Damla-damla nurundan bütün melekleri yaratıp,
Bir de en yüce olarak Âdem 'i yarattı ve onların başına han eyledi.*

Türlük alvân qildi Hâlık mahlûkın kudrät bilän,
Birgä berdi aql u hûşu, birni häyvân äylädi.
*Halık kudreti ile bütün mahlûkatı çeşitli renklerde yarattı,
Birine akıl ve idrak verdi; birini de hayvan eyledi.*

Birni qildi Şäyh u âlim, suvratın qildi u kün,
Şukr-i behad özgä qilmäy, bizni insân äylädi.
*Birini âlim ve şeyh yaptı, suretini o gün (yarattı)
Hadsiz şükür ona ki bizi insan eyledi.*

“Tuhricul-hay”²⁴³ âyätini, ey müsülmânlär, oqung,
Sûrat-i becân içinda bir tirik cân äylädi.
*Ey Müslümanlar “Tuhricul-hay” ayetini okuyun,
Cansız bir şekil içinde (O bizleri) canlı (birer mahlûk) eyledi.*

Heç yänä bundın acâyib bolmägäy.....²⁴⁴
Qudratidin tâşni hăm bas la ‘li marcân äylädi.
*Bundan da daha acayip güzel olmaz.....
Kudretinden taşı bile kırmızı mercan (inci, yakut gibi) eyledi.*

Bu Hazinî ürtanıbân häcritä boldı asir,
Hânumânın sarf etib, özini sârsân äylädi.
*Bu Hazini hasretiyle kıvranıp esir oldu,
Evini barkını sarf edip kendini sersem eyledi.*

²⁴³ ‘Canlıyı ölüden ve ölüyü canlıdan çıkarırsın.’ Kur’an-ı Kerim, Al-i İmran-27

²⁴⁴ Bu mısra elyazma metinde bu kadar verilmiş.

Siza cân fidâ, yâ hayât an-nâbî²⁴⁵,
Kılay mæn Gädâ, yâ hayât an-nâbî.
Size canım feda ey hayatın nebisi,
Ben sana köle olayım ey hayatın nebisi.

Âtingiz Muḥämmäd, Rasul-i Ḥüdâ
Ki, siz Mustafâ, yâ hayât an-nâbî.
Adınız Muhammed, Allah'ın Rasulu,
Ki siz Mustafa ey hayatın nebisi.

Kıyâmât künida şâfâat umid
Ki, biz purḥatâ, yâ hayât an-nâbî.
Biz hata dolu ümmetin kıyamet gününde senden
Şefaât ümid ederiz ey hayatın nebisi.

Ki Ḥayr-ul başâr, säyyidal mursalin,
Risâlätpânâ²⁴⁶, yâ hayât an-nâbî.
Sen yaratılmışların en hayırlısı ve nebilerin efendisi ve
Risalet vazifesinin dayanağı (kaynağısın) ey hayatın nebisi.

Mâni âsîni yetkurur ravzagâ
Kaçân ol Ḥüdâ, yâ hayât an-nâbî.
Ey hayatın nebisi o Hüda,
Ben asiyi senin ravzana ulaştırır mı?

Tavâf äyläsäm ḥânâ-i Ka'bani,
Budur müddââ, yâ hayât an-nâbî.
Ey hayatın nebisi
Amacım Kabeni tavaf etmektir.

Kâlay “Cännât-ul baḳiya” ḥâk ide mæn

²⁴⁵ Hayatın, bütün yaratılanların peygamberi.

²⁴⁶ Peygamberliğin kaynağı, dayanağı, Hz. Peygamberin sıfatlarından biri.

Ki, yetsä kâzâ, yâ hayât an-nâbî.
Ey hayatın nebisi kaza gelse,
Ve ben "Cennetül bakide" toprak olup kalayım.

Hämâ ümmätiniz ümid äyläşür
Ki, rûz-i câzâ, yâ hayât an-nâbî.
Ey hayatın nebisi ümmetin olan herkes
O ceza gününde (senin şefaatin) ümid eder (durur)

Hazinî duâsı bolur mu kabul,
Bu gârķ-i gunâ, yâ hayât an-nâbî.
Ey hayatın nebisi günahlara batmış olan
Bu Hazini 'nin duası kabul olur mu ki?

90

Kıyâmât vahmidin Hakkâ ibâdât äyläsänglär-çi!
Bu kılğân curm u isyânga nadâmat äyläsänglär-çi!
Kıyamet (gününün) vehmiyle Hakk'a ibadet eylesenize!
Bu yaptığınız günah ve isyanlardan dolayı pişmanlık eylesenize!

Kirib nafsing yolığa, ânçunân fisk u fücûr etting,
Bu yoldın kaytibân, tark-i şârârât äyläsänglär-çi!
Nefsin yoluna girip o kadar isyan ve günah işledin,
Bu yoldan ayrılıp şerlikleri, kötülükleri terk eylesenize!

Riyâ birlân ibâdât äylämäklik sängä na hâcat?!
Hüdâning yolıda hâlis ibâdât äyläsänglär-çi!
Riya ile ibadet eylemek senin neyine,
Hüda'nın yolunda halis ibadet yapsanızya!

Agar qâdir erursan, Mäkkâtullâğa kilib hicrât,
Kâtâr-ı hâcılar bârib, ziyârât äyläsänglär-çi!
Eğer gücün varsa Mekketullah'a hicret edip,

Hacılarla beraber gidip (Mekke 'yi) ziyaret etsenize!

Tutub ämr-i Hüdâni ikki künlik ümr üçün, dostlär,
Kirib maḥşär küni cännätdä rāḥat äyläsänglär-çi!
*Ey dostlar şu iki günlük ömürde Huda'nın emirlerini tutup,
Mahşer gününde cennete girip rahat etsenize!*

Yugurding darbadarlık birlä, ümringni qilib zâyi',
Ayâ, ey yâḥşilär, tark-i caḥâlat äyläsänglär-çi!
*Ömrünü derbederlikle koşturarak zayi ettin,
Ey iyi kimseler cehaleti terk eylesenize!*

Hazinî, bu yigitlik vaḫti utmasdin, qilib tâat,
Qarılıg vaḫti etmäsdin ibâdät äyläsänglär-çi!
*Ey Hazini bu gençlik vakti geçmeden (Allah'a) taat kıl,
Yaşlılık vakti gelmeden ibadet eylesenize!*

91

Misli Mäcnun-Laylîdek devânä bolsäm kaşki,
Yâr üçün âläm arâ äfsânä bolsäm kaşki.
*Mecnun ve Leyla gibi divane olsaydım keşke,
Yâr için insanlar arasında efsane olsam keşke.*

Dayr²⁴⁷ arâ pîr-i mügân²⁴⁸ män telbäga sunsa şarâb,
Bâdanûş-i sâkin-i mäyhânä bolsäm kaşki.
*Meyhanede pîr-i mugan ben deliye şarab sunsa,
Meyhanede yaşayan bir içki (şarap) mübtelası olsam keşke.*

Câm-ı vaḫdatdä muḥabbät şärbätidin nûş etub,
Mäst olub, idrâkdin begânä bolsäm kaşki.
Vahdet kadehinden sevgi şarabından içip,

²⁴⁷ 1) Meyhane 2) Puthane 3) Dünya

²⁴⁸ Mecusilerin şeyhi.

Mest olup idrakten habersiz olsam keşke.

Şibliydek raks äyläsäm, hâr küçe yu bâzâr arâ,
Işk otığa ürtanıb, büryânâ bolsäm kaşki.
*Şibli gibi raks eylesem, her pazar sokağında,
Aşk ateşine düşüp yanıp tutuşsam keşke.*

Mülk ü äşyâdın keçib ketsäm, yârânlâr, benişân,
El közidin bir yol-ı pinhânâ bolsäm kaşki.
*Ey dostlar, mal ve mülklerden vazgeçip izsiz gitsem,
Halkın gözünden uzaklaşabilsem keşke.*

Zärräça kılsä täcällî, Tangrı didârın körüb,
Tâkat etmäy Turdek suzânâ bolsäm kaşki.
*Zerre kadar tecelli etse de tanrının cemalini görüp,
Tur gibi takat etmeden, parçalansam keşke.*

Kimki däryâ-i muhabbätgä çümar, gavvâsdur,
Man, Hazinî, tâlib-i durdânâ bolsäm kaşki.
*Muhabbet deryasında dalan kişi gavvastır,
Ben Hazini o inci tanelerinin talibi olsam keşke.*

92

Ol şûh-i sitämgarlar hâcridâ adâ kıldı,
Hâsrät yükini ârttdi, qaddimni dütä kıldı.
*O sitem eden şuhlar hasretiyle beni tüketti,
Hasret yükünü (sırtımıza) yükleyip boynumuzu büktü.*

Muğbäçä şarâbıdın bir kâse tola içtim,
Ävväldä kılib behûd, aqlımni kütâ kıldı.
*Sakinin şarabından dolu bir kâse içtim,
O beni kendinden geçmiş, aklımı da küt eyledi.*

Şiblîni köring, dostlâr, nûş etti şarâbıdın,
Başı kızışıb ol dâm raqs ilâ sâma' kildi.
*Ey dostlar Şibli'yi görün (muhabbet) şarabından içti,
O anda başı dönüp raks ile sema etmeye başladı.*

May içsâlâr âşıklâr, zâhid kıladur ta'na,
Mânsûr kâbi ârifgâ yüz câvr ü câfâ kildi.
*Âşıklar şarap içse zahidler onları ayıplarlar.
Mansur gibi arife yüzlerce keder ve sıkıntı verdi.*

İşk lâşkâri kasd etsä, hâlingni harâb äylâr,
Âdhâm kâbi şâhlârni âhirdä gädâ kildi.
*Aşk askerleri kasd etse, (seni hedefe alsın) halini harab ederler.
Ethem gibi şahları da sonunda köle yaptı.*

Ot äylä vücudıngni ışkıda samändärdek,
Şam' mâvcigâ pârvânâ cânını fidâ kildi.
*Onun aşkıyla vücudunu semender gibi yak,
Mumun titreyişleri için pervane canını feda etti.*

Rahm etmädi Ya'qubgâ, Kan'ândä nâbî erdi,
Bayt ul-hâzân etmâkgâ Yusufnı cudâ kildi.
*Kenan ilinde nebi olan Yakub'a merhamet etmedi,
Hüzünler evi yapmak için Yusuf'unu ondan ayırdı.*

İlminggâ havâ kılmä, tâatgâ binâ қоyma,
Kördingmu takabbürni, şaytânı sivâ²⁴⁹ kildi.
*İlminle mağrur olma, ibadetlerine güvenme,
Kibirli şeytani gördün mü, Allah onu kendinden ayırdı. (lanetledi)*

Bir bâkış ilâ mâhvâş kalbimgâ nazar sâldı,
Saykal baribân dilni, könglumni safâ kildi.

²⁴⁹ Başka, ayırım, ayırma.

*O ay yüzlü (sevgili) bir bakışıyla kalbime nazar saldı,
Gönlümün içini parlatıp, kalbime berraklık verdi.*

Bâtında ölüb erdim, zâhirda tirik ämmâ,
İsâ kelibân: “Küm!”²⁵⁰ -deb, haqqımğa duâ kıldı.
İçimde ölü idim ama dışımda canlı,
İsa gelip te benim için “Kum” deyip dua etti.

Dilhasta Hazinîsan, hâr dâmda figân etmä,
Başingğa bu sävdanı älbätdä Hüdâ kıldı.
Ey gönlü hasta olan Hazini her zaman ağlama,
Bu sevdayı başına tabi ki Huda verdi.

93

Vâfâ kılmäs cahân bizgäki, ol Âdäm Âtâ uttı,
Köring, ikki cahânning sarvari ol Mustafâ uttı.
Bu dünya bize veфа kılmaz (kaldı ki) Âdem atamız (bile) gitti,
Görün iki cihanın reisi o Mustafa gitti.

Keçä – kündüz Räsûlullâhni âldidän cudâ bolmäs
Äbü Bâkr u Omâr, Osmân, Âliyi Murtâzâ uttı.
Gece gündüz Rasulullahın yanından ayrılmayan,
Ebubekir ve Ömer, Osman, Ali-yi Murtaza gitti.

Ölüm çangalidin âhir kurtulmas cân u cânvârlar,
Neçükki, ol Hasan birlä Husäyn-i Karbälâ uttı.
Son geldiğinde ölümün kancasından insanlar da canavarlar da kurtulamaz,
Nitekim o Hasan ile Hüseyin-i Kerbela da gitti.

Câhândin änbüyâ-yu ävliyâ yıglâb keçä – kündüz,
Üturmiz, deb, ölümning vahmi birlän mübtälâ uttı.
Nebiler ve evliyalar gece gündüz hep ağlayarak,

²⁵⁰ Kalk.

Biz de gideceğiz diye diye ölümün korkusuyla göçtüler.

Ölümning dästidan, dostlär, yürak-bağrım kâbâb boldı,
Neçükki, keldi nâvbât bizgä, ol âtä-anâ uttı.

*Ey dostlar, ölümün elinden yüreğim bağrım (hep yandı) kebab oldu,
Nitekim o ana baba gitti (şimdi de) nöbet bize geldi.*

Köring, bu intizâr u hastadil äyläb Hazinîni,

Yürüb darbadar dâimki: “Ümr-i bebakâ uttı!”

Bu hasta gönüllü Hazini'nin inleyişlerini görün.

Başiboş yürüyüp her zaman “bu ebedi olmayan ömrüm bitti” der durur.

94

Här kayân bârsam, netay, gam bolsä, yoldaşım mäni,

Äyläsäm här kâr-işgä birgä kengâşım mäni.

Ne tarafa gitsem, gam benim yoldaşım oldu ne yapayım,

Her iş-kârımda benimle (beraber) bir danışmanım oldu.

Qabziyat-hämsohbätim, andûh u hasrat-ülfätim,

Qayğu mehnat-hämnişinim, gussa-sırdâşım mäni.

Zorluk -sohbet ortağım, gam ve hasret- alışkanlığım(dır)

Kaygı, zahmet, eziyet - beraber oturduğum, gam ortağım- sırdaşım benim.

Şâd bolmäy, dâimâ külfät bilä maHzûn köngül,

Dil farâhlıkka yetişmäy, qâtti bu başım mäni.

Daima zorluklarla hüznü olan bu gönül (bir türlü) mutlu olmuyor,

Gönül, ferahlığa ulaşamıyor, aklım durdu.

Na sâbâbdin dostlär, bir lahza hür ram bolmäyın,

Tohtamas bir säate, näyläy, bu köz yaşım mäni.

Ey dostlar ne sebepten bir an bile mutlu olamıyorum,

Bu gözyaşım bir an bile durmuyor, ne yapayım.

Dâimâ Câbr u cäfâ birlän ütub, bu damgäçä,
Sabr u tâkat etmâka yođ emdi bardâşım mäni.
*Bu zamana kadar her zaman zorluk ve sıkıntılarla geçti ömrüm,
Sabr ve takat etmeye (hiç) tahammülüm yok (kalmadı)*

Naşs bahtım şumliğidin hâlk arâ âfsânämân,
Şârmsâr eldin mûrid ilâ qarındâşım mäni.
*Kötü bahtımın uğursuzluğundan halk arasında ben efsane oldum,
Mûrid ve akrabaların arasında da mahcup bir şekilde kaldım.*

Âli Abbâs-i Hazinî säyyid u sâdât²⁵¹,
Kim degây hâlim körub, nasl-i ban-î Hâşım mäni?!
*Abbasi soyundan gelen Hazini seyyidlerin soyundan gelir,
Kim benim halimi görüp de bana Haşım'in neslindedir der.*

95

Ölüm âhir dariğâ, bärçanı hâk içrä câ kılgay,
Biling, şâh u gädânı âhiridâ zer-i pâ kılgay.
Ne yazık ki ölüm sonunda herkesi toprak altına yerleştire,
Bilin ki şahı da köleleri de sonunda ayaklar altına alır.

Qâlur bir künki sândin bâğ u râğ u mulk u äşyâlär,
Sani yer qoynığä eltib, bärisidin cüdâ kılgay.
*Bir gün senden arta kalır hep bağlar bahçeler, mülk ve eşyalar,
Seni yerin altına alıp hepsinden ayrı eyler.*

İmâratlär kılibsın arzu birlän, qâlur âhir,
Ketarsın hasrat birlän, tamâmıdın cüdâ kılgay.
*Arzu ile binalar yapmışsın ama sonunda hepsi kalır,
Gidersin hasretlerle hepsinden ayrı kalırsın.*

²⁵¹ Muteber seyyid.

Ogil, kız, yâr u dosting tâpşurub hâk-i mazallatgä,
Sani yâlgız koyub, mâr u magaslârgä²⁵² gıdâ kılgay.
*Oğlun, kızın, yar ve dostun seni hakir toprağa koyarlar,
Seni (orada) yalnız (başına) bırakıp yılan ve böceklere yem ederler.*

Kirib Münkar-Nakir kabring arâsıdın, savâl etgäy,
Siyâsat birlä vahşat külfätigä âşnâ kılgay.
*Münker ve Nekir kabrinin arasından girip sana sual edecekler.
Siyaset (korku) ile vahşet külfetine aşına olacaksın.*

Bâşinggä härnä kelsä, sän bilursan, Hâlıkım bilgäy
Ki, bâring sarf etib, vârisläring naşv u namâ kılgay.
*Başına her ne gelse, sen bilirsın, Halıkım bilir,
Varını yoğunu sarfedersın varislerin neş u nema bulur.*

Saning ölgäningä könglidä şâd u elgä nâmusdın
Karâ kıyğân bülub, bir-ikki kün rasm-i âzâ kılgay.
*Sen öldüğünde gönlünde huzur olur ama halk önünde,
Siyahlar giyerek bir iki gün taziyeni ederler.*

Hâyâlidin çıqârgäy hafta ütmäsđın säni, bilgil!
Kaçân ervâhınggä bir ây u yıl içrâ duâ kılgay?!
*Hafta geçmeden seni akıllarından çıkarırlar bunu bil,
Ay veya yıl içinde senin ruhuna duaederler mi?*

Biling, bir neçälärning fikr u yadı mâl yıgmâğđur,
Kıyâmât hâtırığa kelmäyin ümrin ädâ kılgay.
*Bilin birçoklarının akli fikri mal mülk yıgmädädır.
Kıyamet aklına gelmeden ömrünü eda et.*

Körüng, bir neçä hârîs pul tâpay deb yüz maşakğatda,
Hâyâlida ölüm yoğđur, namâzını kâzâ kılgay.

²⁵² Yılan ve böcekler.

*Birçok hırslı kişi para pul toplayayım diye yüz zorluklar çekerler,
(Onların) hayallerinde ölüm yoktur, namazlarını kaza ederler.*

Hazinî, kimki âkıl, hâtırıda rûz-i maşşârdur,
İbâdât birlä ümrin ütkârıb, kıddin düta²⁵³ kılgay.
*Hazini akıllı olan kişi her zaman o mahşer gününü hatırında tutar,
Ömrünü ibadetlerle geçirip boynunu büker.*

96

Ey sabâ, bildingmu ahvâlini, cânânım kıalay?
Dilrabâlär haylida²⁵⁴ hürşid-i rahşânım kıalay?
*Ey saba cananımın hali nasıldır bilir misin?
Gönülçelenlerin arasında benim parlayan güneşim nasıl?*

Bilmadim, hâli neçük keçti oşâl dildârning,
Ol musâfirlikda, bilmam, Yûsuf-ı sâniyim kıalay?
*O sevgilinin hali nasıl oldu hiç bilemedim,
O misafirlikte bilmem ki, ikinci Yusufum nasıl?*

Furkat u hicrânı etti dâm-badâm bāgrımni kıân,
Kim, firâkıda mâning âh ilä afgânım kıalay?
*Onun ayrılık ve hasreti an be an bāgrımı kan etti
Onun ayrılığında benim ah ile figanlarım, ağlayışlarım nasıl?*

Sohbâti bolmäy müyassar, yıgladım şâm u sâhâr,
Dîdâdin aşk urnıgä âkқан mâning kıanım kıalay?
*(Onun) sohbeti bana nasip olmadığı için sabah akşam ağladım,
Gözümünden yaş yerine akan benim kanım nasıl?*

Bir nefas sânsiz kıarârım yokidin mân telbâning,
Sabr u tâkatdin bolak yok zârrä imkânım, kıalay?

²⁵³ Bükülmüş, eğilmiş.

²⁵⁴ Güruh.

*Sensiz bir nefeslik (süre kadar bile) kararım yok ben divanenin,
Sabır ve takatten başka zerre imkânım kalmadı.*

*Bolmuşam Mâcnun kâbi Laylîning kuyida asir,
Gâh turmâkka Registân u bâyâbânım qalay?
Mecnun gibi Leyla'nın yolunda esir olmuşum,
Durmaya bu Registan ve çölleri nasıl?*

*Pâdşâh hukmi râiyât sâri âlbâtdâ ravân,
Saltanatmasnad, şukûh-i şâh-ı davrânım qalay?
O padişahın hükmü halkına elbette ki ulaşır,
Saltanat makamında olan zamanımın ulu şahı nasıl?*

*Lutfidin gar sarferâz etsä mâni devânâni,
Dilfarâh, ehsân olgandâ şâd-u handânım qalay?
Ben bu divaneyi lütfedip yüceltse,
Gönle ferahlık, huzur veren mutluluk ve sevinçler de ihsan etse nasıl (olur)?*

*Tab'î nâkııs, aklı kütahdur Hazinî duntâb²⁵⁵,
Böylâ idrâk u farâsat birlâ devânım qalay?
Bu alçak karakterli Hazini'nin karakteri zayıf, aklı da kıttır,
Böyle anlayış ve idrak ile dolu divanım nasıl?*

²⁵⁵ Zayıf karakterli.

4.3. MURÂBBÂLÂR / MURABBALAR

1

Yâ Rab, meni tângla râsvâ kılmâğil,
Şârmânda-i rûz-i câzâ kılmâğil,
Nâma siyah, vâ hâsrâtâ kılmâğil,
Tângla safî kavm-i tarsâ kılmâğil.

*Ya Rab beni utanılacak şeylerle rezil, rüsva etme,
Beni o ceza gününde kötülükler içinde olanlardan eyleme,
Elime kara kitap verip beni pişmanlıklar içine salma,
Utanılacak şeylerin içine koyup (da beni) Hıristiyan kavminden eyleme.*

Mustafânı bizgâ kılding payambar,
Şâvkâtlâri biz âsiygâ bârâvâr,
Ümmâtlârgâ puşt u pânâh-ı maşşâr,
Rasûlingni bizdin cüdâ kılmâğil.

*Mustafanı bize peygamber kıldın,
Şefkatlerini de biz asilerle beraber (kıldın)
Ümmetlere mahşerde sırtalarını dayayacakları geniş bir dayanak (güven kaynağı
olarak verdiğin) Rasulünü bizden uzak eyleme.*

Âlâm arâ yâzdıng anıng şöhetin,
Sângâ yakın kimki tutsa millâtin,
San suyarsan beşak anıng ümmâtin,
Raḥmâtingdin bizni raḥâ²⁵⁶ kılmâğil.

*Kim halkını sana yakın tuttu ise,
Bütün insanlık içinde onun şöhetini yazdın,*

²⁵⁶ Agâh.

*Sen onun ümmetini şeksiz sever, sayarsın,
Bizi rahmetinden kurtulmuş (mahrum) kalmış eyleme.*

*Äbû Bâkr u Omär, Osmân, Ali'ni
Sâkî etting kävsäringä Ali'ni.
Raḥbar etding bizgä şundâk nâbîni,
Hürmatidin bizgä bälâ kılmägil.*

*Ebubekir ve Ömer, Osman, Ali'ni,
Kevserine saki eyledin Ali'ni,
Bize şu nebini rehber ettin,
Hürmetinden bize bela verme (Ya Rab)*

*Hasan-Husäyn, Ḥayrunnisâ hürmäti,
"Bändäm" degil, küll ânbiya hürmäti,
Ävliyâ-yı ähl-i rızâ hürmäti,
Hazinîgä fârdâ cüzâ kılmägil.*

*Hasan-Hüseyn, Hayrunnisa'nun hürmetine,
"Kölem" degil kulun enbiya'nun hürmetine,
(senin) rızanı kazanmış (bütün) evliyaların hürmetine,
Yarın (mahşerde) Hazini'ye ceza verme.*

2 *(Muvaşşah Murabba-Tutihan ismi çıkıyor)*

*Türfâ meḥri dilgä tuşti sayahat,
Sayr aylasäm, bersäng mängä icâzät,
Sävdâ közüb bu dilda beniḥâyät,
Tâğlar arâ mäsâr etsam ziyârät.*

Zarif, görülmemiş aşk gönlüne bir seyahat düştü,

*Bana icazet versen de yola çıksam, seyahat etsem,
Hayat yaşayan insanlar bu gönülde sevda arayıp,
Dağlar arasında bir mezar ziyaret etsem.*

Visâlinggâ yetkurmäsäng, cânânım,
Köksüm arâ ketar dâğ u armânım,
Saning birlän uşbu ahd u paymânım,
Vasling etgil emdi mängâ karâmat.

*Sana kavuşmanın güzelliğine beni ulaştırmazsın sevdiğim,
Göğsümün içine hasretin ateşini katarsın,
Senin ile bu söz ve ahdim,
Bana şimdi kavuşmanın kerametini göster.*

Tal‘at²⁵⁷ ingdin âyınaning raşki bâr,
Şarmândadur, yuzgâ âlur ol gubâr,
Taqlilidur yüzing, âhir ul sinâr,
Tâkat etmäs hûr u pâri nâzâkat.

*Görünüşünün, yüzünün güzelliğini ayna bile kıskanır,
Kötülüklerin içinde o yüze tozlar bulaşır,
Yüzünü (görme zamanı azaltılırsa)sonunda o kırılır,
Peri ve Hurilerin güzellik ve nezaketleri seninkine yetişemez.*

Yâkutmukin, labing la‘l-i Bädâhşân?
Tişing dürr-i Adan erur begümân,
Zulmât içrä ägâr bolsäng namâyân,
Körsä, bolur kamar sândin hicâlât.

²⁵⁷ Sima, görünüş.

*Bedehşan ülkesinin ağzı ve dudakları yakut mu?
Şüphe yok ki dişlerin de Aden incisidir,
Eğer karanlıklar içinde parlayan olsan,
Seni (de o halde) görse ay senden utanır.*

*Hütan âhûların çâşm-i siyâsı,
Netay, mângâ manzûr emäs şâhlâsı,
San erursan dil dardının davâsı,
Sohbâtingni tâpsam, bolur kıfâyât.*

*Geyik ve ceylanların siyah gözleri,
Ne yapayım, bana (bir kere bile) görünmez (onun) ela gözleri.
Sen bilirsin gönül derdinin devasını,
(Eğer senin) sohbetinde bulunsam, (herşey) güzel bir hal olur.*

*Ülfatımdur dâim mäning dârd u gam,
Hamsohbâtim kaygu birlâ gam-alam,
Ey purcâfâ, mângâ sâlmâ köp sitâm,
Rağm äylâgil, Câbr etmäyin davâmat.*

*(Ben) dert ve gamlara alışmışım, (onlar) daima benimle beraberdir,
Kaygı, korku ve elemeler sürekli benim sohbet arkadaşlarımdır,
Ey cefalarla dolu (olan) bana sürekli sitem etme,
Sürekli cefalar verme, (sen bana) merhamet eyle.*

*Neçük etay, dil dârdimni bilmäsäng,
Rağm aylabân, bir tarağhüm kılmäsäng,
Hâzinîni bir yohlabân kelmäsäng,
Dâd etarman sândin rûz-i kıyâmât.*

*Ben ne yaparım sen benim gönül derdimi anlamazsan,
(Bana) bir merhamet edip şefkat etmezsin,
Şu Hazinîyi bir kere bile ziyaret etmezsin,
Kıyamet gününde senden adalet beklerim.*

3 *(Muvaşşah Murabba-Tutihân ismi çıkıyor)*

*Tanda cânım âgâr bulsa salâmât,
Hâlıkımdan tilây sâni dâvâmat,
Bermâs bolsâ, tirikligim na hâcât,
Ölgânım hûb yorgânımdan hiçâlât.*

*Eğer canım benimde selamet, huzur bulsa,
Sürekli seni Hâlikimden dilerim,
Hayattayken vermezse ne yapabilirim,
Öldüğümde sevgi yorganımdan uçurum(lara düşerim)*

*Vucudımda ışking otı fâvvârâ²⁵⁸,
Gar âh ursam, kökke çıkqay şarâra²⁵⁹,
Înânmasâng, hâlimgâ kıl nazzâra,
Rang-i zardim bul sözingâ dalâlât.*

*Vüçudumda aşkın ateşi fiskiye gibidir,
Bir ah etsem, göklere çıkar (o ateşin) kıvılcımları,
Eğer halime inanmazsan bak da gör,
Bu ateş rengim bu sözüme delildir.*

*Tabîbimsan, dârdimgâ kıl dâvâye,
Mârhâmingdin mân hâm tâpay şifâye,*

²⁵⁸ Fiskiye.

²⁵⁹ Kıvılcım.

İlâcın et bu dârdgâ mübtâlâye,
İnsâf etgil, şunça kıldım kanaât.

*(Sen) benim derdimim taabibisin derdime deva kıl,
Ben senin merheminden de şifa bulurum,
Bu derde mübtelaya ilacını lütfet,
Bu kadar süredir kanaat ettim, dayandım, (sen) insaf et.*

Ey sitâmgar, köngli kıttıg, purcâfâ,
Başlarımgâ sâlib acâb mâcarâ,
Gamgâ koydı âhir mâni bu cüdâ,
Şâd äyläsäng, yetkur emdi başârat...

*Ey zalim, taş kalpli, cefa sunan,
Başlarıma acayip maceralar verdin,
Bu ayrılık beni sonunda gamlara koydu,
Beni mutlu etsen, (onun için) şimdi (bana) bir müjde ulaştır.*

Neçâ müddat ağıyâr ilâ hâr âhşam
Sohbât etib anıng birlân dâm-badâm,
Hazinîgâ kılgân edi köp alam,
Dilda erdi hasrat birlân nadâmat.

*Ne kadar zamandır yabancılar ile her akşam,
Her an sohbet edip,
Haziniye hep elemeler veriyordu,
Gönülde (de hep) hasret ve pişmanlıklar vardı.*

4 *(Muvaşşah Murabba-Tutihân ismi çıkıyor)*
Tâvus râftâringdın bulur hicâlat,

Säbzä içrä yürüb, tâpmay halâvat,
Andalibda yoqtur sândek fasâhat,
Cännätdä yoq hâlâ sândek malâhat.

*Tavus senin yürüyüşlerinden utanıp sıkılır,
Yeşillikler içinde yürüyüp (herhangi bir) tatlılık, Şirinlik bulamıyor,
Bülbülde bile yoktur sendeki güzel söyleyişler,
Cennette bile yok hala sendeki güzellik. (senin gibi bir güzel)*

Vasling mângâ nasîb bolsä, nigârım,
Köngülde şol, ey, közläri humârım,
Bâğrım koyub, heç kâlmadı madârım,
Şâd äyläsäng, yetkur emdi başârat.

*Ey güzel yârim sana kavuşmak bana nasip olsa,
Bu gönülde, ey gözleri uykulu (sevdiğim)
(Seni) bağırma, gönlüme koymaya hiç vesilem kalmadı,
Beni mutlu etsen, (onun için) şimdi (bana) bir müjde ulaştır.*

Tufân käbi âqar mäning köz yâşım,
Hacr otıda heç kâlmadı bardâşım,
İzhâr etib, dilda kılib kengâşım,
Dârding etti siynamni köp carâhat.

*Benim gözyaşlarım tufan gibi akar,
Ayrılık ateşinden yanımda hiç kimse kalmadı,
Meydana çıkarıp, dilde danışmanım olup,
Derdin sinemi hep yaralarla doldurdu.*

Yoqtur âlâm arâ sândek sitämgar,

Sâldıng mäning cânınga köp alamlar,
Barbâd etib, başım üzrâ bu gamlar,
Yoqmu bir dâm emdi mângâ fârâgat?!

*Bu âlem içinde senin gibi bir sitemkâr, zalim yoktur,
Benim canıma hep elemeler saldın,
Başım üzerine saldıgın bu gamlar beni berbat etti,
Şimdi bana bir an bile feragat yok mu?*

Nihâyâtdin ötti cângâ külfeting,
Basdur emdi şunça kılgan gurbätینگ,
Körsât bir yol Hazinîgâ râhatینگ,
Hâr ikimiz elgâ bolmäy malâmât.

*En sonunda canıma yetti verdiğin zorluklar,
Yeter artık şimdiye kadar verdiğin gurbetin,
(Artık) Hazini'ye birkez rahatlık göster,
İkimiz de eller arasında kınanmayız.*

5

Şäydâ kıur uçragänni, ayâ dilbar,
Tâvus kâbi çamanlarda râftâringız,
Dimâgımni äylâr hâr dâm çun muattar,
Sabâ kelib tebratgändâ gulzâringız.

*Divane eder kendine rast gelenleri, ey dilber,
Tavus gibi yeşilliklerde dolaşırız,
Her an hayalime onun güzel kokuları geldiği için,
Saba rüzgârı gelip de gül bahçenizi salladığında.*

Işk otıĝa koyub, boldım çun samândar,
A ‘zâlârim yânb, boldı bir hâkistar,
Hacringizdan adâ bolgan hûn-i cigâr,
Şifâ tilâr emdi sizdin bemârıngız.

*Aşk ateşine düřtüĝüm için semender gibi oldum,
Azalarım yandı kül oldu,
Senin hasretinden, ayrılıĝından ciĝerim kan oldu,
Hastanız sizden şifa diler.*

Mâcnun kâbi zâr äyläsâm biyâbândâ,
Yıĝlâb yursam “Laylî!” debân Registânda,
Yaĝâ yırtıb, dâd äyläsâm hâr zâmânda,
Vaslingızga yetmäy, bolub nâçârıngız.

*Mecnun gibi çöllerde aĝlayıp inlesem,
Leyla diye aĝlayıp çimenliklerde yürüsem.
Her zaman yaka, baĝır yırtıp aĝlayıp inlesem,
Bu çaresiz (kulunuz) size ulaşamıyor, kavuşamıyor.*

Farhâd kâbi Şirin için tâĝlar kâzay,
Sani debân, özgâlârdin köngül uzay,
Nasib bolsâ vasling mängä, dârdim yâzay,
Fidâ äylâb cânım, kılay nisârıngız.

*Ferhad gibi Şirin için daĝlar kazayım,
Hep seni anıp başkalarından gönlümü uzak edeyim,
Sana kavuşmak bana nasip olmsa derdimi yazayım,
Canımı (etraflara) saçıp feda edeyim.*

Şam' otıga koyub hər dām, pārvānāmān,
Vücutlarım yānıb, boldım sūzānāmān,
Mānsūr kābi mān sākin-i māyhānāmān,
May içmaqqa Hāzinîdur hummāringız.

*Her an Şem' ateşine pervaneyi koyup,
Vucudum tamamen yanıp kül oldum ben.
Mansur gibi ben meyhanelerin sakini (yerlisiyim)
Siz içki içmek istediğinizde sizin içkiniz Hazini'dir.*

6 (Muvaşşah Murabba-İbrahimhan ismi çıkıyor)

İrām bāğı içrā sarvi kāmāting,
Åsumandın çeħra sāning sūrating,
Fārgānāni tuttu hālā şöhrating,
Mundın füzûn etsun Hüdā hürmāting.

*İrem bağları içinde o servi boyun,
Senin yüzün semadan gelme bir yüzdür,
Fergane'yi şöhretin tuttu,
Mevla hürmetini bundan daha fazla kılsın.*

Bāğ içinda gül yüzingdin hicālāt,
Lālā köksi ħasratingdin ħat-baħat ,
Bu ālāmdā yoktur sāndek ħubsûrat,
Şükr-i Hüdā, atā kılsun soħbāting.

*Bağ içinde gül, yüzünden utanır,
Lalenin göğsü senin hasretinden kat kat olur,
Bu âlemde senin gibi yüzü güzel olan kimse yoktur,
Huda'ya Şükret, sana sohbetini, muhabbetini bağışlasın.*

R hatım yok c nda, bir d m k rmasam,
T katim yok c nda, bir d m k rmasam,
Kimki t klif ets , birg  b rmasam,
San kelgun a  ld rgusi fur atıng.

*Bir an onu g rmesen canımda rahat, huzur yok,
Bir an onu g rmesen canımda g  , kuvvet yok,
Teklif edenlerin hi birinin de yanına varmasam,
Sen gelince yokluğunu hasretini  ld r r m.*

Etting m ni M cnun k bi dev n ,
Saning   n elg  boldım  fs n ,
Telb  yanglıg d nişimdin beg n ,
Dilda k pdur, kimg  k lay  srating?

*Beni Mecnun gibi divane ettin,
Senin i in insanlar arasında divane oldum,
Seni isteyişimden dolayı kime danıştıysam boş oldu,
G n lde hasretim  oktur, kime anlatayım?*

 icr nıngda ne  m dd t k n yuttum,
Vis lingg  Ő m u sab  k z tuttum,
Saning birl  bu me natni tug ttım,
Bol  m bols , s ning emdi d vl ting.

*Senin yokluğunda ne kadar zamandır (hep) kan yuttum,
Sana kavuşma  midiyle gece g nd z (hep) yollarımı g zledim,
Senin (hayalin) ile bu zorlukları aştım,
Sen ol ki sen olunca olsun benim mutluluğum.*

Mäni kılding halk içida malâmät,
Ey, Yûsuf-i davrânımsan malâhat,
Hûb bilursan sän ma'zurni farâsat,
Şäydâ kıldi mäni säning himmätینگ.

*(Sen) neni halk içinde rezil rüsva ettin,
Ey Yusuf sen bu zamanın en güzelisin,
Eğer sen sevdaya girersen anlayışında özür oluşur,
Senin lütfün beni divane etti.*

Hulk u huying etti, yârim, giriftâr,
Hâr nâ kılsäng, mända yoktur ihtiyâr,
Sarf äyläsäm, kâmdur sängä bâşumâr,
Fidâ kılsäm hâr nâ bârim, izzätینگ.

*Yârim beni (kendi) tabiat ve huyuna giriftar etti,
Ne yapsan da bende ona karşı koymaya, katlanmaya güç yoktur,
Sana beş de elli de harcasam az gelir,
Neyim var neyim yoksa senin izzetine feda edeyim.*

Ey, dilber-i âlâm arâ yagânâ,
San şam' dursan, män misâl-i pârvânâ,
Hâlâ özing bir Yûsuf-i Fârgânâ,
Nikâb açsäng, elgä yüzing – şâfkating.

*Ey bu âlem içindeki güzeller arasında birtane (olan)
Eğer sen mum isen ben de misal pervane,
Sen hala Fergane'nin Yusuf'usun,
Örtünü açsan, elini yüzünü (ve de) şefkatini.*

Nuktadānlār ħarf ālsalar ħār kaçān,
İbtidādın nāmıng çıkar begümān,
Ġussa çekib Ĥazinîning baġrı kân,
māngā şāfkat dāim bolsun ādāting.

*Nuktedanlar her nereden harf alsalar,
Hiç şüphe yok ki daha başlamadan onların karşısına adın çıkar,
Kederler çekip duran Hazini'nin bağı kanlar(la doludur)
Her zaman bana şefkat etmek olsun âdetin.*

7

Raĥm āylāgil, ey, Yûsuf-ı zāmānım,
Ya 'ķubıngga munça cāfā kılursan?!
Kan 'ānîdin Mısra yetmäs figānım,
Na sābābdin özdin cüdā kılursan?

*Ey bu zamanın Yusuf'u merhamet eyle,
Yakubun'a neden bu kadar zamandır cefalar edersin?
Kenan'dan daha büyüktür Mısır'a ulaşmaz inleyişlerim,
Neden kendinden böyle ayrı kılırsın?*

Ävväl na deb şāydā kilding özinggä,
Raĥm āylāmāy, ey maĥlîka, yüzinggä,
Mān telbāni ilintirib sözinggä,
Bu aĥdinggä kaçān vāfā kılursan?

*Önce ne dedin de gönlüne divane ettin,
Ey güzeller güzeli yüzünü göster de merhamet eyle,
Ben talibini inlettirip ateşinde,
Bu ahların için ne zaman vefa edeceksin.*

Mäcnun käbi âh urarmän sahrâda,
Bâğrım ürtab, koyar ışk-ı Lâylâda,
Aklım azıb, başım türfâ sävdâda,
Bu dârdimgä kaçân dävâ kılursan?

*Ben çöllerde Mecnun gibi ağlar inlerim,
Bağrımı yırtıp Leyla'nın aşkını koyarım,
Aklım azdı (başımdan gitti) başım tuhaf bir sevdada,
Bu derdime nasıl deva olacaksın?*

Dilrubâlär haylin kıadd-i niğâli,
La'î-i labing erur âb-ı zülâli.
Uşbu äydgän sözim kıelmäs malâli,
Mâni özdin kaçân rızâ kılursan?

*Gönülçelen güzellerin çoğu fidan boylu,
Dudağın ve ağzın tadar berrak suyu,
Bu söylediğim sözden sıkıntı gelmez,
Beni ne zaman kendinden razı edeceksin.*

Emdi cäfâ cângä sälmä, sitämgar,
Firâkıngda kıoyub-ürtab sämändär,
Hazinîni kıildi ışkıng kıalandar,
Mübtâlânı ne deb gädâ kılursan?

*Ey zalim yârim canıma cefa verme şimdi,
Ayrılığında bırakıp, gider semender,
Hazini senin aşkından herşeyi terk etti kalender oldu,
Sana muhtela olmuş yârine neden kendine köle edersin?*

8

Eşit arzımnı, äytay, yâr-i cânân,
Pärrirûlar arâsıda hûbânısan,
Heç kâlmadı hayâlimda zârrä, inân,
Kıl tärâhhum, biz -râiyät, sultânı- sän.

*Canan yârim söylediklerimi işit diyor,
Peri yüzlülerin arasında sen en güzelisin,
Hiç hayalimde senden zerre kalmadı, inan,
Bana merhamet eyle, biz senin halkın sen de bizim sultanımızsın.*

Yusuf kâbi malâhatning yagânäsi,
Hâr kim körsä, äytur: “Bolğay devânäsi”,
Zülayhâdek halk içinde âfsânäsi,
Aslın sorsäng, özing şûhning gädâsısan.

*Yusuf gibi güzellikte bir tanesin,
Kim görse "divanesi olunur" derler.
Züleyha gibi halk içinde efsanesi,
Aslını sorsan kendin güzelliğinin kölesisin.*

Hûr u pâri yüzing körsä, şäydâ bolğay,
Ähl-i maşşâr yaka yırtıp, dâd äylägäy,
Düzâh içrâ uqûbetdin heç kâlmägäy,
Şäydäläring äytur: “Cännät rayhânısan”.

*Huri o peri yüzünü görse onun tutkunu olur,
Maşşer halkı yaka bağır yırtıp feryatlar eder,
Cehennem içinde akibetin hiç iyi olmayacak,*

Sana divane olanlar "Cennet kokulusun" derler.

Tāvus kābi çamānlārdā hīrām etsāng,
Çumrīlardek sayr-i bāğ-ı İrām etsāng,
Uçragānnı ğamzang birlā ğulām etsāng,
Nāla kılsāng, andālīblār huşhānısan.

*Tavus gibi yeşilliklerde endamlı yürüsen,
Kumrular gibi İrem Bağlarında dolaşıp dursan,
Sana rast gelenleri (karşına çıkanları) gamzelerin ile (kendine) esir etsen,
Sen bir inlesen bütün bülbüller arasında en hoş sesli olan sen olursun,*

Tagāfuldin heç qālmadı sän kılmāğān,
Cāmālingning şu 'lasigā yok toymāğān,
Dārding tārтіb, firāqingda adā bolğān,
Şifā bergil, āhl-i dārding darmānısan.

*Bilmezlikten gelmeye hiç lüzum kalmadı,
Cemalinin aydınlığını duymayan kalmadı.
Derdin hile ve aldatma, ayrılığında eda olan,
Şifa ver, dert ehlinin dermanısın.*

Közdin ākқан yaşımmudur yāk-i Fırāt,
Cānım ürtab, yakın yetti vaqt-i mamāt²⁶⁰,
Hızr yangliğ yetkur emdi āb-ı hayāt,
Mārḥāmat kıl, Hazinining suygānısan.

*Gözümde akan yaşlar benim mi yoksa Fırat'ın yaşları mı?
Canım bitti ölümün, onun vakti yaklaştı.*

²⁶⁰ Ölüm vakti.

*Hızırın yanına ulaştır şimdi âb-ı hayat,
Hazininin soyuna sen merhamet eyle.*

9

Umîd birlä kelibdurmiz âstânäga,
Nazar sâling bâğrı kuygân devânäga,
Hânümân u mâl u cåndın begânäga,
Şâh-ı Cârîr, Pâdşâh pîrim, mädäd kıling.

*Biz senin dergâhına ümid ile geliriz,
Bağrı yanan divaneye bir bakın,
Ev bark, mal ve candan geçmiş olanlara,
Şah-ı Cerir, Padişahım pîrim, yardım edin.*

Fârgânäning tarbiyati sizdin ermiş,
Hâr hâcätmänd murâdını tilâb kelmiş,
Ziyârätgä kelib, mundä yığläb turmuş,
Şâh-ı Cârîr, Pâdşâh pîrim, mädäd kıling.

*Ferganenin terbiyesi sizdenmiş,
Her muhtaç olan muradını senden talep etmeye gelmiş,
Ziyarete gelip önünde ağlayıp durmuş,
Şah-ı Cerir, Padişahım pîrim, yardım edin.*

Şâfkat kıling hâr talâbda kelganlarga,
Kelâlmäyin bemâr bolub yâtganlarga,
Nazar saling bir yol kelib ketganlarga,
Şâh-ı Cârîr, Pâdşâh pîrim, mädäd kıling.

Sizden birşeyler talep eden herkese şefkatli olun,

Hasta olup yatanlara, uzak durmayın (yardımı esirgemeyin)
Bir kere bakın gelip gidenlere,
Şah-ı Cerir, Padişahım pîrim, yardım edin.

Hâr kim kelsä, ihlâs birlän, navmîd ketmäs,
Umîdim köp, şol bändägä günâh bitmas,
İnşâallâh, ikki dünyâ hâr äylämäs,
Şâh-ı Crîr, Pâdşâh pîrim, mädäd kıling.

Ihlâs ile gelen ümitsiz bir şekilde geri dönmez,
Ümidim çok (ama) bu kulunda günah hiç bitmez,
İnşaaallah iki dünyada (da bizi) ateşine almaz,
Şah-ı Cerir, Padişahım pîrim, yardım edin.

Kelganlärning könglida bir maqsadı bâr,
Dilidägi müddäâsın sizdin tilâr,
Ziyâretgä kelib, mundä yıglâb turâr,
Şâh-ı Cârîr, Pâdşâh pîrim, mädäd kıling.

Gelenlerin gönlünde bir maksatları var,
Gönlündeki isteklerini hep senden diler,
Ziyarete gelip burada ağlayıp durur,
Şah-ı Cerir, Padişahım pîrim, yardım edin.

Öz ismingiz halk içinde Şâh-ı Cälîl,
Âlıb kelgän säbzä bargi bizgä kalîl,
Yâzıb kelgän risälängiz bizgä dalîl,
Şâh-ı Cârîr, Pâdşâh pîrim, mädäd kıling.

Sizin isminiz halk içinde Şah-ı Celil,

*Alıp geldiğiniz yeşil yaprak bize kısa,
Yazıp geldiğiniz risale bize delil,
Şah-ı Cerir, Padişahım pîrim, yardım edin.*

*Bâbângızdır Mâdinâda Hâk Mustafâ,
Muttakângiz Osmân kâbi kân-i hayâ,
Hâzinîdur gulâmıngız, âciz gâdâ,
Şâh-ı Cârîr, Pâdşâh pîrim, mädâd kıling.*

*Medine'de babanızdır hak Mustafa,
Dayanağınız hayâ kaynağı Osman gibi,
Hazini aciz kulunuz hizmetçinizdir,
Şah-ı Cerir, Padişahım pîrim, yardım edin.*

10

*Mustafâğa dünyâ vâfâ kılmadı,
Zikriyâğa dünyâ vâfâ kılmadı,
Anbiyâğa dünyâ vâfâ kılmadı,
Ävliyâğa dünyâ vâfâ kılmadı.*

*Mustafa'ya dünya vefa etmedi,
Zekeriya'ya dünya vefa etmedi,
Nebilere dünya vefa etmedi,
Evliyalara (da) dünya vefa etmedi.*

*Äbû Bâkr u Omâr, Osmân, Alini,
Zuhrâ ilan Hasan, Husâyın vâlîni,
Âldı âcâl bârçâ mürsâl nâbîni,
Murtâzâgâ dünyâ vâfâ kılmadı.*

*Ebubekir Ömer, Osman ve Ali'yi,
Zühre ile Hasan Hüseyin veliyi,
Ecel aldı bütün nebi ve seyyidleri,
(Aliyy'ül-) Murtazaya dünya vefa etmedi.*

*Qayân ketti ottuz üç ming sahâba?!
Ketti alar hasrat, dîl-i hunâba,
Dünyâ erur bir köhnay-i Harâba,
Raḥnamâgâ dünyâ vâfâ kılmadı.*

*Nereye gitti otuz üç bin sahabe?
Onların hepsi hasret ile gönülleri kan dolu bir şekilde gittiler,
Dünya (dediğin yer) köhne bir harabedir,
Yol gösterici (Nebiye) dünya vefa etmedi.*

*Gâvsul-A'zam ävliyâlär sardârı,
Alḥämduallah, ümmätining gamḥârı,
Mäsîhâdek cânbaḥş erdi guftârı,
Muttakâgâ dünyâ vâfâ kılmadı.*

*Gavs-ul Azam (A.K.Geylani) evliyaların efendisi,
Elhamdulillah ümmetinin gam ortağı,
Sözlerin Mesih gibi can veren idi,
Takva ehline de dünya vefa etmedi.*

*Mäcnun ötti, qoyub ışkı Lâylâda,
Farḥâd-Şirin, Vâmîk köngli OZRâda,
Muḥabbât-i Sän'ân kız-ı tarsâda,
Cânfidâgâ dünyâ vâfâ kılmadı.*

*Mecnun aşkını Leyla'da bırakıp gitti,
Ferhad Şirin'de, Vamık'ın da gönlü Azra'da (kaldı)
Sinanın sevgisi Hıristiyan kızında,
Canını feda edene dünya vefa etmedi.*

*Tâhirmi kör, Zâhrâga dil bâğladı,
Işk otığa yürak-bâğrın dağladı,
Tığ âstıda ölmâklıkni çağladı,
Bâvâfâgâ dünyâ vâfâ kılmadı.*

*Tahir'i gör Zühre'ye gönül bağladı,
Aşk ateşiyle yüreğini-bağrını dağladı,
Ok altında ölme isteği ile çağladı,
Vefasızlara da dünya vefa etmedi.*

*Ol Mâvlâvî Câmî dedi "Hamdamim",
Mirzâ Husâyın der erdilâr "Mağramim",
Hazinîmân, İbrâhimdur suygânım,
Purhatâgâ dünyâ vâfâ kılmadı.*

*O Mevlevî Camî "hemdemim" dedi,
Mirza Hüseyin "mahremim" derlerdi,
Ben Hazini İbrahim soyundanım.
(Ben) hatalarla dolu (kula) dünya vefa etmedi.*

11

*Arzım eşit, ey, zâlim u sitâmgar,
Hacr otığa zârrâ tâkat kâlmadı,
Muhabbâting mâni kıldı kalandar,
Hacr otığa zârrâ tâkat kâlmadı.*

(Benim Şu) isteklerimi işit ey acımasız zalim (yar)
Ayrılık ateşinden inlemeye g¼c¼m kalmadı,
Senin sevgin beni d¼nyadan el çektirdi,
Ayrılık ateşine zerre kadar g¼c¼m kalmadı.

Man m¼btälâ, hâlim sorsâng, na bolğay?
IŞking otı y¼rak-bâğrım dağläğây,
Bu dârdingâ dâvâ kılsâng, na bolğay?
Hacr otıgâ zârrâ tâkat kâlmâdı.

Sana bağlanmış olan bana halimi sorsan ne olsun?
AŞkın ateşi y¼reğimi-bâğrımı dağlıyor,
Bu derdime deva olsan ne olur?
Ayrılık ateşine zerre kadar g¼c¼m kalmadı.

Keâ-k¼nd¼z tinmây dâim yığlarmân,
Ârâm olmay Şâm u sâhâr közlârmân,
Başım âlib ketârimni közlârmân,
Hacr otıgâ zârrâ tâkat kâlmâdı.

Gece g¼nd¼z hiç durmadan daima ağlarım,
Gece g¼nd¼z durmadan yolunu gözlerim,
Başımı alıp gitmeyi gözlerim, (beklerim)
Ayrılık ateşine zerre kadar g¼c¼m kalmadı.

Laylî kâbi Mâcnuningni sormadıng,
Şirin kâbi Farhâdıngni körmadıng,
Zâhrâ kâbi Tâhiringni suymadıng,
Hacr otıgâ zârrâ tâkat kâlmâdı.

*Leyla gibi Mecnununu sormadın,
Şirin gibi Ferhadını görmedin,
Zühre gibi Tahirini saymadın,
Ayrılık ateşine zerre kadar gücüm kalmadı.*

*Vâmîk kâbi kûyingdâ köp yığlatmâ,
Uzrâ kâbi yûrak-bâğrım dâğlatma,
Visâlinggâ yetkur emdi, izlâtmâ,
Hacr otıgâ zârrâ tâkat kâlmâdı.*

*Vamık gibi yanında hep ağlatma,
Azra gibi yürek-bağrım dağlatma,
Beni şimdi kendine kavuştur, yolunu gözletme,
Ayrılık ateşine zerre kadar gücüm kalmadı.*

*Âdhâm kâbi taht u bahtım tâşlâsâm,
Nasimîdek mân olârni hoşlâsâm,
Güş t u püstüm cüdâ kılib sözlâsâm,
Hacr otıgâ zârrâ tâkat kâlmâdı.*

*Ethem gibi taht ve bahtımı terk etsem,
Nesimi gibi ben onları mesud etsem, canlandırısam,
Etlrimi derimden ayırıp ateşlerde yaksam,
Ayrılık ateşine zerre kadar gücüm kalmadı.*

*Guvâhımdur mâning rang-i sâ mânım,
Köz yaşımdur selâb etib tufânım,
Bir yol desâng Hâzinîni suygânım,
Hacr otıgâ zârrâ tâkat kâlmâdı.*

*Şahidimdir benim saman rengim,
Buraları sellerle dolduran benim gözyaşı tufanımdır,
Bir kere Hazini'nin soyundanım desen,
Ayrılık ateşine zerre kadar gücüm kalmadı.*

4.4. MUHAMMÄSLÄR / MUHAMMESLER

1

*Etmägil, Yâ Rab, mâni âhirda îmandın cüdâ,
Mağfirät kılğil, casad bolgadâ bu cândın cüdâ,
Gur içinde rahmâtingni etmä bu tândın cüdâ,
Rûz-i maşşärdâ bolay ol nâr-ı sûzândın cüdâ,
Gur içinde şâfkating hâm bolmâsun mândın cüdâ.*

*Ya Rab beni ahirde imandan ayrı etme,
Cesedim bu canımdan ayrıldığında beni affeyle,
Mezar içine girdiğimde rahmetini bu tenden ayrı etme,
Maşşer gününde o yakıcı ateşten beni uzak eyle,
Mezar içine girdiğimde de benden uzak olmasın.*

*Biz gariblarning özingdin özgâ bir darmânı yok,
Bändälarning sândın özgâ, başqa bir armânı yok,
San özing "bändäm" desäng, biz, âsîning armânı yok,
Hârna kilsäng, sän kılursan, özgäning fârmânı yok,
Âsî-câfi bolmâsun cännät u rizvândın cüdâ.*

*Biz gariplerin kendinden başka bir dermanları yok,
Kölelerinin senden başka bir hasreti yok,
Sen bir kere "kulum, kölem" desen, biz asilerin başka hasreti yok,
Ne istersen sen yaparsın, senin (üstünde) ferman yok,
Asiler ve cefa verenler cennet ve ridvandan ayrı olmasın.*

Âhirât vâhmi bilân dâim mâning köksümde gam,
Ol kıyâmât vâhmidin könglümde ming dârd u alam,
Ma'siyetning râhiga şävķim bilân koydum ķadâm,
Fisk u isyân birlâ yurdum, äylâdim tâatni kam,
Mân gädâ, sän Pâdşâh, heç ķilmâ ehsândin cüdâ!

*Ahret korkusu ile daima benim göğsümde gamlar var,
O kıyamet endişesindengönlümde binlerce dert ve sıkıntılar var,
Günah ve isyan yolunda şevk ile adımlar attım,
Günah ve isyan ile yurdumu isteklerimin itaatine verdim,
Ben köle sen padişah, beni ihsanından uzak eyleme.*

Ävväl u âhir yıgilgây rûz-i maşşârdâ hãmâ,
San özing mân hastani: "Düzaķ arâ caying!" – dema,
Mârĥâmat äylâb mângä, ol kün desäng: "Köp gam yema!"
"Purĥatâmân" – deb, bu dâm, ey, âsî bândâm, gam yema!
Bolmâgil sän emdi ĥârgiz ayş u farĥundın cüdâ!

*Maşşer günü gelmeden önce ve sonra durmadan ağla,
Sen ben hastanı: "Cehennemim içine koyacağım" deme,
O gün bana merhamet edip "çok gam çekme" desen,
"Ben hatalarla doluyum" deyip, ey asi kulum gam çekme,
Sen şimdi eğlence ve sevinçlerden ayrı kalma.*

"Ümmätim" deb yoĥlasa Pâygâmbâr-i âhir zâmân,
"Ol câĥännâm âtaşidin, - desâlär, - tâpdıng âmân!"
Ĥâm Äbü Bâkr u Omär, Osmân, Ali sâĥibķırân,
"Ey Ĥazinî, âb-ı kâvsâr içgâli kelgil bu yân!"
Taşnalıkda bolmäyın ol Şâĥımârdândın cüdâ.

*Ahir zaman peygamberi "ümmetim" deyip bizi ansa,
"O cehennem ateşinden -dese- kurtuldun"
Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali hep oldu hükümdar (halife)
"Ey Hazini bu yana gel de kevsir suyu iç"
Dışarıda kalmayın o Şah-ı merdandan ayrı.*

2

*İkki âlämdä erursiz âsîlärgä raḥnamâ,
"Raḥmätän lil âlämin" deb köz tutar rûz-i cäzâ,
Ḳabringizda cûş uradur raḥmät-i nûr-i Ḥüdâ,
Hâr kişi ḳilsä ziyârät, dârdigä tâpgây dävâ,
Ravza-i pâkinggä keldim, Yâ Rasûl-i Mustafâ!*

*Siz iki âlemde de asilere kılavuz olursunuz.
"Rahmetell-il âlemin" deyip o ceza gününün yolunu gözleriz,
Allah'ın rahmetinin nuru kabrinizde size çoşku versin,
(O kabristanları) ziyaret edenler dertlerine deva bulurlar,
Ya Rasul Mustafa o pak ravzana geldim.*

*Bir nazar ḳilgil mängä Âdäm Saffini ḥurmâti,
Ḥäm Ḥalîl-i bâsafâ, Nûḥ-ı nâbîni ḥurmâti,
Ḥäm Âbû Bâkr u Omâr, Osmân, Alîni ḥurmâti,
Yüz yigirmä dört ming ütgan nâbîni ḥurmâti,
Ravza-i pâkinggä keldim, Yâ Rasûl-i Mustafâ!*

*Saf pak olan Âdem ḥürmetine bana bir nazar kıl (bakıver)
Sefa görmeyen Halil ve Nuh nebi ḥürmetine,
Hem Ebubekir Ömer, Osman ve Ali'nin ḥürmetine,
Yüz yirmi dört bin nebinin ḥürmetine,
Ya Rasul Mustafa o pak ravzana geldim.*

Tende-cismimde iman, şâyeste kılğil Tävbagä,
Ol ümîd birlä bârib başımnı ursam ravzagä,
Häzrâti Âdäm duası boldı makbul Ka'bagä,
Ölmesidin bul Hazinîkim bâribdur Mekyegä,
Ravza-i pâkinggä keldim, Yâ Rasûl-i Mustafâ!

*Ten ve cismimde iman, tövbemi kabul eyle,
O ümid ile ravzana gelim başımı vursam,
Hz. Âdem'in duası Kâbe'de kabul edildi,
Ölmezden önce bu Hazini ki Mekke'ye varmıştır,
Ya Rasul Mustafa o pak ravzana geldim.*

3

Uşbu dünyagä kelib, ğurbätgä yâr olğân ğarîb,
Şâdlıknı taşlabân, ğamgä düçâr olğân ğarîb,
Sârgârib ruhsârasi, gard-i ğubâr olğân ğarîb,
Yâr u dost u akrabâlar içrâ ğor olğân ğarîb,
Aĝniyâlârgä sözi be-e'tibâr olğân ğarîb.

*Bu dünyaya gelip gurbete yar olan garip,
Mutlulukları bırakıp gamlara giren garip,
Yüzü gözü sararıp toz duman olan garip,
Yar, dost ve akrabalar içinde hor, hakir olur garip,
Zenginler arasında sözüne itibar olunmayan garip.*

Boldılar beçâralıkdin Hâk Tââlâga ğabîb,
Bârçâ Pâyğâmbâr içinde kildi Hâk özgä qarîb,
Âylâdi qallâşga Cäbr u cäfâlârni nasîb,
.....

Tângla Tangri kâşida kâri barâr olgân garîb.

*Bi çarelikten Hak Teâlâ'ya sevgili oldular,
Bütün peygamberler içinde Hakk (O'nu) kendine yakın eyledi,
Kalleşlere ceza ve zorlukları nasip eyledi,*

.....²⁶¹

Yarın kıyamette Tanrı huzuruna yaşlı olarak giden garip,

hâtırı dâim muşavvaşdur, biling, şâm u sabâ,
Dâimâ râhatnıng ürnıga körâr Câbr u câfâ,
Koymayın kuvlar anı, kirsâ halâyıqlâr arâ,
Ağniyâ izzâtdâ, hâr yerdâ tâpar miskin izâ,
Egni çirkin, sırrı elgâ aşkâr olgân garîb.

*Bilin (ki onun) akli sabah akşam sürekli karışıktır,
Daima rahatının önüne zorluk ve sıkıntılar koyar,
Onu halkın arasına koymasın, kovalarlar,
Zenginler izzette miskinler de her yerde eziyetler bulur,
Üstü başı çirkin (dağınık ve), sırrı ellere aşıkâr olan garip.*

Aksâr-i ümri musâfirlikda ütgây darbadar,
Başı yâstıkga tegib yetsa, kişi olmas habâr,
Kolda mâlı bolmâsa, heç kim kelib sâlmâs nazar,
Gar kâzâsı yetsâ, ölsâ, kümgâni kılğay hazar,
Murdasi, hâk-i kocâ, yalgız mâzâr olgân garîb.

*Ömrünün çoğunu misafirlikte geçirir derbeder,
Başı yastığa deyip yatsa (uyusa) insanın birşeylerden haberi olmaz,
Parası (malı) olmayan insanlara hik kimse gelip bakmaz,
Yazılan vakit gelip de öldüğünde, kabrini hüznü eyley,
Öldüğünde koca toprakta yalnız bir mezarı olan garip.*

²⁶¹ Noktalarla belirtilen mısra elyazma kaynak metninde yok.

Bebizâatlar²⁶², biling, bâr ümriça mehnatdadur,
Körmagay hârgiz halâvât, hâtırı ğurbatdadur,
Zârrâ şâd olmay Cähândâkim, alar külfatdadur,
Tanda cânı tâ hayâtı bâriça zahmatdadur,
Bil, Hazinî, ğussadın cândın guzâr olĝân ĝarîb.

*Ey fakirler ömrünüde hep zahmetler olduĝunu bilin,
Herkes tatlı bir hayat göremiyor, akli (hep) gurbettedir,
Dünyada zerre kadar mutlu olmazlar, onlar hep zorluklar içindedir,
Tendeki canı bütün ömrü boyunca hep zahmetler içindedir,
Bil ki Hazini isyan ve ğühalarından dolayı candan geçen garip(tir).*

4

Vây, ğor oldı şârîât, dinimiz boldı ĝarîb,
Bu neçük türfâ alâmât, dinimiz boldı ĝarîb,
Yâ yakındurmu kıyâmât, dinimiz boldı ĝarîb,
Köp rivâc âldı şârârât, dinimiz boldı ĝarîb,
Bârçâdin ketti adâlât, dinimiz boldı ĝarîb.

*Eyvah ki şeriat artık hoşlanmaya başladı, dinimiz garip oldu,
Bu ne kadar tuhaf bir iştir, dinimiz garip oldu,
Yakın mıdır acaba kıyamet, dinimiz garip oldu,
Kötülükler çok rağbet görmeye başladı, dinimiz garip oldu,
Herkesten gitti adalet, dinimiz garip oldu.*

Tävba denglar, ey birâdârlâr, turib şâm u sabâ,
Äylâşib zâr u tazarrûlar, tilâng Hâkdin pânâ,
Dâimâ tâat-ibâdâtdâ bolib, äylâng duâ,

²⁶² Hiç bir şeyi olmayan, fakir.

Şâyäd etsa raħm, Rabbim – Pâdşâh, bizlär – gädâ,
Cürm etib, kılmây nadâmat, dinimiz boldı ğarîb.

*Ey kardeşler gece sabah durup Allah'a dua edin,
Sürekli inleyip ve yalvararak Allahtan sığınma dileyin,
Daima itaat ve ibadet edip dualar edin,
Şayet merhamet etse, rabbim-şah, bizler ise köle,
(İnsanlar) hata, günah edip pişman olmuyorlar, dinimiz garip oldu,*

hânäkâhda zikr-i Haq mânâ', şârârât âşkâr,
Bärçä nâkâslär hûkümâtdä säyyiddur, hoca – hor,
Kimdä dünyâ bolsä, hâlâ halk içrâ e'tibâr,
Âlim u Şâyh-i zâmân hılvatda yığlar zâr-zâr,
Cârî bolmäsdan tarîkat, dinimiz boldı ğarîb.

*Hanelerde Hakk'ı zikretmek gizli, şerhler açikhale geldi,
Bütün nakıs (eksik) kişiler hükümette saygın, hocalar hor (görülür oldu),
Kimde dünya işleri daha önemliyse halk içinde onun itibarı daha da fazla,
Bu zamanın şeyh ve âlimleri halvette (yalnız kalma, çekilme) inleye inleye ağlar,
Tarikatın itibarı olmamaya başladığından beri, dinimiz garip oldu.*

Bu zâmânlârdâ zinâ birlân ğınâ tâpdı rivâc,
Yaşşilârgä sabr kılmâkdın bolak yoğdur ilâc,
Bu na muşkildur: müsülmânlar berur müşrikka bâc,
Turmayın Fârgânâ içrâ emdi Bâytullâgä kaç,
Cürm etib, kılmây nadâmât, dinimiz boldı ğarîb.

*Bu zamanlarda zina ile mal mülk revaç buldu,
İyi olanlara sabretmekten başka ilaç yoktur,
Bu ne zor (tuhaf) iştir: müslümanlar müşriklere vergi verir,
Fergane içinde durmayın, şimdi Beytullah'a (Kâbe) kaç,*

(İnsanlar) hata, günah edip pişman olmuyorlar, dinimiz garip oldu,

Hâr kayânda bolsâ dânlârni hâlâ bâğrı kân,
Bu fâlâk râftârı kac dâstidin äylârlâr figân,
Kul yakâda, Tävbä deb äyläng yänä pîr u cavân,
Behâbâr turma, Hazinî, anqarîb âhir zâmân,
Vâ darîgâ, bu na hikmat, dinimiz boldı garîb.

*Her nerede olsa âlimlerin bağı hep kan dolu,
Geçip giden bu felek elinde figan eylerler,
Kul olanlar yaşlı genç tövbeler edip ağlayın yine heryerde,
Habersiz durma Hazini ahir zaman çok yakındır,
Vah yazık bu ne hikmet, dinimiz garip oldu.*

5

Mübtâlâlâr nâ' lasini tün-sâhâr, yârim, eşit,
Keçalar hacring bilänkim äylägän zârım eşit,
Mân nisâr äylây yolıngda yok ilâ bârim, eşit,
Misli Sen'ân bâğlaşan boynumda zünnârım, eşit,
Hâsrätıngda yığlarâm dâim, şab-i târim, eşit.

*Ey yârim sana tutkun olanların inleyişlerini sabah akşam işit,
Geceleri hasretinden ettiğim inleyişlerimi işit,
Ben senin yolunda varımı yoğumu saçıyorum, (bunu) işit,
Sen'an gibi boynuna ip bağlamış biriyim, işit,
Sürekli hasretinden ağlar, geceleri yaşlar dökerim, işit.*

Yâş tōkarman közlârimdin Nuḥni tufânîdek,
Misli Yahyâdek, biyâbândä Şuayb çopânîdek,
Yusûfım deb yığlasâm çün Ya'ḳub-i Kan'ânîdek,

Ävvälide kul bolıb, âhir Misr sultânidek,
Bir kalâba ip bilân bolgân haridârim, eşit.

*Nuh tufanı gibi gözlerimden yaşlar akıtırım,
Aynı Yahya gibi, çöllerde Şuayb adlı çoban gibi,
Kenan'lı Yakup gibi Yusuf'u deyip ağlasam,
Ellelinde kul olup sonrasında Mısır sultanı (Yusuf) gibi,
Bir köpeği ipe bağlasam (ey onu) satın alanı (yârim) işit.*

Zikriyâdek Hâk kâzâsığa rızâ bolsämmükün?
Misli Musâdek Hüdâyımğa nâvâ kılsämmükün?
Bâlki Circîsdek aduylâr dâstida ölsämmükün?
Neçâ öltirgân bilâ ölmây, tirik tursämmükün?
Şahr-i Musûl şâhidin târtgan âzârım, eşit.

*Zekeriya gibi Hakk'ın verdiğine razı olabilir miyim?
Aynı Musa gibi Huda'mla sohbet edebilir miyim?
Belki de Circis (İdris) gibi düşmanlar elinde kalaabilir miyim?
Nice ölümler gelse de ölmeyip diri kalabilir miyim?
Musul şehrinin şahından duyduğum azarları işit.*

Çilla öltürsam naḥangni batnı²⁶³ da Yunusdek,
Ölmäyin cännätgä kirsam man oşâl İdrisdek,
Şâḥ bolsäm âlama İskändär u Kâvusdek,
İntizâr etsam Sulaymânga yänâ Bilkisdek,
Âsaf ibn-i Burkıyâ kelgunça hummârım, eşit.

*Yunus gibi balıkların karınlarında çile çeksem,
İdris gibi ölmeden cennete girsem,*

²⁶³ Timsahın karnı. (Kelime sözlükte timsah olarak verilmiş ancak kıssada bunun balık olduğu malumdur. Bu nedenle bu 'neheng' kelimesini burada balık olarak çevirdik.)

*İskender Kavvas gibi bütün âleme şah olsam,
Belkıs gibi Süleyman'dan yana kendimi adasam,
Asaf ibn-i Burki'ye içkimi sununca, işit.*

*Ol Safiyullâhdek "Yâ Rabbânâ" deb yıglasâm,
Hâzrâti Ayyûbdek Hâknı rızâsın közläsâm,
Yâ Hâlılullâhdek oğlumnu kurbân äyläsâm,
Mustafâdek Mâkkâdin çıksam, Mâdinâ közläsâm,
Bu Hazinî turmâka bu yerdâ nâçârım, eşit.*

*O Seyfullah gibi "Ya Rabbena" deyip ağlasam,
Hz. Eyüp gibi (sadece) Hakk'ın rızasını gözleşem,
Ya (da) Halilullah gibi oğlumu kurban eylesem,
Mustafa gibi Mekke'den çıksam da Medine'ye göç etsem,
Bu Hazini burada durmaya mecbur (çaresizim) işit.*

6

*Bahâkkı Âdâm u Havvâ, Hüdâyâ, dingâ kuvvat ber,
Ayâ Sâttâr-ı behâmtâ, Hüdâyâ, dingâ kuvvat ber,
Tüfâyli İdris u Musâ, Hüdâyâ, dingâ kuvvat ber,
Erursan Kâdir-i yâktâ, Hüdâyâ, dingâ kuvvat ber,
Ki, bârçâ sırrıdın âgâ, Hüdâyâ, dingâ kuvvat ber.*

*Âdem ve Havvayı yaratan, Ey Huda, dine kuvvet ver,
Ey hataları örten eşsiz Rabbimiz, Ey Huda, dine kuvvet ver,
İdris ve Musa'nın hürmetine, Ey Huda, dine kuvvet ver,
Ey Kadir-i yekta, Ey Huda, dine kuvvet ver,
Herkes senin sırrından haberdardır, Ey Huda, dine kuvvet ver.*

Musallât äyläding Nûhi nâbîni kavmiga tûfân,

Nigîn²⁶⁴ berding Sulaymângâ, câhândä äyläding sultân,
Ġazâb kıldingki, boldı Lut kavmi lahzada yaksân,
Ki, hâr ne äylâmâklık kudrätینگ äldidädur âsân,
Özingsân Hâlık-i äşyâ, Hüdâyâ, dingä kuvvat ber.

*Nuh nebinin kavmine tufanı musallat eyledin,
Süleyman'a mühür verdin, cihanda sultan eyledin,
Gazap ettin de Lut kavmi bir anda yer ile yeksan oldu (mahvoldu)
Her ne istersen yapmak senin kudretindedir, herşey sana çok kolaydır,
Herşeyin yaratıcısı sensin, Ey Huda, dine kuvvet ver.*

Bahâkkı Yusuf u Ya'kubi nâbînâ tüfâylidin,
Oşâl Ayyûb-i dâd²⁶⁵nâ, Zikriyâ, Yahyâ tüfâylidin,
Duânı müstacâb etgil Rasulullâh tüfâylidin,
Kâzâgâ râzılık bergân Zabihullâh tüfâylidin,
Ki, Yâ Rab, hürmat-i İsâ, Hüdâyâ, dingä kuvvat ber.

*Yusuf'un hakkı ve gözü aciz kalmış Yakup'un hürmetine,
O Eyyüb'ün inleyişleri, Zekeriyya, Yahya'nın hürmetine,
Dualarını kabul ettiğigin (bütün) resullerinin hürmetine,
Senin verdiklerine tamamen razı olan Zebilullah hürmetine,
Ki Ya Rab, Hz. İsa'nın hürmetine, dine kuvvet ver.*

Kârâm äyläb, nahangni batnıdä Yunusgä câ berding,
Ki, kırk kün kudrätینگ birlän kanâatdin gızâ berding,
Hâlılni düşmanıga paşşâdin köp câzâ berding,
Ġazabnı şu'lası cûş urdi, kavmigä bälâ berding,
Murâdım şolki, ma'bûdâ, Hüdâyâ, dingä kuvvat ber.

²⁶⁴ Yüzük, mühürlü yüzük.

²⁶⁵ İnleyiş, feryad etme.

*Kerem eyleyip timsahın karnında Yunus'a yardım ettin,
Ki kudretinle kırk gün kanaatten gıda verdin,
Halil'in düşmanına Sivrisinekle büyük ceza verdin,
Gazabının alevi coştı da kavmine bela verdin,
Yaratandan muradım şudur ki, Ey Huda, dine kuvvet ver.*

*Şafe' kıldım tamâmı rûh-ı pâk-i ânbiyâlrni,
Câhândâ ävväl u âhirda ütgan ävliyâlrni,
Habîbing ümmätimiz, hürmätidin keç günâlrni,
Ki, rahmât etguçi Rahmân, kabul kılğil duâlrni,
Hazinî arzi şol sāngâ, Hüdâyâ, dingâ kuvvat ber.*

*Bütün nebilerin pak ruhlarını şefaatchi kıldım,
Dünyada evvelde ve ahirde bulunun evliyaları,
(Biz senin) Habibinin ümmetiyiz, (onun) hürmetine günahlarımızı affeyle,
Ki, merhamet et ey Rahman, kabul et dualarını,
Hazininin senden isteği şudur ki, Ey Huda, dine kuvvet ver.*

8

*Ämr-i Haqni tutmasa kimki, qazâdın behebâr,
Âhîrat könglidâ yok, rûz-i cazâdın behebâr,
Siz anı mü'min gümân etmäng, Hüdâdın behebâr,
Câhil-i mutlak oşâldur, Mustafâdın behebâr,
Siddîk u Omâr, çu Osmân, Murtâzâdın behebâr.*

Hakk'ın emrini tutmayanlar Allah'ın kazasından (yazdıklarından) habersiz olanlardır,

Gönlünde ahiret yok, ceza gününden habersizdir,

Siz onu mü'min zannetmeyin, Huda'dan habersizdir,

O mutlak (kesinlikle) cahil biridir ve Mustafa'dan habersizdir,

(Ebubekir) Siddik ve Ömer, Osman ve (Ali) Murtazadan habersizdir.

Qatra-yi âb-ı mazallat bilsä här kim aslını,
Azbarâ-yı bândalık halk etti Âdâm naslını,
Âhiri kılğay atâ bizlârgä tufrâk vaslını,
Mârd oşâl, tâatgä sarf etsä yigitlik faslını,
Kılmasa fârmânını, bolgan binâdın beğbâr.

*Kendini alçaklık suyunun tek bir damlası bilenler,
Allah Âdem neslini cemal ve ilimde en yüksek şekilde yarattı,
Sonunda bizlere de kavuşmanın güzelliğini bağışla,
Mert olanlar yigitlik zamanını itaate sarf etse,
Görmekten haberi olmayanlara fermanını vermese.*

Bâ'zilâr tâatgä şugl etmäy, işi dâim günâh,
Kâr u bârı ma'siyät, tângla oşâl nâmasiyâh,
Na cävâb äytur, sorar bolsä hakikî Pâdşâh?
Yoq erur, bilgil, kıyâmât dâştidä kaçmâkka râh,
Ol haşr sahrâsıdä "vâhâsrâtâ" din beğbâr.

*Bazıları Allah'a ibadet ve itaatle meşgul olmuyorlar, işleri daima günah işlemek,
Varı yoğu hep günah ve isyan, kıyamet gününde elindeki o kitap siyah,
Hakiki padişah soru sorsa ne cevap verecek?
Kıyamet çölünde kaçmaya hiç yol yoktur, bunu bil,
O haşir sahrasında "vah yazıklar olsun" dan habersizdir.*

"Fazkurûn"²⁶⁶ debkim habâr berdi Bizâ Hayy u qadîm,
Ol Äzâzil²⁶⁷ tutmayın fârmânını boldı racîm,
Şol sâbâbdin äylâdi câyını düzâhdä muķîm,
Bol üçün avlâdı Âdâmgä lâ'in dâim hasım,

²⁶⁶ 'Beni (çokça) anım...' Kur'an-ı Kerim, Bakara-152
2 Şeytan.

Tâ tiriksân, bolmägil hâmd u sânadın behebâr.

*"Fezkurun" deyip haber verdi bize Hayy u Kadim,
O lanetlenmiş şeytanın fermanını yerine getirmeyin,
İşte bu sebepten de cehennemde yerini sağlamlaştırdı,
Bunun için Lâin (şeytan) daima Âdemoğullarına düşmanlık eder,
Hayatta olduğun sürece Allah'a şükretmek ve Allah'ı anmaktan habersiz olma.*

Yâşlıkda uşlasâ pîr dâmânini hâr kişi,
İkki dünyâda anı, bil, nekdur, pâklık işi,
“Yoldın âzmay ketsa bândäm” deb Hüdâning Hâhîşi,
Hoş kelar Tangrımgâ kullârning sâhârlâr nâlişi,
Bolmägil dâim, Hazinî, ilticâdın behebâr.

*Herkes gençken bir pîrin eteğine yapışsa,
İki dünyada da onun işi iyilik ve temizliktir,
Allah'ın en çok istediği şey "kullarım yoldan sapmadan (dünyadan) göçsün"
Kullarının seher vakitlerinde ağlayış ve inleyişleri Allah'a hoş gelir,
Ey Hazini (Allah'a) başvurmadan hiçbir zaman habersiz olma.*

9

Alvidâ' ey dostlâr, vaqt-i safar boldı, darîg!
halk-ı âlâm cümle kün-kündin batar boldı, darîg!
Yaşî-hâsân bândälâr hûn-i cigâr boldı, darîg!
Yetti sayyâd-ı âcâl, bir-bir ketar boldı, darîg!
Kâlgan ol fârzând u zanlar darbadar boldı, darîg!

*Ey dostlar yolculuk vakti geldi elveda, yazık!
Elem yaratıldı her gün bir diğer günden daha beter oldu, vah yazık!
İyi-güzel kulların ciğerlerin kanlarla doldu, vah yazık!
Ecel avcısı (can alıcı Azrail) geldi, bir bir gider oldu, vah yazık!*

Kadın ve çocuklardan geride kalanlar hep perişan oldu, vah yazık!

Bevâfâ dünyâ işi kıldı yürak-bâğrım kabâb,
Hâr safar nâla kılibmân, nargis-i çâşmim pürâb,
Toldı paymânâm bu kün, mân nâylâyın, hâlim Harâb,
Yetti sayyâd-ı âcâl, bir-bir ketar boldı, darîg!
Kâlgan ol fârzând u zanlar darbadar boldı, darîg!

*Bu vefasız dünyanın işleri yüreğimi ve bağrımı yaktı, kebab etti,
Ben her zaman inlerim, göz çeşmelerin sularla doldu,
Sözüm, ahdim bugün dolsu, halim harap oldu ben ne yapayım,
Ecel avcısı (can alıcı Azrail) geldi, bir bir gider oldu, vah yazık!
Kadın ve çocuklardan geride kalanlar hep perişan oldu, vah yazık!*

Ey Hüdâ, heç bândâning közini giryân aylama,
Mân kâbi zâr yığlatıb, bâğrını büryân aylama,
Köp bälâ başga sâlib, giryân u nâlân aylama,
Yetti sayyâd-ı âcâl, bir-bir ketar boldı, darîg!
Kâlgan ol fârzând u zanlar darbadar boldı, darîg!

*Ey Huda hiçbir kulunun gözlerini yaşlı eyleme,
Benim gibi inleyerek ağlatıp bağrını yanık eyleme,
Başına çok belalar verip ağlayan ve inleyen eyleme,
Ecel avcısı (can alıcı Azrail) geldi, bir bir gider oldu, vah yazık!
Kadın ve çocuklardan geride kalanlar hep perişan oldu, vah yazık!*

Hoca, mollâ, turalar- bärçâ gädâ boldı şu vaqt,
Maslahatdân-ı zâmân âhl-i zinâ boldı şu vaqt,
Sâyyid u âhl-i rasâlâr zeri pâ boldı şu vaqt,
Yetti sayyâd-ı âcâl, bir-bir ketar boldı, darîg!

Qalğan ol fârzând u zanlar darbada boldı, darîğ!

*Hoca, molla, turralar (padişahlar) hepsi şu vakit kul, köle oldu,
Zamanın işlerinin başı olanlar zina ehli oldu şimdi,
Seyyid ve rasul ehli şimdi ayaklar altına alındı,
Ecel avcısı (can alıcı Azrail) geldi, bir bir gider oldu, vah yazık!
Kadın ve çocuklardan geride kalanlar hep perişan oldu, vah yazık!*

Yâ ilâhâ koyma ğaflâtdâ mâni, huşyâr kıl,
Zâhirimni äylä räsivâ, bätinim bedâr kıl,
Bol-ħavasni, ey Hüdâ, lâyıķ-ı dîdâr kıl,
Yetti sayyâd-ı äcâl, bir-bir ketar boldı, darîğ!
Qalğan ol fârzând u zanlar darbada boldı, darîğ!

*Ya ilahi beni gaflette bırakma, gözlerimi açık eyle,
Dışında olanları (dışımı) rüsva et (ama) içimi uyanık eyle,
Bu hevesli kulunu Ey Huda cemaline layık eyle,
Ecel avcısı (can alıcı Azrail) geldi, bir bir gider oldu, vah yazık!
Kadın ve çocuklardan geride kalanlar hep perişan oldu, vah yazık!*

Dâd dâstingdin, fâlâk, sâhibsuħânlar kettilär,
Hakka tâat kılguçı ol muttakâlär kettilär,
Misli mân räsivâ-yu nâdân u yamânlar kettilär,
Yetti sayyâd-ı äcâl, bir-bir ketar boldı, darîğ!
Qalğan ol fârzând u zanlar darbada boldı, darîğ!

*Adalet elinden, felek, söz, kelam bilenler, sohbeti hoş olanlar gittiler,
Hakka itaat eden o dayanak olan kişiler gittiler,
Benim gibi rüsva ve cahil ve kötü olanlar (da) gittiler,
Ecel avcısı (can alıcı Azrail) geldi, bir bir gider oldu, vah yazık!
Kadın ve çocuklardan geride kalanlar hep perişan oldu, vah yazık!*

Âh, nâylây, dârd u gamgâ mübtâlâ kıldı fâlâk,
Yâr u dost u akrabâlardın cüdâ kıldı fâlâk,
Başımı yâr-i azizimdin cüdâ kıldı fâlâk,
Yetti sayyâd-ı âcâl, bir-bir ketar boldı, darîg!
Kâlgan ol fârzând u zanlar darbada boldı, darîg!

*Ah ben ne yapayım dertlere mübtela kıldı beni felek,
Yar, dost ve akrabalarımın ayrı kıldı beni felek,
Başımı (da) aziz yârimden uzak kıldı felek,
Ecel avcısı (can alıcı Azrail) geldi, bir bir gider oldu, vah yazık!
Kadın ve çocuklardan geride kalanlar hep perişan oldu, vah yazık!*

9

Ol şariat mazharı rûy-i gubâr oldu, darîg,
Ketti hâlâ ravnâk-ı islâm, hor oldu, darîg,
Kâzîlâr hukmi, acâb, be-e'tibâr oldu, darîg,
Zikr-i Hâk mânâ', şârârat âşkâr oldu, darîg,
Yahşilârga turgâli Fârgânâ dâr oldu, darîg.

*O şariat sahibi(nin) yüzü toz topraklarla kapandı, vah yazık!
İslâmın parlaklığı gitti, hor görülmeye başladı, vah yazık!
Allah'tan gelenlerin hükmü artık itibarsız görülmeye başlandı, vah yazık!
Allah'ı anmaya engeller geldi, kötülükler(in) aşikâr (olması normal) oldu, vah yazık!
İyi olan insanlar için (bu dünyada) yaşamak dar oldu, kötüleşti, vah yazık!*

Kimni îmânı kavî olsa, oşâl hicrât kılar,
Ol Mâdinâ şahriğâ bârsam, debân niyat kılar,
Ravza-i Pâygâmbârimni âldidâ hizmât kılar,

Zindälikdä olmayın ol cāyni cānnāt kıılır,
Bā' zığa bārmas bahānā ravza, ħor oldı, darîğ.

*İmanı kuvvetli olan kişi hicret eder,
O Medine şehrine varsam, deyip de ben niyet ederim,
Peygamber ravzasında altında hizmet eder,
Zindelikte olmayan bu yerini cennet kıılar,
Bazılarına ravza bahane olmamaya başladı, hor oldu, vah yazık!*

Märd u zān, yāş u qarida qālmadı şärm u ħayâ,
Bu sâbüblük başımızgä yâğilur türlük bälâ.
Kim erur sâhibĥükûmat, şevadur angä gızâ,
Bebizâat ĥordur, izzätdä ĥâlâ ağniyâ,
Bā' zilär dünyâ üçün dindin guzâr oldı, darîğ.

*Erkek ve kadın, genç ve yaşlı, hiçbirinde kalmadı hayâ ve utanma,
Bundan dolayı başımıza türlü belalar yağamakta,
İktidarda olanlar için gıda malın kötüsü (haram mal) oldu,
Sermayesi (parası) olmayanlar hor görülür, zenginlere hala izzet vardır,
Bazıları dünya için dinini vermeye razı oldu, vah yazık!*

Dinimiz oldı ġarîb, bu ĥalk ĥâlâ beĥâbâr,
“Köp alâmâtlär bolib ütgäy”, - dedi Ĥayr ul-başar,
Kim, ĥadîs-i Mustafâ çun “Küllü yavmin”dur “batar”²⁶⁸.
Deb edi: “Ümmâtlärim dünyâ üçün dinin satar”,
Pul üçün müşriklärä mü' min qarâr oldı, darîğ.

*Dinimiz garip oldu bu halk hala bi-haber,
"Çok alametler olup geçecek" dedi, insanların en hayırlısı,
Hz. Mustafa'nın hadisine göre vütün günler birbirinden beterdir.*

²⁶⁸ Bütün günler birbirinden beterdir.

*(O) "ümmeŧlerim bu dünya için dinini satar" derdi,
Para için müşriklerin safına geçtiler, vah yazık!*

Tvb denglr, ey birdrlar, turub şm u shr,
Kl aıb klsng du, bergy Hd ding zafar,
Na almt, na kıymt, ne yol koydı amar,
Turma bu yerd, Hzin, ravzaga klgl safar,
Anarb²⁶⁹ Dccl hr zr svr oldu, darg.

*Ey kardeşler sabah akşam durup tövbeler edin,
El açıp dua ederseniz, Huda bu dine zafer verir,
Ne elemler, ne kıyamet nice yol koydu kemer.
Hazini burada durma ravzaya yolculuk eyle,
Çok yakındır (ki) Deccal ateş üzerine asker oldu, vah yazık!*

10

Tre dilimning ravşanısız, rřn²⁷⁰ keling,
ftd²⁷¹ larni sorgalı bir aşn, keling,
Hl-i tbh²⁷² ning kşiga mřkilkř²⁷³, keling,
Grbatkaşda kullara, ey dilkuş, keling,
Vaşt-i iydtim sorab Kulbm kş, keling.

*Bulanık gönlümün nurusunuz bana parlaklık getirin,
Size düşkün olanların hal hatırını sormak için gelin,
Virane olmuş, perişan halde olanın sıkıntılarını çözmeye gelin,
Ey gönüllere ferahlık veren, grbet çeken kulların gönüllerini ferahlatmaya gelin,
Hastalıgımda benim halimi sorup açık kulübeme gelin.*

²⁶⁹ Yakın bir zamanda.

²⁷⁰ Nur, parlaklık.

²⁷¹ Düşkün, perişan.

²⁷² Bozuk, virane.

²⁷³ Sıkıntılarını çözen, gideren.

Män taşnaman visâlinga, ey yâr, kaydasan?
Köngüldagi ğamingni sen ağyârğa äytasân,
Ütlüĝ şarâbını barib, koydursa, kaydasan?
Ġurbâtkaşîdâ kullara, ey dilkuşâ, keling,
Vaqt-i iyâdâtım sorab kulbäm küşâ, keling.

*Beni sana kavuşmanın güzelliğinden dışlama ey yar, neredesin?
Gönüldeki ğamını sen başkalarına söylüyorsun,
Kutlu şarabını verip, koydursa, neredesin?
Gurbet çeken kullara, ey gönüllere ferahlık veren (yar) gelin,
Hastalığımda benim halimi sorup açık kulübeme gelin.*

Sabr u qarârım qalmadı, yolingda köz tutub,
Ümrüm içinde dâimâ ışkıng bilân ütub,
Tîĝi sitâmlaring säning cânımğa kasd etub,
Ġurbâtkaşîdâ kullara, ey dilkuşâ, keling,
Vaqt-i iyâdâtım sorab kulbäm küşâ, keling.

*Yollarını gözlemekten sabrım ve kararım kalmadı,
Ömrüm içinde daima senin aşkınla yanıp,
Senin sitem okların canıma kast edip,
Gurbet çeken kullara, ey gönüllere ferahlık veren (yar) gelin,
Hastalığımda benim halimi sorup açık kulübeme gelin.*

Ġam çâhiga koyub mâni ağyârım âldidâ,
Hâr dâimâ soĝbat tutub alärning âldidâ,
Dâd äyläsâm, tinglärmukin män yârim âldidâ,
Ġurbâtkaşîdâ kullara, ey dilkuşâ, keling,
Vaqt-i iyâdâtım sorab kulbäm küşe, keling.

*Beni ellerin, yabancuların önünde, huzurunda gam çukuruna koyup,
Onların huzurunda her zaman sohbetler edip,
Ağlayıp inlesem, dinlermi ki yârim
Gurbet çeken kullara, ey gönüllere ferahlık veren (yar) gelin,
Hastalığımda benim halimi sorup açık kulübeme gelin.*

*Zârrâ târahhum etmäding, ey, şûh-i pürsitäm,
Rûz-i azalda yazılmış çun kâtib-i kıalam,
Bir yoqlamay Hazinîni, yüz dârd u ming alam,
Gurbâtkaşîdâ kullara, ey dilkuşâ, keling,
Vaqt-i iyâdâtım sorab kulbäm küşe, keling.*

*Ey şuh zalim bana zerre kadar merhamet etmedin,
Çünkü ezel gününde bu bana kalem kâtibi tarafından yazılmış,
Yüz dert ve bin elem içinde olan Hazini 'nin halini bir kere bile sormuyor,
Gurbet çeken kullara, ey gönüllere ferahlık veren (yar) gelin,
Hastalığımda benim halimi sorup açık kulübeme gelin.*

11

*Gâh kılay desäng tãmâşâ, birlä suyganıng keräk,
Çün kızıl gül gönçasıdek la 'l-i handâning keräk,
Çün Hütan âhûlarıdek çâşm-i mastâning keräk,
Rûzni ravşan etgâli hürşid-i tâbâning keräk,
Tün- qarângu keçalarda mâh-i tâbâning keräk.*

*Eğer temaşa kılayım desen, onu sevmen gerek,
Kızıl gül goncası gibi olan güzel dudakların gerek,
Cennet ahuları gibi mest eden gözlerin gerek,
Günleri aydınlık etmeye parlayan güneşin gerek,
Karanlık gecelerde parlayan ay (yüzün) gerek*

Män soray sändin, nîgârâ, âymusan yâ âftâb?
Qahr kılding, muhtasib ählini kılding ehtisâb,
Qorquşimdin kelmâdı hârgiz zabânımga cavâb,
İkki ruhsârıng dilimning qâl'asın kıldi Hârâb,
Bâz ta'mirimgä ol söz-i durafşanıng keräk.

*Ey güzeller güzelim ben sana soruyorum, ay mısın sen yoksa güneş mi?
Kahrettin, soru soran memurları sen hesaba çektin,
Korkusundan hiçkimsenin diline cevap gelmedi,
İki yanağın gönlümün kalesini harap etti,
Tekrar tamir etmeye o yakıcı inci dağıtan (yârim) gerek*

Tâ mäning köksümde dârding bâr, heç kim bilmadi,
Bâhabâr erdingki, ämmâ bizgä Raḥming kelmadi,
Mängä sän etgän cäfânı heç zâlim kılmâdı,
Şûḥ nargis közläring cân u dilimni ürtadı,
Ol Tağâfulpeşa aydı: "Rangi sâmanıng keräk".

*Benim göğsümde senin derdinin olduğunu kimse bilmedi,
Habersizdin ki (ondan) bize merhametin gelmedi,
Bana senin ettiğin zorlukları hiç bir zalim etmedi,
O şuh nergiz gözlerin canımı ve gönlümü perişan eyledi,
O bilmezlikten gelmeyi (adet edinen yar) "semen renk olman gerek" dedi.*

İstasäng Zâhrânı Tâhirdek ölümni hoşlangiz,
Muğbâçâ vaslını tâpmâkka hayânı taşlangiz,
Laylî deb Mäcnun kâbi sahrâ sari yol başlangiz,
Matlabıng gar bolsä Şirin, Kühkandek işlangiz,
Riştâsin zebâ etargä Şâyḥ-i Sän'âning keräk.

*Sen istesen Zühre'nin Tahir'i gibi ölüm bile bana hoş gelir,
Saki sana kavuşmanın yolunu bulmaya hayâ eder,
Mecnun gibi Leyla deyip çöllere doğru yol tutmaya başlarız,
İsteklerin Şirininki gibi olsa (da) Kühkan (dağları delen) gibi (hemen onları)
yaparız
Şeyh Sinan gibi ipini süslü edenler gerek.*

12

*Âç yolum, Yâ Rab, Mâdinâ sâri koymâkka kâdâm,
Ravza-i dosting tavâfını mângâ kılğil kârâm,
Hücra-i Ahmâdni ümmâtgâ kılıbsan muhtaram,
Ârzu âylâb, hâmişâ yığlasâm mân dâm-bâdâm,
Körmâyin ölsamki, köksüm içrâ ming-ming dard u gam.*

*Ya Rab Medine 'ye gitmek için yollara adım attım, yolumu aç,
Dostunun ravzasını tavaf etmeyi bana nasip eyle,
Ahmed'in hücrecini (kabrini) ümmetin için muhterem kıldın,
Onun isteği ile her zaman ağlasam an be an,
Öldüğümde göğsümün içinde binlerce dert ve gamı görmeyin.*

*Ävvâlâ kılsâm irâda sıdık u ihlâsım tuzub,
Ayş u işratlâr bilân hây u havaslardın bezib,
Bu cahân naş' u namâsıdın taği könglüm uzub,
Ol habibing ışkıda dâşt u biyâbânlâr kezib,
Misli olganlar kâbi âylây vucûdımını adam.*

*Doğruluk ve ihlâsımı düzeltip onlar üstünde irade kursam,
Bayram ve eğlencelerden, vahlar ve heveslerden bunalıp,
Bu dünyanın (gönlümde) büyümesinden ta ki gönlüm azıp,
O habibinin aşkıdan çöl ve sahralar gezip,
Aynı ölenler gibi vücudumu yok edecek.*

Horluk tartsam b y b nl r ar   dh m k bi,
Kim, m d dk rım bolub yol b şlasa ru -ı n b ,
Ol  b  B kr u Om r, Osm n, m d d kils  Ali,
“R siy h, Őarmanda  mm t kel!” -desa hazrat m ni,
C mla arm nım ketib, k ks mda  alm sdur alam.

*Çoller i inde Ethem gibi horluk  eksem,
Ki, bana yardım edecek olanı bulup, nebinin ruhuna ulaşmak i in yollara
( ıkmaya) b şlasam.
O Ebubekir ve  mer, Osman, yardım etse Ali,
“Karay zl , k t l klere batmış olan  mmet gel” diye  ağırsa Hazret beni,
B t n sıkıntılarım gidip, g ğs mde kederler kalmaz.*

 vv l  yolga  ad m koyganda ihr m b ğlayın,
T vb l r  yl b g n hımga, p Őaym n  yl yin,
Hac  ilib, M n  b rib turgand  candan yığlayın,
M zdelifdin t Ő atıb, iblisni b ğrın d ğlayın,
“Hacar-ul asvad” ziy r tin  ilib, kirs m H ram.

*Yola adım attığımızda  ncelikle ihram b ğlayayım,
G nahlarıma t vbeler edip pişman olayım,
Hac edip, Mina 'ya varıp durduğumda candan ağlayayım,
M zdelife 'den taş atıp Şeytanın b ğrını dağlayayım,
Harem 'e girip “Hacer-ul esved”i ziyaret edeyim.*

 lm yin yets m M din g  b rib, and   al y,
T  hay tım b ri a yığl b y rib h zm t  ilay,
H r k ni mar ad²⁷⁴l rini gird²⁷⁵idin ming urgulay,

²⁷⁴ Kabir.

Gar qazâ yetsä Hazinî, âstâningdä olay,
“Cännät ul- Bakÿâ” zaminidin nasîb etsä Egäm.

*Ölmeden önce Medine 'ye varıp orada kalayım,
Ta hayatım boyunca ağlayıp durup hizmet edeyim,
Her gün mezarlarının etrafında bin kere dolaşayım,
Vaktin geldiği gün (ben) Hazini dergâhında, kapının eşiğinde öleyim,
“Cennet-ul Baki”nin zemininden bana (da bir yer) nasip eylese Rabbim.*

13

Dostlär, devânämän dost-ı Hüdâning häcridä,
Mürşid-i kâmil, mükämmäl raḥnamâning häcridä,
Zâhîr u bâtındä ḥadî ävliyâning häcridä,
İkki dünyâdä suyangän muttaḳâning häcridä,
Yıgłasäm, ayb äylämänğlär paşvaning häcridä.

*Ey dostlar ben Huda 'nın dostunun hasretinden divaneyim,
Mürşid-i kâmil, en mükemmel kılavuzun hasretinden,
Gizliyi de açığı da bilecek bir olgunluğa ermiş evliya hasretinden,
İki dünyada da dayanılacak bir dayanak (sırtımı dayayabileceğim bir yardımcı)
hasretinden,
Ağlasam (da) ayıplamayacak reislerin hasretinden.*

Bizni taşlab kettilär, ḳân yıglatıb Ğâvs-ı zâmân,
Äyläsäm kâmdur ḥayâtım bâriça âḥ u fiğân,
Furḳati, ḥicrânı etti, nâyläyin, bâğrımın ḳân,
Fâş etalmas, küll mûrid ḥasratlari dilda niḥân,
Elda köp andûḥ u ḡam sâḥib duâning häcridä.

Zamanın kurtarıcıları (mürşidleri) bizi kan ağlatarak dışlayıp gittiler,

²⁷⁵ Etraf, civar.

*Hayatım boyunca ah etsem ağlasam (bile) az gelir,
Ayrılık ve hasreti bağrımı kan etti (ben) ne yapayım,
Müridler hasretlerini açığa vurmazlar hepsi kalplerinde gizlidir,
Elinde hep gam ve kederler tutanların duasının hasretinden.*

Kimgä dâd äyläy, cāḥāndin kettilär ālicanāb,
Dîdâdin dâim tōkarmān, ey birādärlär, ḥunāb,
Bul firāq otı bilän boldı qoyub bāğrım kâbâb,
Dâğ-ı dârdini äğär aytsam, bolur yâlgız kitâb,
Kâr u bâri rûz u şab zıkr u sänāning ḥäcridä.

*Kime sızlanayım, kimden adalet dileneyim yüksek ahlaklı büyük zatlar hep
dünyadan gittiler,
Ey kardeşler ben gözlerimden hep kanlı yaşlar dökerim,
Bu ayrılık ateşiyle bağrım yandı, kebab oldu,
Derdimin yarasını, acısını size söylesem tek başına bir kitap olur,
Varı yoğuyla gece gündüz Allah'ı zikretmenin ve övmenin hasretinden.*

Ġavs'ul-A'zamdın buyan mundäg velî kelgän emäs,
Heç kişi pîr ḥizmätin pîrim kâbi qilgan emäs,
Murşidimdek heç kim âlîmaqām bolgan emäs,
“Mûtu qabla an tamûtu”²⁷⁶, raḥbarim olgan emäs,
Âḥ urarmän rûz u şab tâpğan bakāning ḥäcridä.

*Gavs-ul A'zamdın bu yana henüz (doğru) bir veli gelmemiştir,
Hiç kimse (benim) pîrim gibi pîrlik hizmetini kılmamıştır,
Hiçkimse mürşidim gibi yüce bir makama ulaşmamıştır,
“Ölmeden önce ölünüz” hadisini rehber edinemedim.
Gece gündüz ahlar edip ağlarım bekayı bulmanın hasretinden.*

²⁷⁶ Ölmeden önce ölünüz.

Toymayın dîdârıga, Һasratda kaldım, vâdarîg!
Sohbätigä kanmayın ğurbätdä kaldım, vâdarîg!
Lutfidin maҺrûm olub, Һayratda kaldım, vâdarîg!

277

Şäfqati tâliblärä Һär du särâning Һäcriidä.

*Beni dövmeyin (ben onun) çehresine hasrette kaldım, vah (bana) yazık,
Sohbetinden ayrı koymayın (ben) gurbetlerde kaldım, vah (bana) yazık,
Lütfünden mahrum olup, hayrette kaldım, vah (bana) yazık,*

Şefkati talep edenlere, isteyenlere her iki dünyanın hasretinde.

Neçä yıl pîr Һizmätini äylägän aç u naҺâr,
Pâ barahna, egni lûç, basgan zamistânlärdä kor,
Pîr rızâsın istägän, arkaga tâşlab şärm u âr,
DargâҺ-ı Mäczubda Һizmätläridur âşkâr,
Yıĝlaräm üç yıl pîrimgä kabir-i fanî Һäcriidä.

*Nice yıl pîr hizmetinde bulunan aç ve toklar.
Ayaklar çıplak, gözler şaşsı, kışın yere basan ayaklarımız kor,
Pîrin rızasını isteyen utanılacak ve kötü işleri arkada bırakır,
Meczuplar dergâhında hizmetleri aşikârdır,
Aĝlarım üç yıl pîrime bir fani kabir hasretinden.*

14

Besävâd, âmî idim, ânfusîdin tâpdim lädun,
Һänäkâhdä ol kün-i sohbät edi, cazb-i cünûn,
Sâli Һamdûna, daҺa mâҺ-ı şarîf, yakşanba kün,

²⁷⁷ Noktaların olduğu mısra elyazma kaynak metninde yok.

Rahbarim irşâdu salla, berdilär bir molla tün,
Cân beray män dün u kün bolgân rızâning häcridä.

*Bir cahil idim, nefesinden ledün (ilmini) buldum.
Dergâhta o gün sohbet günü, salikler cezbeye kapılmışlardı,
Hasta olduğum sene, şerif ayının kuşluk vakti, Pazar günü idi,
Pîrim bana sarığını ve sarı cübbesini vererek, bana irşad görevi verdi.
Ben hocamın yolunda can verecek kadar odan razıyım.*

Keynidin ketti ukây-ı ayn-i hâci yu velî,
Bir kam ottuz yıl riyâzet çekti Bâlhâda muttakî,
Berdilär Fârgânâgâ kelgâni ruhsatnı Ali,
Uttılar tecrîd cahândın Tangrının suygân kulu,
Yeş tökarmän erta-keç ol mâsivâning häcridä.

*O veli olan hacıdan sonra kardeşi de gitti,
O takva sahibi otuz yıla yakın Belh 'de riyazet çekti,
Ali Ferganeye gelmenin ruhsatını verdi,
Allah 'ın sevgili kulu bu cihandan tecrid oldular,
Ben gece gündüz onun ayrılığından dolayı yaş dökerim.*

Erdi tarih bir ming u üç yüz u on törtä muķîm,
Uşbu dâvlätni mängâ kıldı atâ Hayy u Kadîm,
Män rızâ-yı pîr tâpgânimdä ottuzda idim,
Män, Hazinîga icâzât berdilär Şâyh-i hâkim,
Yıgläsäm kam murşideki, müktadâning häcridä.

*Tarih bin dört yüz otuz üçe geldi,
Hayy ve Kadim olan Allah 'ım bana bu saadeti ihsan etti,
Ben pîrimin rızasına ulaştığımda otuz yaşımda idim,
Şeyh Hakim ben Hazinî 'ye icazet verdiler,*

Bu kem mürşide ağlasam pîrimin ayrılığında.

15

Nazar sâl âsî ümmätgä, tasadduq, Yâ Rasulullâh!
Hämişä kârı gäflätgä, tasadduq, Yâ Rasulullâh!
Mäni başlang hidâyätgä, tasadduq, Yâ Rasulullâh!
Oşäl maşşärda cännätgä, tasadduq, Yâ Rasulullâh!
Sâling daryâ-i raḥmätgä, tasadduq, Yâ Rasulullâh!

*Ya Rasulallah bu asi ümmetine bir bakışını sadaka olarak ver,
Her zaman işleri gaflet olanlara, merhamet et, Ya Rasulallah,
Beni hidayete ulaştırın, Ya Rasulallah,
O mahşer gününde (de bana) cenneti ihsan edin, Ya Rasulallah,
Beni rahmet deryasına salın, Ya Rasulallah,*

Yıgilsä ävväl u âḥir oşäl saḥrâ-i maşşärgä,
ḥälâyık ergäşurlär bärçäsi Ḥädî-yu raḥbargä,
Täraḥḥum kıl, oşäl saat bizingdek âsî, muztarga,
Bârumiz bärçä taşna, su tiläb sâkı-yi Kävsärgä,
Berar ähl-i saädätgä, tasadduq, Yâ Rasulullâh!

*(Herşeyin, bütün yapılanların) öncesi ve sonrası mahşer gününde (önümüze)
yıgilsa,
Yaratılmış olanların hepsi Huda'nın rehberine (yazdıklarına) tabi olurlar, itaat
ederler,
Bu saatte bizim gibi asi ve caresiz kullarına merhamet eyle,
Hepimiz varıp susamış bir şekilde Kevser dağıtandan su isteyip,
Saadet ehline sadakasını (şefaatinin, merhametini) verir, Ya Rasulallah.*

Ḥüdâ kâzi bolıb, tângla günâḥımnı ḥisâb etgäy,
“Ḥämä bändäm mäni kâşimga kelsun!” – deb, ḥitâb etgäy,

Muḥämmädgä kimikim ümmät ermasdur, äzâb etgäy,
Oşäl künni kişikim oyläsä, dâim savâb etgäy,
Yetar ümmät şafâatgä tasadduḡ, Yâ Rasulullâh!

*Huda, günü gelince bütün günahlarımı hesap edecek.
“Bütün kullarım benim huzuruma gelsin!” diye hitap edecek.
Hz. Muhammede ümmet olmayanlara azap edecek,
O günü düşünen kişilere daima sevap verecek,
Ümmetini şefaate ulaştır, şefaatinin sadaka ver Ya Rasulallah.*

Lâhaddin bâş kötârgända ḥämâ: “Vâ ḥâsrätâ!” – derlär,
Kıyâmät şiddatidinkim ḥämâ: “Vâvâylätâ!” – derlär,
Ḥämâ ümmätläring yıḡlâb yänâ: “Yâ Mustafâ!” – derlär,
Muḥämmäd sacdaga bâşın koyıb: “Vâ ümmätâ!” – derlär,
Kâlır ümmät ḥicâlätgä, tasadduḡ, Yâ Rasulullâh!

Mezarın içine başlarını koyduklarında cümlesi: “Vahasreta!” (ah bize yazıklar olsun) derler,

Kıyamet şiddetinden cümle (insanlar): “Vaveyla!” (eyvah yazık diye feryad) derler,

Bütün ümmetlerin yine ağlayıp: “Ya Mustafa!” derler,

Muhammet (Hazretleri) secdeye başını koyu: “Va ümmeta! (vah ümmetim) derler,

Ümmet çukurlar içinde kalır, sen merhamet eyle, Ya Rasulallah.

Târâzugä sâlur a ‘mâl âlini ol kıyâmätga,
Günâhıdın savâbı köp isa, âlbâtdâ râḥatda,
Baḥışt içrâ kirâr ḥûr u ḥusur birlân fârâgatda,
Ḥazinî – âsî ümmät, saḡlagil ḥıfz u ḥimâyätdâ,
Kılay cânımnı Ḥâzrätgä, tasadduḡ, Yâ Rasulullâh!

*O kıyamet gününde o amel elini teraziye koyar,
Sevabı günahından çok ise elbette rahatta,*

*Cennet içine girer huri ve yiyeceklerden feragat ile (vazgeçip),
Hazini asi ümmet(tendir) sen (beni) sakla, muhafaza ve himaye eyle,
Canımı sadaka olarak (sen) hazrete vereyim, Ya Rasulallah.*

16

Külli aşyânı Egām kudrât bilân bâr äylädi,
Bändälärgä bir neçä sun'ini izhâr äylädi,
Bä'zini gümrâh etib, Bä'zini huşyâr äylädi,
Neçä mürsällar etib, müşrikni inkâr äylädi,
Kimnikim îmanı yoktur, dâhili nâr äylädi,

*Bütün eşyaları Rabbim kudreti ile var eyledi,
Kullarına çokça sanatlarını gösterdi,
Bazılarının yollarını şaşırtıp, bazılarını da akıllı (yolunu bilen) eyledi,
Nice rasuller getirip, şirkleri inkâr eyledi,
İmanı olmayanları da ateşine dâhil eyledi.*

Âdâm oğlın yer yüzigä neçäsin sultân etib,
Dav-r-i davrân sürdirib, köngüllärin handân etib,
Bu ölümdin behâbâr yürdi, alar cävhlân etib,
Taht u bahtını äcäl bir kün anıng väyrân etib,
Bärçäsin hâk-i mazallatgä giriftâr äylädi,

*Yeryüzünde Âdemoğlunun nicesini sultan edip,
Devirler üstüne devirler verip, gönüllerini mutlu, huzurlu edip,
Bu ölümden habersiz yaptı, onları (dünyada boş boş) dolaşatırıp,
Ölüm günü geldiğinde onun taht ve bahtını viran edip,
Hepsini rezillik alçaklık toprağına giriftar eyledi, soktu.*

Bä'zisin kıldi ganî, bir neçäni kıldi garîb,

Däst-i kütâhlık bilân dâim alar ğamgä karîb,
Bol cähândin öttilär, cävr u cäfälärni körîb,
Mundä yığlâb ütguçi râhat körär andä bârıb,
Bol cähândä yahşılärning barısın hor äylädi.

*Bazılarını çok zengin etti, birçoğunu da garip, fakir,
Zavallılığın eli ile daima onlar gamlara yakındır,
Onlar bütün zorluk ve sıkıntılarını da çekip bu dünyadan gittiler,
Burada ağlayıp gidince oraya varıp rahatlık görecekler,
(Allah) bu cihanda iyi insanların biçoğunu hor, hakir eyledi.*

Kim ğarîb bolsä äğär, könglida köp andûh u ğam,
Dâimâ eldin yetar anlarğa hâm cävr u sitâm,
Kim carâhatdur yüragi bârısı, körsä alam,
Bu fälâkdin başığä külfat yetâdur dâm badâm,
Kâtib-i kudrât anı ğurbât bilân yâr äylädi.

*Garip olan insanların gönüllerinde hep gam ve kederler vardır,
Onlara daima elden eziyet ve zülümler gelir, ulaşır,
Elem gördüklerinde, çoğunun yüreği yaralarla doludur,
Dünyada onları başına her an zorluklar gelmektedir,
Kudreti yazan onu gurbet ile yar eyledi.*

Äksäri Âdämğä fârzänd bermädi hârgiz Hüdâ,
Bä' zığa bergânini koymay yänä oldı kâzâ,
Änä birlân âtäsın kân yığlatıb, kıldi cüdâ,
Uşbu illätğä kişini kılmâsun heç mübtalâ,
Ey Hazinî, Bä' zını fârzänd üçün zâr äylädi.

Pek çok insana çoluk çocuk nasip etmedi asla Huda,

Bazlarına verdiklerini de yanlarında durdurmadı ve kaza (günü) geldi (ölüm geldi ve onları aldı)

Anne ile babasını kan ağlatıp (onlarda) ayırdı,

Bu illetlere belalara hiç kimseyi mübtela kılmasın (kimseye bunları göstermesin)

Ey Hazini bazılarını da evlat için inletti (evlat acısı verdi)

17

İmâm ol dâm turub yıglâb: “İlâhım Rabbânâ”- dedi,

Munu “Naħnu kâsamnâ”²⁷⁸ da mângâ yazgan Hüdâ, - dedi.

“Eşitanglâr, bilânglâr bu sözümnî, ey ağa!”- dedi,

Bu yernî âtını sorsam: “Bu -dâşt-i Karbâlâ!”- dedi,

Hüsayn aydı: “Azîz cânım bolur mundâ cüdâ!” – dedi.”

İmam o an durup ağlayıp: “ilahım Rabbena” dedi,

Bunu “neħnu kâsemna” bana yazan Huda dedi.

“Ey ağa bu sözümnü işitin, bilin” dedi,

Buranın adını sorunca: “bu Kerbela Çölü” dedi,

Hüseyin söyledi: “Aziz canım burada ayrı olur” dedi.

Bu sözni eşitib yıglaştı andâ bärçâ yârâni,

Eşitti âl u avlâdı, ulug – kiçik hâm oğlânı,

Bu yer ermiş, ekandur âdâmını tøkîlur kânı,

Tâng âtkunça yiği birlân dedilâr: “Vay, esiz cânî!

Hüdâyâ, çâramiz yoktur, bu dârda ne dâvâ!” – dedi.

Bu sözünü duyunca orada bütün arkadaşları ağlaşmaya başladılar,

Aile ve evlatları işitti, büyük- küçük bütün oğulları,

Adamın (Hz. Hüseyin) kanının döküleceği yer bu yermiş,

Tan atınca ağlama ve inleyişlerle dediler: “Vay a siz caniler!

Huda’ya çaremiz yoktur, bu derde deva nedir?” dedi.

²⁷⁸ ‘Kulların geçimlerini, rızıklarını biz taksim ederiz.’ Kurâ’n-ı Kerim, Zuhuf -32

Körüşüb, yıgladılar däm badäm bir-birläri birlän,
Rızalık tiläşib hăr birläri köngülläri birlän,
Qaçân parvâyı bär ähl u ‘ıyal, oğilları birlän,
Qıyâmät şûrişi boldı hămä öz-özläri birlän,
Gumân yoqtur, ayâ dostlär, hămä kâri Hüdâ – dedi.

*An be an birbirleri ile görüşüp ağlaştılar,
Her birisi gönülleri ile rızalık dileştiler,
Nasıl (ki) aile çoluk çocuk ve oğulları ile alakalı korkuları var,
Kıyamette hepsi kendi kendileriyle karıştılar (özlerini bile şaşırtdılar)
Sanma, zan yoktur, ey dostlar, bütün işler Huda(dadır, onun bilgisindedir) dedi.*

“Vätändın ayrılıb, emdi gârîblik yolıda qaldım,
İşimiz öng kelâdur deb, valekin solıda qaldım,
İmâm üçün, bilinglär, Karbälânı çölida qaldım,
Azalda bu ekan kısmat, Yazidni qolıda qaldım,
Yiği kılmâk keräk, dostlär, hămä kâri Hüdâ” – dedi.

*Vatanımdan ayrılıp şimdi gariplik yolunda kaldım,
İşimiz önde gelir dedim ama sonlarda kaldım,
İmam için, bilin, Kerbela çöllerinde kaldım,
Ezelde kismetim bu ikeni Yezid'in kolunda kaldım,
Ağlamak gerek ey dostlar, bütün işler Huda(dadır, onun bilgisindedir) dedi.*

Tâng atkunçä alärni işläri andä yiği boldı,
Yiği birlä tâng ätturdu, Hâzinî, yüzläri soldı,
Vätändın ayrılıb, bärçä yüraklär gussaga toldı,
Qazâga râzı boldılar, atâdın ilgäri oldı,
Hămä yârânläri yıglâb Hüsäyn üçün Hüdâ dedi.

*Tan atınca onların işleri o zaman ağlama oldu,
Ağlayış ve inleyişlerle tan attı, Hazini, yüzleri soldu,
Vatandan ayrılıp, bütün yürekler gamlarla doldu,
Kazaya (Allah'tan gelene) razı oldular, atadan ileri oldu,
Cümle arkadaş ve dostlar ağlayıp Hüseyin için Huda dedi.*

18

*Bu caħan içrâ ölüm Âdâm atânı koymadı,
Şis u İdris, Nuħdek sâhib zabânı koymadı,
Ol Ĥalilullâħdek dost-ı Ĥüdânı koymadı,
Özni qurbân kılğân ol Zabihullâmı koymadı,
Mârg âhir ol tamâmı ânbiyânı koymadı.*

*Ölüm bu cihan içinde Âdem Atanı bile bırakmadı,
Şis ve İdris, Nuh gibi söz (lisan) sahibini bırakmadı,
O Halilullah gibi Huda dostunu bırakmadı,
Kendini kurban eden o Zebihullah'ı (Hz. İsmail) bırakmadı,
Ölüm, sonunda o bütün nebilerin tamamını (da dünyada) bırakmadı.*

*Anglağil, İshâknı Ya'qubga kıldı âtâ,
Ĥalîkim Yusuf kâbi fârzâdidin kıldı cüdâ,
Baytul-aħzan içrâ kırk yıl âylâdi vâvâylâta,
O Suman bâzârıda Misr içrâ tâht'ul- baħâ,
Dîdâ nâbînâ, oşâl qadd-i dütânı koymadı.*

*Anla İshak'ı Ya'kubun atası yaptı,
Hâlikim, Yusuf gibi çocuklarından ayırdı, uzak etti,
Hüzünler evinin içinde kırk yıl feryatlar eyledi,
O Mısır içindeki Suman pazarında değer buldu,
Berrak, saf gözler boynu bükükleri koymadı.*

Dâvud oğlu ol Sulaymânga Hüdâ berdi nigîn,
Pâşşâdin ankağaçâ, hukmida kıldi ins u cin,
Bas, kayan ketti şahansâh-ı nâbî rûy-i zamîn,
Bu cahân-ı fânîdin öttilär tamâmı mursalîn,
Mârgni fikr et bu dâm, şâh u gâdânı koymadı.

*O Davud oğlu Süleyman 'a Huda mühür verdi,
Sivrisinekten ankaya kadar, insan ve cinlere hükümdar kıldı (hükmedebilme kudreti verdi)
Yeter, kalmadı yeryüzünde şahlarşahu olan nebi,
Rasullerin tamamı bu fani dünyadan gittiler,
Şimdi (sen) ölümü düşün (çünkü o) şahları da köleleri de bırakmadı.*

Cismini kırtlar yegân ol Ayyûb-i dâna kıni?!
Ketti Dâniyal u Lût u Hût, Yahyâ, Musâ kıni?!
Ketti Sâlih birlä Yunus, Maryam u İsa kıni?!
Hızır u İlyas birlä Circîs, hâm nâbiyulla kıni?!
İkki âlämning çarâğı Mustafânı koymadı.

*Bedenini kırtların yediği o âlim, (pekçok şeyi bilen) Eyyub nerede?
Gitti Danyel ve Lut ve Hut, Meca, Musa nerede?
Gitti Salih ile Yunus, Meryem ve İsa nerede?
Hızır ve İlyas ile Circis, hem Allahın nebisi nerede?
İki âlemin de nurur olan Hz. Muhammedi (bu dünyada) bırakmadı.*

Ol Âbû Bâkr u Omâr, Osmân, Aliyul Murtazâ,
İkki şahzâda kayan ketti, yänâ Hayrunnisâ,
Şunça ashâb-ı Muḥâmmâd, ketti bärçâ ävliyâ,
Ey Hazinî, emdi nâvbât sängä yetti, hâsrâtâ!
Hâr küni fikr et, ölüm şâh u gâdânı koymadı.

*O Ebubekir ve Ömer, Osman, Aliyy'ul-Murtaza,
İki şehzade (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) ile Hayrunnisa nereye gitti,
Hz. Muhammed'in onca sahabesi ve bütün evliyalar gitti,
Ey Hazini şimdi de sıra sana geldi (ki vah) yazık!
Her gün şunu düşün ki, ölüm şahları da gedaları da bırakmadı.*

19

*Pîrgâ kıl, ey Âdâmî, bay'at ölümdin ilgâri,
Dârgahıda aylâgil hizmet ölümdin ilgâri,
Rûz u şab Tangrıga kıl tâat ölümdin ilgâri,
Cürm u isyânınga et hasrat ölümdin ilgâri,
Mânzilingni aylâgil cännât ölümdin ilgâri.*

*Ey Âdemoğlu ölümden önce pîrine biat et, ona tabi ol,
Ölmeden önce (onun) dergâhında hizmet eyle,
Ölmeden önce gece gündüz Rabbine itaat et, ibadet et,
Ölmeden önce günah ve isyanlarına hasret kal,
Yerini, mekânını da ölmeden önce cennet eyle.*

*Cân âmânâtdur casadda, bil, ganîmat zindâlik,
Haq Tââlâga tiriklikda kılinglar bândâlik,
Tangrının fârmânı – girya, bolmâgın köp handalik,
Uyla, maşşârdâ maşşâkât, halk arâ şârmandalik,
Dîdâgâ yol bermâgin gaflât ölümdin ilgâri.*

*Gençlik büyük bir zenginliktir, can bedende emanettir bunu bil,
Hak Teâlâ'ya hayatta iken kulluk edilir,
Allah'ın fermanı gözyaşdır (gözyaşı dökmektir) çok gülenlerden olmayın,
Öyle (olursanız) halk arasında hep mahcup, mahşerde (de) zorluklar (çekersiniz)
Gözlerinize gafletten yol vermeyin (ona gaflet göstermeyin) ölmeden önce.*

Bu ölüm Hax bärçämızga, oylägil, ey aşnâ,
Bil, kayan ketti, nazar kılğil, tamâmı ânbiyâ,
Bir nafas qoymas cähân içrâ, ägär yetsä kâzâ,
Häsretâ birlâ ketarsan, mülk u aşyâ bevâfâ,
Ol güristândın bârib İbrât ölümün ilgâri

*Bu ölüm hepimiz için haktır, bunu bu şekilde bilin ey tanıdıklar (ey dostlar)
Bir bakın da bilin, nereye gitti nebilerin tamamı,
Eğer vade gelse (artık) bu dünyada bir nefes bile alamazsınız,
Vahlar çeke çeke gidersin, (arkanda bıraktığın) malın eşyan vefasızdır (onlar
seninle gelmezler)
O mezarlığa varıp (mezarlıklara gidip) ölmeden önce ibret alınız.*

Ey birâdâr, hâr kişi vaqti sâhâr bedârdur,
Hax Tââlâ, bil, üşandâg bândälärgä yârdur,
Tâatimiz muzdiga cännät bilân dîdârdur,
Hax Tââlâning rızası sângä köp darkârdur,
Hax sâni bândâm desa, dâvlât, ölümün ilgâri.

*Ey kardeşim, seher vaktinde uyumayan, uykusuz olanlar,
Bil ki Hak Teâlâ o kullarına sevgili ve dosttur,
Kulluğumuz var ise (çokça, o zaman) cennet ile Cemalullah vardır,
Hak Teâlâ'nın rızası sana çok aşikârdır,
Hak sana kulumdur dese (ne büyük) zenginlik, mutluluk, ölmeden önce.*

Pîrgâ kıl ber, çek riyâzat, ketmäyin âstânâdin,
Pîr misâl-i şâm'dur, sen İbrât al pârvânâdin,
Yâd-ı Hax birlâ bolub, sakla tiling âfsânâdin,
Ket, Hazinî, ravza-yi Hâzretgâ sen Fârgânâdin,

Däm ganîmat, äylägil hicrät ölümün ilgäri.

*Pirine el ver, riyazet yap, dergâhından (hiç) ayrılma,
Pir Şem'in (mum) misalidir, sen pervaneden ibret al,
Dilini efsanelerden (ya da boş şeylerden uzak tut) her an Hakk'ı anmada ol,
Hazini Hazret'in Ravzasına git sen Fergane'den,
O zaman hicreti kendine ganimet al ölmeden önce.*

20

Hâkdin halk äylägän Âdäm Safiyullâh kani?!
Şit Pâygämbär bilä Nuḥ-i nâbîyullâh kani?!
Häm yänä İdris u Hut u ol Halilullâh kani?!
Bil, oşâl İsmâil u İshâk ila Yuş'â kani?!
Häzrâti Ya'qub birlä Yûsuf-ı bärnä kani?!

*Topraktan yaratılan Âdem Safiyullah nerede?!
Şit peygamber ile Nuh nebiyullah nerede?!
Hem yine İdris ve Hut ve o Halilullah nerede?!
Bil, o İsmail ve İshak ile Yu'sa nerede?!
Hz. Ya'qub ile tertemzi delikanlı Yusuf nerede?!*

Çün oşâl Sâlih çıkardı nâkasın bir tâşdın,
Kirm²⁷⁹ bälâsıdın kurtuldı Ayyûb ol bardâşdın,
Boldı nâbînâ közi tinmäy Şuayb yıglâşdın,
Yuttı Musâ acdaḥâsı bir Neçä avbâşdın,
Yedi bayzâ²⁸⁰ dâstida ḥârun bilä Musâ kani?!

*Nitekim Salih bir taştan dişi bir deve çıkardı,
Göğsündeki, sinesindeki kurt belasından kurtuldu Eyyub,*

²⁷⁹ Bedeni saran kurtlar. (Hz. Eyüb'ün kıssasına telmih.)

²⁸⁰ 1) Ak, temiz el. 2) Sihir gösteren el. (Bu mısradaki Hz. Musa'nın mucizesi nazara alınmış.)

*Şuayb nebi olduğundan beri gözündeki ağlamalar dinmiyor,
Musa'nın ecderhası birçok, bölük bölük gelenleri yuttu,
Sihir gösteren o elin sahibi Harun ile Musa nerede?*

*Şunça mürsállar ütubdur, Hızır ila İlyas hayat,
Dâvudu, bilgil, Sülaymânı nâbî tâpdi vâfât,
Zikriyâ ketti âcälning dâstidin tâpmay Nâcât,
Dâniyal u Hûtga mârg bermâdi hatt-ı bârât,
Tâpmayın yıglâb Hüdâgâ, Hâzrâti Yahyâ kani?!*

*Bu kadar resuller göçüp gidiyorlar, Hızır ile İlyas hayatta,
Davudu bil, Süleyman nebi vefat etti,
Zekeriya ecelin elinden kurtulamayıp gitti,
Ölüm Danyal ve Hut'a kurtulma izni vermedi,
Durmada Huda'ya ağlayıp yalvaran Hz. Yahya nerede?!*

*Yuttu Yunusnu naḥang, kârında câ berdi Hüdâ,
Çille olturdi, ibâdâtlâr kılib, zikr u sâná,
Neçâ bâra öltürüb Circisni tîrguzdi yanâ,
Hâzrâti İsamı eltib, câyini etti sâmä,
Ol Aziz ila Skandar, Camşîd u Dârâ kani?!*

*Timsah Yunus'u yuttu, Huda (O'na timsahın) karnında yer, mekân verdi,
Çileler çekti, ibadetler edip, (Allah'ı) zikredip hep onu andı,
Circis'i kaç defa öldürüp tekrar diriltti.
Hz. İsa'yı alıp mekânını gökyüzü etti,
O Aziz ile İskender, Cemşid ve Dara nerede?!*

*Ol Muḥämmäd Mustafânı bârçâdin alâ kılib,
Cümle ashâbı bilâ yârânlârin ḥâm-râḥ kılib,*

Bir maqâmın “Kâba kavsayni” yu “av adnâ”²⁸¹ kılıb,
Rûz-i maşşârdä şâfâatgä anı yäktâ kılıb,
Ey Hazinî, oyläsä, şundäy Rasulullâh kani?!

*O Muhammed Mustafa ’nı herkesten yüce kılıp,
Bütün sahabe ve dostlarını yoldaş kılıp,
Bir makamını “Kabu kavsayni” ve “ev edna” kılıp,
Maşşer gününde şefaath hakkında onu tek hak sahibi kılıp,
Ey Hazini, bir düşün, şimdi Rasulallah nerede?!*

21

Akrabâlar furkatında tanda cânım ürtadı,
Bälki bu cânımdın ârtıq ustihânım²⁸² ürtadı,
Bu cigâr-bağrım kuyub, räg²⁸³ lãrdä kânım ürtadı,
Çun firâk u häcridä rûh-ı rävânım ürtadı,
Sabr etib, män âh urub erdim, zabânım ürtadı.

*Yakınlarımın, akrabalarımın hasretinden tende canım ızdırap çekti.
Belki bu canımdan başka kemiklerim bile sızladı,
Bu ciğer ve bağrımı koyup, damarlarımdan kanım çekildi,
Ayrılık ve hasretinden ruhumun ferahlığı da yanıp kül oldu.
Sabr edip ben ahlâr ediyordum, (şimdi) dilim sızladı.*

Bu cañân-ı fânîdan ötti yârânlâr, vâdarîğ,
Cândın ârtuğ bir neçä pîr u cavânlâr, vâdarîğ,
Yâr u dost u hãmnişîn, hürd u kalânlâr, vâdarîğ,
Ketti kavm ila qarındâş hãm arânlâr, vâdarîğ,
Ânbiyâlâr häcridä âh u figânım ürtadı.

²⁸¹ ‘İki yay mesafesi...’ Allahla arasında kalan mesafeye işaret olarak söylenmiş. Mana olarak da Hz. Muhammed’in (S.A.V) Mirac’a çıkarken çardığı son nokta. Bütün yaratılmışları arkasına alıp Halık ile müşerref ve muhatap olduğu makam. Kur’an-ı Kerim, Necm-9

²⁸² Kemiklerim.

²⁸³ Damar.

*Bu fani dünyadan eş dost hep göçtü, gitti vah yazık,
Candan başka nice pîr ve gençler (gitti) vah yazık,
Yar ve dost ve birlikte oturdukların (beraber yaşayanlar), büyük ve küçükler,
Kavim (aile) ile kardeş hem de erenler hep gitti, vah yazık,
Nebilerin hasretinden ah ve efganım yüreğimi dağladı.*

*Mân alardın ayrılıb, ey dostlâr, devânâmân,
Aql u huş u fahm ila idrâkdin begânâmân,
Nâla yu fâryâd kılib mân, nâylâyin, âfsânâmân,
Bir özümdek âhl-i dârdni tâpmanın hayrânâmân,
Yıglasâm, ayb âylâmânglâr, Hânumânım ürtadi.*

*Ey dostlar onlardan ayrılıp ben divane oldum,
Akıl ve fikre, anlayış ve idrake yabancı kaldım,
İnleyip, feryatlar ettim (ki başka ne yapayım, efsane oldum (halk arasında dillere
düşüm)
Kendim gibi bir dert ehli bulmanın peşindeyim (aklımda hep bu var)
Ağlasam da ayıplamayın, evim barkım her şeyim dağıldı,*

*Bu fâlâkni kâr u bâri, üyläsâm, cävr u cäfâ,
Küllü cânlıklârgâ, fikr et, kılmâdı hârgiz vâfâ,
Misli yol âstıga kâlgan kimsägâ mâtamsârâ,
Bu ra`bât-ı köhnagâ dil bağlamâk ayni hatâ,
Bozdu ömrümni fâlâk, andâk zâmânım ürtadi.*

*Anlasam ki bu dünyanın varı yoğun hep sıkıntı ve zorluk vermektir,
Düşün ki bütün canlılara hiç kimse vefa göstermedi,
Yol (toprak) altında kalan kimselere matemler söylediler,
Bu dünyaya gönül bağlamak da aşikâr bir hatadır,
Ömrümü bozdu bu dünya sadece zamanımı geçirtti.*

Bu fälâkni Cäbridin heç yergä yetmäs hasratim,
Şâd bolmäy bir nafas, kündin füzun qabziyatim,
Därd u mehnat hämnîşindur, hämcahâlat ülfatim,
Küh-i gam, därd içrä, näyläykim, büküldi kâmatim,
Ey Hazinî qaygılık, näyläy, cahânım urtadı.

*Bu feleğin bana verdiği zorluklardan hiçbir yere ulaşmaz hasretim,
Bir nefes bile mutluluk görmedim, yaşadığım günden daha çok zorluk çektim,
Dert ve zorluklar birlikte oturduğum (şeylerdir), cehalet de arkadaşım,
alışkanlığım,
Gam dağı(m var), ne yapayım dert içinde boyum (boynum) büküldü,
Ey Hazini kaygılı olmak(tan başka) ne yapayım dünyam dağıldı.*

22

Tâ yetim bolmäy kişi, bilmäs atânı qadrini,
Cân u dilda tarbiyat qilgân anânı qadrini,
Bilmağäy heç kim akâ birlä ukânı qadrini,
Bir neçä eş u tabâr u akrabânı qadrini,
Acragay- bilgäy akâ birlä ukânı qadrini.

*Yetim kalmayan kişi babasının kıymetini bilmez,
Can u gönülden terbiye veren ananın kıymetini bilemez,
Kimkimse küçük ve büyük kardeşlerinin kıymetini bilmez,
Birçok eş soydaş ve akrabasının kıymetini,
Küçük ve büyük kardeşinin kıymetini kaybedince anlayacak.*

Tandürüstlik läzzätin bemâr balganlar bilür,
Köp yatıb, fârzändleriğa hor balganlar bilür,
Başı yastıkda yatıb, abkâr balganlar bilür,

Parçaye nân qadrini köp zâr balganlar bilür,
Kimki män-mänlikda, bilmäydur gizânı qadrini.

*Kuvvetli, sağlıklı, güçlü olmanın kıymetini hasta olanlar bilir,
Hep yatıp, evlatlarınca hor görülenler, (ya da onlara muhtaç) kalanlar bilir,
Başı yastıkta yatıp da bekâr olanlar bilir,
Bir parça ekmeğin kıymetini de hep zayıp dermansız olanlar bilir,
Her zaman ben ben diye dolanan kişi (Allah'ın ona verdiği) gıdanın (rızkın)
kıymetini bilemez.*

Dost u düşmân, hâr kiři, begânâ, Hâh-i âšnâ,
Kaçmagay başıngga muşkıl tüşsa, saandin bâvâfâ,
Sân üçün ol bâvâfâ ülfat kılurmu cân fidâ,
Dost qadrin bilmägây başıgâ tüşmasdin bâlâ,
Kari-yu a' mâ bolıb, bilgây asânı qadrini.

*Dost ve düşman, arkadaşlık isteyen herkes yabancı,
Ne zaman başına bir zorluk, bir bela gelse hepsi sana karşı vefasız,
O vefasız olanlar senin için canını feda etmeye yanaşır mı?
İnsanın başına bela gelmeden dostun kıymeti bilinmiyor,
Yaşlı ve kör olanlar merhemini, ilâcın kıymetini bilirler.*

Qolda mâlıng bârıda begânälârdin yâr köp,
Dâvlâting ketsâ äğâr dildârdın ağyâr köp,
Hâmqadimî hâmnışınlârdin sângâ âzâr köp,
Sohbâtingdin ihtirâz äylâb yänâ bezâr köp,
Mârdum-i Fârgânâ bilgây ağniyânı qadrini.

*Elinde malın varken sana yabancı olanlardan yar, dost (olmak isteyen) çok,
Eğer (elinden) zenginliğin gitse sevenlerinden çok yabancı, düşmanın olur,
Hem ta eski dostlarından bile sana kötü sözler çok (eski dostluk yok)*

*Sohbetinden kaçıp, senden usananlar da çok,
Fergane insan da bilir zenginliklerin kıymetini,*

Bol cahândä Bâ'zilärni äylädi tirnâkka zâr,
Bâ'zilärgä Hâlıkim fârzänd berdi be-şumâr²⁸⁴,
Bâ'zini kıldı azîz, bir neçälärni kıldı hâr,
Hâr na kılsä Hâlıkim, şükr äylägil layl u nahâr,
Bil, Hazinî, sıdık ila şükr-i Hüdâni kadrini.

*Bazılarını bu dünyada tırnağa muhtaç eyledi,
Bazılarına Halikim sayısız çoluk çocuk verdi,
Bazılarını aziz ederken, yine birçoğunu da hor, alçak eyledi,
Halikim ne yaparsa da sen gece gündüz hep (O'na) şükreyle,
Hazini doğruluk ile Huda'ya şükretmenin kadrini, kıymetini bil.*

23

Ey yârânlâr, gam bilân mân hâr u zâr oldum, netay,
Bolmäyın hürsam, cahândä dilfigâr oldum, netay,
Hasta, mahzunlıkda kâldım, âşkâr oldum, netay,
Dârd târtmâklıkça, dostlâr, bekarâr oldum, netay,
Dilrubanı körmaka boldım humâr, oldum, netay!

*Ey dostlar ben gamlarla hep aşağı, hakir ve inleyen oldum, ne yapayım,
Mutlu, huzurlu olamadım, cihanda hep gönlü yaralı oldum, ne yapayım,
Hasta, mahzunlukta kaldım, (apaçık ortada) meydanda oldum, ne yapayım,
Dertleri tartmada (çekmede, kaldırmada) kararsız oldum dostlar, ne yapayım,
Gönülçeken yârimi görmek için uykusuz kaldım, ne yapayım.*

Misli Mâcnundek firâk-ı Laylîda Âvârämân,

²⁸⁴ Sayısız, hesapsız.

Kühkan yangliĝ Şirini häcridä dilpâramân,
Âstâning yastâni, Vâmık käbi beçârämân,
Ham-çü Tâhirkim, kâzânı daastida Âvârämân,
Yârni vaslıga yetmâkka ölar boldum, netay!

*Ben Mecnun gibi Leyla'nın ayrılığında avare oldum,
Dağ delen (Ferhad'in) yanında Şirin'in hasretinden gönlü parçalanan oldum,
Dergâhının eşiğine yaslanıp, Vamık gibi biçareyim ben,
Hem bir de Tahir gibi kazanın (senden gelenin) elinde avareyim ben,
Yâre kavuşmaya ulaşmadan ölecek oldum ben, ne yapayım!*

Ğamnı zindânida kâldım, bârmikin mângä Nâcât,
Şâyâd ol bitgaymukin raħm äylâbân hatt-ı bârât,
Çıkmayın olsam, fânâ çâhıda çun tâpsan vâfât,
Şâh Hüseyindek taşna bolsâm, içmäyin âb-ı Fırat,
Şamr-mal'un²⁸⁵ dâstida kânım dökar oldum, netay!

*Gamin zindanında kaldım (acaba) bana kurtuluş var mı?
Şayed o bitecek mi ki lütf eyleyeyim bir berat mektubu,
Çıkmayan olsam, fena çukurundan ti vefat etsem,
Şah Hüseyin gibi susasam da Fırat suyundan içmeyeyim,
Şimr-mel'un elinde kanımı döker oldum ben, ne yapayım!*

Bârmukin dünyâda heç kim mân käbi ğamgâ karîb,
Taħ-ba-taħ kândur yürâgim, bir kişi körsä yârıb,
Ğasta hâlimni körüb raħm etmädi hâzık tabîb,
Dil yarâsını ilâcın kılmadı mârħâm koyıb,
Ğussa birlä âħ urub, cândan güzâr oldum, netay!

²⁸⁵ Şimr: Kerbela hadisesinde Hz. Hüseyin'in başını kesen mel'un.

Bu dünyada benim gibi gamlarla bu kadar yakın, dost, akraba olan bir kişi daha var mı ki?

*Bir kişi yarıp baksa dipten dibe (köküne kadar) yüreğim kanlarla dolu,
Yazıklar olsun ki tabib hasta halimi görüp de merhamet etmedi,
Bir merhem koyup gönül yarasına ilaç olmadı,
Kederlerle ahlar çekip, candan geçer oldum, ne yapayım!*

*Misli Ādhām taht u bahtım taşlaban ketsämmukin,
Tâğ u çöllärni kezib, bayt ul-ḥaram bârsammukin,
Mustafânı ravzasını hac kılib kelsämmukin,
Āstāning yastānıb, gaflāt kılib yatsammukin?
halk arâ räsivâ, Ḥazinî, şarmsâr oldum, netay!*

*Ethem gibi taht ve bahtımı dışlayıp gitsem mi ki?
Dağ ve çölläri gezip beyt-ül hareme (Kâbeye) varsam mı ki?
Mustafa'nın ravzasını hac kılip gelsem mi ki?
Dergâhına (eşiğine) baş koyup gaflet edip yatsam mı ki?
Halk arasında rezil, rüsivâ, Hazini, utangaç (utanan) oldum, ne yapayım?*

4.5. MUSADDASLAR / MÜSEDDESLER

1

*Ketti bu cāhāndin dürr-i yāktā-i şāfâat,
Ālām yüzüdin fānîga dāryâ-i şāfâat,
Könglida idi Ḥâḥ şab-u bayzâ-i şāfâat,
Ol rûz-i cāzâda ḥämâ şäydâ-i şāfâat,
Tāngla tüşädür başıgâ sävdâ-i şāfâat,
Āsîlär üçün ol kün-i gāvğâ-i şāfâat.*

*Bu cihandan göçüp gitti şefaatin eşsiz incisi,
Ālemin üstünden faniye (gitti) şefaata deryası,
O herkese şefaata etmeyi isterdi.
O ceza gününde cümle divanelere şefaata,*

*Kıyamette başına (aklına) şefaət sevdası düşer,
Asiler için o (gün) şefaət kavgasının günü(dür).*

Biz âsîni deb, körmadi bir lahzâ fârâgat,
Kaygu bilâ ümri ütibân, körmadi râhat,
Heç bermädilär bizlär üçün cângâ hâlâvat,
Bağlab beligâ himmät ilân sâng-i kanâat,
Tângla tüşädür başıgâ sävdâ-i şâfâat,
Âsîlär üçün ol kün-i gävğâ-i şâfâat.

*Biz asiyiz deyip, bir lahza bu işlerinden feraget etmediler,
Kaygı ile ömrünü geçirip hiç rahat görmediler,
Bizler için cana hiç tatlılık, hoşluk vermediler,
Bellerine himmet ile kanaat taşını bağlayıp,
Kıyamette başına (aklına) şefaət sevdası düşer,
Asiler için o (gün) şefaət kavgasının günü(dür).*

Hâk amri bilâ bolgusı mâhlûk hâmä päydâ,
Tolgay oşâl kün kâfir u mü' mingâ ol sahrâ,
Özini tilär ol küni Âdâm ile Havvâ,
Tüşgây hâmäning başıgâ bu nazada sävdâ,
Tângla tüşädür başıgâ sävdâ-i şâfâat,
Âsîlär üçün ol kün-i gävğâ-i şâfâat.

*Hak emri ile bütün mahlûklar (hemen) meydana geldi, oluverdi,
O büyük günde kâfir ile mü'min o sahraya dolacak,
O gün Âdem ile Havva kendilerinin affını dilerler,
Cümlesinin başına bu olmayacak sevda düşecek,
Kıyamette başına (aklına) şefaət sevdası düşer,
Asiler için o (gün) şefaət kavgasının günü(dür).*

Dünyâgä kelib, ketgunça ümmätni dedilär,
Bizläрни gamımızniki hâr lahza yedilär,
Me'rac tünida âta-ânanı demadilär,
Âsîlär günâhıniki ävväl tilädilär,
Tângla tüşädür başıgâ sävdâ-i şâfâat,
Âsîlär üçün ol kün-i gävğâ-i şâfâat.

*Dünyaya gelip, gidinceye kadar (hep) ümmetim dediler,
Bizlerin gamlarına her an yardım etmeyi (el uzatmayı diler),
Mi'rac gününde (de kendi) ana ve babasını demediler,
Asilerin günahı(nın) affını (herkesinkinden) önce istediler,
Kıyamette başına (aklına) şefaata sevdası düşer,
Asiler için o (gün) şefaata kavgasının günü(dür).*

Sahrâ-i kıyâmâtdä oşâl hâca-i "Tâhâ",
Yıglâb yoradurlar, kılibân köz yâşı dâryâ,
Kävsâr suyidin taşnaga bergäy Asadullâ²⁸⁶,
Abû Bakr, Omâr, Osmân, iki şahzâda, Zâhrâ,
Tângla tüşädür başıgâ sävdâ-i şâfâat,
Âsîlär üçün ol kün-i gävğâ-i şâfâat.

*Kıyamet sahrasında (meydanında) o "Taha"nın sahibi,
Göz yaşlarını derya kılıp ağlayıp yürürler,
Susayanlara Kevser suyundan ikram eder Esedullah,
Ebubekir, Ömer, Osman, iki şehzade, Zehra,
Kıyamette başına (aklına) şefaata sevdası düşer,
Asiler için o (gün) şefaata kavgasının günü(dür).*

Bâzâr-ı kıyâmätni kezar dîdâsi giryân,

²⁸⁶ Allah'ın Aslanı, Hz. Ali'nin (R.A.) bir namı, lakabı.

İstab h m  f sık bil  f cirni oŐ l  n,
G s  yazıb, arŐ   stıda turgay d l-i suz n,
Ahm d y zidin afv etadur k dir-i Subh n,
T ngla t Ő d r b Ő g  s vd -i Ő f at,
 sil r  c n ol k n-i g vg -i Ő f at.

*G zleri yaŐ lı bir Ő kilde kıyamet pazarını, meydanını gezer,
O an g nahk r ve yoldan sapmıŐ ların c mlesini isteyip,
Gisu yazıp, g ky z n n altında turacak yakan g n l,
Ahmet sayesinde af edecektir Kadir-i Subhan,
Kıyamette baŐ na (aklına) Ő faat sevdası d Ő er,
Asiler i in o (g n) Ő faat kavgasının g n (d r).*

Ol Ő h-ı pay mbarning erur matlabı  mm t,
Kim dill rida bols ki, c yı anı c nn t,
Kim t bi' emas k lgusı d z hd  ik mat,
Etgilki, H zin ki, s n ol ravzag  hicr t,
T ngla t Ő d r b Ő g  s vd -i Ő f at,
 sil r  c n ol k n-i g vg -i Ő f at.

*O peygamberler Ő hının b t n talebi  mmetidir,
Onu g nl nde tutanların mek nı (da) cennettir,
Ona tabi olmayanlar cehennemde ikamet ederler,
Ey Hazini sen o ravzaya hicret et,
Kıyamette baŐ na (aklına) Ő faat sevdası d Ő er,
Asiler i in o (g n) Ő faat kavgasının g n (d r).*

2

Muhamm d  mm tig  rahm t-i H kd n baŐ rat b r,
Bizi rahm t k lurga r z-i maŐ s r, ne    y t b r,
Kıy m t k n Eg mdin  s -c fıga hid y t b r

Ki, havz-i kavsâr u h m va' da i d d r u c nn t b r,
T f yli Mustaf  P yg mb rim H kd n in y t b r,
Tam m   s -c f , p r hat l rg   f  at b r...

Muhammed  mmetine Hakkın rahmetinden, affından, merhametinden m jdeler var,

Mah er g n nde bize merhamet edeceğine dair nice ayet var,

Kıyamet g n nde Rabbimden asi ve g nahk rlara hidayet var,

Hem kevser havuzu hem cennet ve cemalullah s z  var,

Mustafa peygamberimin h rmetine Hakk'tan yardım, l tuf var,

Tamam  asi ve g nahk r olan hata dolu kulların (hepsine de)  faat var.

H d  A m dg  kavm etti, k ng ll rg  h c l t yok,
 zin y kt l g n bild rdi, b z  zr-i nad mat yok,
Ras lning yan ga b rg ymiz, emdi he  hasrat yok,
 u d vl tni at  kildi Eg m, va m-i kıy m t yok,
Ki, tav hid c m  İsl md n n   etd k,  ar fat b r,
Tam m   s -c f , p r hat l rg   f  at b r...

Huda Ahmed 'de kavim ( mmet) etti, g n llerde utanma yok,

Kendisi de e siz olduğunu bildirdi,  ğretti yeniden  z r ve pi manlık yok,

Biz Rasulullahın yanına vardık,  imdi hi  hasret yok,

Rabbim bu zenginliği, mutluluğu bize ihsan etti, artık kıyametten korku yok,

İslam kadehinden tevhidi, birliği tattı, (bundan dolayı bize) b y k bir  eref var,

Tamam  asi ve g nahk r olan hata dolu kulların (hepsine de)  faat var.

Egam f rm n  birl  s rini gar t rtsa İsr fil,
Tirilg y  vv l u  hir o  l k n m ' min u k fir,
Zam n u  sm nu u bu  l m bolgus  z yil,
H  rga ne    y t H k T  l   yl di n zil,
O  l k n gayrı dinl rg  azab il  uk bat b r,

Tamâmı âsî-câfî, pürhatâlärgä şäfâat bâr...

*Rabbimin fermanı ile eğer Sur'unu üflese İsrâfil,
O gün evvel ve ahir, mü'min ve kâfir herkes dirilecek,
Yeriyle göğüyle bu âlem tamamen bitip tükenecek,
Haşır hakkında Hakk Teâlâ ne kadar ayet indirdi,
O gün başka dinlerden olanlrara azap ile işkenceler var,
Tamamı asi ve günahkâr olan hata dolu kulların (hepsine de) şefaata var.*

Ki ellik ming yıl olturgäy hämä gur başıda färdâ,
Muhammâdin bülak külli nâbîlär der ki: "Vâ nafsâ!"
Nâbîlär desa şundâg, hâl-i ümmâtlärgä vâvâylâ,
Haşır çarh urib, "Vâ ümmâtâ!" - deb Säyyid-i bärnâ,
Hüdâgä şükr äyläng, bizlärä şundâg ibâhat²⁸⁷ bâr,
Tamâmı âsî-câfî, pürhatâlärgä şäfâat bâr...

*Elli bin yıl geçecek herkes yarın kabrin başına gelecek,
Muhammetten başka bütün nebiler der ki : "Vah nefsim!"
Nebiler öyle dese (dediği için), ümmetlerin halleri vaveyla (inlemeler, feryatlar)
olur,
Haşır meydanında "Vah ümmetim" diye dönüp dolaşır Seyyid-i Berna (Hz.
Muhammed),
Huda'ya şükredin, bizlere o zaman ruhsat var,
Tamamı asi ve günahkâr olan hata dolu kulların (hepsine de) şefaata var.*

Nidâ kelgäy Egämdin: "Ey Hâbîbim, munça kaygurmäng,
Şäfâat äyläng ümmätini, nüfûzni zärräça qoymäng
Ki, başlang suy-ı cännät ümmätiniz, haşır arâ turmäng
Ki, dostum, emdi mändin başqa mürsäl kavmini sormäng,
Siza tâbi' laradurkim, cavâhirdin imârat bâr".
Tamâmı âsî-câfî, pürhatâlärgä şäfâat bâr...

²⁸⁷ İcazet, ruhsat.

*Rabbimden nida gelir: “Ey Habibim bu kadar kaygılanmayın,
Şefaata eyleyin ümmetinize, nefsinizi hiç koymayın,
Haşır meydanında durmayın, ümmetinizle cennet sularından içmeye başlayın,
Ki, dostum şimdi benden, başka peygamberlerin kavmini sormayın,
Size tabi olanlar için cevherlerden evler, saraylar var,”
Tamamı asi ve günahkâr olan hata dolu kulların (hepsine de) şefaata var.*

*Abulkâsımki, me‘râc âşşamıda çıktılar bâlâ,
Maqâmı boldı ol kün “Kâbe kavsayn”u “av adnâ”²⁸⁸,
Habîbin pâyıga sizlârni bahmış etti bul dâna,
Hazinî, şahid-i me‘râcî “Subhânâllazi asrâ”²⁸⁹,
Bizâ hatt-ı bârâtın bergânigâ çün işârât bâr,
Tamâmı âsî-câfî, pürhatâlgâ şafâat bâr...*

*Ebu’l-Kasım (Hz. Muhammed) miraç akşamında yükseklerle, yüksek katlara
çıktılar,
O gün O’nun makamı “Kâbe kavseyn” ve “ev edna” oldu,
Habibin ayağına sizleri bakmış etti o bilgili, bilen (Allah),
Hazini miracın şahidi “Subhanellezi esra”,
Bize kurtuluş mührü vereceğine işaret var,
Tamamı asi ve günahkâr olan hata dolu kulların (hepsine de) şefaata var.*

3

*Na gam bizlârgâ, şundâg Mustafâ Pâygâmbârim bârdur,
Şafâat kılguçı tângla şâfi‘i rahbarim bârdur,
Mâdâd kilmâkka ol kün çaryâr²⁹⁰ sardaftarım bârdur,
Hasan birlâ Husâyni sâkî-yi ol kâvsârim bârdur,*

²⁸⁸ ‘İki yay mesafesi...’ Allahla arasında kalan mesafeye işaret olarak söylenmiş. Mana olarak da Hz. Muhammed’in (S.A.V) Mirac’a çıkarken çardığı son nokta. Bütün yaratılmışları arkasına alıp Halık ile müşerref ve muhatap olduğu makam. Kur’an-ı Kerim, Necm-9

²⁸⁹ Kur’an-ı Kerim, İsrâ-1 (Miraca çıkışın anlatıldığı ayet)

²⁹⁰ Dört dost. (Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (R.A.) lerin nâmları.) Dört Halife, Hulefâ-i Erbaa veya Ashab-ı Güzin diye de ihtiramla anılırlar.

Mädäd äylärgä ol kün дәstgire raḥbarim bārdur,
Canāb-ı Ğāvsul-A‘zām, Kutbul-aḳtāb²⁹¹ sarvarim bārdur.

*Onun gibi Mustafa peygamberimiz varsa bizlere ne sıkıntı vardır,
Kıyamette şefaatt kılacak şefaattçi bir yol gösterenim vardır,
O gün yardım etmeye Çar-yar, ileri gelenlerim vardır,
Kevser dağıtan o Hasan ile Hüseyin'im vardır,
O gün yardım edecek olan, yardımcı, el tutan rehberim vardır,
Cenab-ı Gavs 'ul-Azam, kutubların başı, seyyidim, reisim vardır.*

Ḳıyāmät āftābıdın alar çoşga kirib tursa,
Ḥüdāning қаһrıdın қорқub, yüräklär suv bolub tursa,
Günāḥı ol tarāzuda yänä āğır kelib tursa,
İlācın tāpmayın ol dam ḥāmä ḥayrān bolub tursa,
Mädäd äylärgä ol kün дәstgire raḥbarim bārdur,
Canāb-ı Ğāvsul-A‘zām, Kutbul-aḳtāb sarvarim bārdur.

*Kıyamet günü onlar yüzünün güzelliğinden çoşup dursalar,
Huda'nın azabından korkup, yürekler su olup dursa,
O terazide yine günahı ağır gelip dursa,
İlacını bulmayan o an cümlesi hayran olup dursa,
O gün yardım edecek olan, yardımcı, el tutan rehberim vardır,
Cenab-ı Gavs 'ul-Azam, kutubların başı, seyyidim, reisim vardır.*

Dili büryān, köngül ḥayrān, oşāl kün bārçä sargardān,
Sırāt üzrā olıb bārsa, neçük etgäy müsülmānān?!
Cigärlar қән bolub, cism ilä cāmı ḥām bolub lärzān,
Bayakbāra oşāl dām bārçä Ādām қilğusı afgān,

²⁹¹ Kutubların başı. Hilafet-i maneviye-i Muhammediye (A.S.M.). Velayet-i maneviye makamlarının en yükseği, nübüvvet-i Muhammediyeye (A.S.M.) veraset makamı olup, bu makama ancak Cenab-ı Hakkın bir atıyyesi olarak nail olunur. Bu makamda bulunan zat, Hakikat-ı Muhammediyenin (A.S.M.) mazharı ve Esmā-i İlāhiyenin camı'dır. Her asırda bir tane bulunan bu zatların sonuncusu mezkūr sıfatların en ekmeline mazhardır. Bu makam hakkında Gavs ve Kutbiyyet-i Kübra tabirleri de kullanılır. (Abdul Kadir Geylani Hazretlerine işarettir.)

Mädäd äylärgä ol kün dästgire raḥbarim bårdur,
Canâb-ı Ğâvsul-A‘zâm, Ƙutbul-aqtâb sarvarim bårdur.

*Dili yanmış, gönlü hayran, o gün herkes şaşkın, başı dönmüş,
Müslümanlar sırat üzerine gelip varınca nasıl yapacak?!
Ciğerler kan olup cismi ile canı birleşip titreyecekler,
O ana ulaşan bütün insanlar fiğanlar edecek, ağlayıp inleyecek,
O gün yardım edecek olan, yardımcı, el tutan rehberim vardır,
Cenab-ı Gavs ‘ul-Azam, kutubların başı, seyyidim, reisim vardır.*

Kişi bolmäs edi şundâĝ âzîze pürhıslatga,
Va yâ muḥlis bolub, iḥlâs kılmäs anda Hâzrätga,
Yetüşmasmi Hazîn maḥşâr küni anda şâfâatgä,
Şâfâat ähli ümmätgä, tutar taḥt-ı adâlätga,
Mädäd äylärgä ol kün dästgire raḥbarim bårdur,
Canâb-ı Ğâvsul-A‘zâm, Ƙutbul-aqtâb sarvarim bårdur.

*Onun gibi ahlakla dolu, aziz bir kişi olmaz idi,
Ve ya iḥlâs kazanmak için gayret gösterip, o yüce Hazret’e iḥlâsı yapamaz,
Hazini maḥşer günü onun yüce şefaatine ulaşabilir mi?
Ümmetinden olanlara şefaet, adalet tahtında oturur,
O gün yardım edecek olan, yardımcı, el tutan rehberim vardır,
Cenab-ı Gavs ‘ul-Azam, kutubların başı, seyyidim, reisim vardır.*

4

Din-i islâm ḥor boldı, beḥbâr ümmät ḥanüz,
Bil, kötärilĝân yoĝ erdi vaḥşîdin ĝaflat ḥanüz,
Äyläĝanim yoĝ idi bu sırnı man şöḥrat ḥanüz,
Bâş âlib ketmâĝgä kılmäydur ḥämä ĝayrät ḥanüz,
Ey müsülmânlâr, ketarga barmukin fursat ḥanüz?
Bu na ümmätlikki, bizlâr kılmäsak ḥicrät ḥanüz!

*İslam dini hor, alçak görülür oldu, ümmet henüz (bundan) habersiz,
Bil henüz bu vahşetten kaçabilen, kurtulabilen yok idi,
Bu sırrımı söylediğim hiç kimse (de) yoktu henüz,
Baş alıp gitmeye hiçkimse gayret etmiyor henüz,
Ey Müslümanlar henüz gitmeye fırsat var mı ki?
Bizler henüz, daha hicret etmezsek bu nasıl ümmetlik(tir).*

Bu na müşkilki, nasârâ bolsâ bizgâ pâdşâh,
Şol sâbâbdin bârçâ mü'minning, biling, qalbi siyâh,
Kıl taraddud ketmâka, band olmayın hicrâtgâ râh,
Ravzagâ turgil bârib, egningda çul, bâşda külâh,
Bâr icâzât ketmâka, bizlârgâ bu dâvlât hanüz,
Bu na ümmâtlikki, bizlâr kılmâsak hicrât hanüz!

*Hıristiyanların bizlere padişah olması ne zor, ne çetin bir şeydir,
Bilin ki, işte bu sebepten bütün mü'minlerin kalbi siyahtır,
Önünde engeller, gam ve sıkıntılar olmayan hicretin yoluna gitmekte tereddüt et,
Üstünde (elbise olarak) çul, çarşaf, başında külâh ile varıp ravzaya dur,
Gitmeye icazet veri bizim için henüz bu büyük zenginliktir,
Bizler henüz, daha hicret etmezsek bu nasıl ümmetlik(tir).*

Kimki dünyâdâr erur, halk içrâ tâpdı e'tibâr,
Hâr kayândâ bolsâ nâkas halkı, sâhib ihtiyâr,
Hâh mollâ, säyyid u sâdâtlar²⁹² el içrâ hor,
Hânâkâhda zikr-i Hâk mânâ', şârârât âşkâr,
Ötti köp neçâ alâmât, olmacak ibret hanüz,
Bu na ümmâtlikki, bizlâr kılmâsak hicrât hanüz!

²⁹² Seyyidler. Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtu Vesselâm'ın soyundan gelenler ve onun izinden gidenler.

2) Efendiler 3) Temiz ve fazilet sâhibi Müslüman zât.

*İşleri hep dünya olanlar halk içinde itibar buldu,
Her nerede olsa halkı zelil, aşağı, sahipleri (de) ihtiyar,
Mollalık isteyen seyyid ve sadatler el içinde hor hakir (görülürler)
Hanelerde Hak'ı zikretmek yasak (ama) şerlikler, kötülükler apaçık ortada (ve serbest)
Ne kadar çok işaretler hep oldu, gerçekleşti, (ama) henüz ibret olmayacak,
Bizler henüz, daha hicret etmezsek bu nasıl ümmetlik(tir).*

*Kız anâ, oğil atâsıydın, biling, kılmây hayâ,
Sözlagây bir neçâ alfâz-ı kabîh, etmây ibâ,
Pîr u mürşid, şâkird u üstâd arasında nizâ,
Bu sâbâbdin Hâk yubârgây bizgâ ming türlük bâlâ,
Bil, irâda ilâ râh etmâs hâmä himmât hanüz,
Bu na ümmâtlikki, bizlâr kılmâsak hicrât hanüz!*

*Kız anasından, oğul da babasında utanmıyor, bilin,
Birçok çirkin ve ayıp sözler söylüyor (da hiç) utanıp çekinmiyor,
Pîr ve murşid, öğrenci ile talebe arasında kavga ve çekişme (var),
Bundan dolayı Hak bize bin türlü belalar yağıdırıyor,
İrade ile kuvvet kimseye yardım etmez henüz, bil,
Bizler henüz, daha hicret etmesek bu nasıl ümmetlik(tir).*

5

*Hüdâyım amrini tutmay, köngül dünyâgâ bergâyımız,
İbâdâtın kaçıp dâim, şârârtgâ yügürgâyımız,
Kirib şaytân sözigâ, Hâk yolıydın yüz ogurgâyımız,
Yürüb gaflet bilân, ölsak, Lâhad içrâ na kılgayımız?
Hüdâyâ, korqaman, maşşâr küni şârmanda bolgâyımız,
Na yüz birlân şâfaat deb, Rasulullâga bargayımız.*

*Biz gönüdü dünyaya veriyoruz (o da) Hudanın emrini tutmuyor,
Daima ibadetten kaçıp şerlerle uğraşyoruz biz,
Şeytanın sözlerine kanıp Hak yolundan yüz çeviriyoruz,
Gaflet ile yürüyüp ölünce kabrin içinde ne yapacağız biz?
Ya Huda, korkuyorum (sen bizi bağışla), biz mahşer günü hep utananlardan
olacağız,
Biz hangi yüz ile Rasulullah'a şefaati diye varacağız.*

Tirilikda, birâdâr, yurma gâfil, Tâvbâ kılmâsđın,
Yiğitlikda ibâdât kıil, qarîb, qadding egilmasđın,
Ġanîmatdur hayâtıng, Tangrıga tâat kıil ölmâsđın,
Maşakqatdur Egâm nazdiga bârmâk tuhfâ olmasđın,
Ĥüdâyâ, qorkaman, maşşâr küni şârmanda bolğaymız,
Na yüz birlân şâfâat deb, Rasulullâga bârgaymız.

*Ey kardeşim hayatta iken tövbe etmekten gafil olma,
Yakında boynun eğilmeden gençliğinde ibadet et,
Hayatın (senin için büyük bir) hazinedir, ölmeden önce Rabbine itaat eyle,
Elinde bir hediyen (ibadet ve taat) olmadan Rabbimin huzuruna varmak çok zor
bir şeydir,
Ya Huda, korkuyorum (sen bizi bağışla), biz mahşer günü hep utananlardan
olacağız,
Biz hangi yüz ile Rasulullah'a şefaati diye varacağız.*

Bu dünyâda Ĥüdâdın özgâ maħlûk bârçâmız meħmân,
Ketermiz uşbu dünyâdın, ĥâmâ bir-bir kıilib armân,
Sırât âtlıg guzargâħda ütarni äylägin âsân,
Ĥabibing ĥürmâti, Yâ Rab, İläĥâ, kıilmâ sargardân,
Ĥüdâyâ, qorkaman, maşşâr küni şârmanda bolğaymız,
Na yüz birlân şâfâat deb, Rasulullâga bârgaymız.

Huda'dan başka, bu dünyada yaratılmış olan hepimiz misafiriz,

*Hepimiz pişmanlıklar duyarak birbir bu dünyadan göçüp gideriz,
Sırat adlı yoldan geçerken (o yolu) kolay eyleyin,
Ya Rab, Ya İlahi habibinin hürmetine bizi başı dönmüş, şaşkınlardan eyleme,
Ya Huda, korkuyorum (sen bizi bağışla), mahşer günü hep utananlardan olacağız
biz,
Biz hangi yüz ile Rasulullah 'a şefaata diye varacağız.*

*Agar sän âkil ârsäng, bolmägil gâfil ibâdâtdin,
Özingni rûz-i mahşâr kütqaray desäng hacâlatdin,
Yürarlar köp halâyık behebâr havf-i kıyâmâtdin,
Kâtâr-ı âsîlâr, Yâ Rab, nasib äylä şâfâatdin,
Hüdâyâ, korkaman, mahşâr küni şârmanda bolgaymız,
Na yüz birlän şâfâat deb, Rasulullâga bârgaymız.*

*Eğer akıllı isen ibadetten gafil olma,
Kendini o mahşer gününde utananlardan olmaktan kurtarmak istiyorsan,
Bütün yaratılmışlar kıyametin korkusundan habersiz bir şekilde yürürler,
Ya Rab (bu) asiler sürüsüne şefaatten nasip eyle,
Ya Huda, korkuyorum (sen bizi bağışla), mahşer günü hep utananlardan olacağız
biz,
Biz hangi yüz ile Rasulullah 'a şefaata diye varacağız.*

*Vâfâ kılmâs, birâdâr, bilsängiz, heç kimgä bu dünyâ,
Berib dünyâgä köngül, yâd-ı Hâkdın bolmä beparvâ,
İlacı yok anâdın kim toğulsa, ölmäyın aslâ,
Havas birlä kalur kılğan imârat, mülk ilä äşyâ,
Hüdâyâ, korkaman, mahşâr küni şârmanda bolgaymız,
Na yüz birlän şâfâat deb, Rasulullâga bârgaymız.*

*Ey kardeşler, bilin ki bu dünya hiçkimseye vefa göstermez,
Gönlünü dünyaya verip Hak'tan korkusuz olma,
Anadan doğan hiçkimse için ölümün ilacı yok,*

*Heves ile yaptığın evler, mülk ve eşyalar (hep geride) kalır,
Ya Huda, korkuyorum (sen bizi bağışla), mahşer günü hep utananlardan olacağız
biz,
Biz hangi yüz ile Rasulullah'a şefaati diye varacağız.*

6

*Rahgüzar dur bu cāhân, bir-bir otarnı uylasun,
Yormasun yalguz kişi, râh-i Hâtarnı uylasun,
Vahti yetganda âmânâtnı tutarnı uylasun,
Bol qarâ yer bārçanı bir-bir yutarnı uylasun,
Hâsrâtâ, vâveylatâ, bir-bir ketarnı uylasun,
Hâr kişi yer âstıda yalguz yâtarnı uylasun.*

*Bu dünya bir geçiş yeridir, (herkesi) bir bir atar (bunu) anlasın,
Kimse yalnız yürümesin, tehlikeli yolları anlasın,
Vakti yettiğinde emanetini tutanı anlasın,
Bir kara yerin herkesi bir bir yutacağını anlasın,
Hasretlere, ağlama ve inlemelere bir bir gireceğini anlasın,
Herkes yer altında yalnız yatacağını anlasın.*

*Mâl u dünyânı yığışturgan bilân bir kün qalır,
Cân âmânâtdur kişiğâ, bilsängiz, âhir ölür,
Köp halâyık mâl için özini külfatga sâlur,
Hâr kişi dünyâgâ kelsâ, âhiri bir kün ölür,
Hâsrâtâ, vâveylatâ, bir-bir ketarnı uylasun,
Hâr kişi yer âstıda yalguz yâtarnı uylasun.*

*Mal ve dünyasını yığıp duran bile bir gün kalır,
Can kişiye emanettir, bilseniz, sonunda ölür,
Bütün yaratılanlar mal mülk için kendini sıkıntılara sokar,
Dünyaya gelen herkes sonunda bir gün ölür,*

*Hasretlere, ağlama ve inlemelere bir bir gireceğini anlasın,
Herkes yer altında yalnız yatacağını anlasın.*

Änbiyâ-yu ävliyâlär ölmäyin qalgâni yok,
“Kulli nafsın zâikâtul mavt”²⁹³ ning yalgâni yok,
Bärçâ ketganlär taqi bu dünyâgâ kelgâni yok,
Qaysi sâat cân berarni heç kişi bilgâni yok,
Hâsrâtâ, vâveylatâ, bir-bir ketarni uylasun,
Hâr kişi yer âstıda yalguz yâtarni uylasun.

*Nebiler ve evliyalardan (da) ölmeyip kalan yok,
“Kulli nefsın zeikâtul mevt” ayetinin yalanı yok,
Bütün o gidenlerden de bu dünyaya (geri) gelen yok,
Hangi saatte canını vereceğini hiç bilen yok,
Hasretlere, ağlama ve inlemelere bir bir gireceğini anlasın,
Herkes yer altında yalnız yatacağını anlasın.*

Bändâlik qilgil tiriklikda, ganîmatdur nafas,
Keçâ-kündüz yıglamâqlıknı, birâdâr, qilmâ bas,
Uşbu dünyâ işlâri behûda-yi hây u havas,
Cân misâl-i andalîbdur, bu casad misl-i kafas,
Hâsrâtâ, vâveylatâ, bir-bir ketarni uylasun,
Hâr kişi yer âstıda yalguz yâtarni uylasun.

*Hayattayken kulluğunu iyi yap, nefesin büyük hazinedir,
Ey kardeşim gece gündüz ağla, (bu bana) yeter deme,
Bu dünyanın işleri hep bomboş ve hevesten gelen işlerdir,
Can bülbül gibidir, bu ceset de bir kafes,
Hasretlere, ağlama ve inlemelere bir bir gireceğini anlasın,
Herkes yer altında yalnız yatacağını anlasın.*

²⁹³ ‘Muhakkak ki her nefis ölümü tadacaktır.’ Kur’an-ı Kerim, Âl-i İmran-185

Uşbu dünyâdin gūzar kıldı oşâl Âdâm Atâ,
Şis Pâygâmbâr bilân Nuḥ-i nâbî, vâḥsâratâ,
Hâm yânâ İbrâḥim u İsmâil u küll ânbiyâ,
Mustafâ ketti, Ḥazinî, yıḡladılar “Ümmâtâ!”
Ḥâsrâtâ, vâveylatâ, bir-bir ketarni uylasun,
Hâr kişi yer âstıda yalguz yâtarnı uylasun.

*Bu dünyadan geçip gitti o Âdem baba,
Şis peygamber ile Nuh nebi, vah yazık,
Hem yine İbrahim, İsmail ve bütün nebiler,
Mustafa gitti Hazini ağladılar “ümmeṭi, ümmeṭim” (diye),
Hasretlere, ağlama ve inlemelere bir bir gireceğini anlasın,
Herkes yer altında yalnız yatacağını anlasın.*

7 (1902 yılında gerçekleşen ve 4500 kişinin vefat ettiği²⁹⁴ büyük Andican depremine yazılan müseddestir.)

Günâḥımnı, Ḥüdâyâ, rûz-i maḥşârdâ ḥisâb etmä,
Sângâ müşrik ü kâfirlâr kıtarıda âzâb etmä,
Câḥännâm âtaşıḡâ koydurub cismim kabâb etmä,
Sângâ kıldim tazarru‘, nâvmîd äylâb itâb etmä,
Özing raḥm äylägil, Fârgânâni zer-i turâb etmä,
Bu dârul-mülk²⁹⁵ni Tâşkând, Andicân yangliḡ ḥarâb etmä.

*Ey Huda mahşer günü günahlarımı hesap etme,
Sen müşrik ve kâfirler sürüsüne zulüm etme,
Cismimi cehennem ateşine koydurup kebab etme,
Hatalarımı bilip de hep sana yalvardım, sen beni ümitsiz edip helak etme,
Sen merhamet eyle Ferganeni toprak altına gömme,
Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.*

²⁹⁴ www.belgeler.com/blg/pc6/sovyet-donemi-ozbekistan-nin-ekonomik-durumu

²⁹⁵ Merkez, başkent, payitaht

Tüfâyli Hâzrât-i Şâh-ı Carir avlâd-ı Pâygâmbâr,
Âbû Bâkr u Omâr, Osmân, bahâkķı sâķî-yi Kâvsâr,
Şafe' kildim iki şahzâdani, ķahr etmâgil yâksar,
Ėazab ķilğaymukin bizlârni ĥâm çün bârçâmız muztar,
Özing raĥm äylâgil, Fârgânâni zer-i turâb etmä,
Bu dârul-mülkni Tâşkând, Andicân yangliğ ĥarâb etmä.

*Hazreti Şah-ı Cerir- peygamber evladının ĥürmetine,
Ebubekir ve Ömer ve Osman, Kevser sunanın hakkı için,
İki şehzadeni şefaataçi kıldım, mahvedip tek başına koyma,
Hepimiz çaresiz olduğumuz için bizlere kızarmı ki?
Sen merhamet eyle Ferganeni toprak altına gömme,
Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.*

Ki sândin ķorķmayın bir neçâ âdâm ĥaddidin âştı,
Zirâat ürnîga el ma'siyâtlâr toĥmını sâçtı,
Günâĥ dâryâsı mâvc urdı, câĥân içrâ tolîb-tâşdı,
Bâlâ bâşığa kelğunça ĥalâyıķ türfâ köp şâştı,
Özing raĥm äylâgil, Fârgânâni zer-i turâb etmä,
Bu dârul-mülkni Tâşkând, Andicân yangliğ ĥarâb etmä.

*Senden korkmayan birçok insan (kesindir ki) haddini aştı,
Ziraat yapmak için (uğruna) yabancılar günah ve isyan tohumlarını saçtı,
Günah deryasının dalgaları coşup cihanın içine taştı,
Başlarına bela gelince tuhaf ki yaratılanlar hep şaşırđı,
Sen merhamet eyle Ferganeni toprak altına gömme,
Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.*

ĥatâsı ĥaddin âştı ki, Lût ķavmini yer yuttı,
Oşâl Nuĥ-i nâbîni ümmâti tufân bilâ ketti.

Muḥämmäd ümmätigä bu bälälär fe‘lidin yetti,
Günâhi köpligidin Ḥâlîkım bu yerni tebrätti,
Özing raḥm äylägil, Färgânäni zer-i turâb etmä,
Bu dârul-mülkni Tâşkänd, Andicân yangliĝ ḥarâb etmä.

*Hataları (artık) haddini aştığı için Lut kavmini yer yuttu,
O nuh nebinin ümmeti (de) tufan ile gitti,
Muhammed ümmetine bu belalar füliden ulaştı,
Günahların çokluğundan Halıkım bu yerleri titretti,
Sen merhamet eyle Ferganeni toprak altına gömme,
Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.*

Körüb mundâĝ alâmätni ğanîlärdä saḥâvat yok,
Faķirlarni dilida zärräça sabr u kanâat yok,
Zamânä Şäyhlarida ḥälisanlillah ibädät yok,
Riyâ tâat kıtur ḥalk içrâ, ḥilvatda riyâzat²⁹⁶ yok,
Özing raḥm äylägil, Färgânäni zer-i turâb etmä,
Bu dârul-mülkni Tâşkänd, Andicân yangliĝ ḥarâb etmä.

*Bu kadar işaretleri görmelerine rağmen zenginlerde cömertlik yok,
Fakirlerin (de) dilinde zerre kadar sabır ve kanaat yok,
Zamane şeyhlerinde tam manasıyla Allah için ibadet yok,
Riya halk içinde en çok uyulan şey oldu, halvette ziyazet yapmak yok,
Sen merhamet eyle Ferganeni toprak altına gömme,
Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.*

Yärätting külli äşyânı özing bir “kâf” u “nûn” birlän
Ki, ḥär na aylamâklıĝ kudrätiniĝni âldidä âsân,
Ġazab kılsäng, yetursan bärçäsini yar bilän yaksân

²⁹⁶ Halvet: Yalnızlık. Tekbaşına kalmak. Tenhaya çekilme.

Riyâzet: Nefsi kırma. Fani şeylerden nefsini çekerek kanaat içinde yaşamak.

(İnsanlar halvete çekiliyorlar ama yeme içmelerinden hiçbirşeyi eksik etmiyorlar, ona dikkat etmiyorlar.)

Ki, “Sättâr ul-uyub” isming, şâfe‘ ettim bugün,
Özing rahm äylägil, Färgänäni zer-i turâb etmä,
Bu dârul-mülkni Tâşkänd, Andicân yangliĝ ħarâb etmä.

*Sen bütün eşyaları bir “kaf” ve “nun” ile yarattın,
Senin kudretinin elinde her ne istersen yaratmak vardır,
Öfkelenen, azap etmek istesen (var olanların) hepsini yerle bir edersin,
Ki, be bugün senin “settar ul-uyub” ismini kendime şefaatchi ettim,
Sen merhamet eyle Ferganeni toprak altına gömme,
Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.*

Habibing ħürmätidin ümmatin keçgil günâsını,
Özing afv etmäsäng, müşkil erur kılgân ħatâsını,
Talâb kılgân gädâgä dârgaĥıngdin müddââsını,
Ĥüdâvândâ, ħabul etgil Ĥazinî ilticâsını,
Özing rahm äylägil, Färgänäni zer-i turâb etmä,
Bu dârul-mülkni Tâşkänd, Andicân yangliĝ ħarâb etmä.

*Habibinin ħürmeti için (O'nun) ümmetinin günahlarını baĝışla,
Sen affetmezsen yaptığı hatalar ona çok zorluklar verecek,
Dergâhından, talep kılan kullarına onların talep ettiklerini ihsan eyle,
Ya Hudavendi sen Hazininin yalvarışlarını, sana yönelişlerini, dualarını kabul eyle,
Sen merhamet eyle Ferganeni toprak altına gömme,
Bu başkent olan Taşkent, yanındaki Andican (şehrini de) harab etme.*

8

Ĥudrat bilä Ĥallâk özi dünyânı yârätti,
Dünyâ damängizkim, külli âşyânı yârätti,
Lavĥ ile ħalam, arz ilä bâlânı yârätti,
Ĥâm Arş ilä kürsi bilä ma‘vânı yârätti,
Arz üzrâ Äzâzilgä bu saĥrânı yârätti,

Åsîlâr üçün Säyyid-i bärnânı yârätti...

*Kudreti ile Hallak kendisi âlemi yarattı,
Dünya dediğimiz bütün eşyaları yarattı,
Levh ile kalem, arz, yer ile yüce katları yarattı,
Hem gök ile kürsi ile varlıkları yarattı,
Yer üzerinde şeytanlara bu sahrayı yarattı,
Asiler için Seyyid-i Berna'yı yarattı.*

Kök üzrâ mälâikning işi tâat-i Subhân,
Tangri gazabıdın barıng dillâri târsân,
Ävväl bu cähân içrâ binâ kavmi cin u cân²⁹⁷,
Onlämi Hüdâ kahri bilâ äylâdi yaksân,
Onlar songidin Âdâm u Havvâni yârätti,
Åsîlâr üçün Säyyid-i bärnânı yârätti...

*Gök üstünde meleklerin işi Subhan'a itaat etmek,
Allah'ın gazabından hepsinin gönülleri korkular içinde,
Önceden bu cihan içinde yaratılmıştı cinu can kavmi,
Onları Huda kahri ile mahvederek yerle bir etti,
Onlardan sonra da Âdem ve Havva'yı yarattı,
Asiler için Seyyid-i Berna'yı yarattı.*

İblisni cähännäm otidin äylâdi päydâ,
Dâim anıng kârı idi tâat bilâ taqvâ,
Üstâd etib berdi malakût ähligä Allâh,
“Kıl sacda bu Âdämğä!” – dedi Qâdir-i dâná.
İblis dedi: “Gıl²⁹⁸dın negä a'lânı yârätti?!”
Åsîlâr üçün Säyyid-i bärnânı yârätti...

²⁹⁷ Rivayetlere göre insanlardan önce yaratılmış olan bir kavim.

²⁹⁸ Toprak.

*İblis'i cehennem ateşinden meydana getirdi,
(Önceden) onun bütün işi daima itaat ve takva idi,
Onu üstad edip meleklerle verdi Allah,
"Bu Âdem'e secde et!" dedi Kadir-i dana,
İblis: "Sen onu topraktan yarattın?!" dedi,
Asiler için Seyyid-i Berna'yı yarattı.*

*Bil, säcdä kilib, külli malak tâpdi şarâfat,
İblis unamay säcdägä, ol mücibi la'nat,
Müşrik dedi: "Hâlîk, sängä män kıldım ibâdât!
Män nur edim, gılgä neçük kılgum itâat?!"
Hällâk özi köngliğa bu da'vânı yârätti,
Âsîlâr üçün Säyyid-i bärnânı yârätti...*

*Bil bütün melekler ona secde edip şerefler buldu,
İblis secdeye gitmedi ona lanet icabet etti,
Müşrik: "Sana ben ibadet ettim!
Ben nur idim, neden kilden, balçıktan olana itaat edeyim?!"
Hallak kendisi gönlünde bu davayı yarattı,
Asiler için Seyyid-i Berna'yı yarattı.*

*Märdud etiban, yer yüzigä qovladı âni,
Ävvälde aziz etti-yu, hor äylädi sâni,
Nâr erdi tani, aslı cähännämda makânı,
Âdâm közidin äylädi âni çu nihânî.
Şarrigä pânâh tâat u taqvânı yârätti,
Âsîlâr üçün Säyyid-i bärnânı yârätti...*

*Onu reddedip yeryüzüne kovaladı,
Evvelde aziz etmişti ama sonrasında hor, alçak eyledi,*

*Teni ateş mekânı da cehennem,
Sonunda onu Âdemin gözünden uzak eyledi,
Şerrinden sığınmak için taat ve takvayı yarattı,
Asiler için Seyyid-i Berna'yı yarattı.*

*Gandum üçün ol Hâzrâti Havvâ bilâ Âdâm,
Yer üzrâ tüşüb ikkilâri, dîdâsi pürnam,
Bil, Tâvbâleri boldı kabul, etti mükarram,
Hâm cümle fariştâ elidin kıldı muqaddam,
Soydı, angâ bu dâvlât-i uqbânı yârâtti,
Âsîlâr üçün Säyyid-i bärnânı yârâtti...*

*Hazreti Havva ile Âdem kandığı için,
Gözleri yaşlarla dolu olarak yeryüzüne düştü ikisi,
Bil, onların tövbeleri kabul oldu, (Allah) kerem etti,
Hem onu bütün meleklerden de üstün kıldı,
Sevdi onu bu ahiret devletini yarattı,
Asiler için Seyyid-i Berna'yı yarattı.*

*Avlâd-ı Safî âksâri maḥfûz-ı risâlât,
Bâ' zilârığa berdi tâfâvütdâ nübüvvât,
Ümmâtlârin etgusi kıyâmâtdâ şâfâat,
Körsâ, bilâdur hâr kişi, Qur'ândâ bu âyât,
Äytmâkka, Hazinî, til-i gûyânı yarattı,
Âsîlâr üçün Säyyid-i bärnânı yarattı...*

*(Onun) pak, temiz evlatlarının çoğu peygamberlik vazifesinin koruyucusu oldular,
Bazılarına farklı yerlerde peygamberlik verdi,
Ümmetlerine kıyamette şefaate etsinler diye,
Bu ayeti Kur'an'da kim görse (muhakkak) biliyordur, bilir,
Söylemek için Hazini söyleyen, konuşan dili yarattı,*

Asiler için Seyyid-i Berna'yı yarattı.

9

(1902 yılında gerçekleşen ve 4500 kişinin vefat ettiği²⁹⁹ büyük Andican depremine yazılan müseddestir.)

Keç günâhımız, Karimsan, Mustafâning hürmâti,
Çahâryâri bâsafâ, küll ânbiyâning hürmâti,
Ävvâlin, âhirda ütgân ävliyâning hürmâti,
Arş u kürsi hâm zamîn u, hâm sâmâning hürmâti,
Sâhlagil Fârgânâni bul ilticâning hürmâti,
Andicân yanglıg harâb etmä duâning hürmâti.

*(Ya Rab) sen Kerimsin, Mustafa'nın hürmetine günahlarımızı affeyle,
Safalı Çar-yar, bütün nebilerinin hürmetine,
Önceden ve sonrasında gelen bütün evliyelerin hürmetine,
Arş ve kürsi, hem yer ve göklerin hürmetine,
Bu yalvarmaların hürmetine Ferganeni sakla, koru,
Bu duanın hürmetine Andican'ı da harap etme.*

“Raḥmâtân lil-âlamîn” deb, âni yâd etting suyub,
Bâşı üzrâ sän aning tâcını “li ümrik”³⁰⁰ koyub,
Bol câhândin üttilâr cân bâriça “ümmât” deyub,
Ming bir ismingning birisi erdi “Sättârul-uyûb”,
Sâhlagil Fârgânâni bol ilticâning hürmâti,
Andicân yanglıg harâb etmä duâning hürmâti.

*“Rahmeten lil-alemin” diye onu sevip andın,
Sen onun başının üzerine “li ümrik” tacını koyup,
Canları olduğu, yaşadıkları müddetçe “ümmet” diyerek bu cihandan gittiler,
Bin bir isminin birisi idi “Settarul-uyub”,*

²⁹⁹ www.belgeler.com/blg/pc6/sovyet-donemi-ozbekistan-nin-ekonomik-durumu

³⁰⁰ Senin ömrün üstüne yemin olsun...

*Bu yalvarmaların hürmetine Ferganeni sakla, koru,
Bu duanın hürmetine Andican'ı da harap etme.*

Zilzila birlä Harâb boldı bu mufsîd Andicân,
Türfât'ul-aynida yaksân äyläding kaħrınıg bilän,
Kudratingni bildilär gaflatçılar ħurd u kalân,
Bärçä taşvişda edi, bolğaymu deb âħir zämân?
Sâħlagil Färgänäni bul ilticâning ħürmäti,
Andicân yanglıg ħarâb etmä duâning ħürmäti.

*Zelzele ile harab oldu bu fesada girmiş, bozguncu Andican,
Göz açıp kapayana kadar (bir anda) kahrın ile yerle bir ettin,
Gaflettekiler (ellerinde) kalan azıcık yiyeceklerle Kudretini anladılar,
(Acaba) ahir zaman mı oldu diye hepsi karıştırmaktaydılar,
Bu yalvarmaların hürmetine Ferganeni sakla, koru,
Bu duanın hürmetine Andican'ı da harap etme.*

Ayyûb-i sâbirning dârdigä özing berding Nâcât,
Hâzrâti Circisni öldürding, taqi kılding ħayât,
“Kâba ħavsaynu”da berding bizlärä ħattı bärât,
Pâdşâhlar pâdşâhı va' dadin kılmäs uyât,
Sâħlagil Färgänäni bul ilticâning ħürmäti,
Andicân yanglıg ħarâb etmä duâning ħürmäti.

*Sabır gösteren Eyüb'ün derdine sen kurtuluş verdin,
Hazreti Circis'i öldürdün sonra da hayat verdin,
“Kabe kavseyn”de bizlere kurtuluş mektubunu, iznini verdin,
Padişahlar padişahı verdiği sözden dönmez,
Bu yalvarmaların hürmetine Ferganeni sakla, koru,
Bu duanın hürmetine Andican'ı da harap etme.*

Başka mürsällarning qavmini qilur erding gazab,
Gar hatâsı haddin aşib, onlar olsä beadab,
Bol Muḥämmäd ümmätini sän suyar erding acab,
Bändälärgä kudrätingni bildirub qoyding sinab,
Sâḥlagil Färgänäni bul ilticâning ḥürmäti,
Andicân yanglıg ḥarâb etmä duâning ḥürmäti.

*Başka peygamberlerin kavimlerine azaplar verirdin,
Eğer onların hataları haddini aşır, onlar edepsiz olsalar,
Bu Muhammed ümmetini sen çok sever idin,
Kullarına kudretini bildirip (onları bir) imtihana koydun,
Bu yalvarmaların hürmetine Ferganeni sakla, koru,
Bu duanın hürmetine Andican'ı da harap etme.*

Ertä-keç, şâm u sabâ äyläng, birädärlär, duâ,
Başımızgä gâyibidin Ḥaḳ yubärmäsdin bälâ,
Tävba äyläb, ey birädärlär, tiläng Ḥaḳdın pänâ,
Keçä-kündüz oḥlamay yıgılar Ḥazinî, der: “Ḥüdâ”,
Sâḥlagil Färgänäni bul ilticâning ḥürmäti,
Andicân yanglıg ḥarâb etmä duâning ḥürmäti.

*Er ya da geç gece gündüz dua edin ey kardeşler,
Gayipten başınıza Hak belalar yağdırmadan,
Ey kardeşler tövbe edip Hak'tan sığınma, af dileyin,
Hazini gece gündüz hiç durmadan ağlayıp “Huda” der,
Bu yalvarmaların hürmetine Ferganeni sakla, koru,
Bu duanın hürmetine Andican'ı da harap etme.*

SONUÇ

Hazinî Tora Hokandî Çağatay/Özbek şiirinin en önemli şairlerinden birisidir. Yaşadığı dönemde çok kıymet verilen eserleri çok beğenilen hatta genç şairler tarafından şarkı yapıp bestelene bu şairin hayatı ve eserleri hakkında Türkiye Türkçesi ile yapılmış bir çalışma mevcut değildir. Şairin devrinde de kendisiyle alakalı çalışmalar yapılmış ancak dönemin siyasi şartlarından dolayı çok ehemmiyetli olan eserleri irticai malumat olarak lanse edilip, edebi alanda çalışma yapan gençlerden ve okurlardan uzaklaştırılmak istenmiştir. Şairin Hz. Peygambere dayanan soyu ve kendisinin Kadiri olması ve tasavvufta derinleşmesi, halkı iman yoluna çağırması o dönemin ortamında hoş karşılanmamış ve dışlanmıştır. Bütün bu nedenlerden dolayı şairin eserleri hakkında pek bilgi bulunmamaktadır.

Biz şairin divanı hakkında yapmış olduğumuz bu çalışmamızda Doç.Dr. Atabek Corabayev'in "Hazinî Tora" adlı kitabından faydalanıp şairin hayatını ve eserlerini anlatmaya çalıştık. Hayatı ve eserlerinden sonra şairin şiirlerini derleyen Atabek hocamızın "Hazini Divanı" adlı kitabını temel alarak bütün beyitleri Türkiye Türkçesi'ne aktardık. Eserle ilgili çalışmalara başladıktan sonra şairin eserlerinin toplandığı mecmuaların da mevcut olduğu bilgisine ulaştık ve Özbekistan'dan Doç. Dr. Atabek Corabayev'le irtibata geçip kendisinden bu nüshaları talep ettik. Hocamızın yardımlarıyla edindiğimiz bu nüshaları, elimizde olan ve Atabek hocamızın çalıştığı "Hazini Divanı" adlı eserle karşılaştırdık. Bazı kısımlarda -nüsha farklarından kaynaklandığını düşündüğümüz- okuma farklılıkları tespit ettik ve eseri yazarken bunları düzeltmeye çalıştık. Öncelikle normal Latin harfleriyle yazdığımız eseri -bu nüsha karşılaştırma çalışmasının da yardımıyla- tekrar Transkribe ettik. Transkripsiyon çalışmasından sonra eserdeki bütün beyitlerin bugünkü kullanımda anlamlarını verdik. Bu anlamları verirken karşımıza çıkan ayet ve hadislere ait açıklamaları, günümüz okuyucusuna yabancı gelebileceğini düşündüğümüz bazı kelimeleri, kıssalara telmihleri vs. dipnotlarda verdik. Çalışmamızın sonunda da bahsedilen eserle muhtevasına daha çabuk ulaşılmasını sağlayacağı düşüncesiyle

hem Hazini Divanı adlı eserin Kiril harfli baskısını hem de şaire ait şiirlerin olduğu nüshaları ekler kısmına koyduk.

Bu çalışmayı Türk okuyucu ve araştırmacıların yeni bir Özbek şair hakkında bilgiler edinmesini ve onun edebi hayatı ve eserlerini tanınmasını amaçlayarak yaptık.

KAYNAKLAR

- BİLTEKİN, Halit, “Hazinî Menba’u’l- Ebhâr fi Riyâzi’l-Ebrâr,” (hzl.: Mehmet Mahûr Tulum), Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume 3/11 İstanbul, Spring, 2010
- CORABAYEV, Atabek -Ahmedcan Madaminov, *Hazinî Divânı*, Taşkent, 1999
- CORABAYEV, Atabek, *Hazinî Tora*, Özbekistan Respublikası Fenler Akademisi “Fen” neşriyatı, Taşkent 2007.
- ÇETİNDAG, Yusuf, *Ali Şîr Nevâî*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2010
- ÇETİNDAG, Yusuf, *Ali Şîr Nevâî'nin Osmanlı Şiirine Etkisi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 2006
- ÇETİNDAG, Yusuf, "Ali Şîr Nevâî'nin Osmanlı Şiirine ve Kanunî Sultan Süleyman'a Tesiri ve Sebepleri Üzerine", Osmanlı Araştırmaları- Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan-II, Vol. XXVI, No. II, Jan. 2006, pp. 223-235
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Yay., Ankara, 2005
- ERASLAN, Kemal, “Ahmed Yesevî”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 2, İstanbul, 1998
- ERASLAN, Kemal, “Çağatay Edebiyatı”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 8, İstanbul, 1998
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, *Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yay., Ankara, 2007
- FAZLIOĞLU, Ali İhsan, “Hazin” , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 17, İstanbul, 1998
- ECKMANN, Janos, *Çağatayca El Kitabı*, Hazırlayan Günay Karaağaç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1988

HASAN, Nadirhan, “XVI. Yüzyıl Tasavvuf Edebiyatında Hazinî Eserlerinin Yeri”, Selçuk Üni. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, sayı 20, s. 501, Konya, 2006

HASAN, Nadirhan, “Hazinî'nin ‘Menbâ'ül-ebhâr fî riyaz il-ebrâr’ eseri hakkında” Tasavvuf Dergisi, Ankara, 2001, sayı 7, s.243-248,

HASAN, Nadirhan-Seyfeddin Seyfullah “Hazinî'nin ‘Câmiü 'l-mürşidin’ eseri hakkında”, Tasavvuf Dergisi, Ankara, 2004, sayı 12, s.159-166.

KOÇİN, Abdulhakim, Bilim ve Teknik Dergisi, sayı 279, s.48

KUNT, İbrahim, *Hazinî ve Divânı (İnceleme-Metin)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Konya, 2002

KÖPRÜLÜ, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara,1993

KÖPRÜLÜ, Fuad, “Çağatay Edebiyatı” , MEB Yay. İslam Ansiklopedisi, Cilt 3, İstanbul, 1945

OKUYUCU, Cihan, *Cevâhiru 'l-Ebrâr min emvâc-ı bihar*, Erciyes Üni. Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enst. Kayseri, 1995

ÖLMEZ, Zühal, “Çağatay Edebiyatı ve Çağatay Edebiyatı Üzerine Araştırmalar”, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 5, Sayı 9, İstanbul, 2007

ÖZTÜRK, Rıdvan, *Özbek Türkçesi El Kitabı*, Çizgi Yay., Konya, 2005

RUSTAMBEKOĞLU, (CORABAYEV) Atabek, “Divân-ı Lügâti't-Türk'teki tang sözünün XIX. Yüzyıl Kokand Şairlerindeki Tezahürü” Akademik Araştırmalar Dergisi, Kaşgarlı Mahmud Özel Sayısı, Sayı 39, Kasım-2008, İstanbul

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla - Ahmet Kartal, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah yay., 2010, İstanbul

TEKİN, Feridun, “Hanlıklar Dönemi Çağatay Edebiyatı” Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 6/1, Turkey, 2011

TÜRK Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, Cilt 8, Ankara, 2007

YILDIRIM, Talip, “Ubeydullah Han’ın İki Eseri: Salâvat-name ve Gayret-name”, Modern Türk Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, sayı 1, Ankara, Mart 2006

İnternet Kaynakları

www.osmanlicaturkce.com

www.uzbek-dictionary.com

www.ismanov.com (Özbekçe sözlük)

www.sosyalbil.selcuk.edu.tr

<http://turkoloji.cu.edu.tr>

<http://felsefe.istanbul.edu.tr>

<http://tr.wikipedia.org>

<http://www.tasavvufdergisi.net>

<http://www.doguedebiyati.com>

<http://www.ihsanfazlioglu.net>

<http://www.belgeler.com/blg/pc6/sovyet-donemi-ozbekistan-nin-ekonomik-durumu>